

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ARTVİN İLÇE MERKEZ VE KÖYLERİNDE DERLENEN
MEMORATLARIN SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hamza HAVUZ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Erhan GİRAY**

ARTVİN-2018

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ARTVİN İLÇE MERKEZ VE KÖYLERİNDE DERLENEN
MEMORATLARIN SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hamza HAVUZ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY**

ARTVİN-2018

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum
adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2018

İmza

Adı SOYADI

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Erhan GİRAY danışmanlığında, Hamza HAVUZ tarafından hazırlanan bu çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : İmza:.....
Jüri Üyesi : İmza:.....
Jüri Üyesi : İmza:.....
Jüri Üyesi : İmza:.....
Jüri Üyesi : İmza:.....
Jüri Üyesi : İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

.... /...../

Yrd. Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
KISALTMALAR DİZİNİ.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL BİLGİLER	6
1.1. Dilbilimin Etki Kapsamı	6
1.1.1. Sözcük	7
1.2. SÖZ VARLIĞI	9
1.2.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı	9
1.2.2. Türkçenin Söz Varlığı	12
1.2.3. Anadolu Ağızlarının Söz Varlığı	13
1.2.4. Söz Varlığında Kullanılan Zenginlik Kavramı Üzerine	14
1.2.5. Kültürel Bağlamda Söz Varlığı	17
1.2.6. Söz Varlığını Oluşturan Ögeler	19
1.2.6.1. Temel Söz Varlığı.....	19
1.2.6.2. Yabancı Sözcükler	21
1.2.6.3. Çeviri Sözcükler	23
1.2.6.4. Kalıplaşmış Sözcükler	24
1.2.6.5. Deyimler	25
1.2.6.6. Atasözleri.....	28
1.2.6.7. Terimler	31
1.2.6.8. Kalıp Sözler	33
1.2.6.9. İkillemeler.....	37
1.2.6.10. Argo	39
1.3. MEMORAT.....	40
1.3.1. Memoratların Genel Özellikleri.....	41
1.3.2. Memoratların Tasnif Modeli	45

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. DERLENEN MEMORATLARIN SÖZ VARLIĞI TABLOSU	47
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

3.1. DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ MEMORATLAR.....	168
3.1.1. Cin	168
3.1.2. Alkarası Alkızı.....	187
3.1.3. Diğer Ruhlar ve Başka Biçimlere Girmiş Varlıklar	188
3.1.4. Peri.....	198
3.2. DİNLE İLİŞKİLİ KİŞİLER VE MEKANLARLA İLGİLİ MEMORATLAR	200
3.2.1. Peygamberler Veliler Ziyaret Yerleri	200
3.2.2. Deliler	208
3.2.3. Şehitler.....	209
3.3. OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLGİLİ MEMORATLAR	212
3.3.1. Anlam Verilemeyen Durumlar	212
3.3.2. Ölüm ve Mezarlık.....	230
3.3.3. Nazar.....	231
3.3.4. Rüya.....	234
3.3.5. Efsane ve Diğer Anlatılara Dayalı Define	238
3.4. SİHİRSEL VE DİNSEL UYGULAMALARLA İLGİLİ MEMORATLAR	239
3.4.1. Hocalık ve Muska Yazma	239
3.4.2. Fal ve Büyü.....	242
SONUÇ	243
KAYNAKLAR.....	248
KAYNAK KİŞİLER.....	252
ÖZGEÇMİŞ.....	256

KISALTMALAR DİZİNİ

a) Diller

Alm.	: Almanca
Ar.	: Arapça
Akad.	: Akadca
Erm.	: Ermenice
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
Gr.	: Grekce
Gür.	: Gürcüce.
Hat.	: Hattice
İbr.	: İbranice
İng.	: İngilizce
İsp.	: İspanyolca
İt.	: İtalyanca
Lat.	: Latince
Laz.	: Lazca
Mac.	: Macarca
Moğ.	: Moğolca
Peh.	: Pehleviçe
Rum.	: Rumca
Rus.	: Rusça
Sans.	: Sanskritçe
Sırp.	: Sırpça
Sogd.	: Sogodça
T.	: Türkçe
Ven.	: Venedikçe
Yun.	: Yunanca

b) Diğerleri

argo.	: Argo söz
çev.	: Çeviri
çoc.	: Çocuk dili
dey.	: Deyim
e.	: Edat
f.	: Fiil
hlk.	: Halk ağzı
hrf.	: Harf
i.f.	: İsim fiil
ik.	: İkileme
is.	: İsim
k.s.	: Kalıp söz
kslt.	: Kısaltma
mec.	: Mecaz
onom.	: Onomatope (yansıma ses)
öz.is.	: Özel isim
ö.t.	: Önemli tarih
s.	: Sayı
s.f.	: Sıfat fiil
s.ö.	: Söz öbeği
sf.	: Sıfat
uy.	: Uydurma
ünl.	: Ünlem
y.s.	: Yabancı sözcük
zf.	: Zarf
z.f.	: Zarf fiil
z.	: Zamir

ÖZET

ARTVIN İLÇE MERKEZ VE KÖYLERİNDE DERLENEN MEMORATLARIN SÖZ VARLIĞI

Bu çalışma, Artvin ilçe merkez ve köylerinde derlenen memoratların tür ve bölge halkının söz varlığına ilişkin saptanan verilerin tasnif ve değerlendirilmesini kapsamaktadır.

Bölgede yaşayan doksan bir kişiden iki yüz memorat derlenmiştir. Çalışmanın daha kolay incelenebilmesi ve diğer bilim dalları tarafından çeşitli araştırmalarda kullanılabilmesi açısından da memoratların yapı ve tasnifine ayrıca yer verilmiştir.

Söz varlığının kapsamı sözcük başta olmak üzere sözcük türlerinin tümü ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Derleme neticesi ortaya çıkan söz varlığı öğeleri saptanarak sözlüksel alan çalışması yapılmıştır.

Araştırmaya tabi tutulan bölgedeki konuşma dilinin söz varlığı ile derlenen memoratların genel yapısını inceleyen bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş kısmından oluşmaktadır. İkinci bölüm söz varlığı ve memoratlar hakkındaki açıklama ve tasnif şekillerini kapsamaktadır. Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan yöntem açıklanmıştır. Dördüncü bölüm söz varlığı tablosundan oluşmaktadır. Beşinci bölüm derlenen memoratların kaynak kişileriyle birlikte tabi tutuldukları tasnif ile verilmesinden oluşmaktadır. Altıncı bölüm ise sonuç bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde elde edilen veriler üzerinden çeşitli değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Söz Varlığı, Konuşma Dili, Memorat, Artvin, Derleme.

SUMMARY

THE RELEVANT RESPONSIBILITY OF THE PEOPLE WHICH ARE INCLUDED IN ARTVIN DISTRICT CENTER AND VILLAGES

This study includes the classification and evaluation of the memoratums compiled in Artvin district centers and villages and the data about the vocabulary used by the people settled there.

Ninety one memorats were compiled from ninety people living in the region. The structure and categorization of memoratums has also been included in order to make it easier to study and be used by disciplines by various researches.

All of the word types, especially the word scope, are explained in detail. As a result of the review, the vocabulary items were determined and the lexical field work was carried out.

This study examines the general structure of the memoratums compiled with the vocabulary of the spoken language in the region under investigation. The first part consists of the entrance part. The second part covers the explanations and classification of speech assets and memoratums. In the third part, the method used in the research is explained. The fourth chapter consists of the vocabulary table. The fifth section consists of the compilation of the memoratums collected by the source persons together with the classification they were subjected to. The sixth part is the result and conclusion section. Various evaluations and suggestions were made based on the data obtained in this section.

Keywords: Vocabulary, Spoken Language, Memorates, Artvin, Compilation.

ÖNSÖZ

Dil biliminin yapılabilecek en kısa tanımı “*dili inceleyen bilim, dilin bilimi*” şeklinde yapılabilir. Dil baştan sona insanın fizik, düşünce, ruh yapısı ve eylemleriyle ilişkilidir. Bu bağ ise insanı ele alan diğer bilim dallarıyla sıkı bir ilişki kurmasına sebep olur. Bunlar etnoloji, coğrafya, matematik gibi birçok bilim dalını kapsamaktadır (Aksan 2015b: 14).

Dilbilimi genel olarak dil olayını ele almakla birlikte bir insan bilimidir (Vardar, 2001: 21). İnsanın dış dünyaya açılan ilk kapısını aralayan dilbilimi, kendi alanıyla alakalı gerekli saptama ve çıkarımlardan sonra birçok bilim dalı için gerekli malzemeyi ortaya çıkarır.

Kendi sınırlarını kesin olarak 20’nci yüzyılda çizen dilbilimi, bir bilim dalı olarak varlığını ancak bu yüzyılda ortaya koymuştur (Bayrav 1998: 22). Oysaki sosyal bir varlık olan insanın, toplumsal ilişkileri sonucu ortaya çıkan dil, başta sosyal bilimler olmak üzere, bu gün var olan bütün bilim dallarının temelini teşekkül edebilecek kadar eskidir.

Çağın gerektiği şekilde ele alınarak diğer bilim dallarıyla ilintili yürütülecek dilbilimi çalışmaları hukuk, psikoloji gibi birçok bilim dalına doğrudan katkı sağlayacağı söylenebilir. Mevcut varsayım üzerinden bütün bilim dallarıyla ilgili değerlendirmede bulunmak oldukça güçtür.

Sosyolojinin en temelindeki yapıda, sosyal bilim denilince ilk akla gelenin sosyoloji olduğunun savunan, ilk sosyologların sosyolojiyi bütün olarak sosyal bilimlerin kendisinde toplandığı yönünde, bütüncül bir karakter yapısı olduğu düşüncesi hâkimdir. Öyle ki Comte’un bilim dallarının tasnifinde sosyolojinin dışında diğer sosyal ilimlere yer vermediği görülmüştür (Arslantürk ve Amman 2013: 1).

Buradaki mevcut meselenin aslı bilim dallarının birbirleri üzerindeki üstünlük mevzusu değildir. İnsanın dışarıya açılan ilk kapısı olan dilin, sosyolojide yalnızca bir tabaka olarak görülmesinin sonuçları neler olabilir?

Sosyolojinin kurucuları da tıpkı çağımızdaki sosyologlar gibi günümüz eğilimlerinin dinamiklerini anlamaya çalışarak, mevcut sosyal düzenden bir diğerine

evrilmenin genel mantığı üzerinde çalışmışlardır. Bu çalışmaların en büyük amacı ise geleceğin insanlık için neler getirebileceği hususunda tahminler yürütmektir (Kivisto, Kivisto, 2008: 10). Bahsedilen bu gelişimin ilk izleri dilin dışında bir yerde gelişmiş olabilir. Fakat insan için bu etkileşimin ilk ayağı dil üzerinde yansıma gösterdiği söylenebilir. Günümüzdeki toplumların sosyolojik yapılarıyla ilgili yapılan çalışmalarda dil, birincil kaynak olma özelliği taşımaktadır. Dilbilimi, sözlü ya da yazılı anlatı ürünlerinin gerisindeki, çoğu kez görünenin aksine olan gerçek hikâyeyi ortaya çıkarma ve kavrama konusunda şaşmaz bir pusula konumundadır.

Dilbilimin psikoloji ile olan ilişkisi hakkında saptamada bulunmak uzunca bir süre araştırma ve değerlendirme gerektirmektedir. Zira bu iki ayrı bilim dalının kesiştiği birçok alan mevcuttur.

Sosyal psikolojinin genel bir tanımının yapılmasına, içinde nesnel kabul edilemeyecek düşüncelerin var olabilmesi sebebiyle temkinli yaklaşan Sibel A. Arkonaç, sosyal psikolojiyi, özellikle Amerikan sosyal psikoloji kitaplarındaki yapısının, bireyin davranış, his ve düşüncelerinin, başkalarının davranış veya özelliklerinden etkilenme şekillerini ve onlar tarafından belirlenme yollarını inceleyen modern bir psikoloji dalı olarak yorumlar (2001: 2).

Dilbilimi ile daha yoğun bir ilişki içerisinde olan bir sosyal psikoloji, bilimsel çalışmalarda daha verimli olacağı söylenebilir. Zira düşünce sistemin, hatta kelimelerin dahi kendisine has bir hikâyesi vardır. Bu kapıyı ise en yalın haliyle dilbilimci aralar. Bilimler arasındaki ilişki kendi içlerinde çizilmiş olan sınırlar etrafında şekillenmiştir.

Konu yalnızca dilbilimiyle sınırlı değildir. Örneğin hukukta işleyen genel çatıyı suç ve ceza olarak ele aldığımızda, hukukun suç işleyenleri cezalandırmak hususundaki başarısı kaçınılmaz olur. Fakat insanları o çizgiye ulaştıran toplumsal yapının ettirgenlik rolü cevaplanması gereken önemli soruların başında gelmektedir. Yedi yaşından itibaren süren eğitim mekanizması, katil veya hırsız olmanın bireysel bir tercihin dışında kalan yanlarını işaret edebilir mi? Suçun hiçbir iddianamede adına yer verilmeyen başka bir ortağı var mıdır? Tüm bu soruların cevapları asli olarak bir bilim dalından beklenemez. Bu anlamda cevap üretimi ancak birbirleriyle sıkı bir ilişki kuran bilim dallarıyla sağlanabilir.

Çalışma *Giriş* bölümü ile birlikte dört bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde derlemenin yapıldığı bölgenin coğrafi, sosyolojik ve ekonomik yapısı ile araştırmada kullanılan yöntemle değinilmiştir.

Çalışmanın *Birinci Bölümü*'nde söz varlığının kapsamı, sözcükten başlayarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bölümün içindeki bir diğer başlık da sözlü kültür ürünlerinin elde edildiği memoratların genel özellikleriyle birlikte, derlenen memoratlara uygulanan tasnif modelinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın *İkinci Bölüm*'de derlenen sözcükler köken, söz varlığı, tür ve sıklık derecelerine göre kategorize edilerek sözlüksel alan çalışmasına yer verilmiştir.

Üçüncü Bölüm'de derlenen memoratlar ve kaynak kişileriyle birlikte verilmiştir.

Çalışmanın *Sonuç* kısmında yapılan analiz ve tespitler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

İnsanın hayatında kimi küçük kimi büyük mucizeler vardır. En büyüğünü bu topraklarda yaşamama sebep olan, beni “evlat” vasfıyla vasıflandırarak arkamda duran, Faris Keskin ve ailesine minnet ve teşekkür borçluyum. Hayatın neresinde olursam olayım arkamda duran sevgili ailem ve ilham kaynağım olan Sümeyye Genç'e şükran ve minnet borçluyum.

Lisans eğitimimin başından itibaren arkadaştan öte her daim gittiğim yollara hakkıyla yâr olan İbrahim Halil Özbaş'la birlikte adını sayamadığım bütün arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Çalışmamın her safhasında kıymetli vakit ve tecrübelerinden faydalandığım Yrd. Doç. Dr. Erhan Giray ve Yrd. Doç. Dr. Sedat Bahadır başta olmak üzere lisans eğitimim süresince de üzerimde emeği olan bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Hamza Havuz
ARTVİN 2018

GİRİŞ

1. Artvin

Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan Artvin ili, 7436 kilometrekarelik bir alana sahiptir. 40° 35' ile 41° 32' kuzey enlemleri ve 41° 07' ile 42° 00' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Artvin'in doğusunda Ardahan, güneyinde Erzurum, batısında Rize, kuzey batısında Karadeniz, kuzeyinde ise Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır (Eminağaoğlu, Beğen ve Aksu, 2015, s. 1-24).

Artvin iki ayrı dönem olmak üzere 1878-1918 ile 1918-1921 yılları arasında Rusya, Ermenistan, İngiltere ve Gürcistan'ın idaresi altında kalmıştır. 7 Mart 1921 yılında düşman idare ve işgalinden tamamen kurtulmuştur. Bir dönem Artvin ve Rize'nin birleştirilmesinden Çoruh vilayeti teşkil edilmiştir. Bu durum Artvin ve çevresinin oluşturulan il merkezine olan uzaklığı başta olmak üzere birtakım sorunların oluşmasına sebep olmuştur. Meselenin 25 Temmuz 1935 yılında Artvin ziyaretine gelen İsmet İnönü'ye İletilmesinin ardından, 4 Kasım 1936 yılında kabul edilen 2885 sayılı Kanun ile merkezi Rize'de olan Çoruh vilayeti kaldırıldı. Çevre illere bağlanmış olan bazı kazalar da Artvin'e bağlanarak il teşkilatı kuruldu (T.C. Artvin Valiliği 2016, <http://www.artvin.gov.tr/artvin-ili-tarihcesi>, 1 Kasım 2017'de erişildi).

Artvin: Merkez ilçe, Ardanuç, Arhavi, Borçka, Hopa, Murgul, Şavşat ve Yusufeli ile sekiz ilçeden oluşmaktadır. İl genelinde 316 köy bulunmaktadır. Köylerin ilçelere göre dağılımı: Merkez ilçe 36, Ardanuç 49, Arhavi 30, Borçka 36, Hopa 29, Murgul 10, Şavşat 61, Yusufeli 61 köy şeklindedir (Artvinli, 2013: 29).

Ülkemizin özellikle çok yağış alan bölgelerinde olduğu gibi Artvin de bu bölgede olan arazilerinin fazla oluşundan olumsuz etkilenmektedir. Tarım arazilerinin az oluşu il merkez ve ilçelerinin beslenme ihtiyacının bölge üretimiyle karşılanmasının önüne geçmiştir. Bu durumun en önemli etkilerinden birisi de göç olmuştur. Çalışma sahalarının az oluşu diğer faktörlerle de birleşerek bölge halkının farklı şehirlere göç etmesine sebep olmuştur. Son yıllarda özellikle sahil şeridinde kalan bölgelerde yetiştirilen çay üretimi ve bölgesel kalkınma projeleriyle mevcut göç dalgasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Özaydın, 2005: 3).

Değişik uygarlıklara tarihin farklı dönemlerinde ev sahibi olan Artvin yöresi Kafkasların Anadolu'ya açılan kapısı konumundadır. Farklı kavimlerin yaşadığı bu bölge, başta halk kültürü olmak üzere zengin bir yapıya sahiptir (Karasüleymanoğlu, 2015: 19).

Anadolu'nun Âşık edebiyatındaki önemli üretim sahalarından biri de Artvin'dir. Bu bölgede birçok âşık yetişmiştir. Artvin ve çevresinin uzun yıllar süren Rus işgalinin altında kalması âşıkların duyu dünyalarında keskin bir iz bırakmıştır. Bu durum bölge âşıklarının eserlerinde önemli bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır (Bahadır, 2016: 24).

Tarihin çok eski dönemlerinden bugüne kadar kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Artvin, tarihi eserlerinden doğasına, âşıklarından kültür miraslarına kadar birçok yapıdan oldukça zengin bir ildir. Bölgedeki âşıklar coğrafyada yaşayan halkın birer kültür taşıyıcısı olarak varlığını halen sürdürmektedir.

Çocukların komşulara emanet edilmesi, henüz apartmanların girişlerine asılmayan komşuluk ilişkileri, engellilere toplumun asli birer bireyiymiş gibi davranış modeli, âşıklar ve âşıklık geleneği, misafirlerin anlam veremediği sessiz bir trafik akışı, hiç beklenmedik bir yer veya zamanda türkü söyleyen bir amca ve onu saygıyla dinleyen kalabalık, yaralı bir köpeğe seferber olabilen halk, varlığını bu şehrin hizmeti için adayan işçiler, iyiliği iyi bir insan olarak yaşamayı tercih eden ve hepsi denk gelmiştir denilemeyecek kadar büyük bir samimiyetle çalışan hastane personeli, aynı denkliğe sığmayan emniyet ve yargı mensupları ve daha sayamadığımız yüzlerce kimlikle iç içe yaşayan Artvin halkı, evleri tek bir avluya bakan büyük bir ailedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Söz varlığını konu edinen çalışmaların büyük bir kısmı yazar ve eser üzerinden yürütülmüş, kimileri de Türkçenin bazı dönemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesinden oluşmuştur. Kalan diğer kısımda ise Türkçe öğretimiyle ilgili olarak yapılan çalışmalar ile okulların belirli sınıflarda okuyan öğrencilerin söz varlığını konu alan çalışmalardan oluşmaktadır.

Çalışmada ele alınacak konuya uygunluk gösteren bir diğer alan ise kimi bölgelerin söz varlığını ortaya koyan çalışmalardır. Bu çalışmalar Anadolu ağızları

için hazırlanan sözlüklere kaynaklık etmenin ön planda olduğu çalışmalardır. Çalışmanın yapıldığı sahada derlemeci, soru ve cevap yöntemiyle sözcüklerin o bölgedeki söylenişleriyle standart Türkçedeki imlasını, sözcüklerin mana ve türlerini örnek cümlelerle kullanım bağlamlarını ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda, araştırmaya tabi tutulan bölge halkının günlük konuşma dilinden hareketle söz varlığının incelenmesi amaçlanmıştır. Günlük konuşma dilinin tespiti bölge halkının gün içerisinde kullandığı sözcüklerin saptanmasıyla sağlanabilmektedir. Bu araştırmanın amacına ulaşabilmesi için derleme yapılacak kişi üzerinde belirli bir alan ya da konu sınırlaması yapılmaması gerekir. Belirli bir bölge içerisinde insanların günlük konuşma dilleri üzerinde çalışma yapabilmenin yolu, derleme yapılacak kişilerle daha önceden anlaşarak bireylerin çalıştıkları iş yerleri başta olmak üzere çeşitli dernek ve kahvehane gibi alanlara yerleştirilecek olan ses kayıt cihazları üzerinden sağlanabilmesi muhtemeldir. Söz konusu çalışma bir bölge için düşünüldüğünde ise bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak – eğitim, kültür, yaş gibi- toplumun geneli için ifade edilebilecek verilerin oluşması, mümkün olduğu kadar fazla kişiden derleme yapılarak elde edilebileceği söylenebilir. Bu çalışma neticesinde de günlük konuşmalardan oluşan ses kayıtlarının yazıya geçirilip incelenmesi başta zaman olmak üzere kapsam olarak da büyük bir projeyi işaret etmektedir.

Konuşma diliyle birlikte bölge halkının sahip olduğu söz varlığını en iyi şekilde yakalayabilmek için Artvin ilçe merkez ve köylerinde çeşitli metotlar denenmiştir. Bu metotlar arasında modern dünyanın sözlü anlatım türlerinin son halkası olarak görülen memoratlar üzerinden sağlamanın birçok açıdan çalışmayı daha verimli kılacağı saptanmıştır. Diğer yöntemlerde derleme yapılan kişiyi tek bir alan içinde fikir yürütmeye mecbur bırakmanın, başta söz varlığı açısından olmak üzere konuşma dilinin de kısır bir döngü içerisinde hapsediği görülmüştür.

Derlenen memoratlar Türk halk bilimi açısından önemli bir kültür taşıyıcısı oldukları için, tezin ana çatısını oluşturan dil biliminden bağımsız olarak, başta yapısı olmak üzere kendi içerisinde de ayrıca incelenerek tasnif edilmiştir. İzlenen bu

yolla, derlenen memoratların Türk dili açısından çok yönlü incelenebilir bir kaynak olma özelliği kazandırılmaya çalışılmıştır.

Türk halk biliminde memoratlarla ilgili yapılan çalışmalarda birincil kaynak Özkul Çobanoğlu'nun "Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları"(2005) adlı kitabıdır. Artvin ilçe merkez ve köylerinde derlenen memoratlar özellikle kültürel ve dilsel benzerlikleri esas alınarak, Müjdat Kızıloğlu'nun "Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde kullanılan tasnif modeli uygulanmıştır (Kızıloğlu, 2013: 30-31).

Derleme neticesinde ortaya çıkan söz varlığı öğeleri sözlüksel alan çalışması yapılarak tablolandırılmıştır. Çalışmanın bu safhasında kullanılan metot Safiye Karababa'nın *Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı* (2008) adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır. Memoratların, söz varlığı açısından yapılan bu çalışmanın dışında tabi tutuldukları tasnif ve kaynak kişileriyle birlikte orijinal hallerine ayrıca yer verilmiştir.

Kaynak kişilerden alınan ses kayıtlarının yazıya geçirilmesinde orijinal halin korunmasına titizlikle özen gösterilmiştir. Ses kayıtlarında anlaşılmayan ve yarım kalan kimi sözcükler anlatımın akışına göre düzeltilmiştir. Çalışmamızda derlenen sözlü ürünlerin yazımında standartlaştırmaya gidilmiştir. Fakat bu standartlaştırma bölgede kullanılan yerel söylem ve ifadeleri içine almamaktadır. Bölgesel olarak aynı coğrafyada yaşıyor olmalarına karşın kullandıkları aynı öğeyi farklı şekillerde dile getiren kişilerin anlatımlarında standartlaştırmaya gidilmemiş mevcut yapı korunmuştur. Örneğin karabasan kelimesinin, karakura, karakarı, alibasan, albasması, albasan, alkarası gibi farklı varyantları manada yakınlık derecesine bakılmaksızın asli yapısı korunmuştur. Bölgenin ağız özelliklerini gösteren, özellikle ses olaylarını işaret eden yazım kullanılmamış, "geldu«" geldik şeklinde, "bakiyir" bakıyor şeklinde yazıya aktarımı sağlanmıştır.

Derlenen memoratlardaki söz varlığı Doğan Aksan'ın (2005a-2005b) ortaya koyduğu söz varlığı tasnifinden yola çıkılarak incelenmiştir. Sözcükler bu tasnife ek olarak tür ve kullanım sıklıkları bakımından tablolar dizininde belirtilmiştir.

Derlenen memoratlardaki sözcüklerin tümü teker teker fişlenmiştir. Fişlenen sözcükler, söz varlığına ilişkin yönleri başta olmak üzere, kaynak dil ve türleri bakımından

incelenmiştir. Kaynak olarak belirlenen sözlüklerle, sözcüklere yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Derlenen memoralardaki söz varlığı ögeleri alfabetik sırayla tablolar haline getirilmiştir. Sözcüklerin köken bilgisi, türü ve sıklığına yer verilmiştir. Tarama yöntemiyle saptanan ikileme, deyim, ilişki sözleri, terim, argo gibi ögeler ilgili sözlüklerden yararlanılarak incelenmiştir.

Sözcüklerin köken bilgisinin saptanmasında kullanılan etimolojik sözlüklerde farklı görüşlerin olması halinde yaygın olarak doğru kabul edilen görüşe yer verilmiştir.

Sözcük türleri içerisinde bulunan bağlaç ve edatlar Muharrem Ergin'e (2013) göre ele alınarak çalışmada bu görüş kullanılmıştır.

Derleme yapılan bölgede konuşma dilinde kullanılan sözcüklerin kökeni bakımından oluşan dağılım yüzdeleri hesaplanmıştır.

Memoraların söz varlığı açısından incelenmesi neticesiyle söz varlığı ögeleri ve sözcük türlerinin kullanım sıklıkları belirlenmiştir.

Bölgede yapılan derleme için kaynak kişilerde bir yaş sınırlaması kullanılmamıştır. Her yaş grubundan kişilerle derleme yapılmıştır. Derleme neticesinde oluşan ortalama yaş düzeyi hesaplanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL BİLGİLER

1. 1. Dilbilimin Etki Kapsamı

İnsanı, kâinat üzerinde yaşayan bütün canlılardan ayıran en belirgin özelliklerden birisi şüphesiz ki dildir. Dil bireyin içinde yaşadığı toplumla iletişimini sağlayan bir araç olmakla birlikte, aynı zamanda “miras taşıyıcılığı” görevini üstlenmektedir. Dilin miras taşıyıcılığı bahsi yazının henüz keşfedilmediği dönemlerden bugüne kadar geçerliliğini sürdürmektedir. İnsan ve dünya tarihiyle alakalı olarak, bilimsel anlamda gerekli verilerin elde edilemediği dönemlerle ilgili, çeşitli varsayımlar üzerinden saptamalar yapılabilmektedir. Bu duruma örnek teşkil edebilecek birçok varyasyonlar mevcuttur. Kişilerin sıklıkla anlattıkları rüyada yüksekten düşme durumu herkesçe bilinmektedir. Konuyla alakalı olarak başta insan psikolojisi dâhil olmak üzere birçok bilim dalıyla ortak yürütülen çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmayı sonuca götürecek en önemli veriler aradan yüzyıllar geçmiş olmasına karşın sözlü ve kimi yazılı anlatım ürünlerinden, dolayısıyla sözcüklerden elde edilmiştir. İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinde barınma ihtiyaçları, çeşitli mağara ve ağaçlar üzerinden sağlanmaktaydı. Mağara ve ağaç tercihinde, öncelik doğada yaşayan vahşi hayvan saldırılarından korunmak olduğu için bir dönem ilk sırayı ağaçlar almaktaydı. Kişinin uyuması ağaçtan düşerek ölmesine ya da ciddi sakatlıkların ortaya çıkmasına sebep oluyordu.

Bilinçaltında yer edinen bu ilkel yaşam koşullarının etkisi birçok bağlamda ele alınabilir. Bu etkinin sürerliliğini arz eden yapıyı incelemek ilgili bilim dallarının çalışma sahasına girmektedir.

Bireyin, aradan yüzyıllar geçmiş olmasına karşın atalarının yaşamsal faaliyetlerine dair izler taşıyabilmektedir. Elde edilen bu sonuç, “Bu aktarım gücünün kaynakları nelerdir? Buna bağlı olarak insan geleceğe programlanabilir mi? Kişi hiçbir şekilde bu anlatıları duymamış olmasına karşın yine de aynı şeyleri duyu dünyasında yaşayabiliyor mu? Yaşayabiliyorsa buradaki aktarım faaliyetleri nasıl sağlandı? Dilin insan zihninde henüz keşfedilmemiş farklı bir kodlama anlayışı mı var? Bu kodlamanın çözülebilmesi mümkün müdür?” gibi birçok soruyu beraberinde getirmektedir.

Bilim dallarının birbirleriyle kurduğu mutlak ilişkinin yanı sıra her bir alan için belirlenen kesin sınırlar vardır. Dil biliminin sınırları gün geçtikte artmakta ve üzerinde yapılan çalışmalar çok daha fazla önem kazanmaktadır.

1.2. Sözcük

Sözcük dünya dillerinde farklı isimlerle kullanılmaktadır. Dilbilimciler belirtke, gösterge, söz ögesi gibi isimleri kullanmaktadırlar. Sözcük anlam olarak çeşitli kaynaklarda birbirlerinden farklı Şekillerde tanımlanmışlardır:

Türkçe Sözlük'te sözcük kelimesi ‘‘*Kelime*’’ (*Türk Dil Kurumu [TDK], 2011: 2155*) Şeklinde tanımlanmıştır.

Kelime, içinde bulunduğu cümlede bir mana ve gramer vazifesi olan, tek başına kullanılan ses veya seslerin oluşturduğu topluluktur. Kelimeler tek bir ses veya ses topluluklarından oluşabilmektedir. Tek sesli yapıya sahip olan kelimeler oldukça azdır (Ergin, 2013: 95-97).

Kelime, tek veya çok heceli bir yapıdan oluşmaktadır. Tek başlarına kullanıldıkları zaman, insan zihninde belirli bir kavrama karşılık olan, somut ve soyut kavramların birbirleri arasında bağ kuran dil birimidir. Kelimeler, kullandıkları dilde anlamlı ya da görevli dil birimleri olarak kullanılmaktadır. Kelimelerin en kk yapısını oluşturan seslerin, tek başına anlamları yoktur. Sesler kelime oluşumunda çeşitli görevler üstlenen ögelerdir. Kelimeler bir dildeki anlamlı ya da görevli en kk birliklerden oluşmaktadır (Korkmaz, 2014: 99).

Seslerin meydana getirdiği kk ses topluluklarına hece denir. Hecelerin bir araya gelmesinden kelimeler oluşur. Bazen tek bir hece kelime işlevini üstlenebileceği gibi tek bir ses de aynı görevi alabilmektedir (Coşkun, 2010: 28).

Yapısal olarak bir ya da daha fazla heceden oluşan, yazının içerisinde iki boşluk arasında bulunan, genelde anlamlı bir bütün oluşturan ses ya da ses öbeklerine sözcük adı verilmektedir. Çağdaş dilbilimcilerin çoğunluğu sözcüğün nitelikli bir dil birimi olmadığını savunarak, bunun yerine anlambilim, dizim, birleşkebirim gibi farklı kavramlar kullanmaktadırlar (Vardar, 2002: 181).

Kelimenin tanımlanması üzerine birçok koşul ortaya koyulmuştur. Bu koşulların başlıcaları şunlardır (Bayrav, 1998: 77-78).

1. Vurgu,
2. Ögelerin arasına yabancı bir ögenin yerleştirilememesi,
3. Ses uyumu,
4. Sözcük sayılamayacak bir ögenin ona bağlanması,
5. Morfoloji bağlamaları,
6. Tek başına cümle olabilmesi,
7. Bölümlerin bütünden daha fazla kullanılması,
8. Bölümlerin anlamı, bütün bir yapının anlam parçalarından olmaması.

Dilbilimcilerin tüm bu tanımları göz önünde bulundurularak sözcüğün şu özellikleri ortaya çıkmaktadır:

- Oluştığı toplum içerisinde ortak bir kavramı işaret etmesi,
- Bir ya da daha fazla heceden meydana gelmesi,
- Tek başına kullanıldıklarında anlamlı olması,
- İçinde bulunduğu anlamlı sözcükler arasında ilişki kurması.

Sözcüklerin sınıflandırılmasında dilbilimcilerin çeşitli görüşleri mevcuttur. Sözcüklerin isim, fiil, sıfat, edat, bağlaç ve zarf gibi ayrımlar içinde gösterilmelerini sağlayan çeşitli ölçüler vardır.

Tahsin Banguoğlu kelimeleri söz içindeki işleyişleri bakımından sekiz bölüğe ayırmaktadır (Banguoğlu, 2011: 152) :

1. Adlar; tekil ya da çoğul varlıklara ad olan kelimeler.
2. Sıfat; bir varlığa vasıf kazandıran kelimelerdir.
3. Zamir; ismin yerini tutan kelimelerdir.
4. Zarf; durum ve hal bildiren kelimelerdir.
5. Takı; İsimlere gelerek aralarında ilişki kuran kelimelerdir.
6. Bağlam; kelime ya da cümleleri birbirine bağlayan kelimelerdir.
7. Ünlem; seslenme ya da duyuları belirtmeyi sağlayan kelimedir.
8. Fiil; bir oluş veya kılışı bildiren kelimelerdir.

Zeynep Korkmaz sözcük türlerine Tahsin Banguoğlu ile aynı tasnifi, takı yerine edat, bağlam yerine bağlaç isimlerini kullanarak ortaya koymuş, ayrıca kelimeleri ses-anlam ilişkisi, dış ve içyapıları, şekil (iç) yapıları bakımından da ele almıştır (Korkmaz, 2014: 99-101).

1.3. SÖZ VARLIĞI

1.3.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

Dünya üzerinde konuşulmakta olan dillerin sayısı beş ile altı bin dolaylarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu diller, milyonlarca insanın konuşmakta olduğu Çince'den, konuşur sayısının yüzlerle ifade edilebilecek küçük kabilelere kadar farklı yapılardan oluşmaktadır. Dilin karakteristik özelliklerinden en önemlisi toplumsallığıdır. Dilin gelişmesiyle toplumsal kurumlar arasında doğrudan bir etkileşim söz konusudur. Diller ile onları konuşmakta olan toplumlar arasında kuvvetli bir kültürel bağ olduğu görülmektedir (Altınörs, 2003: 15-19).

Dünya üzerindeki dillerin söz yetisi sonsuzdur. Dünya dilleri kendi yapılarında var olan sınırlı sayıda sözcük üretme yollarını kullanarak sınırsız sayıda sözcük üretimi sağlayabilecek güçtedirler. Bir dildeki zenginlik kavramıyla anlatılmak istenilen şey dilin kullanımınıdır. Her dil konuşulduğu toplumdaki insanların sahip olunan kültür ihtiyaçlarını karşılayacak kadar söz varlığına ve anlatım çeşitliliğine sahiptir. Dillerin iletişimdeki işlevleri söz varlığının büyüklüğünden çok anlatım güçleriyle ortaya çıkmaktadır (Süer, 2002: 81).

Dilin çeşitli araştırmalarla ortaya konulan sözcük sayısı ne kadar büyük olursa olsun, birey bu sözcüklerin ne kadarını bilirse bilsin, günlük konuşma dilinde kullanılan sözcük sayısının zannedilenin aksine çok küçük olduğu, en çok birkaç binden oluştuğu görülmektedir. Kullanılan sözcüklerin sayısında kişinin eğitim düzeyi, okumaya olan eğilimi ve bireysel yetenekleri önemli bir rol oynar. Yapılan çeşitli araştırmalar bu konuyla ilgili çeşitli veriler sunmaktadır. Bazı ünlü yazarların söz dağarcıkları 5000 dolaylarındadır. Bu rakamın karşısında halkın içinde yaşayan ve ilgili kaynağın aktarımına göre ‘‘basit insanlar’’ olarak adlandırılan bireylerin söz dağarcığı 2000 dolaylarındadır. Aldığı eğitim neticesinde de bazı insanları içine alan bir diğer kategori de söz dağarcığı 4-5000 bin civarında olan bireyleri içerisine almaktadır. Genel olarak konuşma sırasında

kullanılan sözcüklerin seçiminde, konuşmacının içinde bulunduğu durum ve koşullarla birlikte, bireyin sahip olduğu meslek ve yaş düzeyi de etkili olmaktadır. Birey, dilin söz varlığı içindeki belli öğelerle kendisini ifade etme yerine, içinde bulunduğu durum ve anlatı niteliğine uygun olanları seçer. Oldukça geniş kültürlü bir birey, kendisiyle aynı sahada yaşamamış olan başka biriyle olan konuşmasında bazı kavramları karşıdaki kişinin anlayabileceği şekilde ifade etmeye, hatta kimi ifadeleri kullanmamaya yönelir (Aksan, 2015b: 19).

Söz varlığının içindeki bir diğer önemli husus sözcük ölümüdür. Sözcük ölümü kimi kavram ve ifadelerin konuşulmakta olduğu dilin içerisinde çeşitli sebeplerle zaman içerisinde artık kullanılmamasıyla ifade edilmektedir.

Söz varlığını meydana getiren sözcüklerin büyük bölümü zamanla dil içi veya dışında çeşitli etkenlerle yitirildiği, unutulduğu görülmektedir. Unutulan bu sözler varlıklarını çeşitli lehçe ve ağızlar da belli bir süre devam ettirirler. Bu sebeple toplumların yazı dili ile lehçe ve ağızlar arasında birtakım ayrımlar bulunur. Sözcük ölümündeki en büyük etkeni, sözcüğün ifade ettiği nesne ya da sanıların toplum içinde yaşayan bireyler tarafından kullanılmamasıdır (Aksan, 2015b: 23).

Değişen yaşam şartlarının etkisi önce insan zihninde sonra da sözcüklerin ölümüyle izlenebilmektedir. Örneğin çağın moda anlayışı evrensel manada dünya üzerindeki bütün toplumlara etki etmektedir. Uzun yıllar önce yurdumuzun büyük bir bölümünde giyilen şalvar, zamanla kullanım yoğunluğunu kaybetmektedir. Bugün küçük bölgelerde yaşamaya devam eden şalvar, kullanım sahasını kaybederek ileriki yıllarda sözcük ölümüne maruz kalacağı öngörülebilir. Bu duruma ek olarak tarım ve sanayide kullanılan çeşitli alet ve bazı terimlerde de benzer durumlar yaşanmaktadır.

Söz varlığı Türkçede söz hazinesi, söz dağarcığı, kelime hazinesi gibi isimlerle kullanılmaktadır. Batı dillerinde ise vocabulary, wortschatz, wortbestand gibi sözcüklerle ifade edilmektedir. Bir dilin bütünüyle sözlerini kapsama ile bireyin sahip olduğu sözcüklerin tümünü ifade eden bu terimler birbirinden tam olarak ayrılmamışlardır. Kullanılan kimi terimlerde yapı itibarıyla bazı ayrımlara gidilmiştir.

Söz varlığıyla ilgili farklı terim ve açıklamalarda bulunulmuştur. Bu ifadelerin bazıları şu şekildedir:

Söz varlığı: “*Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.*” (TDK, 2011: 2158).

Bireyin kullandığı ya da dilin tamamında yer alan sözcüklerin tümüne söz dağarcığı terimi karşılık gelmektedir (Vardar, 1980: 134).

Kelime hazinesi: “*Bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı.*” (Korkmaz, 1992: 100).

Söz varlığı sözceleme öznesinin kullanıldığı ulamların tümünü belirtir. Sözlükçe kavramı ile söz varlığı arasında farklılıklar vardır. Söz varlığı sözcükçenin bir bölümünü, bir sözcede kullanılan boyutunu gösterir. Sözcükçe dille alakalıdır. Söz varlığı ise sözle alakalıdır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda sözcükçe toplumsal bir durumu, söz varlığı ise bireysel bir dil kullanımını ifade etmektedir (Günay, 2007: 29-30)

Bir dilin söz varlığı, o dilin sözcüklerinin tümüyle beraber, deyim, kalıp sözler, atasözleri, terim ve birçok anlatım kalıplarıyla parçalanamaz bir bütündür. Söz varlığı çeşitli seslerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş simge, kod ya da göstergelerden ibaret değildir. Söz varlığı aynı zamanda toplumlar için kültür yansıtıcısı, dünya görüşlerinin somut bir kesitidir. Örneğin aile ilişkilerinin sıkı olduğu Türk dünyasında akrabalık adları büyük bir yapıdan oluşmaktadır. Öyle ki yakınlık dereceleriyle ilişik olan elti, görümce, baldız, yenge, gibi kavramların oluşturulduğu Türk diline karşılık olarak Hint-Avrupa dil ailesinin Roman ve Germen kollarında bu kavramların tümüne tek bir sözcük karşılık gelmektedir (Aksan, 2015a: 15).

Söz varlığının tanımı daha geniş bir çerçevede, birbirleriyle örüntülü ya da bağımsız şekilde şu özellikleri işaret etmektedir (Çotuksöken, 1992: 171):

- Bir dildeki var olan sözcüklerin tümü.
- Bir bilgi dalına ait terimlerin tümü.
- Bir sözlükteki sözcüklerin tümü.
- Bir bireyin, yazarın veya edebiyatçının kullandığı sözcüklerin tümü.

Dillerin söz varlıkları o dili var eden milletin tarihine ışık tutmaktadır. Sözcükler hem aynı dil içerisinde hem de başka dillerden geçişlerinde bıraktıkları mutlak bir iz vardır. Artvin’in Ardanaç ilçesinde yıllar önce yapılan ağız derlemesinde “kedeg” düşmek

şeklinde bir kullanımla karşılaşmıştık. Yaptığımız çalışmalarda sözcüğün Moğolca kökenli bir sözcük olduğunu tespit etmiştik. Fakat derlemenin yapıldığı kişi bu kelimeyi anlatı esnasında gayri ihtiyari kullandığı için manasını saptamada çeşitli güçlüklerle karşılaştı. Taranan sözlükler kelimenin anlatı içerisinde uyum sağlayabileceği bir anlamı veremiyordu. Yapılan araştırma neticesinde Anadili Moğolca olan birisi tarafından kelimenin mana ve yapısı tespit edilmiş oldu. Bölgenin dil katmanında daha önce fark edilmemiş olan bu yapı, sözcükler vasıtasıyla ortaya çıkarak bölgeyle alakalı başka milletlerle olan ilişkilerin belirlenmesini sağlamış, dilbilimiyle birlikte tarih alanında da çeşitli fikirlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmadaki söz varlığı Artvin ilçe merkezinde derlenen memoratlar üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Derleme yapılan bölgede yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu, Artvin'in çeşitli ilçe köy ya da mezarlarından gelerek ilçe merkezinde ikâmet eden kişilerden oluşmaktadır. 91 kişiden yapılan derleme çalışması, bölgenin bütününe içine alarak genel bir söz varlığını tamamıyla yansıtmaya yetmeyecektir. Yapılan derleme, özellikle sözlü ürünlerden elde edildiği için günlük konuşma dilinde kullanılan sözcük sayısına ilişkin verileri ortaya koyacağı söylenebilir.

Bu çalışmada söz varlığı, derleme yapılan kişilerin bildiği ve kullandığı sözlerin bütünü olarak kabul edilmiştir.

1.3.2. Türkçenin Söz Varlığı

Tarihimizin en eski dil ürünleri olan Köktürk yazıtlarından başlayarak günümüze değin, Türkçenin söz varlığı açısından incelenmesi durumunda, dilimizin çeşitli nitelikleri ortaya çıkmaktadır (Aksan, 2015a:51):

- Türkçenin kendi yapısından kaynaklanan güçlü bir türetme ve birleştirme özelliği vardır. Bu etki Türkçenin en eski yazılı metinlerinden olan Köktürk yazıtlarından bugüne kadar devam etmektedir.

- Türkler yabancı toplumlarla olan ilişkilerinde, çoğu yabancı öğeleri kendi sözcüklerine değiştirmişlerdir. Bu durumun sonucunda da birçok yerli öge kaybolmuş, yerine yabancı sözcükler alınmıştır.

- Türkçe kavramlaştırma konusunda daha fazla somut nesnelere, doğanın kendisine dayanmakta, bu sebeple de kavramları çok daha canlı bir biçimde dile getirmektedir.

- İkillemeler anlatıma güç vermesi sebebiyle yaygın olarak kullanılmaktadır.

- Köktürkçe döneminden bugüne kadar Türkçe çokanlamlı bir yapıya sahiptir. Bu durum da dilimizin zannedilenden çok daha eski dönemlerden bu yana yazı dili olarak kullanıldığını göstermektedir.

- Eş anlamlı kelimeler dilimizde oldukça fazla yer edinen ögeler arasındadır.

- Bugünkü yazı dilinde kullanılmayan birçok öge değişik lehçe ve Anadolu ağızlarında yaşamlarını sürdürmektedir

Türkçenin tespit edilebilen en eski dönemlerinden günümüze değin ortaya koyulan yazılı eserleri, diyalektleri tamamıyla henüz incelenmemiştir. XI'inci yüzyıl Anadolu sahasından günümüze kadar oluşturulan yazılı eserler ile Anadolu ağızlarının bütünüyle incelenmesi halinde birkaç yüz binlik söz varlığına ulaşılabilecektir (Eker, 2002:81).

Türkçe modern dünyada yaşayan diller arasında dört özelliği ile büyük ve zengin bir dildir. Zenginlik ve büyüklük ifadesi kavramlarının dil yetisinden değil, dil kullanımının göstergesi olarak algılanıp değerlendirilmesi gerekmektedir (Eker, 2002: 82-87) :

1. Türkçe yaşayan diller içinde en eski yazılı eserlere sahip olan dillerdendir. Köktürk yazıtları, 1200 yıl öncesinden bugüne dek yaşamış olgunlaşmış bir Türkçenin varlığını işaret etmektedir.

2. Çok geniş bir coğrafyada konuşulmakta olan bir dildir. Türkçe Almanya içleri ve Doğu Avrupa'dan Kore yarımadasına kadar oldukça geniş bir coğrafyada konuşulan bir dildir.

3. Türkçe, konuşan insan sayısının çokluğu ile büyük bir dildir. Yeryüzünde yaklaşık olarak 150 milyon insan Türkçe konuşmaktadır.

4. Türkçe sahip olduğu sözcük sayısı ile de oldukça büyük bir dildir. Dil ile kültür arasındaki bağ, dilin sahip olduğu söz varlığında gözlemlenebilmektedir.

1.3. 3. Anadolu Ağızlarının Söz Varlığı

Anadolu ağızlarının sözvarlığı bakımından incelenmesi, Türk dili tarihi başta olmak üzere Türk kültür tarihine de büyük katkıları olacaktır. Dil içerisinde taşıdığı malzeme ile birçok bilim dalına ana kaynaklık etmektedir.

Doğan Aksan (2015a: 229-241) Anadolu ağızlarının niteliklerini çeşitli başlıklar altında toplayarak değerlendirmelerde bulunmuştur:

Anadolu ağızları standart dile oranla oldukça geniş bir söz varlığına sahiptir. Ortak dildeki birçok sözcüğün Anadolu ağızlarında çeşitli değişkeleri mevcuttur. Örneğin böğürtlen kelimesinin bortlen, brtliyen, böğürtlen gibi 17 farklı kullanımı saptanmıştır.

Ağızlar, ölçünlü dilde oldukça az kullanılan biçim birimlerden faydalanarak çeşitli türetme faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. İnsanın iç içe yaşadığı doğayla ilgili olarak pek çok kavram, insanın maddesel, ruhsal ve davranışlarıyla alakalı çokça sözcüğü var ederek yaşama geçirmiştir.

Ağızlarda, Türkçenin çok eski dönemlerinden gelen birçok arkaik ge, eski yapı ve anlamlarıyla bugün hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bu geler başta dil tarihi olmak üzere sözcük araştırmalarında da büyük önem arz etmektedirler.

Ortak dilde kullanılan kimi yabancı sözcükler ağızlarda çeşitli tretmelerle ilginç karşılıklar kazanmıştır. Böylelikle söylenmesi ve anlaşılması kolay ögeleri ortaya koyarak, Türkçenin kavramlaştırma yollarına seyir imkn tanımıştır.

Anadolu ağızları, ortak kullanılan dildeki deyim ve atasözlerinin yanında, bir kısmı eskiden kalma bir bölümü de bölgeye ait olan çeşitli atasözleri, kalıp sözler bakımından da oldukça zengindir.

Konuşulmakta olan ortak dilde olduğu gibi yabancı dillerden alınan çeşitli ögelerin varlığı göze çarpmaktadır. Anadolu ağızlarında komşu dillerden giren sözcüklerin bir kısmı kısmen de olsa Türkçenin ses özelliklerine uydurulmuştur.

Yapılan derlemenin, ses özellikleri açısından değerlendirilebilmesi için ses kayıtları her bir anlatıcının kimlik bilgilerinin de olduğu ayrı dosyalar halinde tarafımızca arşivlenmiştir.

1.3.4. Söz Varlığında Kullanılan Zenginlik Kavramı zerine

Dillerin birbirleri üzerinde büyük, daha güçlü, daha iyi ve benzer yargılarda bulunmak çeşitli soruların oluşmasını sağlamaktadır. Ortaya atılacak bu tür iddiaların geçerliliği neye ve kime göre oluşları bakımından değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bir dilin zengin olup olmadığı konusuna nasıl karar verileceği yönünde dilbilimciler tarafından

yürütülen çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Günümüz çağında bu konuyu ortak bir karara bağlayabilen henüz bir anlaşmaya varılamamıştır. Bir dilin zenginliğini belirlemek onu birçok açıdan ele almayı zorunlu kılmaktadır.

Günümüz dilbilim çalışmalarında, bir dilin zenginliğini kabul etme hususu öncelikli olarak, dilin sahip olduğu sözcük sayısı üzerinden belirlenmeye çalışılmaktadır.

Türkçe Sözlük'ün on birinci baskısı söz, terim, deyim ve anlamdan oluşan 122.423 söz varlığına sahiptir (TDK, 2011: XXI).

Oluşturulan veri tabanındaki Büyük Türkçe Sözlük'te söz, terim, deyim ve ad olmak üzere 616.767 söz varlığına sahiptir (T.C. Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts, 6 Aralık 2017'de erişildi).

Türkçenin söz varlığındaki zenginliğe ilişkin dilbilimcilerin birbirinden farklı görüşleri mevcuttur.

Türkçedeki söz varlığı Anadolu Türkçesinde 150-200 bini, Türkiye Türkçesinde ise bu rakam 300-350 bine ulaşmaktadır (Çotuksöken, 2002: 38).

Saptanan bu veriler günlük konuşma dilinde aktif olarak kullanılan sözcükleri ifade etmemektedir. Günlük olarak yayınlanan çeşitli gazete ve dergiler incelendiğinde 1200 ile 2500 arasında olan sözcüklerden oluştuğu görülmüştür (Demircan, 2000: 17).

Türk Dil Kurumu'nun verdiği sözcük sayısının karşısında yapılan çeşitli araştırmalar, Türkçenin sahip olduğu gücü göstermeye yetmeyecektir. Günlük konuşma dilinin kapsamı bir dilin tamamını ifade etmemektedir. Konuşma dilinde yoğunluk gösteren kelimeler, varlıklarını daha uzun süre muhafaza edebileceklerdir. Sözlüklerdeki söz varlığı sayısı dillerin zenginliğini ortaya koyma konusunda kaynak niteliği göstermektedir. Fakat sözcüklerin kullanım sıklıkları bu zenginliği besleyen ana kaynaklardan biridir. Sözcüklerin yaratım ve yaşam sahası konuşma dilidir. Konuşma dilinde kullanılmayan sözcükler zaman içerisinde sözcük ölümüne maruz kalacaklardır.

Dillerin zenginliklerinden söz edilirken, kültür dilleri şeklinde tanımlanan Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca gibi diller örnek gösterilir. Fakat bir dilin söz hazinesinin geniş olması o dilin anlatım gücüne tanık olamamaktadır. Aynı şekilde bu söz hazinesinden mahrum olan dillerin anlatım gücü bakımından yoksulluğunu işaret

etmemektedir. Bir diğerk önemli husus ise kültür dilleri olarak adlandırılan dillerin çeşitli öge ve kavramlarını başka dillerden almış oldukları gerçeğidir. Türkçe söz hazinesi bakımından dar değildir. Dilimizin hangi dönemi incelenirse incelenirse aksine bir görüş geliştirilemez. Dilimizin ilk yazılı ürünleri olan belgelerde somut kavramlar oldukça zengindir. Çok eski diller olan Yunan ve Latince gibi dillerde eski dönemlere ait olan yazılı ürünlerde renk adlarının azlığı dönem insanların renk körü olabileceği kanaatinin doğmasına sebep olmuştur. Bunun karşısında Türkçe için ise Orhon yazıtlarından günümüze değin renk isimlerinde büyük bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bahsi geçen dillerdeki renk isimleri aynı köke bağlı kalınarak oluşturulmuştur. En eski yazılı ürünlerimizde, anlatının dar bir çerçevede olmasına karşın, “yaşıl, kök, boz, sarıg, ak, kara, kızıl, yegren, yağız, gibi renk isimleri bir hayli kullanılmaktadır. Akrabalık isimlerinde de bu durum aynı şekildedir. Çeşitli konularda yazılar yazan kişiler ya da çevirmenlerin dilin eksikliklerinden yakınmalarının en büyük sebebi, dilimizin uzunca yıllar tesiri altında kaldığı Arapça ve Fransızcadan kaynaklanmaktadır. Dilin içerisinde yüzyıllarca var olan birçok ögenin karşısına yabancı kelimeler getirilerek kullanılmış, hatta bu ifadeler asli sözcüklerimize tercih edilmiştir. Bu tercihlerin oluşmasındaki en büyük etken başka dillerin sanat ve kültür dili olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır (Aksan, 1972: 119-120).

Özellikle ağızlar üzerinde yapılacak derleme ve tarama çalışmaları Türkçenin mevcut söz varlığından çok daha zengin bir yapıya sahip olduğunu gösterecektir. Baştan sona ana dilin bütün sözcüklerine sahip çıkarak, diğerk yazı dilleri ve lehçelerini de içine alan tarama ve derleme çalışmalarının yapılması, Türkçedeki sözcük sayısının yüz binleri aştığını göstermeye yetecektir. Bugün Anadolu ağızlarında hâlâ varlığını sürdüren fakat sözcüklere girmemiş binlerce sözcük bulunmaktadır. Yapılacak çeşitli bilimsel çalışmalarla bu sözcükler yazı diline kazandırılarak Türkçenin zenginliği belgelenmiş olacaktır (Eker, 2002: 87).

Derleme yaptığımız bölgenin söz varlığı, dilbilimcilerin konuya olan yaklaşımlarıyla büyük bir tutarlık sergilemektedir. Memoratların ana malzemesi soyut varlıklardan oluşmaktadır. Anlatıcıların aynı bölgede yaşıyor olmalarına karşın, soyut bir kavram için birbirinden farklı onlarca ögenin kullanılmakta olduğu saptanmıştır. Karakura, karabasan, alibasması, alkarısı, alkızı, albasması, sarıkız gibi.

Derlemeden elde edilen verilen analizi, bu konudaki örnek çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Anadolu ağızlarındaki söz zenginliği çalışmanın birçok aşamasında kendisini göstermiştir. Derlenen malzeme sözcük açısından bugün yazı dilinden neredeyse silinmiş veya silinmek üzere olan birçok kelimeye ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle nazar ve büyüyle alakalı inançların anlatıldığı bölümler bu açıdan oldukça dikkat çekicidir.

Türkçedeki “dövüşmek” kavramıyla ilgili olarak kullanılan sözcük ve deyimler, bir dilin söz varlığı açısından sahip olabileceği zenginliğin üst sınırını işaret eder niteliktedir.

• “*Arbede etmek, atışmak, becelleşmek, boğazlaşmak, boğuşmak, cebelleşmek, cenkleşmek, çarpışmak, çatışmak, çekişmek, çifteleşmek, dalaşmak, debelleşmek, dırlaşmak, didişmek, elleşmek, gırtlaklaşmak, girişmek, harp etmek, hesaplaşmak, hırgür etmek, hırılbaşmak, hırlaşmak, itişmek, kapışmak, kavga etmek, muharebe etmek, münazaa etmek, niza etmek, pençeleşmek, savaş etmek, savaşmak, takışmak, tekmeleşmek, tepişmek, uğraşmak, vuruşmak, yumruklaşmak; bıçak bıçağa gelmek, birbirine düşmek, birbirine girmek, birbirinin gözünü oymak, boğaz boğaza gelmek, gırtlak gırtlığa gelmek, itişip kakışmak, kanlı bıçaklı olmak, kontra gitmek, kozunu paylaşmak, kılıçları çekmek*” (Eker, 2002: 86).

1.3.5. Kültürel Bağlamda Söz Varlığı

Toplumun zaman içerisinde geliştirdiği çeşitli değerler vardır. Bu değerler günlük yaşam içerisinde çeşitlenip olgunlaşmakta ve sonsuz bir değişimin içinde yaşamaktadırlar. Kültürün kapsamı oldukça geniştir. Kültür; gelenek, görenek, ahlâk, eğitim, sanat, üretim, tüketim, aile ilişkileri gibi insanın çevresiyle olan etkileşiminin bütün kollarını içine almaktadır.

Bir toplumun sahip olduğu söz varlığı ile kültürü arasında sıkı ilişkiler bulunmaktadır. Doğan Aksan Türkiye’ye hiç gelmemiş olan birisinin yalnızca söz varlığımızı inceleyerek Türk kültürü hakkında bilgi edinebileceğini aktarmaktadır (2015a: 16). Bu durum diğer diller için de geçerlidir. Toplumun düşünce sistemi sahip olduğu söz varlığında büyük bir yansıma göstermektedir. Türk kültüründe akrabalık ilişkileri oldukça önemli bir yapıdadır. Türkçe, yeryüzünde yaşayan diller arasında akraba isimleri açısından zengin olan dillerden biridir. Bacanak, enişte, hala, teyze, amca, görümce gibi kavramların

hepsi kimi dillerde tek bir kavram kullanılarak anlatılır. Bu durum toplumun sahip olduğu kùltürün dildeki etkisini göstermektedir.

Yeryüzündeki bütün diller doğayı, nesnelere, eylemleri kendi bakış ve yorumuyla dile getirir. Bu sebeple dildeki bir gösterge başka bir dildekiyle eş değeri olamaz veya tam olarak o anlamı ifade etmeye yetmez. Örneğin İngilizcede anlatı içerisinde geçen “home” sözcüğü kullanıldığı yere göre Türkçede ev, yuva, yurt, vatan gibi farklı ögelere karşılık gelmektedir (Aksan, 2009:79).

Toplumun kùltürleri birbirleriyle yoğun olarak dil üzerinde etkileşim sağlamaktadır. Bu etkileşim üç kavram üzerinden ele alınmıştır (Aksan, 2015: 3.c. 29) :

A. Yan Katman Etkisi: Sınır komşuluğu gibi yakın ya da bir arada yaşama sebebiyle diller arasında meydana gelen etkileşimdir. Bu kavram ayrıca azınlık-göçmen dilleriyle, toplumların çeşitli sanatsal ve ticari faaliyetlerini de içine almaktadır. Yunancayla Latince, Çinceyle Japonca, Türkçeyle Farsça gibi diller, dillerin bu ilişkilerine örnek verilebilir.

B. Altkatman Etkisi: Herhangi bir ülkenin fethedilmesiyle orada konuşulmakta olan dilin diğer toplumu etkilemesi durumudur. Yerli dilin ortadan tamamen kaybolması gibi bir durumun söz konusu olması halinde bile o bölgeye egemen olan toplumun dilinde iz bırakır.

C. Üstkatman Etkisi: Bir ülkeyi, dolayısıyla içinde yaşayan toplumu egemenliği altına alan milletin, o ülkede konuşulmakta olan dili etkisi altına alma durumudur. Bu kavramı açıklayabilecek en güzel örneklerden birisi uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde kalan Balkan dillerinde gözükmektedir. Bu gün hâlâ Türkçenin Balkan dillerinde yaşayan kimi ögelerine rastlamaktayız.

Diller tüm bu etmenlerin dışında birbirleri üstünde bazı yollardan da etki sağlayabilmektedirler. Birbirlerine çok uzak olmalarına karşın toplumlar, çeşitli iletişim kanallarını kullanarak, kùltürleri vasıtasıyla da söz varlıklarında yeni ögelerin alınmasını sağlayabilmektedirler.

Dünya bireyin ruhunda taşıdığı sözlük gibidir, onu ana diliyle yansıtır (Dilaçar, 1969: 30).

Dil birliği, toplumların uluslaşma sürecinde etkin bir rol oynayarak, Mantık, gelenek, tre, felsefe gibi kurumlarla kültürel yapının şekillenmesinde önemli bir faaliyet göstermektedir. Dili meydana getiren insan değil, insanı inşa eden dildir. Bir milleti her açıdan anlayıp değerlendirebilmek, o toplumun dilini bilmeyi gerektirir. Bir milleti taşıdığı kandan çok ana dili belirtir. Dünya toplumlarının kendi içlerinde taşıdıkları etnik kimlik dil birliğinin n koşulu ya da sonucu değildir. Dil, bir milletin tarihsel kültür birliğinin aracı ve göstergesidir. Ulusların kültürü maddi ve manevi olmak üzere iki ayrı kolda yaşamaktadır. Maddi kültür mimari, el sanatları gibi somut yapıyı kapsamaktadır. Manevi kültür dil, din, tre, gelenek ve adetleri içerisine alan çoğulcu bir yapıdadır. Maddi ve manevi kültürü birçok açıdan besleyen en önemli kaynak dildir. Dil olmadan bir milletin sahip olduğu hiçbir kültürel ge ortaya çıkamaz. Dil ulusların sahip oldukları en değerli varlığıdır. Bu varlığı koruyarak zenginleştiren milletler, yaşama hakkını elde etmiş olurlar. Herhangi bir ulusun tarih, yaşam biçimi, dünya görüşü gibi konularda hiçbir somut kaynak bulunamadığı hallerde, o toplumun dilinin incelenmesiyle önemli bilgiler elde edilebilir. Bu duruma Türkçedeki “evlenmek” sözcüğü örnek gösterilebilir. “Evlenmek” sözcüğü köken itibariyle *eb*’den gelmektedir. Bu durum da ayrı bir ev kurmayı, dolayısıyla çekirdek aile tipinin oluşumunu işaret eder (Eker, 2002: 9-11).

Bir toplumu var eden değerlerin bütünü olarak kültür, o toplumun konuşmakta olduğu dile, dolayısıyla da söz varlığına doğrudan etki ettiğini söyleyebiliriz.

1.4. Söz Varlığını Oluşturan geler

Bir dilin söz varlığını oluşturan geleri Doğan Aksan çeşitli gruplar altında ele alarak değerlendirmektedir:

1.4.1. Temel Söz Varlığı

Bir dilin içerisindeki yerli sözcüklerin bir kısmı *temel söz varlığı* olarak adlandırılırlar. Her dilde var olan, nesilden nesile aktarılarak varlığını uzunca yıllar muhafaza eden kimi ögeler vardır. Temel söz varlığı insanın çevresiyle olan yaşantısında yaygın olarak kullandığı sözcüklerdir. Bu sözcükler şu şekilde kategorize edilebilirler (Aksan, 2015: 3. c. 17):

- ❖ *Organ Adları*; Baş, göz, kulak, el, ayak gibi organ isimleri.
- ❖ *Ana Besin Maddeleri*; Su, buğday, et ve balık gibi besin adları.

- ❖ *Hayvan İsimleri*; At, inek, koyun gibi insanın yakın ilişkilerde bulunduğu hayvan adları.
- ❖ *Tarım Araçları*; Yaygın olarak tarım işlerinde kullanılan çeşitli araç ve gereç isimleri.
- ❖ *Somut Eylem Adları*; Almak, vermek, yemek, içmek, gitmek, gelmek gibi yoğun kullanılan somut eylem isimleri.
- ❖ *Sayı Adları*; Bir, iki, beş, on, yüz, bin gibi sayı isimleri.

Temel söz varlıkları bir dilde en az değişen ögelerdir. 1000 yılda bu varlığın yaklaşık olarak % 19'unun değişerek, % 81 oranında varlığını koruduğu ileri sürülmektedir. Temel söz varlığı dilbiliminde özel bir yer alarak, dil öğretiminde önemli bir yeri olan sıklık sayımlarının belirlenmesine büyük katkılar sağlamaktadır. (Aksan, 1991: 106-107).

Doğan Aksan'ın aktarımına göre (2015: 3.c. 18) temel söz varlığı konusunu ele alan KÜHN, “Der Grundwortschatz” adlı eserinde her dilde var olan çekirdek söz varlığını tartışmasız olarak benimsediğini, temel söz varlığının küçük bir zaman içinde değil, çok uzun bir süre içerisinde anlaşma aracı görevinde kullanıldığını belirtmiştir.

Dildeki herhangi bir sözcüğün temel söz varlığının içine girip girememesi hususunda çeşitli ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütlerin ilki söz konusu kavramın insan yaşamında önemli bir yer tutmasıdır. İkinci ölçüt bazı ögelerin yeni kelime üretimindeki değer ve gücüdür. Türkçedeki Dış ve alt sözcükleri; dış ülke, dış merkez, dış kapı, dış cephe; altgeçit, altyapı, altçene, altyazı, altsınıf gibi bağdaştırmalarla oluşan yapıları, bu gücü sergiler niteliktedir. Bir sözcüğün temel söz varlığı içerisine alınıp alınmayacağına bir diğer hususu da onun “*anlatımbilim açısından yansızlığı*” konusudur. Bununla belirtmek istenen nokta, genel anlaşılabilirliği, genel kullanılabilirliğidir. Bir sözcüğü söyleyen ya da yazan kişinin, kendi niteliklerini ortaya koyan, bölgesel, toplumsal ve mesleklerle ilgili belirtilere karşı yansız oluşudur. Son olarak sözcüklerin temel söz varlığından sayılabilmelerinin bir diğer yolu da deyimlerde temel olarak kullanım sahalarının oluşmuş olmasıdır (Aksan, 2015b: 3. c- 18-19).

Derleme yapılan sözlü kültür ürünlerinde dilimizin temel söz varlıkları çok daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Organ adlarıyla oluşturulmuş deyim ve benzetmelerin sayısı bir hayli fazladır. Olağanüstü kişi ya da karakterlerin anlatıldığı memoralarda, anlatıcıların

sık sık başvurduğu yollardan biri anlatımı kuvvetlendirecek çeşitli ikileme ve deyimleri kullanmalarıdır.

❖ “Ağzı burnuna gelmek (75), ayağa kaldırmak (281), bağına basmak (330), başa çıkmak (378), başıboş bırakmak (380), başına bir iş gelmek (382), başına gelmek (384), başına kalmak, (386), başından geçmek (389), başından savmak (390), başını beklemek (392), boyun bükmek (552), dili bağlanmak (901), elde etmek, (1071), elinden almak (1079), elinden gelmek (1081), eline kalmak (1082), elini sürmek (1084), el öpmek (1089), göz açmak (1386), göz atmak, (1387), göze çarpmak (1393), gözü olmak (1401), kulak asmak (2106), kulak dik (2107), kulak vermek (2109), yüzüne bakmamak (3581).”

1.4.2. Yabancı Sözcükler

Bir toplumun tamamen kendi kabuğuna çekilerek yaşam sürmesi imkânsız bir durumdur. Toplumlar birbirleriyle çeşitli kültürel vasıtalarla iletişim kurarlar. Bu iletişim kanalları ticaretten sanata, siyasetten bilime kadar geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır. Toplumların birbirleriyle olan münasebetleri dillerine de etki etmektedir. Ülkemizde özellikle sınır hattında olan şehirlerimizde bu durum oldukça dikkat çekicidir. İletişim yollarının çeşitliliği ve sıklığı başka milletlerden sözcük alımını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye Türkçesinde bulunan “ödünclemeler” içerisinde ilk sırada Arapça, ikinci sırada Fransızca kökenli sözcükler yer almaktadır. Bu sıralama Farsça, İtalyanca, İngilizce ve Yunanca kökenli sözcüklerle devam etmektedir. Türkçede bu dillerin dışında Latince, Almanca, İspanyolca, Rusça, Macarca, Slovakça, Ermenice, Moğolca, Portekizce, Bulgarca ve Japonca kökenli kelimeler de bulunmaktadır. Türklerin İslâmı kabulünden başlayarak Farsça kökenli sözcükler Türkçeye girmeye başlamıştır. Farsça kökenli sözcükler Arapçaya oranla Türkçeye daha hızlı uyum sağlamışlardır. Osmanlı döneminde yabancı sözcükler çeşitli ön ekler ve son ekler olarak dilimize girmişlerdir. Bu sözcüklerin birçok kısmı erillik-dişillik ve çoğulluk bildiren yapıdan oluşmaktaydı (Eker, 2002: 148-155).

Yabancı sözcükler girdikleri dilde o dili tanıyan kişiler tarafından aslına uygun şekilde ifade edilmeye çalışılır. Fakat dilin kendi içerisinde geliştirmiş olduğu birtakım kaideler ağır basarak onu kendi içerisinde yeniden şekillendirir. Yabancı dillerden geçen kimi sözcükler halk söyleyişinin yaygınlaşmasıyla farklı şekillerde kalıcılık gösterebilirler.

Yabancı sözcükler girdikleri dillerde yalnızca ses yapılarında meydana gelen değişikliklerle sınırlı kalmazlar. Sözcükler içine girdikleri dil tarafından biçim ve anlam olarak da yeniden yorumlanabilirler. Yabancı sözcüklerin bir kısmı içine girdikleri dil tarafından benimsenmeden yok olurlar. Bu sözcüklerin dil içerisinde yaşam sahası bulamamalarının en büyük sebebi yapılarında taşıdıkları baskın ses özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Yabancı öğelerin içine girdikleri dile yerleşmelerinin çeşitli serüvenleri vardır. Bazı sözcükler başka dillere geçtikten sonra çeşitli değişim ve dönüşümlere uğrayarak kendi dillerine geri dönerler (Aksan, 1991: 120-122).

Yabancı sözcüklerin bir diğer türü de *dolaşıcı sözcükler*'dir. Bir dilden çıkmış olmasına karşın neredeyse bütün dünya dillerini dolaşarak yerleşen bu sözcüklere *dolaşıcı sözcükler* denir. *Şeker, çay, kahve, biber hamak...* gibi. Sözcüklerin bu niteliği kazanmaları, gösterdikleri nesnelere birçok ülke insanı tarafından tanınarak kullanılmasıyla alakalıdır. Örneğin bir ülkede yetiştirilen bir bitki ya da üretilen araç ve gereç isimlerinin, evrensel manada kabul görmeleri halinde, sözcüklerin bu özelliği taşımalarını sağlamaktadır. Yabancı sözcüklerin bir başka özellikleri de, oluşmuş oldukları dil içerisindeki kök anlamlarını yitirerek başka dillere geçme durumudur. Arapçadan alınan *mektep* sözcüğü olduğu dil içerisinde daha çok büro, yazıhane anlamlarında kullanılmaktadır. Kelime Türkçede ise yalnızca okul anlamını taşımaktadır (Aksan, 2015: 3. c.-32-33).

Zeynep Korkmaz yabancı sözcükleri kendi içerisinde iki kategoriye ayırarak ele almıştır. Bu ayrımın ilk kısmını, yabancı bir dilden alınmasına karşın Türkçeleşme özelliği gösteren '*alıntı sözcükler*', ikinci kısmını ise alıntı yapılmış olmasına karşın, yabancılık özelliğini kaybetmeyen '*gerçek yabancı sözcükler*' olarak ele almıştır (1992:167).

Yeryüzündeki bütün diller tarihin kimi dönemlerinde *etken* ve *edilgen* bazı durumlarda hem *etken* hem de *edilgen* durumda olabilir. Dünya dillerinin sözcük düzeyindeki etkileşimi çeşitli yollarla ortaya çıkmaktadır (Eker, 2002: 139) :

❖ Yabancı kökenli sözcükler ses ve anlam bakımından farklı dillere yerleşebilirler.

dürbün (<Far. du:r 'uzak' + bi:n 'görme')

çamaşır (<Far. ca:me 'elbise' + şuy 'yıkama')

çarşamba (<Far. çehar: 'dört' + şenbe 'gün')

❖ Alınan sözcük anlam ve biçimce değişikliğe uğratılmadan alınır.

pâtisserie, stand-by, spaghetti, larghetto, show, pass, center, centrum, fuel oil, half time, pizzicato, high-tec, know-how, fast food, western, walkman, crescendo, stand up, au de pair, decoder, fair play, final four, derby...

❖ Sözcüğün oluştuğu dildeki asli manası alınır (anlam ödünçlemesi).

İng. Command of execution > İcra komutu.

İng. Command of preparatory > Bildirim komutu.

İng. Command inspection > Komutan denetlemesi.

İng. Target list > Hedef listesi.

İng. On call > İstek üzerine

1.4.3. Çeviri Sözcükler

Çeviri sözcükler oluştuğu yabancı dilden çeşitli şekillerde alınırlar. Çeviri sözcükler, oluştuğu dildeki asli yapıları olduğu gibi çevrilen, ya da bir bölümüyle çevrilerek dildeki örneğine benzetilerek elde edilen sözcükleri içermektedir (Aksan, 2015a: 46).

Çevirme adlar; kimi kavramların adlandırılmasında, yabancı dillerden çevirme yoluna gidilerek karşılanan ve anlamca o dildeki karşılığına paralellik gösteren sözcüklerdir (Korkmaz, 1991: 36).

XIX. yüzyıl sonlarından bu yana incelenen *çeviri sözcükler*' in aşağıdaki türlerine rastlanılmaktadır (Aksan, 2015b: 33-35):

a) *Tam Çeviri Sözcükler*: Bu tür içerisinde en kalabalık olan gruptur. Yabancı dildeki sözcüklerin her biri, aslına uygun olarak, geçiş yapacağı dildeki karşılıklarıyla çevrilmesi sonucunda meydana çıkarlar. Türkçede kullanılan bu yolla edinilmiş kimi sözcükler şu şekildedir: Fransızcadan; *Ölü mevsim (morte saison)* ; *Kapak kıızı (cover girl)*; *Kurbağa adam (frogman)*.

b) *Yarı Çeviri Sözcükler*: İki öğeden meydana gelen birleşik sözcük, tamlama ya da deyim gibi sözlerin, bir ögesinin çevrilerek diğerinin de olduğu gibi alınarak oluşturulmuş sözcüklerdir. Türkçede kullanılan *gam yemek* deyimini Farsçadan bir ögesi değiştirilerek alınmıştır.

c) *Bağımsız Çeviri Sözcükler*: Yabancı öğelerin kullanılacakları dilde anlatıkları kavramı karşılayan çeşitli sözcüklerle kullanılmasıdır. Fransızcada kullanılan chef ‘baş, başkan’ ile *œuvre* ‘yapıt’ sözcükleriyle kurulmuş olan *chef d’oeuvre* tamlaması Türkçeye *şah* (Far.) ve *eser* (Ar.) sözcüklerinden kurulmuş olan *şaheser* ile karşılanmıştır. İranlılar bu kavramı ifade etmek için /*şa: hka: r/* sözcüğünü kullanmaktadırlar.

d) *Anlam Etkilenmesi*: Yabancı bir örneğe göre yerli ögelerdeki anlamın başkalaşması ya da çeşitlenmesi durumudur. Türkçenin oldukça eski olan yıldız kelimesi, İngilizcedeki *star* sözcüğünden anlamca etkilenerek, tanınmış parlak sinema sanatçısı anlamlarında da kullanılmaya başlanmıştır.

Birtakım sözcükler yabancı dildeki çeşitli örneklerle türetilmektedir. Örneğin; Türkçede Türklerin İslâmiyetten önce rastlanılmayan *yaratğan* sözcüğü Arapçadaki «*a:lik*» örneğine göre türetilmiştir.

1.4.4. Kalıplaşmış Sözcükler

Sözvarlığı içinde bulunan kalıplaşmış sözler, çoğunlukla belli bir kişi ya da olaya dayanan, çoğu kez toplumun birçok kesiminin tanıdığı kişiler tarafından, çeşitli olaylar karşısında söyledikleri, dilde kalıcılık sağlayarak yerleşip genelleşebilen sözcüklerdir.

Kalıplaşmış sözlerin dilimizde birçok örnekleri mevcuttur. Aralarında dikkat çeken kimi söz kalıpları; Diyojen’in Büyük İskender’e söylediği “Gölge etme, başka ihsan istemez (m)”, Sezar’ın “Sen de mi Bürütüs”, Shakespeare’in Hamlet’in de geçen “olmak ya da olmamak” Kanuni Sultan Süleyman’ın “Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi” şeklindedir (Aksan, 2015:37-38).

Kalıp sözler özellikle sözlü iletişim kanallarında yoğunlukla başvurulan yollardan biridir. Kalıp sözlerin işaret ettiği kişi ya da olaylar, toplumun birçok kesimi tarafından bilinmektedir. Toplumun gerek hüviyeti gerekse gösterdiği kahramanlık vesilesiyle saygı duyduğu kimi büyüklerin, yaşadıkları durumlar karşısında dile getirdikleri ifadeler, halk ağzına yerleşerek, uzunca yıllar toplum içerisinde kendilerine kullanım sahası edinebilirler. Anlatıcıların kendisini dinleyenleri etkilemek için kullandığı önemli bir araçtır aynı zamanda. Bireyin olaylar karşısında istenildiği yönde görüş geliştirmesini sağlamak itici güç olarak kullanılırlar.

1.4.5. Deyimler

Deyimler çeşitli yazar ve sözlükler tarafından farklı şekillerde açıklanmışlardır. Çoğunlukla gerçek anlamından kısmen de olsa ayrılmış, kendisine özgü bir anlam oluşturarak kalıplaşmış söz öbeği, tabir (TDK, 2011: 651).

Deyimler, kendisine has olan bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaması; çoğunlukla asli anlamından kısmen de olsa ayrılarak yeni bir anlam ifade eden kalıplaşmış sözlerdir (Vardar, 2002: 71).

Her dilde, kavramları işaret eden sözcüklerin, teşkil ettiği temel mananın dışında çeşitli mana ve imgeler oluşturan birçok *öbekler* ve *takımlar* vardır. Taşıdıkları anlam ve oluşumları kurallara bağlanamayan, açıklanması için derin incelemeler isteyen, yapısını değiştirmeden başka dillere çevrilemeyen kalıplaşmış *takım* ve söz öbeklerine deydım adı verilmektedir (Gencan, 2007: 583).

Deyimler, bir kavramı değişik yollarla daha canlı, daha etkileyici, daha renkli söyleyebilmeyi sağlayan özel anlatım kalıplarıdır. Dillerin ömrü ne kadar uzun ve zengin bir geçmişe dayanıyorsa sahip oldukları deyimlerin sayı ve değerleri de bu oranda artış göstermektedir.

Türk dil tarihi için önemli bir yeri olan Orhon Yazıtlarında “*başlılara baş eğdirmek, dizlilere diz çöktürtmek, sözünü kırmak, ilini töresini bozabilmek*” gibi deyimlerin asılları görülmektedir. Deyimlerin daha o dönemdeki bu canlılık gösteren varlıkları Türkçenin ne denli zengin ve işlenmiş bir dil olduğunun kanıtıdır.

Deyim, genellikle oluşumunun işaret ettiği kavramdan farklı bir anlam taşıyan, iki yahut daha çok sözcükten meydana gelmiş, kalıplaşmış sözlerdir (Çotuksöken, 1992: 49).

Deyim belli bir kavramı, duygu veya durumu ifade etmek için birden çok sözcüğün, - nadir olarak da tek bir sözcüğün- *yan anlamı* 'yla kullanılmasıyla oluşan sözdür (Aksan, 2015: 3.c-35).

Deyimler bir milletin anlatım yollarının çeşitliliğini, var olduğu toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerinin de kimi özelliklerini hakkında önemli bilgiler vermektedir. Örneğin yağmurun çok yağdığını Türkçede “*bardaktan boşanırcasına*” deyimiyile

anlatılmaktadır. İngilizcede ise “*it is raining cats and dogs*” yani “*kediler ve köpeklercesine yağmur yağıyor*” şeklindedir.

Bir kavramı, bir durumu, etkileyici bir anlatım ya da özel bir yapı içinde ifade eden ve çoğunun gerçek anlamlarından farklı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümceden oluşan kavrama deyim adını veriyoruz. Ömer Asım Aksoy, deyimleri kavram ve biçim özelliklerine göre iki grupta ele alarak şu şekilde değerlendirmektedir (1993: 38-39):

A-Biçim Özellikleri:

1. Deyimler yapıları itibariyle kalıplaşmış sözlerdir. Deyimin içindeki sözcükler, aynı manada olsa bile başka sözcüklerle yer değiştirilemez, söz diziminde değişikliğe gidilemez. “*Ayıkla pirincin taşını*” deyimini “*Ayıkla bulgurun taşını*” şeklinde söylenemez. “*Tut kelin perçeminden*” deyimini “*kelin perçeminden tut*” şeklinde söz dizimi bozularak kullanılamaz.

2. Yapıları itibariyle kısa ve özlü bir anlatım aracıdır. “*Dil dökmek, kelle kulak yerinde, kel başa şimşir tarak*” gibi.

3. Deyimler en az iki ögeyle oluşurlar ve şekil olarak iki kısma ayrılabilirler.

❖ *Sözcük öbeği durumundaki deyimler:* Sözcük öbeğini oluşturan kelimeler bitişik yazılmazlar. Ünlem niteliği taşıyan deyimleri de bu bölüğün içine almak uygun olur. Örnekler: “*Ağır başlı.*”, “*Eli bayraklı.*”, “*Püf noktası.*”, “*İçli dışlı.*”, “*Kellesi koltuğunda.*”, “*Kaşla göz arasında.*”, “*Adam sen de!*” gibi.

❖ *Tümce halindeki deyimler:* Bir masterla sona eren deyimler, çekime gireceklerinden ve dolayısıyla bir cümle oluşturacaklarından dolayı bu kısım içinde yer alırlar. Örnekler: “*Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak*”, “*Ağzına bir parmak bal çalmak*”, “*Gönül almak*”.

B) Kavram Özellikleri:

1. Deyimler, bir kavramı ifade etmek için dilin içerisinde zamanla oluşturulmuş özel anlatım kalıplarıdır. Oluşumlarında genel bir kural yoktur.

2. Deyimlerin oluşumunda çeşitli amaçlar vardır. Bir kavramı sahip olduğu öz anlatımından çok daha özel bir yapı içinde sunarak, ona dikkat çekicilik, hoş anlatım gibi özellikler kazandırma durumudur.

3. Kavram bakımından iki kısma ayrılırlar:

a) Deyimlerin büyük çoğunluğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, kullanılan sözcüklerin gerçek anlamlarının dışındadır. “*Çantada keklik*”, “*Püsküllü bela*” gibi.

b) Bazı deyimlerde kalıplaşmış olan sözden çıkan anlam ile sözcüklerin gerçek anlamları paralellik gösterirler. “*Çoğu gitti azı kaldı*”, “*Özrü kabahatinden büyük*” “*Yeri yurdu belirsiz*” gibi.

C) Diğer Özellikler:

Deyimler değişik bölgelerde farklı şekillerde söylenebilirler: “*Çenesi düşük*” “*çenesi çürük*” gibi.

Birbirine benzeyen sözcüklerin tekrarlanması yapılarına kuvvet kazandırır. “*Yol iz bilmez*”, “*Tadı tuzu yok.*” gibi.

Deyimler yaratıldıkları toplumun izlerini taşırlar. Küçücük söz öbeklerinin içine dünyalar sığdırılabilir.

Kullanılan kavram itibariyle, gerçek anlamları dışında oluşan deyimler başka dillere çevrilemezler. Deyimlerin içinde insan, kimi zaman masalımsı bir serüven yaşar. Gerçek anlamı kullanılarak oluşturulan deyimler, bu durumun aksine farklı dillere çevrilebilirler.

Deyimleri herhangi bir sözcük grubundan ayıran çeşitli yapısal özellikleri mevcuttur. Bu yapısal özellikler incelendiğinde, ortaya deyimlerin kendi içerisinde oluşturduğu kimi ayırt edici özellikler de çıkmaktadır (Aksoy, 1993: 497-509).

✓ Yapılarındaki sözcüklerin büyük kısmı mecaz anlamda kullanılmıştır.

“*Abayı yakmak.*”, “*Eli açık*”, “*Gözü kara*” gibi.

✓ Kimi deyimler iki yargıdan oluşur ve kendi içlerinde kafiyelidirler.

“*Allah'tan sıksa, ne yapsın muska*”, “*Ya herrü, ya merrü*” gibi.

✓ Öykü veya konuşma şeklinde olabilirler.

“*-Tencere dibin kara –Seninki benden kara*” gibi.

✓ Bir hikâye ya da olaya dayanan deyimler de vardır.

“*Baklayı ağzından çıkarmak*”, “*Ye kürküm ye*” gibi.

✓ İçinde yaşadıkları toplumun adet, inanç ve geleneklerini yansıtır.

“*Ağzından yel alsın*”, “*Büyük sözüme tövbe*”, “*Nazar değmesin*” gibi.

✓ Bazı deyimlerde anlatım güzelliği yoktur.

“*Canı isterse*”, “*Olan oldu*”, “*Boğaz tokluğuna*” gibi.

✓ Deyimlerin bazıları dilbilgisi kurallarıyla değil kendilerine has bir biçimde kurulmuştur.

“*Aç açına*”, “*Ayak üstü*”, “*Körü körüne*” gibi.

✓ Eksiltili anlatım şekillerinden oluşabilirler.

“*Kan kırmızı*” (kan gibi kırmızı), “*Ne fayda*” (ne faydası var) gibi.

✓ Bir kısım ikilemeler de deyim olarak kabul edilir.

“*Açık saçık*”, “*Bet beniz*”, “*Kaba saba*” gibi.

✓ İçinde eylem bildiren sözcüklerin olduğu kimi söz grupları, ortaya yeni bir anlam çıkardıkları için deyim olarak kabul edilirler.

“*Abayı yakmak*”, “*Önem vermek*”, “*Rahatına bakmak.*”, “*Yas tutmak*”, “*Göze batmak*”, “*Köşeyi dönmek*” gibi.

1.4.6. Atasözleri

Atasözleri oluşum alanları itibariyle ulusal bir varlığa sahiptirler. Uzun yıllar içerisinde oluşan atasözleri, geniş halk kitleleri tarafından benimsenmişlerdir. İçinde oluştukları toplumun ortak kanaatlerinden doğdukları için, yaşadıkları milletler tarafından benimsenerek asırlarca yaşama özelliği göstermektedirler. Yaşanan tecrübe ve ortak değerler içerisinde şekillenen atasözleri, toplumların sahip oldukları kültürler hakkında da önemli bilgiler taşımaktadırlar.

Bazı atasözleri dolaşıcı özelliği göstermektedir. Bir milletin içerisinde oluşmuş olmalarına rağmen, kimi zaman bütün dünya dillerini dolaşarak farklı dillere yerleşebilirler. Hint, Arap ve İran ülkelerinden doğan bazı masallar, içeriğinde taşıdıkları atasözlerinin bütün Avrupa'ya yayılmasını sağlamışlardır. Toplumların kültürel akrabalıkları bu yayılımın en büyük sebeplerinden biridir. Latincenin birçok dile etki etmiş olması sebebiyle, içinde yaşayan kimi atasözlerinin farklı dillere geçmiş olması kültürel ilişkinin sonuçlarındandır. Bu bakımdan evrensel manada kabul gören kimi atasözlerinin oluştukları toplumu belirlemek bir hayli güç bir durumdur.

İngilizcede “*Time is money*”, Almandada “*Zeit ist geld*” Türkçede ise “*Vakit nakittir*” şeklinde kullanılan atasözleri, yapı özelliklerinin içinde bulunan evrensel döngüye örnektir diyebiliriz.

Atasözleri birçok yazar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır.

“*Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.*” (TDK, 2011: 180).

Atasözleri, milletlerin uygarlık yolundaki birçok gelişmesine yakından tanıklık etmektedir. Folklorun en önemli dallarındandır. Uzunca yıllar milletimizin sağduyusundan süzülerek gelen, zaman içerisindeki çeşitli serüvenleriyle durularak özetleşen özdeyişlerimiz, onur duymamıza yetecek sayı ve niteliktedir. Her atasözü bir çeşit özdeyiş olma özelliği gösterir. Fakat bütün özdeyişler atasözü değildir. Bu anlamda ayırt edici en önemli nokta, atasözünün kim tarafından söylenmiş olduğunun bilinmemesi gerçeğidir (Gencan, 2007: 587-588).

Yapısında anonim özellik taşıyan, atalardan beri günümüze kadar geldiğine inanılan, toplumun içinde yaşadığı dünyadan çeşitli gözlem ve denemelerden elde edilmiş, ortak düşünce tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliği taşıyan kısa, özlü, kalıplaşmış söz (Korkmaz, 1992:15).

Ömer Asım Aksoy (1993: 15-20), atasözlerinin özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

Atasözleri, atalarımızın uzunca yıllar denemelerine dayanarak, yargılarını genel bir kural şeklinde, bilgece hazırlanmış öğüt olarak sunan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan, halk tarafından benimsenmiş özsözlerdir.

Biçim Özellikleri:

1) Atasözleri kalıplaşmış sözlerden oluşmaktadır. Atasözleri belli bir kalıp içerisine girerek donmuş bir biçimde yaşarlar. Sözcüklerin yerleri aynı anlamda olsa bile başkalarıyla değiştirilemez. Yapılarındaki sözdizimi bozulamaz. “*Derdini saklayan derman bulamaz.*” Atasözünde geçen “*derman*” kelimesi yerine “*ilaç*” kullanılamaz. “*Çalma elin kapısını, çalarlar kapını.*” Atasözündeki sözdizimi “*Elin kapısını çalma, kapını çalarlar.*” şeklinde değiştirilemez.

2) Atasözleri yapısı itibariyle kısa ve özlerdir. Az sözcük kullanılarak çok şey anlatılabilir. “*Dikensiz gül olmaz.*”, “*Alet işler, el övünür.*” gibi.

3) Atasözlerinin çoğu bir, iki cümleden oluşmaktadır. Daha uzun olanları oldukça azdır. “*Vakit nakittir.*”, “*Balık baştan kokar.*”, “*Yerin kulağı var.*” gibi.

Kavram Özellikleri:

1) Atasözleri çeşitli sosyal olayların nasıl meydana gelip sonuçlandıklarına dair uzunca yıllar süren gözlem ve denemeler sonucunda ortaya çıkan durumları tarafsızca dile getirirler: “*Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.*”, “*Minareyi çalan kılıfını hazırlar.*”, “*Araba kırılınca yol gösteren çok olur.*” gibi.

2) Doğa olaylarının nasıl meydana geldiklerini uzun süren gözlemler sonucunda edinerek bu konuda bilgi aktarımı sağlarlar: “*Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.*”, “*Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.*”, gibi.

3) Toplumsal olayların kimi sonuçlarını dile getirerek bundan ders alınmasını belirtirler: “*Öfke ile kalkan ziyan ile oturur.*”, “*Mahkeme kadiya mülk değil.*”, “*Sona kalan dona kalır.*”, gibi.

4) Denemeler ya da insan mantığına dayanarak oluşturulmuş, doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri vardır: “*Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar.*”, “*Bugünkü işini yarına bırakma.*”, “*Yoldan kal, yoldaştan kalma.*” gibi.

5) İçerisinde birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler taşıyarak dolaylı şekilde yol gösterirler: “*Can bostanda bitmez.*”, “*Korkunun ecele faydası yoktur.*”, “*Taşıma su ile değirmen dönmez.*” gibi.

6) Halkın çeşitli töre ve geleneklerini bildirirler: “*Dost başa bakar, düşman ayağa.*”, “*Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.*”, gibi.

7) Birtakım inanışları bildirirler: “*Kırk yılda bir ölet olur, eceli gelen ölür.*”, “*Ananın bahtı kızına.*”, “*Akacak kan damarda durmaz.*”, “*Baykuşun kısmeti ayağına gelir.*” gibi.

Diğer Özellikler:

1) Atasözleri donmuş birer kalıptır. Bazı atasözlerinin birkaç kalıbı bulunmaktadır. Bu kalıpların her biri ayrı ayrı atasözü olarak değerlendirilirler: “Denize düşen yılanı sarılır” atasözünün “Denize düşen yosuna sarılır” şekli de bulunmaktadır.

2) Atasözleri farklı bölgelerde değişik biçimlerde kullanılabilirler: “Keskin sirke kabına zarar.” atasözü kimi bölgelerde “Keskin sirke küpüne zarar.” şeklinde kullanılmaktadır.

3) Atasözleri özel bir amaçla uzatılabilirler: “Ayıpsız yar olmaz.” kalıbı daha uzun olarak “Ayıpsız yar isteyen yarsız kalır” şeklinde ifade edilebilirler.

4) Atasözlerine etkileyici ve inandırıcı bir üslup hakimdir: “Gülme komşuna – Gelir başına.”, “Sakla samanı – Gelir zamanı.”, “Açtırma kuyuyu – Söyletme kötüye” “Hayır dile komşuna – Hayır gele başına.” gibi.

Atasözleri yaşadıkları toplumdan izler taşımaktadır. Kültürümüzde var olan birçok atasözünde çeşitli benzetme ve ifadeler için hayvan isimleri kullanılmaktadır. Türk kültür tarihinin eski dönemlerinde bu durum bir hayli dikkat çekmektedir. Toplumun içinde bulunduğu çağ insanları her açıdan etkilemektedir. Tarihin çok eski dönemlerinde oluşmuş olan atasözleri, insanların doğayla iç içe yaşadıkları bir dönem olması itibariyle, çeşitli hayvan isimleri ve doğadaki kavramlar üzerinden oluşmaktaydı. İçinde bulunduğumuz çağda ise bu durumun artık farklı gelişebileceğini söyleyebiliriz.

1.4.7. Terimler

Terim kavramı, hususi bir bilgi ya da etkinlik alanına, bilim, uygulamaya veya uzmanlık dalına has sözcüklerdir (Vardar, 2002: 192).

Terimler, çeşitli alanlarda çalışmalar yürüten uzmanlar için bildirişim sağlamakla görevli temel nitelikli sözcüklerdir. Genel dildeki sözcüklerin çok anlamlılığına karşı terimlerde, tek anlamlılık görülür.

Terim kavramıyla ilgili çeşitli tanım ve özellikler şu şekildedir:

“Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad” (Korkmaz, 1992: 218).

“Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, *istilah*” (TDK, 2011: 2330).

Anlamları sınırlı olan terimler, bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının mensupları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan sözcüklerdir. Eskiden “*istilah*” adıyla kullanılmaktaydı. Terim kavramı Latince kökenli “sınır, son” anlamına gelen “*terminus*” kelimesine benzetilerek, *termek* fiilinden –im eki getirilerek oluşturulmuştur. Terimin genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Zülfıkar, 2011: 23).

a. Terimlerin genel özelliklerinden birisi, bir bilimsel kavrama tek karşılığın bulunmasıdır. Bu özellik terim olmayan diğer kelimeler için de geçerlidir. Bu durum toplumun çeşitli kültürlerle ilişki halinde olmasıdır.

b. Terim dışında kalan kelimeler cümle içerisinde taşıdıkları görev ve diğer sözcüklerle olan münasebetleri hususuyla farklı manalarda kullanılabilirler. Anlam değişikliklerinden doğan bu durum sözcükleri öz yapılarından farklı boyutlar kazandırır. Terimler de ise bu durum söz konusu değildir. Terimlerin anlamları sabittir, farklı manalarda kullanılamazlar.

c. Bir dilde kullanılan çoğu kelimelerin anlamları, içerisinde oldukları cümleye bakılarak anlaşılabilir. Terimler ise kendilerine has özel ve sınırlı bir alan için oluşturulmuş olmaları sebebiyle bu özellikte değildirler.

d. Terimler içinde yaşadıkları toplumun söz varlığında yer almazlar. Fakat halk ağzında kullanılarak sonradan terim olma özelliği taşıyan kelimeler mevcuttur. Halk ağzında nesnelere çeşitli adlar verilir. Verilen bu isimler söz konusu olan nesnelere bilimsel adı olmadıkları için terim olarak kabul edilmezler.

e) Çeşitli el emeklerinin önemli bir üretim sahası olan çeşitli esnaf takımlarının kullandığı ifadeler terim olarak kabul edilirler. Kunduracı, demirci, kuyumcu gibi zanaatkarlar, kullandıkları kimi terimler üzerinden kısa yollarla anlaşılır.

f) Günlük konuşma dilinde kullanılan kimi sözcükler terim olma özelliği gösterebilirler. Sözcüklerin temel, mecaz ve yan anlamlarının dışında terim olma özellikleri de vardır. Örneğin “Bunda benim bir suçum yok” cümlesindeki “suç” kabahat

anlamında kullanılmıştır. Bir diğer taraftan da “Suç” sözcüğü hukukta kullanılmakta olan bir terimdir.

g) Terimler türetilirken çeşitli yollara başvurulur. Bu yollar şu şekilde listelenebilir.

- ✓ Örneksene yoluyla terim türetme.
- ✓ Yapım ekleriyle kök ve gövdelerden terim türetme.
- ✓ Kelime birleştirme yoluyla terim türetme.
- ✓ Kelime türlerini değiştirme yoluyla terim türetme.
- ✓ Genel dilden kelime aktarma yoluyla terim türetme.
- ✓ Halk ağızlarından kelime aktarma yoluyla terim türetme.
- ✓ Eski Türkçe metinlerden kelime aktarma yoluyla terim türetme.
- ✓ Çağdaş Türk Lehçelerinden yararlanma yoluyla terim üretme.

Terimleri kullandıkları dildeki genel kelimelerden ayırmak oldukça güçtür. Belirtilen bu özelliklerin yanı sıra, birçok terim, yazı dilinde de geçerli bir sözcük olarak kullanılıyor olabilir.

1.4.8. Kalıp Sözcükler

Kalıp sözcükler bireyin toplum içerisindeki çeşitli ilişkilerinden doğmuştur. Gündelik hayatın içerisinde sürekli kullanılarak, kimi sözcüklerin kalıplaşmasıyla oluşan söz varlıklarıdır.

Dilbilimindeki *kalıp sözcükler* ya da *ilişki sözcükleri* adı verilen ögeler, atasözleri ve deyimlerde olduğu gibi içinde yaşadıkların toplumun sahip oldukları kültürü yansıtan önemli araçlardan birisidir (Aksan, 2015: 201).

İlişki sözcükleri açısından Türkçenin zenginliği bir hayli dikkat çekicidir. Su için birinin karşısındakine “*su gibi aziz ol!*”, çocuğu dünyaya gelen kimseleri kutlama amacıyla kullanılan “*Allah analı babalı büyütsün!*”, kendisinden övgüyle bahsedilen bir kimse için “*Allah bağışlasın*”, yeni evlenen çiftlere “*bir yastıkta kocayın*”, yeni bir giysi alan kişiye “*güle güle giyin!*” gibi ifadeler kimi durumlar için kullanılan bazı kalıp sözcüklere örnektir.

Geçmişten günümüze değin olan süreçte, bir olay ya da durum karşısında dile getirilen kalıp sözcükler, daha önce karşılaşılmayan farklı olaylar için de kullanılabilir. Kalıp

sözler dilin bir tür “çerezi” sayılırlar. Dillerin gelişim ve anlatma becerileri konusunda kalıp sözler önemli bir yer tutmaktadır.

Kalıplaşmış olan dil birimlerinin özellikleri şu şekildedir (Bulut, 2012: 1121- 1149) :

Yapısal Özellikleri:

1. Kalıplaşmış olarak bulunurlar.
2. Çoğunlukla cümle veya sözcük öbeklerinden oluşurlar.
3. Az sayıdaki sözcüklerden meydana gelirler.

Kalıp sözleri anlam ve çeşitlerine göre çeşitli alt başlıklara ayırmak mümkündür:

1. *Hayır Dualar:* Toplumun sahip olduğu kültür, değer yargı ve inançlarını gösteren kısa ve derin anlamlar taşıyan kalıplaşmış sözlerdir. Dualar söylenildikleri alanlara göre çeşitli gruplandırmalar yapılabilir.

2. *Beddualar:* Beddualar kalıp sözlerin içerisinde en geniş yer tutan kültür ürünlerimizden birisidir. Bedduaların içerisine giren kalıp sözlerin fazla olması, inanç sistemiyle örtüşen, bireyin kendisine zarar veren kişiye kötülük yapması yerine onu Allah’a havale etmesinin renkli bir göstergesidir.

3. *Selamlaşma Sözleri:* Selamlaşma bütün dünya toplumları için önemlidir. Selamlaşmak bir tür hal hatır sormak anlamında kullanılmaktadır. Günlük hayatın vazgeçilmezleri olan selamları, söylendikleri konulara göre de ayrıca sınıflandırılabilirler.

4. *Yeminler:* Yeminler insan hayatı için oldukça önemlidir. Günlük yaşantıda insanların birbirleri üzerinde güven ve inandırıcılık sağlamak için sık sık başvurdukları yollardan biridir. Yeminler tek başlarına da kalıp söz oluşturabilirler. “*Yemin ederim, yeminler olsun, yemin billâh ederim*” gibi.

5. *Günlük Hayatta Kullanılan Çeşitli Kalıp Sözler:* Bu kalıp sözlerin oluşturduğu grup, günlük hayatın içerisinde meydana gelebilecek çeşitli durumlar karşısında kullanmak üzere var edilmiş hazır, bir diğer ifadeyle klişe sözlerden oluşmaktadır. Bir yere gidene veya geride kalana söylenen, özür dileme bildiren, uykudan önce söylenen, sabahları söylenen gibi birçok alt gruptan oluşmaktadır.

6. *Atalar Sözü Şeklinde Meşhurlaşmış Sözler:* Atasözleri kadar meşhurlaşmış, fakat kimi nedenlerle onlardan ayrılan kalıp sözlerin oluşturdukları gruptur. Atasözleri salt ve

kesin bir gerçeği ifade ederler. Meşhurlaşan kalıp sözlerin ise genel bir kural olma vasıfları yoktur. O her vakit doğru olan bir gerçek değil, belli bir olay karşısında ifade edildiği zaman doğru olma özelliği taşır. “*Dağdaki gelmiş, bağdakini kovuyor.*”, “*Kaşıkla aş verir, sapıyla göz çıkarır.*”, “*Algı yok, vergi yok.*” gibi kalıp sözler, atasözleri gibi genel bir kabul edilirlğe ulaşmalarına karşın, kullanım alanlarıyla özdeşleşen yapıları gereği kalıp sözler olarak kabul edilirler.

7) *Anlatımı Süslemek İçin Kullanılan Takımlaşmış Sözler:* Özel bir durumu ifade etmek için çeşitli kelimelerle oluşturulmuş tam veya eksik cümlelerden oluşmuş kalıp sözlerden meydana gelmişlerdir. Bu sözler anlatımı süslemek veya kuvvetlendirmek için kullanılırlar. “*Yaşı ne başı ne?*”, “*Büyümüş de küçülmüş.*”, “*Buyur buradan yak.*” gibi.

8) *Küfür Gibi Kullanılan Kalıp Sözler:* Küfür özelliği göstermeleriyle birlikte küfre göre daha hafif ve adaplı olan sözlerden oluşmaktadır. Bu kategorideki kalıp sözler, kızgınlık anında karşıdaki kişiye tepki olarak dile getirilen ifadeleri kapsamaktadır. “*Eşşek oğlu eşek.*”, “*Deyüşun oğlu.*” gibi.

9) *Kızılan Kişilere Söylenen Kalıp Sözler:* Herhangi bir durum karşısında kızılan kişilere tepki göstermek için kullanılan kalıp sözlerdir. Bu sözler karşıdaki kişiye tehdit içeren çeşitli mesajlar taşımaktadır. “*Benden günah gitti!*”, “*Bunun hesabını vereceksin!*” gibi.

10) *Cevabı Beklenmeyen Sorularda Kullanılan Kalıp Sözler:* Herhangi bir olay karşısında soru sorar gibi kullanılsalar da soru özelliği göstermeyen kalıp sözlerden oluşmaktadır. “*Can kurtaran yok mu?*”, “*Sana ne?*” gibi.

11) *Benzetme Amacıyla Kullanılan Kalıp Sözler:* Bu kalıp sözler anlatımı süslemek ve kuvvetlendirmek için kullanılırlar. Bu kalıp sözler deyimlerle benzerlik göstermektedirler. Yapıları cümle şeklinde olduğu için; “*Yıllanmış şarap gibi.*”, “*Eşek ölüsü gibi*” deyimlerden bu sebeple ayrılırlar.

12) *Bir Şey Rica Ederken, Bir İstekte Bulunurken, Yalvarırken Kullanılan Kalıp Sözler:* Her hangi bir nedenden dolayı birinden bir şey istenirken, ricada bulunulurken, veya birine yalvarılırken kullanılan kalıp sözlerden oluşan sözcüklerdir. “*Ayağının altını öpeyim.*”, “*Kulun, köpeğin olayım*” gibi.

13) *Karşılıklı Konuşmalarda Kullanılan Kalıp Sözler:* İnsanların karşılıklı konuşma halindeyken kullandıkları kalıp sözlerden oluşmaktadır. “*Sözüm meclisten dışarı.*”, “*Sözüm ona.*”, “*Demem o ki.*”, “*Deyim yerindeyse*” gibi.

14) *Günlük Hayatla İlgili İyilik Dileyen Kalıp Sözler:* Bu sözler dua özelliği gösteren, kişinin iyilik temennilerini dile getirdiği kalıp sözlerdir. “*İyi günler.*”, “*Hayırlı günler.*” gibi.

15) *Misafire veya Bir Yerden Gelene Söylenen Kalıp Sözler:* Misafirin kendisini yabancı hissetmemesi, güzel karşılanması gibi sebeplerle kullanılan kalıp sözlerdir. “*Buyurun!*”, “*Hoş geldiniz.*”, “*Ayakta kaldınız buyurun.*” gibi.

16) *Masal ve Hikâyelerde Kullanılan Kalıp Sözler:* Bölgeden bölgeye farklılık göstermeleriyle birlikte, hikâyelerde kullanılan ortak kalıp sözlerden meydana gelmektedirler. “*Kırk gatr mı* Kırk satır mı?*”, “*Bir varmış bir yokmuş.*” gibi.

17) *Halk Ağzındaki Şarkı, Türkü ve Oyunlarda Geçen Kalıp Sözler:* Sözlü kültür ürünlerinde kullanılan ortak ifadelerden meydana gelmektedirler. “*Çok verenin oğlu olsun.*”, “*Az verenin kızı olsun.*”, “*Vermeyenin kara kedisi.*” gibi.

18) *Güreşlerde Söylenen Pehlivan Duaları:* Güreş için bekleyen pehlivanları motive etmek, dinleyicileri coşturarak renkli bir hava oluşturmak için kullanılan kalıp sözlerdir. “*Merdane merdane- İki yiğit çıktı meydana.*”, “*Büyüğüm diye sevinme.*”, “*Küçüğüm diye yerinme.*” gibi.

19) *İnsanlara Hitap Etmek İçin Kullanılan Kalıp Sözler:* Bireyin toplumdaki statüsüne bağlı olarak değişkenlik gösterebilen hitap sözleridir. Yaş, akrabalık, arkadaşlık, cinsiyet derecelerine göre kullanımları farklılaşabilir. “*Ulan*”, “*Gardaş.*” gibi.

20) *Hayvanlara Seslenilirken Kullanılan Kalıp Sözler:* Hayvanlara seslenilirken kullanılan çeşitli kalıp sözlerdir. Bu kalıp sözler hayvana göre değişkenlik gösteren, bazen de aynı kalıpla farklı hayvanlar için de kullanılan söz öbekleridir. “*Bisten bisi bisi*”, “*Bülü bülü*” gibi.

21) *Sevgi ve Aşk İçin Kullanılan Kalıp Sözler:* Bireyin iç dünyasında hissettiği sevgi ve aşk duygularını ifade ettiği kalıp sözlerdir. Bu sözler büyük oranda benzerlik gösterirler. “*Seni çok seviyorum.*”, “*Gözbebeğim*” gibi

1.4.9. İkilemeler

Anlatıma güç kazandırmak ve etki sahasının genişletilmesi amacıyla bir birimi, seslemi tekrar etme, aralarında benzerlik bulunan öğeleri art arda kullanılması ikilemeleri oluşturmaktadır (Vardar, 2002: 119).

Anlamı kuvvetlendirmek için aynı kelimelerin tekrarlandırılması, anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini çağrıştıran kelimelerin bir arada kullanılmasından ikilemeler oluşmaktadır (TDK, 2011: 1165).

İkilemeler, aralarında belli bir ses düzeni bulunan, şekil ve anlam bakımından birbirleriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı olan iki veya daha çok kelimenin bir araya gelerek, tek bir kelimenin teşekkül edeceği manayı işaret etmesi için yan yana getirilen kelime guruplarıdır. İsim çekim eklerini alabilen, cümle içerisinde ad, sıfat ve zarf görevinde kullanılabilen ikilemelerin türleri şu şekildedir (Korkmaz, 1992: 82-83).

a) Aynı kelimenin tekrarı ile oluşanlar: “*Birer birer.*”, “*Teker teker.*”, “*Mışıl mışıl.*”, “*Dinleye dinleye.*”, “*Dura dura.*”, “*Bekleye bekleye.*”, gibi.

b) Birbirleriyle eş anlamlı olan ya da yakın anlamlı kelimelerle kurulanlar: “*Ev bark.*”, “*Belli başlı.*”, “*Bitip tükenmek.*”, “*Delik deşik.*”, “*Doğru dürüst.*”, gibi.

c) Zıt anlamlı kelimelerle kurulanlar: “*Bata çıka.*”, “*Düşe kalka.*”, “*Yaza çize.*”, “*Doğru yanlış.*”, “*İyi kötü.*”, “*Az çok.*”, “*Üst baş.*”, “*Analı babalı.*” gibi.

d) Aynı kelimenin ön sesinin değiştirilerek tekrarlanmasıyla oluşanlar: “*Ayak mayak.*”, “*Güzel müzel.*”, “*Yaka maka.*”, “*Sandık mandık*”, gibi.

İkilemeler Türkçenin bütün dönemlerinde, her lehçesinde belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türkçe ikilemelerin yoğun kullanıldığı dünya dillerinin başında gelmektedir. Türkçenin tarihsel dönemlerine bakıldığında, ikilemelerin çok eski dönemlerden bugüne kadar yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Orhun yazıtlarında bulunan kimi eş anlamlı sözcüklerin bir araya getirilmesiyle oluşmuş ikilemelerin bazıları şunlardır: “*İş küç*” (iş, güç, hizmet), “*oguş budun*” (kabileler, halk), “*eçü apa*” (ecdat), “*ad kü*” (ad, şöhret), “*kürlüg teblig*” (hilekâr), “*yok çıgan*” (fakir, sefil), “*arılmak alkınmak*” (azalmak, tükenmek), “*ögirmek sebinmek*” (sevinmek), “*beg*

bodun”, (bey ve halk, ulus). İkilemeleri oluşumlarına göre beş öbeğe ayırabilmemiz mümkündür (Aksan, 2015: 205-208):

1. *Aynı Sözcüğün Tekrarlanmasıyla Oluşanlar:*

<u>Ad</u>	<u>Sıfat</u>	<u>Belirtec</u>	<u>Ulaç</u>	<u>Eylem</u>	<u>Ünlem</u>
Kapı kapı	Koca koca	Zaman zaman	Geze geze	Durdu durdu	Of of
Sayfa sayfa	Sarı sarı	Yavaş yavaş	Durup durup	Oturur oturur	Vay vay
Sokak sokak	Sıcak sıcak	Açık açık	Öpe öpe	Yazmış yazmış	Oh oh

2. *Değişik Sözcük Türlerinden Eşanlamlılarla Kurulanlar:*

<u>Ad</u>	<u>Sıfat</u>	<u>Belirtec</u>	<u>Ulaç</u>	<u>Eylem</u>	<u>Ortaç</u>
Çarşı pazar	Derme çatma	Açık seçik	Ezile büzüle	Ağlamış sızlamış	Bitmiş tükenmiş
Ev bark	Doğru dürüst	Sarmaş dolaş	Düşünüp taşınıp	Yazdı çizdi	Yenmez tutulmaz
Din iman	Bölük pörçük	Köşe Bucak	Evirip çevirip	Sorar soruşturur	Yenir yutulur

3. *Değişik Sözcük Türlerinden Tersanlamlılarla Kurulanlar:*

<u>Ad</u>	<u>Sıfat</u>	<u>Belirtec</u>	<u>Ulaç</u>	<u>Eylem</u>	<u>Eylem</u>
Yer gök	Büyük küçük	İleri geri	Bata çıka	Olur Olmaz	Durdu durmadı
Ölüm kalım	Uzak yakın	Bugün yarın	Otura kalka	Gelen giden	Geldi gitti
En boy	Erkekli kadınlı	Er geç	Gidip gelip	Yazar yazmaz	İstesin istemesin

4. *Yansımalı İkilemeler:*

a) Tek bir eylem, bir oluş, bir durumu anlatmak için kullanılanlar: “*Horul horul*”, “*Sapır sapır.*”, “*Tıpış tıpış.*”, “*Bıcır bıcır.*” gibi.

b) Derece anlatan, farklı şekilleri olan yansımalı ikilemeler:

Çıtır çıtır / Çatır çatır / Çatır çutur

Kıtır kıtır / Katır katır / Katır kutur

Tıkır tıkır / Takır takır / Takır tukur - Cızır cızır / Cazır cazır / Cazır cuzur

c) İki ögeside aynı yansıma seslerden kurulu ikilemeler: “Şırl şırl.”, “Ciyak ciyak.”, “Fıkır fıkır.”, “Rap rap.” gibi.

d) Yansımali eylemlerden oluşmuş zarf fiillerle kurulu ikilemeler: “Hıçkır hıçkır.”, “İkına sıkına.”, “Oflaya puflaya.” gibi.

5) Öncesi /m/ ile Değişerek Yüklenen İkilemeler:

Okul / mokul Ayşe / Mayşe

Takım / makım Hasan / Masan

1.4.10. Argo

Argonun tanım ve kapsamıyla ilgili birbirinden farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin ilk sırasına argo kavramının kültür tarihimizdeki oluşum serüvenine de değinen Gencan’ın (2007:585) açıklamasına yer vererek başlıyoruz:

Eski zamanlarda büyük kentlerde adına *külhanbeyi* denilen bir tür toplumsal sınıf ortaya çıkar. Bu sınıfın kendileri için oluşturdukları çeşitli kanunları bulunmaktadır. Bu kanunlar toplumun geneli için kullanılan, adet gelenek gibi kavramlarla aynı yaptırım gücüne sahiptirler. Giyinişlerinden yürüyüşlerine kadar sahip oldukları yaşam stilleri başkalarından oldukça farklıdır. Kullandıkları sözcüklerde, konuşmalarında ayrılıklar gösterirler. Bu ayrılıklar zamanla fazlalaşır. Bahsi geçen büyük kentlerden birisi de İstanbul’dur. Bugün geleneklerini, topluluklarını yitirmiş olan bu sınıf göze çarpmamaktadır. Kendileri silinmiş olmalarıyla birlikte günlük konuşma dilinde kullandıkları sözcüklerin pek çoğu yaşamaktadır. *Mangiz, afi, afili, moruk, kıkırdamak, ölüsü kandilli...* gibi birçok isimler, sıfatlar, eylemler, deyimler bugün de kimi kişiler tarafından kullanılmaktadır. Bu sözcüklere *argo* denir. Argolarda da deyimler gibi kendilerine has anlatım özellikleri vardır.

Türk Dil Kurumu argoyu iki farklı şekilde tanımlamıştır (TDK, 2011: 148):

•“Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çocuklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

•*Serserilerin, külhanbeylerin kullandığı söz veya deyim.*”

Zeynep Korkmaz argoyu birbirinden farklı iki şekilde tanımlamıştır (1992: 13):

1. Toplumun genel iletişim şekliinden farklı olarak, aynı meslek kolu ya da topluluktaki insanların özel kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerin şekil özelliklerini değiştirmek, dilin lehçelerinden, eskimiş kullanılmayan öğelerinden ve yabancı kökenli kimi sözcükler yardımıyla oluşturdukları, herkesçe anlaşılmayan kelime ya da deyimlerden oluşan, gerektiğinde mecazlı anlamlara yer veren özel dil veya söz dağarcığı: *Asker argosu, öğrenci argosu, hırsız argosu, gemici argosu, şoför argosu* gibi.

2. Külhanbeylerin ve tulumbacıların kullandıkları, kendi içlerinde özel anlamlı kelime ve deyimlerin bulunduğu kaba dil: “*Ağzını ıslatmak* (içki içmek), *araklamak* (çalmak), *anafor* (bedava, parasız), *uyutmak* (aldatmak), *viraj almak* (çok yalan söylemek), *volta* (bir aşağı bir yukarı dolaşmak), *turnakçı* (hırsız, yankesici) gibi.

Bir toplumda konuşulmakta olan genel dilden ayrı ama ondan türetilmiş olan, belli çevrelerce kullanılan ve herkesçe anlaşılmayan, eğretilmelerin büyük bir yer tuttuğu, kendisine has sözcük ve deyimlerden oluşan özel dil (Vardar, 2002:24).

Aktunç argoyu çeşitli alıntılarla da yaparak on bir ayrı şekilde tanımlamıştır. Argoları oluşum alanları itibariyle on sekiz ayrı grupta ele alarak, ifade edildikleri alanlar itibariyle de yakınlıkları açısından altı ana öbeğin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Ortaya konulan tasnif şu şekildedir (Aktunç, 2015: 8-11):

1. *Suç Dünyası*: Hırsız, dolandırıcı, yankesici argosu.
2. *Kapalı Dünyalar*: Hapishane, yatılı okul, kışla argosu, denizcilik argosu.
3. *Azınlık Dünyası*: Etnik azınlıklar argosu, göçmen argosu.
4. *Cinsel Dünya*: Cinsel argo, eşcinsel argo, fuhuş argosu.
5. *Alışveriş Dünyası*: Esnaf argosu, şoför argosu, eğlence yerleri argosu.
6. *Spor Dünyası*. Spor argosu (sporcu taraftar).

1.5. MEMORAT

İçerik olarak oldukça zengin bir yapı arz eden memoratlar sözlü kültür ürünlerin en büyük yaratım sahalarından biridir. Bu tür, bireylerin kendi öz benliklerini yansıtmaları sebebiyle birçok bilim dalıyla ilgili malzemeyi içerisinde barındırmaktadır. Memoratlar bireyin kendisinden yola çıkarak toplumun kültürel değerlerinden düşünce sistemine, değerler olgusundan çatışmalara, eğitimden dine kadar birçok açıdan önemli bir muhtevaya

sahiptir. Çalışmamızda da söz varlığının tespiti için derlenecek ana malzeme bu sebeple memoralardan elde edilmiştir.

Memorat “yaşanıldığına inanılan metafizik bir hadisenin kendisi veya bir başkası tarafından anlatılan hikâyeye verilen ad.” (Kaya, 2007: 512) şeklinde açıklanmaktadır. Özkul Çobanoğlu Kvideland’dan alıntı yaparak verdiği açıklama, “Tabiatüstü mahiyetiyle ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlenmiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye” (Çobanoğlu, 2015: 25) şeklindedir.

Abdülkadir İnan memoraların içerisinde önemli bir yer tutan Al Ruhü’nu araştırmaya değer bir mevzu olarak görmüş, konuya değişik açılardan yaklaşmıştır. Bunlardan ilki bugünkü Al Ruhü anlatılarının, Türklerin İslamiyet’ten önceki ananeleriyle aynı izleri taşıdığı yönündedir. Derlediğimiz memoraların içerisinde, farklı isimlerde adlandırılan Al Ruhü’ndan kurtulmak için hoca çağrılarak çeşitli ritüellerin uygulandığını görmüştük. Benzer durumların Şaman Türklerinin zamanında da yaşanmasına dikkat çeken İnal, bununla alakalı olarak da baksıların kopuzlarıyla söyledikleri türkölere de yer verir. Bu türkölür içerik olarak Albastı’nın musallat olan kişiden uzaklaştırılması yönündedir. Altaylıların Şaman dualarında Al Ruhü, Almıs adında kötü bir ruha karşılık bulmaktadır (İnan, 1987: 259-261).

Altaylarda, Almıslar Erlik’in kötü kötü ruhlu hizmetkârlarıdır. Ormanlarda yaşadığı inanılan Almıslar’ın tırnak ve dişleri bakırdandır. İnsanların tırnak ve dişlerini görmemeleri için, ellerini isli siyah elbiselerinin yenlerinden dışarı çıkarmaz ve gülmezler. Bindikleri söylenen kara kadife atları vardır. Bir efsaneye göre insanlar Almısları öldürmeye başladıklarında soylarının tükenmemesi için içlerinden bir dişiyi bir insanla evlendirmişlerdir. Dişi Almıs çocuk doğurarak soylarının tükenmesini engellemiş ve insanlarla yaşamaya başlamıştır. Almat boyunun bu anlatılan Almıs kadınından türediğine inanılmaktadır. Almısların gazabına uğrayan insanların, ben Almatım demeleri halinde kendisine zarar vermeyeceği inancı vardır. Ayrıca Almıslar dikenden de korkmaktadırlar (Dilek, 2014: 18).

1.5.1. MEMORATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Memoraları ilk kez efsanelerden farklı bir tür olarak ele alan İsviçreli halkbilimi Carl Wilhelm Von Sydow’dur. Bu türe “memorate” adını veren halk bilimci, bir

çalışmasında efsanelerden farklı olan bu türün ayrı bir kategori olması gerektiğini ifade eder. Von Sydnow'un bu ayrımı bugün hale büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır (Çobanoğlu, 2015: 26).

Memoratlaraın şekil ve yapı özellikleri büyük ölçüde efsanelerle aynıdır. Memoratları efsanelerden ayıran önemli özelliklerden biri, iki türün de konusu tabiatüstü olmasına karşın hiçbir efsanenin anlatıcısı söz konusu olayı yaşadığını veya yaşadığını söyleyen birinci kişiden dinlediğini söyleyememektedir. Eğer anlatıcı bunun aksini iddia ediyorsa anlatının türü memorattır. (Çobanoğlu, 2015: 30).

Memoratlara sabit bir şekle sahip değildirler. Bu şekil anlatıcının dinleyenle kurduğu konuşma ve dinleme ilişkisinden, kişisel ve geleneksel özelliklerine kadar birçok unsurdan etkilenmektedir. Memoratların yapısı anlatıcının konuşma biçiminden sözel yeteneğine, dinleyicinin davranışlarından anlatının kaçınıcı kez aktarıldığına göre de kendisine has bir yapı oluşturmaktadır (Çobanoğlu, 2015: 48-54).

Memoratlaraın masal destan gibi özel anlatıcıları yoktur. Memorat anlatıcılarına toplum özel bir statü vermeyeceği gibi aksine insanlar tarafından hurafe olarak kabul edilebilecek şeylere inandığı için kötü bir muameleye maruz kalabilirler. Aktarılan bu özelliği itibariyle memoratlar sözlü bir anlatım sanatı olmaktan ziyade bu tür sözlü iletişim şekillerinden biridir. Memorat anlatıcıları çoğu kez olağanüstü şeylerin konu edindiği, kendi başından yahut bir başkası tarafından anlatılan olayların aktarıcısıdır. Memoratlar dinleyicileri eğlendirmek gayesiyle anlatılmamaktadır. Bu türün amacı anlatıcının yaşadığı veya duyduğu şeyleri paylaşarak bilgilendirmeyi sağlamaktır. Memoratlar toplum yapısındaki bazı inanç ve değerlerin kökleşmesini sağlamaktadır (Çobanoğlu, 2015: 56).

Sahada yaptığımız derlemede anlatıların büyük bir bölümünün toplumsal geleneğe bağlılığı göze çarpmaktadır. Bu bağlılığın işareti olarak ele alınan konunun, direk veya dolaylı olarak bir mesaj taşıdığı görülmektedir. Mezarlıkların yakınlarında cereyan eden olayların neredeyse tamamı, İslamiyet'teki inançla alakalı olarak bu yerlerin kutsiyetini ifade etmektedir. Bu duruma örnek teşkil edebilecek birçok anlatı derlenen metinlerde göze çarpmaktadır. Memorat anlatımlarındaki bahsedilen bu alt mesajlarla birlikte anlatıcının hikâye sonundaki yaptığı genel değerlendirme, memoratların toplumsal işlevlerini işaret etmektedir.

Memoratlarnn 6nemli iŖlevlerinden birisi de obanoğlu'nun deyimiyile "samimileŖtirici" ve "buz kırıcı" etkileridir. Aynı çatı altında yaŖamaya baŖlamıŖ olan insanların yurt ve benzeri yerlerde, erken d6nem içerisinde baŖvurdukları y6ntemlerden birisi de memorat anlatımıdır. Bu davranıŖın geliŖmesinde bireylerin birbirleri 6st6nde kurmaya alıŖtıkları baskı 6n plana çıkmaktadır. Memoratlar kendi içerisinde geleneksel 6zellikler taŖımaktadır. Bu 6zelliklerin ilk sırasında, tecr6be edilen olağan6st6 olayın, kiŖinin kendisine yakın olan birisine yahut bu konularda bilgisi olduğuna inandığı kiŖilere baŖından geçen olayı anlatma durumudur. Bireyin memoratların içerisindeki bazı dini Ŗahsiyetlerle olan m6nasebetinin anlatılması hoŖ karŖılanmaz. YaŖanan olay memorat anlatıcısına sunulmuŖ bir l6tuf olarak kabul g6r6ld6đ6 için 6zeldir. "İyi" insanlar olarak halk anlatılarında yer bulan bu kahraman ve olağan6st6 durumların anlatılması kiŖinin bu l6tuftan mahrum kalacağı y6n6ndedir. Nitekim memoratlarda 6zellikle dini Ŗahsiyetlerin ana kahraman oldukları anlatıların, kiŖinin olayı baŖka insanlara anlatması halinde cereyan eden hadisenin içindeki olağan6st6 durumunu artık koruyamadığı y6n6ndedir (obanoğlu, 2015: 61).

Memoratlarnn anlatım alanları sohbet ortamlarıdır. Erkeklerin askerlik anıları, kadınların doğum hik6yeleri bu alanın 6nemli merkezlerindedir. Elektriğin olmadığı kamp ya da yaylalarda bu anlatımlar kendilerine ciddi bir zemin hazırlarlar. 6zellikle doğal afetlerin yaŖanıldıđı d6nemlerle alakalı olarak efsane ve memoratlar anlatılmaktadır. Toplumun içinde bulunduğu durum bu t6rlerin oluŖum ve icra edilmesi için oldukça m6sait bir konumdadır. 6zkul obanoğlu bu durumun 6nemini 17 Ağustos 1999 yılındaki D6zce depremi sonrasında ortaya çıkan efsane ve memorat konusunun araŖtırılması gerektiği Ŗeklinde aıklamıŖtır (obanoğlu, 2015: 61).

T6rk k6lt6r6 içerisinde herkes memorat dinleyicisi olabilmektedir. Anlatılan olay yapı ya da kahramanı itibariyle iyi ya da k6t6 olarak kategorize edilmektedir. Anlatının iyi ya da k6t6 olmasına bağlı olarak, bazı bireylerin korktukları g6zlemlenmektedir. Bunlar genellikle k6t6 ruh, cin, peri gibi olağan6st6 varlıkları konu edinen memoratlardır. Dinleyici bu olağan6st6 varlıkların zikredilmesinden dolayı, bahsi olan k6t6 ruhların kendisini de rahatsız edebileceği d6Ŗ6ncesine kapılabilmektedir (obanoğlu, 2015: 66-67).

Derlemelerimizin çoğu insanların toplu olarak buldukları çeşitli mekânlarda yapılmıştır. Anlatıcının hikâyesinde cin ve benzeri ruhların ismini duyduktan sonra ortamdaki uzaklaşan insanların varlığı dikkat çekmiştir. Bu durum iki farklı şekilde ele alınarak değerlendirilebilmektedir. Anlatılan tabiatüstü varlıkların isimleri bireyin yanında anılmasıyla kişi rahatsız olmaktadır. Bu rahatsızlığın nedeni kötü ruhların onların isminin anıldığı yere gelerek kendisine musallat olabileceği düşüncesidir. Konunun diğer tarafı ise bireyin bu tabiatüstü varlıklara olan bakış açısının tamamıyla hurafelerden oluştuğuna inanmasıyla alakalıdır. Anlatılan şeylerin hepsinin birer aldatmaca olduğunu, insanı korkutmaktan başka bir işe yaramadığı görüşünü benimsemiştirler.

Memoratlarda içindeki mesajların dinleyiciler tarafından algılanma konusunu Özkul Çobanoğlu beş maddede ele almıştır. Birey daha önce duymadığı olağanüstü olay ve kahramanların var olabileceğine inanır. İslâmiyet'ten önceki Türk kültürüne ait olması muhtemel olan olağanüstü varlıklar asimile edilerek varlıklarını devam ettirmektedirler. Memorat dinleyicisi, yakından tanıdığı insanların başından geçen olayları başkalarınınkilerle ilişkilendirerek farklı anlatımlara inanç sağlayabilmektedir. Memorat dinleyicileri anlatı karşısındaki merak ve şüphe duygularına, alacakları geleneğe uygun olan cevaplarla inanma eğilimine girmektedirler. Memorat anlatıcılarının, Türk kültürünün gündelik yaşantısında olduğu gibi önemli bir yer tutan yemin etme durumu, dinleyicinin anlatıya inanmasını sağlayabilmektedir (Çobanoğlu, 2015: 68-70).

Memoratlarda sosyal işlevleri büyük bir alana hitap etmektedir. Toplumun sosyal değerlerini pekiştirme, uyarı ve ceza, sosyal ve hukuki adalet, dini inanç ve öğretiler bunlardan yalnızca bazılarıdır. Özkul Çobanoğlu'nun konuyu özetleyen sözleri "... evini, yatıp kalktığı yeri temiz tutmayan, besmelesiz iş yapıp, hayır yapmayanlar, kapının eşğine saygı göstermeyenler, sağa sola rast gele bulaşık suyu ve çöp dökenler, lohusalık ve kırklanma gelenekleri gibi ve diğer halk inançlarının yasaklarını çiğneyenlerin karşısına, olağanüstü nitelikli yaptırımlar içerebilen iletişim ve memoraatları çıkmakta ve bu yolla sosyal ve kültürel değerler korunarak kuşaklar arasında aktarılmaktadır." (Çobanoğlu, 2015: 76) şeklindedir.

1.5.2. MEMORATLARIN TASNİF MODELİ

Memoratlarda kullanılan tasnifler, çalışmaların konusu ile araştırma yapılan sahaya göre değişiklikler göstermektedir. Ülkemizde memroratlarla ilgili yapılan çalışmalarda birincil kaynak Özkul Çobanoğlu'nun "Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları" adlı eseridir. Çalışmalarda Çobanoğlu'nun ortaya koyduğu tasniften yola çıkılarak çeşitli metotlar kullanılmıştır. Eserinde uzun yıllar öğrencileri tarafından ülkenin dört bir yanından derlenen memoratlar üzerinden bir tasnif çalışması yapılmıştır. Bu durumla alakalı olarak, oldukça büyük bir saha içerisinde derlenen memoratlar çeşitlilik açısından da oldukça büyük bir yapıya sahiptir.

Sınırları belirtilen bölgenin söz varlığına, derlemiş olduğumuz memoratlar üzerinden ulaşılmaya çalışarak, araştırmanın başta incelenebilirlik düzeyini artırmak amacı ile halkbilimi açısından da ilgili çalışmalara kaynaklık etme özelliğini kazandırabilmek adına mevcut malzeme ile paralellik gösteren Müjdat Kızıloğlu'nun "Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde kullanılan tasnif modeli uygulanmıştır (Kızıloğlu, 2013: 30-31).

Çalışmadaki tasnif şu şekildedir:

1. Doğatüstü Varlıklarla İlgili Memoratlar

1.1. Cin

1.2. Alkarası Alkarısı Alkızı

1.3. Peri

1.4. Diğer Ruhlar ve Başka Biçime Girmiş Varlıklar

2. Dinle İlişkili Kişiler ve Mekanlarla İlgili Memoratlar

2.1. Peygamberler, Veliler, Ziyaret Yerleri

2.2. Şehitler

2.3. Deliler

3. Olağanüstü Olaylarla İlgili Memoratlar

3.1. Ölüm ve Mezarlık

3.2. Nazar

3.3. Rüya

3.4. Efsane ve Diğer Anlatılara Dayalı Define

3.5. Anlam Verilemeyen Durumlar

4. Sihri ve Dini Uygulamalarla İlgili Memoratlar

4.1. Hocalık ve Muska Yazma

4.2. Fal ve Büyü

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. DERLENEN MEMORATLARIN SÖZ VARLIĞI TABLOSU

	Sözcük	Kaynak Dil	Türü	Sıklığı
1.	1940	T.	s.	1
2.	1950	T.	s.	1
3.	1970	T.	s.	1
4.	1976	T.	s.	1
5.	1980	T.	s.	1
6.	1984	T.	s.	1
7.	1985	T.	s.	1
8.	2005	T.	s.	1
9.	2011	T.	s.	1
10.	2012	T.	s.	1
11.	Abdest al-	Ar. – T.	f.	1
12.	Abi	T.	hlk.	18
13.	Abla	Çoc.	is.	7
14.	Acaba	Ar.	is.	2
15.	Acaba	Ar.	zf.	3
16.	Acayip	Ar.	sf.	1
17.	Acele	Ar.	is.	2
18.	Aceleyle	Ar.	zf.	2
19.	Acelesiz	Ar.	sf.	1
20.	Acı	T.	sf.	3
21.	Acı-	T.	f.	1
22.	Acı çek-	T.	dey.	3
23.	Acık-	T.	f.	3
24.	Acil	T.	sf.	2
25.	Aciz	T.	sf.	1

26.	Aç	T.	is.	4
27.	Aç-	T.	f.	12
28.	Aç kal-	T.	dey.	2
29.	Aç ol-	T.	f.	2
30.	Açarak	T.	z.f.	1
31.	Açık	T.	sf.	3
32.	Açılan	T.	s.f.	1
33.	Açılarak	T.	z.f.	1
34.	Açıldığı	T.	s.f.	1
35.	Açılıp	T.	z.f.	1
36.	Açılmış	T.	s.f.	2
37.	Açınca	T.	z.f.	2
38.	Açıp	T.	z.f.	3
39.	Açtığı	T.	s.f.	1
40.	Açtığında	T.	zf.	1
41.	Ad	T.	is.	21
42.	Adam	İbr.	is.	325
43.	Adam et-	İbr. – T.	dey.	3
44.	Adam ol-	İbr. – T.	dey.	2
45.	Adaş	T.	is.	3
46.	Adaş adaş	T.	ik.	1
47.	Âdem	Ar.	öz.is.	1
48.	Adet	Ar.	is.	1
49.	Adı çık-	T.	dey.	1
50.	Adım	T.	is.	1
51.	Adım adım	T.	ik.	1
52.	Adım at-	T.	dey.	2
53.	Adımlarla	T.	zf.	2
54.	Adına	T.	zf.	1
55.	-a doğru	T.	e.	8

56.	Affet-	Ar.	f.	4
57.	Afyonkarahisar	Ar. – T. – Ar.	ö.i.	1
58.	Ağa	Moğ.	is.	26
59.	Ağabey	Moğ. – T.	is.	3
60.	Ağaç	T.	is.	37
61.	Ağaçtaki	T.	sf.	1
62.	Ağarma	T.	i.f.	2
63.	Ağırbasan	T.	ö.i.	4
64.	Ağırla-	T.	f.	1
65.	Ağırlık	T.	is.	3
66.	Ağız	T.	is.	13
67.	Ağla-	T.	f.	6
68.	Ağlama	T.	i.f.	4
69.	Ağlamak	T.	i.f.	2
70.	Ağlaya ağlaya	T.	ik.	2
71.	Ağlayacak	T.	z.f.	1
72.	Ağlayıp	T.	z.f.	1
73.	Ağrı	T.	is.	2
74.	Ağrıma	T.	İ.f.	1
75.	Ağzı burnu	T.	dey.	1
76.	Ahali	Ar.	is.	3
77.	Ah!	T.	ünl.	2
78.	Ah et-	T.	dey.	1
79.	Ahır	F.	is.	39
80.	Ahlat Köyü	Yun. – Far.	öz.i.	3
81.	Ahmet	Ar.	öz.i.	1
82.	Ahvâl	Ar.	is.	1
83.	Aile	Ar.	is.	24
84.	Ait	Ar.	is.	2
85.	Ait ol-	Ar. - T.	f.	3

86.	-a kadar	Ar.	e.	20
87.	Ak	T.	is.	2
88.	Ak	T.	sf.	3
89.	Ak-	T.	f.	4
90.	-a karşılık	Ar.	e.	2
91.	Âkıbet	Ar.	is.	1
92.	Aklı başka yerde ol-	T.	dey.	1
93.	Akıl	Ar.	is.	6
94.	Akıllı	Ar. – T.	sf.	1
95.	Akın et-	T.	f.	1
96.	Akıt-	T.	f.	1
97.	Akıtmak	T	i.f.	1
98.	Aklı başından git-	Ar. – T.	dey.	1
99.	Aklına gel-	Ar. – T.	dey.	1
100.	Akli	Ar.	sf.	1
101.	Akraba	Ar.	is.	4
102.	Akraba ol-	Ar.	f.	1
103.	Aksakal	T.	is.	1
104.	Ak sakallı	T.	sf.	7
105.	Aksi	Ar.	sf.	1
106.	Aksine	Ar.	zf.	1
107.	Akşam	Soğd.	is.	20
108.	Akşamüstü	Soğd. – T.	zf.	5
109.	Akşamüzeri	Soğd. – T.	zf.	4
110.	Al	T.	sf.	2
111.	Al-	T.	f.	46
112.	Alabildiğine	T.	zf.	1
113.	Alabilecek	T.	s.f.	1
114.	Alabilmek	T.	i.f.	2
115.	Alabilme	T.	i.f.	1

116.	Alacak	T.	is.	5
117.	Alakalı	Ar. – T.	sf.	11
118.	Alamayacak	T.	s.f.	1
119.	Alan	T.	is.	5
120.	Alan	T.	s.f.	6
121.	Alarak	T.	z.f.	18
122.	Alay et-	T.	f.	1
123.	Ala (u)-	T.	f.	1
124.	Albastı	T.	is.	6
125.	Aldat-	T.	f.	1
126.	Aldatıldıkları	T.	s.f.	1
127.	Aldatıp	T.	z.f.	1
128.	Aldığı	T.	s.f.	11
129.	Aldır-	T.	f.	1
130.	Âlem	Ar.	is.	2
131.	Alet	Ar.	is.	1
132.	Alev	T.	is.	1
133.	Alınca	T.	z.f.	1
134.	Alıp	T.	z.f.	23
135.	Alıp başını git-	T.	dey.	1
136.	Alışarak	T.	z.f.	2
137.	Ali	Ar.	öz.i.	2
138.	Ali basması	Ar. – T.	hlk.	1
139.	Âlim	Ar.	is.	3
140.	Al karası	T.	hlk.	1
141.	Al kızı	T.	hlk.	4
142.	Alkollü	Fr. – T.	sf	1
143.	Allah	Ar.	öz.is.	13
144.	Allah aşkına	Ar.	k.s.	2
145.	Allahım!	Ar.	ünl.	1

146.	Almadığı	T.	s.f.	3
147.	Almak	T.	i.f.	5
148.	Alma	T.	i.f.	7
149.	Alt	T.	is.	24
150.	Alt	T.	sf.	8
151.	Altı	T.	sf.	6
152.	Altın	T.	is.	28
153.	Altındaki	T.	sf.	1
154.	Altını üstüne getir-	T.	dey.	1
155.	Alt üst ol-	T.	dey.	1
156.	Ama	Ar.	e.	156
157.	Amaç	T.	is.	1
158.	Amaçlı	T.	sf.	1
159.	Ambar	Far.	is.	2
160.	Amca	T.	is.	45
161.	Ameliyat	Ar.	is.	1
162.	Amir	Ar.	is.	1
163.	An	Ar.	is.	27
164.	Ana	T.	is.	2
165.	Ancak	T.	e.	1
166.	Andaki	Ar.	sf.	1
167.	Anımsa	T.	f.	1
168.	Ankara	Gr.	öz.is.	1
169.	Anla-	T.	f.	13
170.	Anladığı	T.	s.f.	4
171.	Anlam	T.	is.	4
172.	Anlamadan	T.	z.f.	1
173.	Anlamsız	T.	sf.	1
174.	Anlaş-	T.	f.	1
175.	Anlaşarak	T.	z.f.	1

176.	Anlaşma	T.	i.f.	3
177.	Anlat-	T.	f.	137
178.	Anlatacak	T.	s.f.	1
179.	Anlatarak	T.	z.f.	1
180.	Anlatıl-	T.	f.	7
181.	Anlat hele!	T. – Far.	ünl.	1
182.	Anlatılan	T.	s.f.	10
183.	Anlatıldığı	T.	s.f.	2
184.	Anlatınca	T.	z.f.	2
185.	Anlatıp	T.	z.f.	1
186.	Anlatmadığı	T.	s.f.	1
187.	Anlatma	T.	i.f.	8
188.	Anlattığı	T.	s.f.	44
189.	Anlattıkları	T.	s.f.	15
190.	Anlaya(u)madığı	T.	s.f.	1
191.	Anlayan	T.	s.f.	2
192.	Anlayarak	T.	z.f.	1
193.	Anlayınca	T.	z.f.	6
194.	Anlayıp	T.	z.f.	1
195.	Anne	T.	is.	52
196.	Anneannem	T.	is.	14
197.	Anne sütü	T.	is.	1
198.	Ar	Ar.	is.	4
199.	Ara	T.	is.	53
200.	Ara-	T.	f.	4
201.	Araba	Sans.	is.	14
202.	Arabacı	Sans. – T.	sf.	1
203.	Arabadaki	Sans. – T.	sf.	1
204.	Aracı	T.	is.	1
205.	Araç	T.	is.	5

206.	Arama	T.	i.f.	4
207.	Aramak	T.	i.f.	1
208.	Arasına karış-	T.	dey.	1
209.	Arayıp	T.	z.f.	1
210.	Arazi	Ar.	is.	7
211.	Ardanuç	T.	öz.is.	4
212.	Ardı arkası	T.	ik.	1
213.	Ardıç	T.	is.	1
214.	Ardıç ağacı	T.	is.	1
215.	Ardı sıra	T.	zf.	1
216.	Arefe	Ar.	hlk.	1
217.	Arı	T.	is.	1
218.	Arıcılık	T.	is.	1
219.	Ara-	T.	f.	5
220.	Arıza	Ar.	is.	1
221.	Arka	T.	is.	44
222.	Arka	T.	sf.	4
223.	Arkamdaki	T.	sf.	1
224.	Arkadaş	T.	is.	74
225.	Arkadaş!	T.	ünl.	1
226.	Arkadaşlık et-	T.	f.	3
227.	Arkadaş ol-	T.	f.	1
228.	Arkası sıra	T.	zf.	1
229.	Artık	T.	is.	3
230.	Artık	T.	e.	12
231.	Artvin	Gür. ? T.	öz.is.	10
232.	Asabi	Ar.	sf.	3
233.	Asabi	Ar.	zf.	2
234.	As-	T.	f.	11
235.	Asfalt	Fr. – Yun.	is.	1

236.	Asıl-	T.	f.	1
237.	Asılarak	T.	z.f.	1
238.	Asker	Ar. – Far.	is.	69
239.	Askerlik	Ar. – Far. – T.	is.	1
240.	Asla	Ar.	zf.	2
241.	Aslan	T.	hlk.	1
242.	Asıl	Ar.	sf.	5
243.	Aslı	T.	öz.is.	1
244.	Asma	T.	i.f.	1
245.	Asmak	T.	i.f.	1
246.	Astığı	T.	s.f.	2
247.	Aşağı	T.	is.	9
248.	Aşağı	T.	zf.	15
249.	Aşağı	T.	sf.	12
250.	Aşınca	T.	z.f.	1
251.	Aşınma	T.	i.f.	1
252.	Aşıp	T.	z.f.	1
253.	Aşırı	T.	is.	1
254.	At	T.	is.	57
255.	At-	T.	f.	15
256.	Atarak	T.	z.f.	2
257.	Atatürk	T.	öz.is.	4
258.	Ateş	Far.	is.	17
259.	Ateş al-	Far. – T.	dey.	1
260.	Atıl-	T.	f.	5
261.	Atılma	T.	i.f.	2
262.	Atıp	T.	z.f.	2
263.	Atla-	T.	f.	2
264.	Atlaya atlaya	T.	ik.	1
265.	Atlayarak	T.	z.f.	3

266.	Atlı	T.	sf.	2
267.	Atmadan	T.	z.f.	1
268.	Atma	T.	i.f.	4
269.	Atmak	T.	i.f.	2
270.	Attıkları	T.	s.f.	2
271.	Av	T.	is.	2
272.	Avazı çık-	Far. – T.	dey.	1
273.	Avcı	T.	is.	2
274.	Avla-	T.	f.	1
275.	Avlanmak	T.	i.f.	1
276.	Avlu	Yun.	is.	5
277.	Avlusundaki	Yun.	sf.	1
278.	Avuç	T.	is.	3
279.	Ay	T.	is.	5
280.	Ayak	T.	is.	46
281.	Ayağa kaldır-	T.	dey.	2
282.	Ayağa kalk-	T.	f.	10
283.	Ayakkabı	T.	is.	2
284.	Ayaklan- a(u)ma	T.	f.	1
285.	Ayaklanınca	T.	z.f.	1
286.	Ayaklamp	T.	z.f.	1
287.	Ayak ucu	T.	is.	1
288.	Ayarlayarak	T.	z.f.	1
289.	Aydın Köyü	T. – Far.	öz.is.	1
290.	Aydınlatma	T.	i.f.	1
291.	Aydınlık	T.	is.	2
292.	Ayı	T.	is.	17
293.	Ayılıp	T.	z.f.	1
294.	Ayır-	T.	f.	1
295.	Aylık	T.	is.	1

296.	Aylıkken	T.	z.f.	1
297.	Aynı	Ar.	sf.	15
298.	Ayran	T.	is.	4
299.	Ayrı	T.	sf.	5
300.	Ayrı ayrı	T.	ik.	1
301.	Ayrı-	T.	f.	8
302.	Az	T.	zf.	11
303.	Az	T.	sf.	6
304.	Baba	T.	is.	98
305.	Babaanne	T.	is.	32
306.	Bacak	Far.	is.	5
307.	Bademkaya	Far. – T.	öz.is.	1
308.	Baga	T.	is.	2
309.	Bağ	Far.	is.	2
310.	Bağır-	T.	f.	16
311.	Bağıra+(U)-	T.	f.	1
312.	Bağıra bağıra	T.	ik.	1
313.	Bağıran	T.	s.f.	1
314.	Bağırarak	T.	z.f.	4
315.	Bağırdığı	T.	s.f.	2
316.	Bağırıp	T.	z.f.	2
317.	Bağırış	T.	i.f.	1
318.	Bağırmak	T.	i.f.	1
319.	Bağırma	T.	i.f.	13
320.	Bağla-	T.	f.	9
321.	Bağladığı	T.	s.f.	3
322.	Bağlama	T.	is.	1
323.	Bağlama	T.	i.f.	2
324.	Bağlanarak	T.	z.f.	1
325.	Bağlanıl-	T.	f.	1

326.	Bağlayacak	T.	s.f.	2
327.	Bağlayarak	T.	z.f.	1
328.	Bağlayıp	T.	z.f.	1
329.	Bağlı	T.	sf.	10
330.	Bağrına bas-	T.	dey.	1
331.	Bağ yap-	Far. – T.	f.	1
332.	Bahar	Far.	is.	1
333.	Bahçe	Far.	is.	11
334.	Bahçeli	Far.	sf.	1
335.	Bahsedilen	Ar. – T.	s.f.	2
336.	Bahsettiği	Ar. – T.	s.f.	11
337.	Bak-	T.	f.	75
338.	Baka+(u)ma	T.	f.	1
339.	Bakacak	T.	s.f.	3
340.	Bakan	T.	s.f.	1
341.	Bakar	T.	s.f.	1
342.	Bakarak	T.	z.f.	3
343.	Bakarken	T.	z.f.	2
344.	Bakıcı	T.	is.	4
345.	Bakıldığı	T.	s.f.	1
346.	Bakım	T.	is.	2
347.	Bakınca	T.	z.f.	4
348.	Bakıp	T.	z.f.	1
349.	Bakmadan	T.	z.f.	1
350.	Bakmadığımı	T.	s.f.	1
351.	Bakmak	T.	i.f.	2
352.	Bakma	T.	i.f.	5
353.	Baktığı	T.	s.f.	4
354.	Baktır-	T.	f.	5
355.	Bal	T.	is.	6

356.	Balcılık	T.	is.	1
357.	Balkon	Fr.	is.	4
358.	Balta	T.	is.	1
359.	Bana	T.	z.	96
360.	Banyo yap-	İt./Yun.	f.	1
361.	Bardaktan boşanırcasına	T.	dey.	1
362.	Bariş-	T.	f.	1
363.	Bari!	Far.	ünl.	1
364.	Bari	Far.	zf.	1
365.	Bas-	T.	f.	5
366.	Basa+(u)ma	T.	f.	1
367.	Basarak	T.	z.f.	1
368.	Basınca	T.	z.f.	1
369.	Baskı	T.	is.	1
370.	Baskı et-	T.	f.	1
371.	Baskın gel-	T.	dey.	1
372.	Baskı yap-	T.	dey.	1
373.	Basma	T.	i.f.	2
374.	Bastığı	T.	s.f.	1
375.	Bastır-	T.	f.	1
376.	Bastırdığı	T.	s.f.	2
377.	Baş	T.	is.	77
378.	Başa çık-	T.	dey.	1
379.	Başar-	T.	f.	1
380.	Başiboş bırak-	T.	dey.	1
381.	Başımızdaki	T.	sf.	1
382.	Başına bir iş gel-	T.	dey.	1
383.	Başına geç-	T.	dey.	1
384.	Başına gel-	T.	dey.	11
385.	Başına iş gel-	T.	dey.	1

386.	Başına kal-	T.	dey.	1
387.	Başındaki	T.	sf.	6
388.	Başından ayrıl-	T.	dey.	1
389.	Başından geç-	T.	dey.	5
390.	Başından sav-	T.	dey.	2
391.	Başını alıp git-	T.	dey.	1
392.	Başını bekle-	T.	dey.	1
393.	Başını kaldır-	T.	f.	1
394.	Başı sıkış-	T.	dey.	1
395.	Başka	T.	sf.	18
396.	Başka başka	T.	sf	1
397.	Başkası	T.	z.	6
398.	Başla-	T.	f.	159
399.	Başladığı	T.	s.f.	7
400.	Başlandığı	T.	s.f.	1
401.	Başlarındaki	T.	sf.	2
402.	Başlayan	T.	sf.	1
403.	Başlayarak	T.	z.f.	2
404.	Başlayınca	T.	z.f.	8
405.	Başvurup	T.	z.f.	1
406.	Bat-	T.	f.	1
407.	Baya	T.	zf.	3
408.	Bayağı	T.	sf.	1
409.	Bayıl-	T.	f.	3
410.	Bayılma	T.	i.f.	1
411.	Bayram	T.	is.	4
412.	Bayramlaşarak	T.	z.f.	1
413.	Bazen	Ar.	zf.	2
414.	Bazı	Ar.	sf.	10
415.	Bazıları	T.	z.	2

416.	Bebek	T.	is.	18
417.	Bebekken	T.	z.f.	1
418.	Becer-e+(U)ma	T.	f.	1
419.	Beden	Ar.	is.	3
420.	Bekle-	T.	f.	13
421.	Beklediği	T.	s.f.	4
422.	Bekleme	T.	i.f.	13
423.	Beklemek	T.	i.f.	2
424.	Beklerken	T.	z.f.	1
425.	Bekleyen	T.	s.f.	4
426.	Bekleyince	T.	z.f.	1
427.	Bel	T.	is.	7
428.	Bela	Ar.	is.	1
429.	Belki	Far.	zf.	5
430.	Belki	Far.	e.	4
431.	Bembeyaz	Ar.	sf.	1
432.	Ben	T.	z.	253
433.	Benzeyen	T.	s.f.	1
434.	Benzer	T.	sf.	5
435.	Beraber	Far.	zf.	9
436.	Beraber	Far.	sf.	5
437.	Bereketli	Ar.	sf.	2
438.	Bereketli olsun	Ar. – T.	ks.	1
439.	Beri	T.	e.	5
440.	Besi al-	T.	f.	1
441.	Besili	T.	sf.	1
442.	Besle-	T.	f.	3
443.	Beslendiği	T.	s.f.	1
444.	Besleyip	T.	z.f.	1
445.	Besmele	Ar.	is.	3

446.	Besmele çek-	Ar. – T.	f.	1
447.	Besmelesiz	Ar. – T.	sf.	2
448.	Beş	T.	sf.	10
449.	Beşik	T.	is.	6
450.	Be!	T.	ünl.	1
451.	Beyaz	Ar.	sf.	9
452.	Beyaz	Ar.	is.	4
453.	Beyin	T.	is.	2
454.	Bez	Ar.	is.	5
455.	Bıçak	T.	is.	3
456.	Bırak-	T.	f.	22
457.	Bırakan	T.	s.f.	1
458.	Bırakarak	T.	z.f.	7
459.	Bırakılıp	T.	z.f.	1
460.	Bırakıp	T.	z.f.	7
461.	Bırakıp git-	T.	f.	1
462.	Bırakma	T.	i.f.	2
463.	Bırakmak	T.	i.f.	2
464.	Bıraktığı	T.	s.f.	4
465.	Biber	Yun.	is.	3
466.	Bibi	T.	is.	8
467.	Biçim	T.	is.	1
468.	Bidon	Fr.	is	1
469.	Bil-	T.	f.	28
470.	Bil-e+(u)-	T.	f.	4
471.	Bildiği	T.	s.f.	13
472.	Bile	T.	e.	18
473.	Bilen	T.	s.f	3
474.	Bilgi	T.	is.	1
475.	Bilhassa	Ar.	zf.	2

476.	Bilinç	T.	is.	1
477.	Bilinçli	T.	sf.	1
478.	Bilinçsizce	T.	zf.	1
479.	Bilinen	T.	s.f.	3
480.	Bilinmez	T.	s.f.	2
481.	Bin-	T.	f.	6
482.	Bin-e+(U)-	T.	f.	1
483.	Bina	Ar.	is.	2
484.	Bindiği	T.	s.f.	3
485.	Binerek	T.	z.f.	5
486.	Binip	T.	z.f.	2
487.	Bin	T.	sf.	1
488.	Bir	T.	sf.	787
489.	Bir	T.	zf.	2
490.	Bir anda	T. – Ar.	zf.	3
491.	Bir ara	T.	zf.	13
492.	Bir araya topl-	T.	f.	1
493.	Biraz	T.	sf	29
494.	Biraz	T.	zf.	11
495.	Birazcık	T.	zf.	7
496.	Birazcık	T.	sf.	5
497.	Birbirine	T.	z.	7
498.	Birbiriniz	T.	z.	1
499.	Birbirleri	T.	z.	3
500.	Birden	T.	zf.	16
501.	Birer	T.	sf.	1
502.	Birer birer	T.	ik.	2
503.	Biri	T.	z.	116
504.	Birikinti	T.	is.	2
505.	Birileri	T.	z.	18

506.	Birinci	T.	sf.	2
507.	Birkaç	T.	sf.	24
508.	Birleşip	T.	z.f	1
509.	Birleştiği	T.	s.f.	1
510.	Birlik	T.	is.	22
511.	Birlikte	T.	zf.	32
512.	Bir sürü	T.	zf.	2
513.	Birtakım	T.	sf.	2
514.	Bir türlü	T.	zf.	24
515.	Bir yer	T.	z.	31
516.	Bismillah	Ar.	is.	2
517.	Bit-	T.	f.	4
518.	Biten	T.	s.f.	3
519.	Bitip	T.	z.f.	1
520.	Bitir-	T.	f.	1
521.	Bitişik	T.	is.	1
522.	Bitişisindeki	T.	sf.	1
523.	Bitkin	T.	sf.	1
524.	Bitmek	T.	i.f.	1
525.	Bittiğini	T.	s.f.	1
526.	Biz			149
527.	Bizimki	T.	z.	5
528.	Bizzat	Ar.	zf.	3
529.	Boğ-	T.	f.	7
530.	Boğa	T.	is.	1
531.	Boğan	T.	s.f.	2
532.	Boğarak	T.	z.f.	1
533.	Boğaz	T.	is.	6
534.	Boğazlayıp	T.	z.f.	2
535.	Boğma	T.	i.f.	6

536.	Boğulan	T.	s.f.	1
537.	Boğularak	T.	z.f.	4
538.	Boğulmak	T.	i.f.	1
539.	Bok	T.	argo.	1
540.	Borç	Sogd.	is.	1
541.	Boş	T.	is.	2
542.	Boş	T.	sf.	3
543.	Boşal-	T.	f.	1
544.	Boşalt-	T.	f.	1
545.	Boşalttığı	T.	s.f.	3
546.	Boy	T.	is.	3
547.	Boylu	T.	sf.	1
548.	Boylu boyunca	T.	zf.	1
549.	Boyun	T.	is.	3
550.	Boynumdaki	T.	sf.	1
551.	Boynundaki	T.	sf.	1
552.	Boyun bük-	T.	dey.	1
553.	Boynuz	T.	is.	1
554.	Boyut	T.	is.	2
555.	Boz-	T.	f.	1
556.	Bozgun	T.	is	1
557.	Bozguna uğra-	T.	dey.	1
558.	Bozuk	T.	is.	1
559.	Bozuk	T.	sf.	1
560.	Böcek	T.	is.	1
561.	Bölge	T.	is.	14
562.	Bölüm	T.	is.	5
563.	Böyle	T.	zf.	14
564.	Böyle	T.	sf.	32
565.	Bu	T.	sf.	488

566.	Bu	T.	zf.	90
567.	Bu denli	T.	zf.	4
568.	Bugünkü	T.	sf.	2
569.	Bugün	T.	zf.	4
570.	Buğday	Moğ.	is.	8
571.	Bul-	T.	f.	14
572.	Bularak	T.	z.f.	1
573.	Bulduğu	T.	s.f.	1
574.	Buldukça	T.	z.f.	1
575.	Bulmak	T.	i.f.	1
576.	Bulma	T.	i.f.	2
577.	Bulunan	T.	s.f.	2
578.	Bulunduğu	T.	s.f.	4
579.	Bulun-	T.	f.	7
580.	Bulunulma	T.	i.f.	1
581.	Bulunup	T.	z.f.	1
582.	Bulup	T.	z.f.	1
583.	Bunalım	T.	is.	1
584.	Bunalt-	T.	f.	1
585.	Bunca	T.	sf.	1
586.	Bunlar	T.	z.	29
587.	Bura	T.	is.	54
588.	Burgu	T.	is.	3
589.	Burun	T.	is.	6
590.	Burun	T.	mec.	1
591.	Bursa	?	öz.is.	2
592.	Burunlarındaki	T.	sf.	1
593.	Bürün-	T.	f.	3
594.	Bütün	T.	sf.	41
595.	Büyü	T.	is.	1

596.	Büyü-	T.	f.	1
597.	Büyüdüğü	T.	s.f.	3
598.	Büyük	T.	is.	43
599.	Büyük	T.	sf.	32
600.	Büyükçe	T.	sf.	2
601.	Büyüle-	T.	f.	1
602.	Büyüme	T.	i.f.	1
603.	Büyütüp	T.	z.f.	1
604.	Büyü yap-	T.	f.	1
605.	Büyüyüp	T.	z.f.	1
606.	Cadde	Ar.	is.	3
607.	Cadı	Far.	is.	2
608.	Cahil	Ar.	is.	1
609.	Cami	Ar.	is.	6
610.	Can	Far.	is	3
611.	Can havli	Far. – Ar.	zf.	3
612.	Canı çık-	Far. – T.	dey.	1
613.	Canlanıp	Far.	z.f.	1
614.	Canlı	Far. – T.	sf.	2
615.	Canlı	Far. – T.	is.	1
616.	Casusluk yap-	Ar. – T.	f.	2
617.	Cazı	Far.	hfk.	9
618.	Cep	Ar.	is.	5
619.	Cebimdeki	Ar.	sf.	1
620.	Cebindeki	Ar.	sf.	1
621.	Cehennem	Ar.	is.	2
622.	Cehennem Deresi	Ar. – Far.	öz.is.	1
623.	Cehennemlik	Ar. – T.	sf.	1
624.	Ceket	Fr.	is	2
625.	Cemaat	Ar.	is.	1

626.	Cenaze	Ar./Far.	is.	8
627.	Cennet	Ar.	is.	1
628.	Cephe	Ar.	is.	5
629.	Cevap	Ar.	is.	40
630.	Cevapla	Ar. – T.	f.	2
631.	Ceviz	Ar.	is.	2
632.	Ceviz ağacı	Ar. – T.	is.	3
633.	Ceza çek-	Ar. – T.	dey.	1
634.	Ciddi	Ar.	is.	2
635.	Ciddi	Ar.	sf.	1
636.	Ciğer	Far.	is.	4
637.	Cin	Ar.	is.	93
638.	Cin	Ar.	sf.	10
639.	Cins	Ar.	is.	2
640.	Cinsiyet	Ar.	is.	1
641.	Cin şerri	Ar.	is.	2
642.	Ciro	İt./Yun.	is.	1
643.	Civar	Ar.	is.	6
644.	Cuma	Ar.	is.	1
645.	Çabuk	Far.	is.	1
646.	Çabuk çabuk	Far.	ik.	2
647.	Çadır	Far.	is.	1
648.	Çağ	Moğ.	is.	2
649.	Çağır-	T.	f.	7
650.	Çağırıp	T.	z.f.	2
651.	Çağrı	T.	is.	1
652.	Çakal	Far.	is.	1
653.	Çak-	T.	is.	1
654.	Çakmak	T.	i.f.	1
655.	Çal-	T.	f.	3

656.	Çalan	T.	s.f.	1
657.	Çalarak	T.	z.f.	2
658.	Çaldır-	T.	f.	1
659.	Çalgı	T.	is.	3
660.	Çalgıcı	T.	is.	2
661.	Çalılık	T.	is.	3
662.	Çalın-	T.	f.	2
663.	Çalıp	T.	z.f.	1
664.	Çalış-	T.	f.	21
665.	Çalışan	T.	s.f.	5
666.	Çalışarak	T.	z.f.	3
667.	Çalışırken	T.	z.f.	3
668.	Çalışkanlık	T.	is.	1
669.	Çalışmak.	T.	i.f.	2
670.	Çalışma	T.	i.f.	8
671.	Çalıştığı	T.	s.f.	10
672.	Çalma	T.	i.f.	3
673.	Çam	T.	is.	1
674.	Çam ağacı	T.	is.	1
675.	Çamur	T.	is.	1
676.	Çamurlu	T.	sf.	1
677.	Çanta	Far.	is.	1
678.	Çapa	T.	is.	1
679.	Çapa yap-	T.	f.	1
680.	Çare	Far.	is.	1
681.	Çarp-	T.	f.	9
682.	Çarpacak	T.	s.f.	1
683.	Çarpan	T.	s.f.	1
684.	Çarpıl-	T.	f.	7
685.	Çarpıldığı	T.	s.f.	1

686.	Çarpılıp	T.	z.f.	1
687.	Çarpmadan	T.	z.f.	1
688.	Çarşafı	Far.	sf.	1
689.	Çarşı	Far.	is.	6
690.	Çat-	T.	f.	1
691.	Çatı	T.	is.	2
692.	Çatışma	T.	i.f.	1
693.	Çavuş	T.	is.	1
694.	Çayır	T.	is.	2
695.	Çek-	T.	f.	11
696.	Çeke çeke	T.	ik.	1
697.	Çekerek	T.	z.f.	1
698.	Çekici	T.	sf.	1
699.	Çekin-	T.	f.	3
700.	Çekip	T.	z.f.	1
701.	Çekirdek	T.	is.	2
702.	Çektiği	T.	s.f.	1
703.	Çemkir-	onom.	hfk.	2
704.	Çeşit	Far.	is.	1
705.	Çeşitli	Far. – T.	sf.	21
706.	Çeşme	Far.	is.	15
707.	Çetin	T.	öz.is.	1
708.	Çetin	T.	sf.	2
709.	Çevir-	T.	f.	1
710.	Çevire çevire	T.	ik.	1
711.	Çevirerek	T.	z.f.	2
712.	Çevirince	T.	z.f.	1
713.	Çevirmek	T.	i.f.	3
714.	Çevre	T.	is.	3
715.	Çevredeki	T.	sf.	1

716.	Çevrilen	T.	s.f.	1
717.	Çığ	T.	is.	1
718.	Çıglık çıgılığa	T.	ik.	2
719.	Çık-	T.	f.	56
720.	Çıkabildiği	T.	s.f.	1
721.	Çıkacakken	T.	z.f.	1
722.	Çıkagel-	T.	f.	2
723.	Çıkamadan	T.	z.f.	1
724.	Çıkamadıkları	T.	s.f.	1
725.	Çıkan	T.	s.f.	7
726.	Çıkabil-	T.	f.	1
727.	Çıkacak	T.	s.f.	1
728.	Çıkar-	T.	f.	14
729.	Çıkarak	T.	z.f.	5
730.	Çıkararak	T.	z.f.	2
731.	Çıkardıkları	T.	s.f.	1
732.	Çıkarım	T.	is.	1
733.	Çıkarıp	T.	z.f.	5
734.	Çıkarken	T.	z.f.	1
735.	Çıkarmadan	T.	z.f.	1
736.	Çıkarma	T.	i.f.	1
737.	Çıkartınca	T.	z.f.	1
738.	Çıkartıp	T.	z.f.	1
739.	Çıkıp	T.	z.f.	8
740.	Çıkıp git-	T.	f.	3
741.	Çıkma	T.	i.f.	9
742.	Çıktığı	T.	s.f.	3
743.	Çıktıkça	T.	z.f.	1
744.	Çıktıktan	T.	s.f.	1
745.	Çıplak	T.	sf.	1

746.	Çırparak	T.	z.f.	1
747.	Çıtırıtı	onom.	is.	1
748.	Çiçek	T.	is.	2
749.	Çift	Far.	is.	2
750.	Çift	Far.	sf.	1
751.	Çiftçi	Far. – T.	is.	4
752.	Çil çil	T.	ik.	1
753.	Çiş	T.	argo.	2
754.	Çizme	T.	is.	1
755.	Çizmeli	T.	sf.	1
756.	Çoban	Far.	is.	8
757.	Çobanlık yap-	Far. – T.	f.	3
758.	Çocuğu ol-	T.	f.	12
759.	Çocuk	T.	is.	142
760.	Çoğal-	T.	f.	1
761.	Çok	T.	sf.	92
762.	Çok	T.	zf.	34
763.	Çorum	Hat.	öz.is.	2
764.	Çök-	T.	f.	2
765.	Çöktüğü	T.	s.f.	1
766.	Çökünce	T.	z.f.	1
767.	Çöp	T.	is.	1
768.	Çöz-	T.	f.	2
769.	Çözül-	T.	f.	1
770.	Çözülerek	T.	z.f.	1
771.	Çözülme	T.	i.f.	4
772.	Çözülmüş ol-	T.	f.	2
773.	Çubuk	Far.	is.	2
774.	Çukur	T.	is.	1
775.	Çul	Ar.	is.	6

776.	Çuval	Far.	is.	1
777.	Çünkü	Far.	e.	6
778.	Da	T.	e.	288
779.	Dağ	T.	is.	7
780.	Dağıt-	T.	f.	4
781.	Dağılma	T.	i.f.	1
782.	Dağ başı	T.	is.	1
783.	Dağıtıl-	T.	f.	1
784.	Dağlık	T.	sf.	2
785.	Daha	T.	zf.	62
786.	Daha neler	T.	s.ö.	1
787.	Dahası	T.	is.	1
788.	Dahi	T.	e.	2
789.	Dair	Ar.	sf.	1
790.	Daire	Ar.	is.	1
791.	Dakika	Ar.	is.	5
792.	Dakikalık	Ar.	sf.	2
793.	Dal	T.	is.	4
794.	Dalga	T.	is.	3
795.	Dalga geç-	T.	dey.	1
796.	Dal-	T.	f.	1
797.	Damat	Far.	is.	1
798.	Damar	T.	is.	3
799.	-dan beri	T.	e.	4
800.	Danış-	T.	f.	1
801.	Daralma	T.	i.f.	1
802.	Daralt-	T.	f.	1
803.	Darda kal-	T.	dey.	1
804.	Dargın	T.	is.	2
805.	Davar	T.	is.	1

806.	Davitkar	Gür.	öz.is.	1
807.	Davran-	T.	f.	1
808.	Davranan	T.	s.f.	1
809.	Davul	Ar.	is.	5
810.	Dayak	T.	is.	1
811.	Dayak ye-	T.	dey.	1
812.	Dayan-	T.	f.	1
813.	Dayanamayarak	T.	z.f.	1
814.	Dayanamayıp	T.	z.f.	1
815.	Dayı	T.	is.	8
816.	De	T.	e.	251
817.	De-	T.	f.	185
818.	Debelenip	T.	z.f.	1
819.	Dede	T.	is.	99
820.	Dediği	T.	s.f.	11
821.	Dedikleri	T.	s.f.	3
822.	Def	Ar./Far.	is.	1
823.	Defa	Ar.	is.	3
824.	Defalarca	Ar.	zf.	1
825.	Define	Ar.	is	2
826.	Defin et-	Ar. – T.	f.	3
827.	Defol!	Ar.	ünl.	3
828.	Değ-	T.	f.	4
829.	Değdiği	T.	s.f.	1
830.	Değecek	T.	s.f.	1
831.	Değen	T.	s.f.	3
832.	Değer	T.	is.	3
833.	Değil	T.	is.	21
834.	Değirmen	T.	is.	43
835.	Değiş-	T.	f.	2

836.	Del-	T.	f.	1
837.	Delerken	T.	z.f.	1
838.	Deli	T.	is.	14
839.	Delik	T.	is.	1
840.	Deli Ömer	T. – Ar.	öz.is.	2
841.	Delir-	T.	f.	2
842.	Deli Ziver	T. – Far.	öz.is.	1
843.	Demeden	T.	z.f.	3
844.	Demek	T.	i.f.	3
845.	Deme	T.	i.f.	5
846.	Demir	T.	is.	5
847.	Demir	T.	sf.	3
848.	Demircilik	T.	is.	1
849.	-den beri	T.	e.	11
850.	-den fazla	T.	e.	1
851.	Dene-	T.	f.	1
852.	Denge	T.	is.	1
853.	Denilen	T.	s.f.	12
854.	Denk gel-	T.	dey.	8
855.	-den önce	T.	e.	6
856.	-den sonra	T.	e.	9
857.	Dercesine	T.	zf.	1
858.	Dere	Far.	is.	26
859.	Deredeki	Far.	sf.	1
860.	Derhal	Far.	zf.	1
861.	Derin	T.	is.	1
862.	Derin	T.	sf.	1
863.	Derinlik	T.	is.	1
864.	Derken	T.	z.f.	8
865.	Dernek	T.	is.	1

866.	Ders	Ar.	is.	1
867.	Dert	Far.	is.	4
868.	Destek al-	Far. – T.	f.	1
869.	Destur ver-	Far. – T.	f.	1
870.	Deva et-	Ar. – T.	f.	1
871.	Devam	Ar.	is.	1
872.	Devam edince	Ar. – T	z.f.	2
873.	Devam et-	Ar. – T	f.	23
874.	Devasal	Far.	is.	1
875.	Devlet	Ar.	is.	3
876.	Devlet büyükleri	Ar. – T.	is.	2
877.	Devril-	T.	f.	1
878.	Devrilince	T.	z.f.	1
879.	Devrilme	T.	i.f.	1
880.	Devrim	T.	is.	1
881.	Deyince	T.	z.f.	10
882.	Dış	T.	is.	4
883.	Dış	T.	sf.	7
884.	Dışarı çık-	T.	f.	1
885.	Dışarı fır-	T.	f.	1
886.	Dışkı	T.	is.	1
887.	Dip	T.	is.	9
888.	Diğer	Far.	sf.	49
889.	Diken	T.	is.	2
890.	Dikenli	sf.	sf.	1
891.	Dikerek	T.	z.f.	1
892.	Dikkat	Ar.	is.	1
893.	Dikkat çek-	Ar. – T.	dey.	4
894.	Dikkat et-	Ar. – T.	f.	2
895.	Dikkatle bak-	Ar. – T.	f.	1

896.	Dikmen	T.	is.	1
897.	Dikmenli	T.	öz.is.	1
898.	Dil	T.	is.	10
899.	Dilden dile	T.	zf.	1
900.	Dile-	T.	f.	3
901.	Dili bağ-	T.	dey.	2
902.	Din	Ar.	is.	2
903.	Dinle-	T.	f.	6
904.	Dinleme	T.	i.f.	2
905.	Dinlemek	T.	i.f.	2
906.	Dinlemeyen	T.	s.f.	1
907.	Dinlemeyerek	T.	z.f.	1
908.	Dinlemişlik	T.	s.f.	1
909.	Dinlendikleri	T.	s.f.	2
910.	Dinlene dinlene	T.	ik.	2
911.	Dinlenmek	T.	i.f.	3
912.	Dinlenme	T.	i.f.	1
913.	Dinleyerek	T.	z.f.	1
914.	Direk	T.	is.	2
915.	Direksiyon	T.	is.	1
916.	Dişi	T.	is.	1
917.	Diye	T.	e.	36
918.	Diyebileceği	T.	sf.	1
919.	Diye diye	T.	ik.	2
920.	Diyerek	T.	z.f.	70
921.	Diyince	T.	z.f.	2
922.	Diz	T.	is.	1
923.	Doğ-	T.	f.	3
924.	Doğduğu	T.	s.f.	2
925.	Doğru	T.	is.	12

926.	Doğru	T.	sf.	26
927.	Doğrultu	T.	is.	1
928.	Doğrulup	T.	z.f.	1
929.	Doğru ol-	T.	f.	2
930.	Doğum yap-	T.	f.	13
931.	Doğum yaptır-	T.	f.	1
932.	Doğunca	T.	z.f.	2
933.	Doğurduğu	T.	s.f.	1
934.	Doğurt-	T.	f.	1
935.	Doğustan ağacı	? – T.	is.	1
936.	Doktor	Fr.	is.	12
937.	Dokun-	T.	f.	4
938.	Dokunmayan	T.	s.f.	1
939.	Dolap	Far.	is.	1
940.	Dol-	T.	f.	3
941.	Dolan-	T.	f.	5
942.	Dolaş-	T.	f.	8
943.	Dolaşan	T.	s.f.	1
944.	Dolaşırken	T.	z.f.	2
945.	Dolaşma	T.	i.f.	3
946.	Dolaştığı	T.	s.f.	4
947.	Dolayarak	T.	z.f.	1
948.	Dolayı	T.	e.	2
949.	Doldur-	T.	f.	5
950.	Doldurduğu	T.	s.f.	1
951.	Doldurul-	T.	f.	2
952.	Dolu	T.	is.	4
953.	Dolu	T.	sf.	2
954.	Domuz	T.	is.	1
955.	Donanma	T.	is.	1

956.	Donarak	T.	z.f.	1
957.	Donup kal-	T.	dey.	1
958.	Doruk	Moğ.	is.	1
959.	Dost	Far.	is.	1
960.	Doyur-	T.	f.	3
961.	Dozer	İng.	is.	2
962.	Dök-	T.	f.	1
963.	Döktükleri	T.	s.f.	1
964.	Döküm	T.	is.	1
965.	Dön-	T.	f.	18
966.	Döndüğü	T.	s.f.	3
967.	Dönen	T.	s.f.	1
968.	Döner	T.	s.f.	1
969.	Dönerek	T.	z.f.	6
970.	Dönerken	T.	z.f.	3
971.	Dönmeden	T.	z.f.	1
972.	Dönmek	T.	i.f.	1
973.	Dönme	T.	i.f.	2
974.	Dönmez	T.	s.f.	1
975.	Dönük	T.	is.	1
976.	Dönünce	T.	z.f.	2
977.	Dönüp	T.	z.f.	8
978.	Dönüp dur-	T.	f.	1
979.	Dönüş	T.	i.f.	4
980.	Dönüş yolu	T.	is.	1
981.	Dönüyorken	T.	z.f.	1
982.	Dört	T.	sf.	4
983.	Dördüncü	T.	sf.	1
984.	Dört yüz	T.	sf.	1
985.	Dövdükleri	T.	s.f.	1

986.	Dövün-	T.	f.	1
987.	Dövüş et-	T.	f.	1
988.	Dua	Ar.	is.	20
989.	Dua et-	Ar. – T.	f.	1
990.	Dua oku-	Ar. – T.	f.	7
991.	Duman	T.	is.	1
992.	Duman ol-	T.	f.	1
993.	Dur-	T.	f.	21
994.	Durabil-	T.	f.	1
995.	Duraklama	T.	i.f.	2
996.	Duran	T.	s.f.	3
997.	Durarak	T.	z.f.	3
998.	Durdukları	T.	s.f.	2
999.	Durdur-	T.	f.	1
1000	Durmadan	T.	z.f.	4
1001	Durma	T.	i.f.	2
1002	Durum	T.	is.	32
1003	Durup	T.	z.f.	2
1004	Duvar	Far.	is.	1
1005	Duy-	T.	f.	18
1006	Duyan	T.	s.f.	2
1007	Duyduğu	T.	s.f.	4
1008	Duyma	T.	i.f.	4
1009	Duyul-	T.	f.	2
1010	Duyunca	T.	z.f.	6
1011	Düğüm at-	T.	f.	1
1012	Düğüm ol-	T.	f.	1
1013	Düğün	T.	is.	11
1014	Düğün dernek	T.	ik.	1
1015	Düğün ol-	T.	f.	1

1016	Düğün yap-	T.	f.	1
1017	Dükkân	Ar.	is.	3
1018	Dünya	Ar.	is.	2
1019	Dürt-	T.	f.	1
1020	Düş-	T.	f.	19
1021	Düşe kalka	T.	ik.	2
1022	Düşen	T.	s.f.	3
1023	Düşerek	T.	z.f.	2
1024	Düşkün	T.	sf.	1
1025	Düşman	Far.	is.	12
1026	Düş-	T.	f.	18
1027	Düşmeden	T.	z.f.	1
1028	Düşme	T.	i.f.	2
1029	Düşmeyerek	T.	z.f.	1
1030	Düştüğü	T.	s.f.	6
1031	Düşünen	T.	s.f.	1
1032	Düşünerek	T.	z.f.	1
1033	Düşün-	T.	f.	7
1034	Düşünme	T.	i.f.	2
1035	Düşünürken	T.	z.f.	2
1036	Düşüp	T.	z.f.	3
1037	Düz	T.	is.	3
1038	Düzen	T.	is.	1
1039	Düzenli	T.	sf.	1
1040	Düzlük	T.	is.	3
1041	Ebe	T.	is.	7
1042	Ebubekir	Ar.	öz.is.	1
1043	-e doğru	T.	e.	41
1044	Efendi	Yun.	is.	12
1045	Eğer	Far.	e.	20

1046	Eğil-	T.	f.	1
1047	Eğilip	T.	z.f.	1
1048	Eğlen-	T.	f.	1
1049	Eğlence	T.	is.	2
1050	Eğlendiği	T.	s.f.	2
1051	Eğlenme	T.	i.f.	1
1052	Eğlenmek	T.	i.f.	1
1053	Ehli ol-	Ar. – T.	f.	1
1054	Ejderha	Far.	is.	8
1055	Ek	T.	is.	1
1056	-e kadar	T.	e.	23
1057	-e karşılık	T.	e.	2
1058	Ekili	T.	zf.	1
1059	Ekin	T.	is.	1
1060	Ekip	Fr.	is.	1
1061	Ekmek	T.	is.	19
1062	Ekmek	T.	i.f.	4
1063	Ekmek yap-	T.	f.	1
1064	Ekseri	Ar.	zf.	4
1065	Eksik	T.	is.	1
1066	Eksik	T.	zf.	1
1067	Eksiksiz	T.	sf.	2
1068	El	T.	is.	57
1069	Elbise	Ar.	is.	8
1070	Elbiseli	Ar. – T.	sf.	1
1071	Elde et-	T.	dey.	1
1072	Elediği	T.	sf.	1
1073	Elek	T.	is.	4
1074	Elektrik	Fr/İng.	is.	2
1075	El hareketi	T. – Ar.	is.	1

1076	Eli ayağı birbirine dola-	T.	dey.	1
1077	Elimdeki	T.	sf.	2
1078	Elindeki	T.	sf.	5
1079	Elinden al-	T.	dey.	1
1080	Elinden bırak-	T.	dey.	2
1081	Elinden gel-	T.	dey.	3
1082	Eline kal-	T.	dey.	1
1083	Eline tutuştur-	T.	dey.	1
1084	Elini sür-	T.	dey.	1
1085	Elini uzat-	T.	dey.	2
1086	Ellerindeki	T.	sf.	2
1087	Ellerine al-	T.	dey.	1
1088	Elli	T.	sf.	2
1089	Elöp-	T.	dey.	1
1090	Em-	T.	f.	1
1091	Emanet	Ar.	is.	3
1092	Emice	T.	hık.	3
1093	Emin	Ar.	is.	1
1094	Emine	Ar.	öz.is.	2
1095	Emir	Ar.	is.	1
1096	Emir al-	Ar. – T.	f.	1
1097	Emir ver-	Ar. – T.	f.	1
1098	Emret-	Ar.	f.	1
1099	En	T.	sf.	54
1100	En	T.	zf.	24
1101	Engellemek	Far.	is.	1
1102	Engel ol-	Far. – T.	f.	1
1103	Enişte	Far.	is.	4
1104	Epey	T.	zf.	1
1105	Epeyce	T.	zf.	70

1106	Er	T.	is.	5
1107	Eri-	T.	f.	1
1108	Eriyip	T.	z.f.	1
1109	Eriyip ak-	T.	f.	1
1110	Erkek	T.	is.	5
1111	Erken	T.	is.	6
1112	Erkut	T.	öz.is.	1
1113	Ermeni	Akad.	öz.is.	2
1114	Ermiş	T.	is.	2
1115	Ermiş	T.	sf.	2
1116	Ermişi	T.	s.f.	1
1117	Ersisin Bağlığı	? T.	öz.is.	1
1118	Ertesi	T.	sf.	17
1119	Erzak	Ar.	is.	3
1120	Erzincan	T.	öz.is.	2
1121	Erzurum	Ar.	öz.is.	6
1122	Esas	Ar.	is.	1
1123	Eser	Ar.	is.	1
1124	Eski	T.	is.	37
1125	Eski	T.	sf.	27
1126	Eş	T.	is.	16
1127	Eşik	T.	is.	3
1128	Eşraf	Ar.	is.	3
1129	Eşya	Ar.	is.	5
1130	Etek	T.	is.	2
1131	Etki	T.	is.	6
1132	Etkile-	T.	f	1
1133	Etkilen-	T.	f.	3
1134	Etkilenen	T.	s.f.	1
1135	Etkili	T.	sf.	2

1136	Et	T.	is.	4
1137	Etki	T.	is.	6
1138	Etkile-	T.	f.	4
1139	Etkilenen	T.	s.f.	1
1140	Et-	T.	f.	10
1141	Etme	T.	i.f.	7
1142	Etmeden	T.	z.f.	3
1143	Etmek	T.	i.f.	2
1144	Etraf	Ar.	is.	15
1145	Etrafı sar-	Ar. – T.	dey.	1
1146	Ettiği	Ar.	s.f.	4
1147	Ettir-	T.	f.	1
1148	Etüt	Fr.	is.	1
1149	Ev	T.	is.	160
1150	Evdeki	T.	sf.	7
1151	Evet	T.	e.	2
1152	Evlat	Ar.	is.	6
1153	Evlen-	T.	f.	7
1154	Evlenen	T.	s.f.	3
1155	Evlenip	T	z.f.	5
1156	Evlenmek	T.	i.f.	1
1157	Evlenme	T.	i.f.	3
1158	Evliya	Ar.	is.	23
1159	Evliya	Ar.	sf.	2
1160	Evvel	Ar.	is.	6
1161	Evvel	Ar.	sf.	8
1162	Ev yap-	T.	f.	2
1163	Ey!	T.	ünl.	2
1164	Eyvah!	Far.	ünl.	2
1165	Eyvah eyvah	Far.	ik.	1

1166	Eyvallah	Ar.	is.	1
1167	Ezan	Ar.	is.	1
1168	Ezel	Ar.	is.	2
1169	Ezerek	T.	z.f.	1
1170	Eziyet	Ar.	is.	1
1171	Faaliyet	Ar.	is.	1
1172	Fakat	Ar.	e.	38
1173	Fakir	Ar.	is.	2
1174	Fal	Ar.	is.	1
1175	Fala bak-	Ar. – T.	dey.	1
1176	Falan	Ar.	z.	1
1177	Falan	Ar.	sf.	1
1178	Fark	Ar.	is.	2
1179	Farklı	Ar.	sf.	3
1180	Farklı farklı	Ar.	ik.	1
1181	Fark et-	Ar. – T.	dey.	14
1182	Farklı ol-	Ar. – T.	f.	1
1183	Fazla	Ar.	sf.	1
1184	Fazla	Ar.	zf.	1
1185	Fehmi	Ar.	öz.is.	1
1186	Fehmi Durmuş	Ar.	öz.is.	1
1187	Felç	Ar.	is.	1
1188	Feryat	Far.	is.	1
1189	Feryat figan	Far.	ik.	1
1190	Fındık	Ar. – Yun.	is.	1
1191	Fırın	Ar.	is.	1
1192	Fırlat-	onom.	f.	1
1193	Fırlayıp	onom.	z.f.	3
1194	Fırsat bul-	Ar. – T.	dey.	3
1195	Fırsat	Ar.	is.	1

1196	Fırsattan istifade et-	Ar. – T.	dey.	1
1197	Fırsat ver-	Far. – T.	dey.	3
1198	Fikir	Ar.	is.	1
1199	Filan	Ar.	hfk.	21
1200	Film	Fr./İng	is.	1
1201	Fotokopi	İng.	is.	1
1202	Fransız	Fr.	öz.is.	1
1203	Gaip	Ar.	is.	2
1204	Galiba	Ar.	zf.	1
1205	Gam	Ar.	is.	5
1206	Gariban	Ar.	sf.	1
1207	Garip	Ar.	sf.	5
1208	Garip	Ar.	mec.	1
1209	Garip garip	Ar.	ik.	2
1210	Gayret	Ar.	is.	3
1211	Gayret et-	Ar. – T.	f.	1
1212	Gaz	İng.	is.	1
1213	Gazap	Ar.	is.	1
1214	Gaz yağı	Ar. – T.	is.	1
1215	Gece	T.	is.	105
1216	Gece	T.	zf.	6
1217	Gecelik	T.	sf.	1
1218	Gece yarısı	T.	is.	2
1219	Geç	T.	sf.	14
1220	Geç	T.	zf.	4
1221	Geç-	T.	f.	29
1222	Geçeceği	T.	s.f.	3
1223	Geçen	T.	s.f.	7
1224	Geçerek	T.	z.f.	3
1225	Geçerken	T.	z.f.	8

1226	Geçim	T.	is.	2
1227	Geçin-	T.	f.	1
1228	Geçince	T.	z.f.	20
1229	Geçir-	T.	f.	2
1230	Geçmeden	T.	z.f.	5
1231	Geçmek	T.	i.f.	1
1232	Geçme	T.	i.f.	3
1233	Geçmeyeceği	T.	s.f.	2
1234	Geçmez	T.	s.f.	2
1235	Geçmiş olsun	T.	k.s.	1
1236	Geç ol-	T.	f.	5
1237	Geçtiği	T.	sf.	10
1238	Gel-	T.	f.	113
1239	Geldiği	T.	s.f.	20
1240	Gelebileceği	T.	s.f.	1
1241	Gelecek	T.	is.	1
1242	Gelecekteki	T.	sf.	1
1243	Gelen	T.	s.f.	45
1244	Gelerek	T.	z.f.	7
1245	Gelin	T.	is.	8
1246	Gelince	T.	z.f.	12
1247	Gelip	T.	z.f.	19
1248	Gelip geç-	T.	dey.	1
1249	Gelirken	T.	z.f.	4
1250	Gelişleri	T.	i.f.	1
1251	Gelişindeki	T.	sf.	1
1252	Gelme	T.	i.f.	10
1253	Gelmek	T.	i.f.	4
1254	Gelmişken	T.	z.f.	1
1255	Gel zaman git zaman	T.	s.ö.	7

1256	Genç	T.	is.	5
1257	Genç	T.	sf.	6
1258	Gençlik	T.	is.	4
1259	Genel	T.	sf.	5
1260	Geniş	T.	sf.	2
1261	Gerçek	T.	is.	9
1262	Gerçek	T.	sf.	5
1263	Gerçi	Far.	zf.	1
1264	Gereç	T.	is.	1
1265	Gerek	T.	is.	1
1266	Gerek-	T.	f.	9
1267	Gereken	T.	s.f.	1
1268	Gerekli	T.	sf.	4
1269	Gerektiği	T.	s.f.	1
1270	Geri	T.	is.	18
1271	Geri çek-	T.	dey.	1
1272	Geri çekil-	T.	dey.	1
1273	Geride kal-	T.	dey.	3
1274	Geri dön-	T.	dey.	22
1275	Geri gel-	T.	f.	3
1276	Geri kal-	T.	dey.	1
1277	Geri ver-	T.	dey.	1
1278	Geriye dön-	T.	dey.	3
1279	Getir-	T.	f.	18
1280	Getir-e+(U)	T.	f.	1
1281	Getirdiği	T.	s.f.	7
1282	Getiril-	T.	f.	1
1283	Getirilme	T.	i.f.	1
1284	Getirince	T.	z.f.	1
1285	Getirip	T.	z.f.	5

1286	Getirmedikleri	T.	s.f.	2
1287	Getirmek	T.	i.f.	1
1288	Getirme	T.	i.f.	3
1289	Getirt-	T.	f.	1
1290	Gez-	T.	f.	2
1291	Gezdiği	T.	s.f.	1
1292	Gezdiril-	T.	f.	1
1293	Gezen	T.	s.f.	1
1294	Gezerken	T.	z.f.	1
1295	Gezme	T.	i.f.	3
1296	Gıçırdı-	onom.	f.	1
1297	Gibi	T.	e.	68
1298	Gidebil-	T.	f.	1
1299	Gideceklerken	T.	z.f.	1
1300	Giden	T.	s.f.	8
1301	Giderecek	T.	s.f.	1
1302	Giderek	T.	z.f.	6
1303	Giderken	T.	z.f.	12
1304	Giderlerken	T.	z.f.	1
1305	Gidermek	T.	i.f.	1
1306	Gidilecek	T.	s.f.	1
1307	Gidilen	T.	s.f.	1
1308	Gidil-	T.	f.	3
1309	Gidilirken	T.	z.f.	1
1310	Gidince	T.	z.f.	3
1311	Gidip	T.	z.f.	22
1312	Gidiş	T.	i.f.	1
1313	Girdiği	T.	s.f.	5
1314	Girebil-	T.	f.	2
1315	Girecek	T.	s.f.	1

1316	Giren	T.	s.f.	1
1317	Girerek	T.	z.f.	4
1318	Girince	T.	z.f.	3
1319	Girip	T.	z.f.	6
1320	Giriş	T.	i.f.	4
1321	Girme	T.	i.f.	3
1322	Girmiş	T.	s.f.	3
1323	Git	T.	f.	58
1324	Gitgide	T.	z.f.	1
1325	Gitme	T.	i.f.	18
1326	Gitmeden	T.	z.f.	2
1327	Gitmediği	T.	s.f.	1
1328	Gitmek	T.	i.f.	8
1329	Gitmez	T.	s.f.	1
1330	Gittiği	T.	s.f.	22
1331	Giyinip	T.	z.f.	1
1332	Giyip	T.	z.f.	1
1333	Giymek	T.	i.f.	1
1334	Gizlen-	T.	f.	2
1335	Gizli	T.	sf.	1
1336	Gizli gizli	T.	ik.	1
1337	Göç	T.	is.	3
1338	Göç-	T.	mec.	1
1339	Göç et-	T.	f.	4
1340	Göçüp	T.	z.f.	1
1341	Göğüs	T.	is.	7
1342	Göğüs göğse	T.	zf.	1
1343	Gökyüzü	T.	is.	5
1344	Gölge	T.	is.	1
1345	Göm-	T.	f.	1

1346	Gömüldüğü	T.	s.f.	1
1347	Gömül-	T.	f.	1
1348	Gönder-	T.	f.	2
1349	Gönderdiği	T.	s.f.	1
1350	Gönderilen	T.	s.f.	1
1351	Gönlünden kop-	T.	dey.	1
1352	Gördüğü	T.	s.f.	28
1353	Gördükleri	T.	s.f.	8
1354	Görebil-	T.	f.	1
1355	Göremediği	T.	s.f.	3
1356	Göremeyeceği	T.	s.f.	1
1357	Gören	T.	s.f.	3
1358	Görerek	T.	z.f.	1
1359	Görev	T.	is.	2
1360	Görevli ol-	T.	f.	1
1361	Görev yap-	T.	f.	1
1362	Görmediği	T.	s.f.	3
1363	Görmek	T.	i.f.	1
1364	Görme	T.	i.f.	2
1365	Görmez ol-	T.	dey.	2
1366	Görülebilecekleri	T.	s.f.	1
1367	Görülen	T.	s.f.	1
1368	Görülme	T.	i.f.	1
1369	Görülmeyeceği	T.	s.f.	1
1370	Görülür	T.	s.f.	1
1371	Görünce	T.	z.f.	22
1372	Göründükleri	T.	s.f.	1
1373	Görünmediği	T.	s.f.	1
1374	Görüp	T.	z.f.	1
1375	Görür	T.	s.f.	1

1376	Görüş açısı	T.	is.	1
1377	Göster-	T.	f.	9
1378	Gösterirken	T.	z.f.	1
1379	Gösteriş	T.	i.f.	1
1380	Göstermeyen	T.	s.f.	1
1381	Götür-	T.	f.	41
1382	Götürebilecekleri	T.	s.f.	1
1383	Götürecek	T.	s.f.	1
1384	Götürmek	T.	i.f.	1
1385	Göz	T.	is.	23
1386	Göz aç-	T.	dey.	1
1387	Göz at-	T.	dey.	1
1388	Gözden kaybol-	T.	dey.	1
1389	Göz dik-	T.	dey.	1
1390	Göze	T.	is.	2
1391	Göze al-	T.	dey.	1
1392	Göze bat-	T.	dey.	1
1393	Göze çarp-	T.	dey.	1
1394	Göz gözü görmez ol-	T.	dey.	1
1395	Göz kırp-	T.	dey.	1
1396	Göz al-	T.	dey.	1
1397	Gözlemediği	T.	s.f.	1
1398	Gözleri kapan-	T.	dey.	1
1399	Gözük-	T.	f.	2
1400	Gözükmeyen	T.	s.f.	1
1401	Gözü ol-	T.	dey.	1
1402	Gözü takıl-	T.	dey.	1
1403	Göz yum-	T.	dey.	1
1404	Gram	Far.	is.	1
1405	Gurbet	Ar.	is.	3

1406	Güç	T.	is.	3
1407	Güçlü	T.	sf.	3
1408	Gücü yet-	T.	dey.	1
1409	Güğüm	Yun.	is.	6
1410	Gül-	T.	f.	5
1411	Güldürdüğü	T.	s.f.	1
1412	Gülme	T.	i.f.	4
1413	Gülümseme	T.	i.f.	1
1414	Gülümseyerek	T.	z.f.	1
1415	Gülünecek	T.	s.f.	1
1416	Gülüp geç-	T.	dey.	1
1417	Gümüştane Köyü	T.	öz.is.	1
1418	Gümüşt	T.	is.	1
1419	Gün	T.	is.	91
1420	Günah	Far.	is.	1
1421	Günden güne	T.	zf.	1
1422	Gündüz	T.	is.	4
1423	Güneşli	T.	sf.	3
1424	Günlerce	T.	zf.	1
1425	Günlük	T.	is.	3
1426	Güreşt	T.	is.	1
1427	Gürgen Ağacı	Erm.	öz.is.	1
1428	Gürültü	Onom.	is.	1
1429	Gürültüsüz	Onom.	sf.	1
1430	Güven	T.	is.	1
1431	Güvenlik	T.	is.	1
1432	Güzel	T.	is.	8
1433	Güzel	T.	sf.	4
1434	Güzel	T.	zf.	3
1435	Haber gel-	Ar. - T.	f.	4

1436	Haber sal-	Ar. - T.	dey.	2
1437	Haber ver-	Ar. - T.	dey.	2
1438	Hadi	T.	ünl.	3
1439	Hafız	Ar.	öz.is.	1
1440	Hafız Dede	Ar. – T.	ös.is.	2
1441	Hafif	Ar.	sf.	2
1442	Hafta	Far.	is.	4
1443	Haftalık	Far.	is.	1
1444	Ha...ha	T.	e.	1
1445	Hak	Ar.	is.	2
1446	Haklı	Ar. – T.	sf.	1
1447	Haklı ol-	Ar. – T.	dey.	1
1448	Hâl	Ar.	is.	41
1449	Hâlâ	Ar.	zf.	8
1450	Hala	Ar.	is.	6
1451	Haldeyken	Ar.	z.f.	3
1452	Hâlen	Ar.	zf.	3
1453	Halim	Ar.	öz.is.	1
1454	Halindeyken	Ar.	z.f.	2
1455	Halit Paşa	Ar. – Far.	öz.is.	3
1456	Halk	Ar.	is.	6
1457	Halvet	Ar.	is.	1
1458	Hamail	Ar.	is.	5
1459	Hamayil	Ar.	hık.	2
1460	Hamdolsun	Ar. – T.	ünl.	1
1461	Hamile	Ar.	sf.	5
1462	Hamile kal-	Ar. – T.	f.	2
1463	Hamle	Ar.	is.	2
1464	Hamle yap-	Ar. – T.	dey.	2
1465	Hane	Far.	is.	6

1466	Hanım	T.	is.	4
1467	Hani	T.	ünl.	2
1468	Hareket	Ar.	is.	1
1469	Harekete geç-	Ar. – T.	dey.	1
1470	Hareket et-	Ar. – T.	f.	13
1471	Harlı	Ar. – T.	sf.	1
1472	Harman	Far.	is.	2
1473	Harp	Ar.	is.	4
1474	Harp et-	Ar.	f.	1
1475	Hasat	Ar.	is.	1
1476	Hasat yap-	Ar. – T.	f.	1
1477	Hâsıl ol-	Ar. – T.	dey.	1
1478	Hasret gider-	Ar. – T.	dey.	2
1479	Hasta	Far.	is.	1
1480	Hastalan-	Far. – T.	f.	4
1481	Hastalanarak	Far.	z.f.	2
1482	Hastane	Far.	is.	7
1483	Hatır	Ar.	is.	2
1484	Hatırla-	Ar.	f.	4
1485	Hatırladığım	Ar.	s.f.	3
1486	Hatırlayınca	Ar.	z.f.	1
1487	Hatila	?	öz.is.	1
1488	Hatila Vadisi	? Ar.	öz.is.	2
1489	Hatta	Ar.	e.	5
1490	Hava	Far.	is.	15
1491	Hava al-	Far. – T:	dey.	1
1492	Hava kararmak	Far. – T.	dey.	5
1493	Havalandığı	Far.	s.f.	1
1494	Havalandırıp	Far.	z.f.	1
1495	Havalara uç-	Far. – T.	dey.	1

1496	Havuz	Ar.	is.	3
1497	Hayal	Ar.	is.	2
1498	Hayat	Ar.	is.	7
1499	Hayat Belirtisi	Ar. – T.	is.	1
1500	Hayatta kal-	Ar. – T.	f.	1
1501	Hayattayken	Ar.	zf.	1
1502	Hayırlı	Ar.	sf.	1
1503	Hayli	Ar.	zf.	6
1504	Hayran kal-	Ar. – T.	dey.	1
1505	Hayret	Ar.	is.	1
1506	Hayvan	Ar.	is.	60
1507	Hazır	Ar.	is.	1
1508	Hazırlama	Ar. – T.	i.f.	1
1509	Hazırlan-	Ar. – T.	f.	1
1510	Hazırlayıp	Ar.	z.f.	3
1511	Hazırlık	Ar. – T	is.	1
1512	Hazret	Ar.	is.	2
1513	Hazreti Ali	Ar.	öz.is.	2
1514	Hazreti Ebu Bekir	Ar.	öz.is.	5
1515	Hediye	Ar.	öz.is.	1
1516	Hekim	Ar.	is.	1
1517	Helal et-	Ar. – T.	dey.	1
1518	Helalleşmek	Ar.	i.f.	1
1519	Helallik	Ar. – T.	is.	3
1520	Helal ol-	Ar. – T.	f.	1
1521	Hele	Far.	e.	1
1522	Hem	Far.	e.	6
1523	Hem...de	Far.	e.	1
1524	Hem...hem	Far.	e.	2
1525	Hemen	Far.	zf.	21

1526	Hemen hemen	Far.	ik.	3
1527	Hem...hem de	Far.	e.	13
1528	Hemşerim	Far.	hık.	3
1529	Hemşinli Hoca	Laz. – T.	öz.is.	1
1530	Henüz	Far.	zf.	5
1531	Hep	T.	zf.	19
1532	Hepimiz	T.	z.	1
1533	Hepsi	T.	z.	25
1534	Her	Far.	sf.	45
1535	Herhalde	Far.	zf.	1
1536	Herhangi	Far. – T.	sf.	1
1537	Herhangi	Far. – T.	zf.	1
1538	Hey!	T.	ünl.	2
1539	Heybe	Ar.	is.	6
1540	Hıçkırık hıçkırık	Onom.	ik.	1
1541	Hırsız	T.	is.	2
1542	Hırsızlık yap-	T.	f.	1
1543	Hısım	Ar.	is.	1
1544	Hışım	Far.	is.	2
1545	Hışirtı	Onom.	is.	1
1546	Hışımına uğra-	Far.	dey.	2
1547	Hıyar	Far.	is.	1
1548	Hızır Aleyhisselam	Ar.	öz.is.	1
1549	Hız	Far.	is.	1
1550	Hızlan-	Far. – T.	f.	1
1551	Hızlı	Far. – T.	sf.	4
1552	Hızlı hızlı	Far.	ik.	1
1553	Hızlıca	Far. – T.	zf.	2
1554	Hiç	Far.	zf.	44
1555	Hiçbir	Far.	sf.	15

1556	Hiçbiri	Far.	z.	2
1557	Hiçlik	Far.	is.	1
1558	Hiddet	Ar.	is.	1
1559	Hikâye	Ar.	is.	18
1560	Hile	Ar.	is.	1
1561	His	Ar.	is.	1
1562	Hisset-	Ar.	f.	3
1563	Hoca	T.	is.	115
1564	Hod	Erm. ?	öz.is.	1
1565	Hopa	Yun.	öz.is.	2
1566	Horon	Yun.	is.	2
1567	Horoz	Far.	is.	1
1568	Hortla-	Onom.	f.	2
1569	Hortlak	Onom.	is.	2
1570	Hoş	Far.	is.	1
1571	Hoş	Far.	sf.	1
1572	Hurda	Far. – Ar.	is.	1
1573	Hurma	Far.	is.	1
1574	Huy edin-	Far. – T.	f.	1
1575	Huylu	Far.	sf.	2
1576	Huzur	Ar.	is.	1
1577	Huzur bul-	Far.	dey.	1
1578	Hülya	Ar.	öz.is.	1
1579	Hülya	Ar.	is.	1
1580	Hürmet	Ar.	is.	1
1581	Hüseyin	Ar.	öz.is.	5
1582	Isırma	T.	i.f.	1
1583	Islat-	T.	f.	1
1584	Israr	Ar.	is.	3
1585	Israr et-	Ar. – T.	f.	1

1586	İssız	T.	zf.	1
1587	İssız	T.	sf.	8
1588	İşık	T.	is.	12
1589	İcat et-	Ar. – T.	f.	1
1590	İç	T.	is.	77
1591	İç	T.	sf.	12
1592	İç-	T.	f.	8
1593	İçecek	T.	is.	1
1594	İçerek	T.	z.f.	1
1595	İçeri	T.	zf.	17
1596	İçerideki	T.	sf.	1
1597	İçi	T.	zf.	23
1598	İçin	T.	e.	164
1599	İçince	T.	zf.	1
1600	İçindeki	T.	sf.	4
1601	İçinden çık-	T.	f.	2
1602	İçinden geç-	T.	dey.	4
1603	İçindeyken	T.	z.f.	1
1604	İçirdiği	T.	s.f.	2
1605	İçirip	T.	z.f.	1
1606	İçirmek	T.	i.f.	1
1607	İçki	T.	is.	2
1608	İçmek	T.	i.f.	4
1609	İçtiğim	T.	s.f.	3
1610	İdare	Ar.	is.	1
1611	İfade	Ar.	is.	2
1612	İflah ol-	Ar. – T.	dey.	1
1613	İftira at-	Ar. – T.	dey.	1
1614	İğreneceği	T.	s.f.	1
1615	İhtimal	Ar.	is.	1

1616	İhtiyaç	Ar.	is.	2
1617	İhtiyar	Ar.	is.	1
1618	İki	T.	sf.	59
1619	İki buçuk	T.	sf.	1
1620	İki büklüm	T.	dey.	1
1621	İkimiz	T.	z.	3
1622	İkinci	T.	sf.	1
1623	İkisi	T.	z.	2
1624	İklim	Ar.	is.	1
1625	İl	T.	is.	1
1626	İlaç	Ar.	is.	4
1627	İlaçlık	Ar.	sf.	3
1628	İlaç yap-	Ar. – T.	f.	1
1629	İle	T.	e.	6
1630	İlen	T.	hık.	1
1631	İlerle-	T.	f.	8
1632	İleri	T.	zf.	8
1633	İlerideki	T.	sf.	1
1634	İleri gel-	T.	dey.	2
1635	İleri geri	T.	dey.	1
1636	İlerledikçe	T.	z.f.	1
1637	İlerledikten	T.	z.f.	1
1638	İlerlerken	T.	z.f.	1
1639	İlerleyen	T.	s.f.	1
1640	İlerleyerek	T.	z.f.	1
1641	İlerleyince	T.	z.f.	8
1642	İlerleyip	T.	z.f.	1
1643	İlgilen-	T.	f.	1
1644	İlgili	T.	sf.	3
1645	İliklediğiniz	T.	s.f.	1

1646	İlk	T.	sf.	9
1647	İlk	T.	zf.	3
1648	İllet	Ar.	is.	1
1649	İlmek	T.	is.	1
1650	İmam	Ar.	is.	1
1651	İmamlık yap-	Ar. – T.	f.	1
1652	İman	Ar.	is.	1
1653	İman et-	Ar. – T.	f.	1
1654	İmanlı ol-	Ar. – T.	f.	1
1655	İmkân	Ar.	is.	3
1656	İmkânsız	Ar.	sf.	2
1657	İmsak	Ar.	is.	1
1658	İnan-	T.	f.	11
1659	İnanabil-	T.	f.	1
1660	İnanan	T.	s.f.	1
1661	İnanç	T.	is.	1
1662	İnandığımı	T.	s.f.	1
1663	İnandıklarını	T.	s.f.	1
1664	İnandırıcı	T.	is.	1
1665	İnandırıcı	T.	öz.is.	2
1666	İnanmadığımı	T.	s.f.	1
1667	İnatçı	Ar.	sf.	1
1668	İnce	T.	sf.	7
1669	İnceden inceden	T.	ik.	1
1670	İnce mal	T. – Ar.	hkk.	1
1671	İN-	T.	f.	15
1672	İN	T.	is.	4
1673	İndiğimiz	T.	s.f.	1
1674	İndikleri	T.	s.f.	1
1675	İndikten	T.	z.f.	1

1676	İndir-	T.	f.	1
1677	İnecek	T.	s.f.	1
1678	İnek	T.	is.	22
1679	İnen	T.	s.f.	1
1680	İnerek	T.	z.f.	4
1681	İnerken	T.	z.f.	1
1682	İngiliz	İt.	öz.is.	1
1683	İnip	T.	z.f.	1
1684	İnle-	Onom.	f.	1
1685	İnme	T.	is.	1
1686	İnme	T.	i.f.	1
1687	İnsan	Ar.	is.	80
1688	İnsanoğlu	Ar.	is.	1
1689	İnşaat	Ar.	is.	3
1690	İnşallah	Ar.	ünl.	1
1691	İnternet	İng.	is.	1
1692	İp	T.	is.	19
1693	İplik	T.	is.	5
1694	İrili ufaklı	T.	ik.	6
1695	İrkilerek	T.	z.f.	3
1696	İrkilip	T.	z.f.	1
1697	İsim	Ar.	is.	11
1698	İsim ver-	Ar. – T.	f.	2
1699	İsmail	İbr.	öz.is.	1
1700	İsmail Şentürk	İbr. – T.	öz.is.	1
1701	İsmindeki	Ar.	sf.	2
1702	İstanbul	Yun.	öz.is.	5
1703	İste-	T.	f.	24
1704	İsteddiği	T.	s.f.	17
1705	İsteme	T.	i.f.	2

1706	İsterken	T.	z.f.	1
1707	İsteyen	T.	s.f.	2
1708	İstifade et-	Ar. – T.	dey.	1
1709	İstihbarat	Ar.	is.	1
1710	İstikamet	Ar.	is.	1
1711	İstiklal Harbi	Ar.	ö.t.	1
1712	İstiklal Savaşı	Ar. – T.	ö.t.	1
1713	İş	T.	is.	45
1714	İşaret	Ar.	is.	3
1715	İşçi	T.	is.	1
1716	İş hanı	T. – Far.	is.	1
1717	İş hayatı	T. – Ar.	is.	2
1718	İşin içerisinde iş ol-	T.	dey.	1
1719	İşin içinden çık-	T.	dey.	1
1720	İşit-	T.	f.	1
1721	İşitince	T.	z.f.	1
1722	İşkence	Far.	is.	1
1723	İşle-	T.	f.	5
1724	İşletmecilik yap-	T.	f.	1
1725	İşleyen	T.	s.f.	1
1726	İş yap-	T.	f.	1
1727	İşte	T.	e.	9
1728	İtekle-	T.	f.	1
1729	İtekeleyerek	T.	z.f.	1
1730	İtibariyle	Ar.	zf.	1
1731	İtiraf et-	Ar. – T.	f.	1
1732	İyi	T.	sf.	21
1733	İyi	T.	is.	12
1734	İyice	T.	zf.	28
1735	İyiler	T.	hfk.	3

1736	İyileş-	T.	f.	6
1737	İyileştir-	T.	f.	1
1738	İyilik yap-	T.	f.	1
1739	İz	T.	is.	5
1740	İzin	Ar.	is.	3
1741	İzin al-	Ar. - T.	dey.	1
1742	İzin ver-	T.	f.	8
1743	İzle-	T.	f.	4
1744	İzleme	T.	i.f.	1
1745	İzleyerek	T.	z.f.	1
1746	Jandarma	Fr.	is.	1
1747	Kabak	T.	is.	1
1748	Kabir	Ar.	is.	10
1749	Kabuk	T.	is.	6
1750	Kabul edil-	Ar. - T.	f.	1
1751	Kabul et-	Ar. - T.	f.	6
1752	Kabul ol-	Ar. - T.	f.	1
1753	Kaç	T.	sf.	3
1754	Kaç-	T.	f.	14
1755	Kaçan	T.	s.f.	1
1756	Kaçarak	T.	z.f.	1
1757	Kaçarken	T.	z.f.	2
1758	Kaçıp	T.	z.f.	2
1759	Kaçır-	T.	f.	2
1760	Kaçırdığı	T.	s.f.	1
1761	Kaçırılarak	T.	z.f.	1
1762	Kaçmak	T.	i.f.	1
1763	Kaçma	T.	i.f.	3
1764	Kadar	Ar.	e.	45
1765	Kadarıyla	Ar.	zf.	7

1766	Kadın	Sogd.	is.	89
1767	Kafa	Ar.	is.	20
1768	Kafayı ye-	Ar. – T.	dey.	2
1769	Kafkasör	?	öz.is.	1
1770	Kafkasör Yaylası	? T.	öz.is.	1
1771	Kâğıt	Sogd./Far.	is.	8
1772	Kahve	Ar.	is.	2
1773	Kâhya	Far.	is.	1
1774	Kal-	T.	f.	38
1775	Kala kala	T.	ik.	2
1776	Kalabalık	Ar.	is.	6
1777	Kalabalıktaki	Ar.	sf.	1
1778	Kalacak	T.	s.f.	1
1779	Kalakal-	T.	f.	3
1780	Kalan	T.	s.f.	6
1781	Kalarak	T.	z.f.	1
1782	Kalbini yoklamak	Ar. – T.	dey.	1
1783	Kaldığı	T.	s.f.	4
1784	Kaldıktan	T.	z.f.	1
1785	Kaldır-	T.	f.	5
1786	Kaldırınca	T.	z.f.	3
1787	Kaldırıp	T.	z.f.	6
1788	Kaldırmak	T.	i.f.	1
1789	Kalem	Ar. – Yun.	is.	1
1790	Kalender	Far.	is.	1
1791	Kalın	T.	is.	1
1792	Kalınca	T.	sf.	2
1793	Kalk-	T.	f.	35
1794	Kalkarak	T.	z.f.	3
1795	Kalkınca	T.	z.f.	1

1796	Kalkıp	T.	z.f.	12
1797	Kalkış-	T.	f.	1
1798	Kalmak	T.	i.f.	2
1799	Kalkma	T.	i.f.	1
1800	Kalktığı	T.	s.f.	3
1801	Kalma	T.	i.f.	3
1802	Kalmadan	T.	z.f.	1
1803	Kalmayan	T.	s.f.	1
1804	Kalp	Ar.	is.	4
1805	Kan	T.	is.	6
1806	Kanaat getir-	Ar. – T.	dey.	1
1807	Kanadığı	T.	s.f.	1
1808	Kanal	Fr.	is.	2
1809	Kandır-	T.	f.	1
1810	Kanepe	Fr.	is.	1
1811	Kanıt	T.	is.	1
1812	Kan kus-	T.	dey.	1
1813	Kanlan-	T.	f.	1
1814	Kanlı	T.	sf.	1
1815	Kantar Ağacı	Ar. – Lat. – T.	is.	1
1816	Kantarcı	Ar. – T.	öz.is.	1
1817	Kan ter içinde kal-	T.	dey.	1
1818	Kantin	Fr.	is.	1
1819	Kap	T.	is.	4
1820	Kap-	T.	f.	4
1821	Kap kacak	T.	ik.	1
1822	Kapa-	T.	f.	1
1823	Kapalı	T.	sf.	1
1824	Kapan	T.	is.	1
1825	Kapan	T.	s.f.	1

1826	Kapanma	T.	i.f.	1
1827	Kaparak	T.	z.f.	1
1828	Kapat-	T.	f.	3
1829	Kapatabil-	T.	f.	1
1830	Kapatacakken	T.	z.f.	1
1831	Kapatıl-	T.	f.	2
1832	Kapı	T.	is.	31
1833	Kapı ağzı	T.	mec.	1
1834	Kapı çal-	T.	f.	2
1835	Kapıdaki	T.	sf.	1
1836	Kapı dışarı et-	T.	dey.	1
1837	Kapıl-	T.	f.	1
1838	Kapısı çal-	T.	dey.	1
1839	Kaplan	T.	is.	1
1840	Kaporta	İt.	is.	3
1841	Kaptan	Ven. – İt.	is.	1
1842	Kaptığı	T.	s.f.	1
1843	Kar	T.	is.	3
1844	Kara	T.	sf.	2
1845	Karabasan	T.	öz.is.	11
1846	Karakol	Moğ.	is.	10
1847	Karakura	T.	öz.is.	5
1848	Karanlık	T.	is.	8
1849	Karanlık	T.	sf.	6
1850	Karar-	T.	f.	1
1851	Karartı	T.	is.	3
1852	Kardeş	T.	is.	46
1853	Karı	T.	is.	5
1854	Karın tokluğu	T.	zf.	1
1855	Karış-	T.	f.	1

1856	Karışarak	T.	z.f.	1
1857	Karışık	T.	sf.	1
1858	Karıştığı	T.	s.f.	1
1859	Karıştır-	T.	f.	2
1860	Karıştırma	T.	i.f.	2
1861	Karın	T.	is.	5
1862	Karşı	T.	is.	26
1863	Karşıdaki	T.	sf.	1
1864	Karşıla-	T.	f.	7
1865	Karşılaş-	T.	f.	3
1866	Karşılaşmışlığı	T.	s.f.	1
1867	Karşılayıp	T.	z.f.	1
1868	Karşılık	T.	is.	3
1869	Karşın	T.	e.	3
1870	Karşısına dikil-	T.	dey.	1
1871	Karşısındaki	T.	sf.	1
1872	Kartal	T.	is.	1
1873	Kasaba	Ar.	is.	1
1874	Kasa	İt.	is.	4
1875	Kaşık	T.	is.	4
1876	Kat	T.	is.	3
1877	Kat-	T.	f.	3
1878	Katarak	T.	z.f.	1
1879	Katı	T.	is.	1
1880	Katıla katıla	T.	ik.	1
1881	Katılmak	T.	i.f.	1
1882	Katır	T.	is.	4
1883	Katrağan	Gür.	öz.is.	1
1884	Kavga	Far.	is.	1
1885	Kavga et-	Far. – T.	f.	1

1886	Kavga ettiği	Far. – T.	s.f.	1
1887	Kavgasız	Far. – T.	sf.	1
1888	Kavuşa(U)ma	T.	f.	1
1889	Kaya	T.	öz.is.	1
1890	Kaya	T.	is.	7
1891	Kayalık	T.	is.	7
1892	Kaybet-	Ar.	f.	3
1893	Kaybol-	Ar.	f.	16
1894	Kaybolan	Ar.	s.f.	2
1895	Kaybolduğunu	Ar.	s.f.	2
1896	Kayboldukları	Ar.	s.f.	1
1897	Kaybolup	Ar.	z.f.	7
1898	Kayınvalide	T.	is.	1
1899	Kaymakam	Ar.	is.	1
1900	Kaynak	T.	is.	2
1901	Kaynata	T.	is.	2
1902	Kayın	T.	is.	8
1903	Kaz-	T.	f.	4
1904	Kaza	Ar.	is.	2
1905	Kazan	T.	is.	2
1906	Kazandığı	T.	s.f.	2
1907	Kazarak	T.	z.f.	1
1908	Kaza yap-	T.	f.	1
1909	Kazdığımız	T.	s.f.	1
1910	Kazdıkları	T.	s.f.	1
1911	Kazıdığımız	T.	s.f.	1
1912	Kazıdıkları	T.	s.f.	1
1913	Kazık	T.	is.	1
1914	Kazılar yap-	T.	f.	1
1915	Kazımadıkları	T.	s.f.	1

1916	Kazım Karabekir Paşa	Ar. – Far.	öz.is.	1
1917	Keçi	T.	is.	6
1918	Keder	Ar.	is.	1
1919	Kedi	Yun.	is.	12
1920	Kefen	Ar.	is.	3
1921	Kefenleyerek	Ar.	z.f.	1
1922	Kefenleyip	Ar.	z.f.	2
1923	Kefenli	Ar.	sf.	1
1924	Kelle	Far.	is.	2
1925	Kemal Paşa	Ar. – T.	öz.is.	1
1926	Kemik	T.	is.	6
1927	Kemirip	T.	z.f.	1
1928	Kemirme	T.	i.f.	1
1929	Kenar	T.	is.	11
1930	Kenarındaki	T.	is.	1
1931	Kendi	T.	z.	32
1932	Kendi kendime	T.	zf.	2
1933	Kendi kendine	T.	zf.	22
1934	Kendileri	T.	z.	8
1935	Kendiliğimden	T.	zf.	2
1936	Kendiliğinden	T.	zf.	10
1937	Kendim	T.	z.	12
1938	Kendime gel-	T.	dey.	2
1939	Kendince	T.	zf.	1
1940	Kendinden geç-	T.	dey.	1
1941	Kendine gel-	T.	dey.	17
1942	Kendini kaybet-	T.	dey.	1
1943	Kendiniz	T.	z.	1
1944	Kendisi	T.	z.	62
1945	Kepçe	Far.	is.	4

1946	Keramet	Ar.	is.	3
1947	Kere	Ar.	is.	10
1948	Kervan	Far.	is.	2
1949	Kes-	T.	f.	13
1950	Kese	Far.	is.	2
1951	Keserek	T.	z.f.	2
1952	Kesildiği	T.	s.f.	1
1953	Kesilerek	T.	z.f.	1
1954	Kesilmeyen	T.	s.f.	1
1955	Kesim	T.	is.	1
1956	Kesin	T.	sf.	1
1957	Kesin	T.	zf.	1
1958	Kesip	T.	z.f.	1
1959	Kesme	T.	i.f.	6
1960	Kesmek	T.	i.f.	1
1961	Kestiği	T.	s.f.	2
1962	Kestirme	T.	is.	2
1963	Keşke	Far.	ünl.	2
1964	Keyif	Ar.	is.	1
1965	Kez	T.	is.	5
1966	Kılçık kılçık	T.	ik.	1
1967	Kıldirt-	T.	f.	1
1968	Kıl	T.	is.	1
1969	Kılıç	T.	is.	3
1970	Kımıl-da-	Onom.	f.	1
1971	Kına yak-	Ar. – T.	dey.	3
1972	Kır-	T.	f.	4
1973	Kıpırda-	Onom.	f.	3
1974	Kıraç	T.	sf.	1
1975	Kırbaç	T.	is.	2

1976	Kırıl-	T.	f.	3
1977	Kırk	T.	sf.	3
1978	Kırk beş	T.	sf.	1
1979	Kırkı çık-	T.	dey.	1
1980	Kırmadan	T.	z.f.	1
1981	Kırp-	T.	f.	2
1982	Kırpıl-	T.	f.	1
1983	Kısa	T.	sf.	7
1984	Kısalma	T.	i.f.	1
1985	Kısaltıl-	T.	f.	1
1986	Kısım	Ar.	is.	12
1987	Kıskan-	T.	f.	1
1988	Kıskanma	T.	i.f.	1
1989	Kıskanmak	T.	i.f.	1
1990	Kış	T.	is.	5
1991	Kışla	T.	is.	1
1992	Kıta	Ar.	is.	1
1993	Kıyafet	Ar.	is.	1
1994	Kıymetli	Ar.	sf.	1
1995	Kız	T.	is.	100
1996	Kız-	T.	f.	3
1997	Kızarak	T.	z.f.	1
1998	Kızcağız	T.	is.	1
1999	Kızıl	T.	is.	3
2000	Kızılırmak	T.	öz.is.	1
2001	Kızıp	T.	z.f.	1
2002	Kızışıp	T.	z.f.	1
2003	Ki	Far.	e.	145
2004	Kilitlenip	Far.	z.f.	1
2005	Kilometre	Fr.	is.	3

2006	Kilo	Fr.	is.	1
2007	Kim	T.	z.	36
2008	Kimi	T.	sf.	3
2009	Kimi kimsesi ol-	T.	dey.	2
2010	Kimse	T.	z.	44
2011	Kiraz ağacı	Yun. – T.	is.	1
2012	Kirhal	?	is.	1
2013	Kirlen-	T.	f.	1
2014	Kişi	T.	z.	44
2015	Kişilik	T.	is.	1
2016	Kitap	Ar.	is.	7
2017	Koca	Far.	is.	2
2018	Koca	Far.	sf.	5
2019	Koç	T.	is.	4
2020	Koçan	Bul-Sırp.	is.	2
2021	Kol	T.	is.	19
2022	Kol kola	T.	zf.	1
2023	Koltuk	T.	is.	3
2024	Koma	Fr.	is.	1
2025	Koma	Fr.	hık.	1
2026	Komşu	T.	is.	17
2027	Komutan	T.	is.	26
2028	Kon-	T.	f.	2
2029	Konakla-	T.	f.	1
2030	Konmaz	T.	s.f.	1
2031	Kontrol	Fr.	is.	1
2032	Kontrol et-	Fr. – T.	f.	1
2033	Konu komşu	T.	ık.	1
2034	Konu	T.	is.	1
2035	Konulduğu	T.	s.f.	1

2036	Konusundaki	T.	sf.	1
2037	Konuş-	T.	f.	7
2038	Konuşamaz ol-	T.	f.	1
2039	Konuşan	T.	s.f.	1
2040	Konuşma	T.	i.f.	3
2041	Konuşmak	T.	i.f.	2
2042	Konuşmayan	T.	s.f.	1
2043	Konuştugu	T.	s.f.	3
2044	Konuşurken	T.	z.f.	1
2045	Kop-	T.	f.	1
2046	Koparak	T.	z.f.	1
2047	Koparılan	T.	s.f.	1
2048	Koparıp koparıp	T.	ik.	1
2049	Kopup gel-	T.	dey.	1
2050	Koridor	Fr.	is.	1
2051	Kork-	T.	f.	32
2052	Korkabil-	T.	f.	1
2053	Korkak	T.	is.	2
2054	Korkak	T.	öz.is.	2
2055	Korka korka	T.	ik.	2
2056	Korkma	T.	i.f.	7
2057	Korkmadan	T.	z.f.	1
2058	Korktuğu	T.	s.f.	3
2059	Korku	T.	is.	34
2060	Korkuluk	T.	is.	1
2061	Korkunç	T.	sf.	1
2062	Korkup	T.	z.f.	5
2063	Korkut-	T.	f.	2
2064	Korkutmak	T.	i.f.	1
2065	Korna	İt.	is.	2

2066	Koru-	T.	f.	1
2067	Korun-	T.	f.	2
2068	Korumak	T.	i.f.	1
2069	Korunmak	T.	i.f.	3
2070	Korunma	T.	i.f.	1
2071	Koruyan	T.	s.f.	1
2072	Korzul	?	öz.is.	1
2073	Koş-	T.	f.	4
2074	Koşa koşa	T.	ik.	2
2075	Koşarak	T.	z.f.	4
2076	Koşma	T.	i.f.	3
2077	Koştur-	T.	f.	1
2078	Koşturma	T.	i.f.	1
2079	Koşturup	T.	z.f.	1
2080	Kov-	T.	f.	1
2081	Kova	T.	is.	4
2082	Kovuk	T.	is.	1
2083	Koy-	T.	f.	12
2084	Koyacak	T.	s.f.	1
2085	Koyarak	T.	z.f.	2
2086	Koydur	T.	f.	1
2087	Koyun	T.	is.	4
2088	Koyun postu	T.	is.	1
2089	Kök	T.	is.	1
2090	Kök nar	Yun.	is.	1
2091	Köpek	T.	is.	8
2092	Kör	Far.	is.	1
2093	Köşe	Far.	is.	2
2094	Kötü	T.	is.	1
2095	Kötü	T.	sf.	1

2096	Kötülük	T.	is.	1
2097	Köy	Far.	is	158
2098	Köydeki	Far.	sf.	2
2099	Köylü	Far.	sf.	3
2100	Köz	T.	is.	2
2101	Kraker	Fr.	is.	3
2102	Kucak	T.	is.	6
2103	Kucağımdaki	T.	sf.	1
2104	Kulak	T.	is.	2
2105	Kulak as-	T.	dey.	1
2106	Kulak dik-	T.	dey.	1
2107	Kulaktan kulağa	T.	zf.	1
2108	Kulak ver-	T.	dey.	1
2109	Kullan-	T.	f.	1
2110	Kullanıl-	T.	f.	1
2111	Kullanma	T.	i.f.	1
2112	Kulübe	Far.	is.	2
2113	Kumandan	Alm.	is.	2
2114	Kundak	Far.	is.	1
2115	Kundakla-	Far. – T.	f.	1
2116	Kundaktaki	Far.	sf.	1
2117	Kur-	T.	f.	5
2118	Kurak	T.	is.	1
2119	Kurak ol-	T.	f.	1
2120	Kuran	Ar.	öz.is.	3
2121	Kuran	T.	s.f.	2
2122	Kurarak	T.	z.f.	2
2123	Kurbağa	T.	is.	4
2124	Kurban	Ar.	is.	3
2125	Kurban et-	Ar. – T.	dey.	1

2126	Kurnaz	T.	is.	1
2127	Kurşun	T.	is.	3
2128	Kurt	T.	is.	7
2129	Kurtar-	T.	f.	6
2130	Kurtul-	T.	f.	5
2131	Kurtulabileceği	T.	s.f.	1
2132	Kurtulabilmek	T.	i.f.	1
2133	Kurtulamayacağı	T.	s.f.	1
2134	Kurtulamayarak	T.	z.f.	1
2135	Kurtulma	T.	i.f.	1
2136	Kurtulup	T.	z.f.	1
2137	Kuru-	T.	f.	2
2138	Kurul-	T.	f.	3
2139	Kuş	T.	is.	8
2140	Kuşan-	T.	f.	1
2141	Kuşburnu ağacı	T.	is.	2
2142	Kurtulunca	T.	zf.	1
2143	Kuvvetli	Ar.	sf.	5
2144	Kuvvetlice	Ar.	zf.	1
2145	Kuyruk	T.	is.	2
2146	Kuytu	T.	is.	1
2147	Kuyu	T.	is.	1
2148	Kuzu	T.	is.	11
2149	Küçük	T.	is.	4
2150	Küçük	T.	sf.	22
2151	Küçük	T.	zf.	2
2152	Küfür	Ar.	is.	1
2153	Kül	T.	is.	1
2154	Kütük	Yun.	is.	3
2155	La ilahe illallah.. Resulullah	Ar.	k.s.	1

2156	Lakap	Ar.	is.	1
2157	Lakin	Ar.	e.	2
2158	Lastik	Fr.	is.	5
2159	Lazım	Ar.	sf.	7
2160	Lira	İt. – Lat.	is.	1
2161	Lise	Fr.	is.	1
2162	Loğusa	Yun.	is.	1
2163	Lojman yap-	Fr. – T.	f.	1
2164	Lokum	T.	is.	2
2165	Macahel	Gür.	öz.is.	2
2166	Mademki	Ar.	e.	1
2167	Maden	Ar.	is.	2
2168	Mahalle	Ar.	is.	2
2169	Maharet	Ar.	is.	3
2170	Maharetli	Ar.	sf.	1
2171	Mahlûk	Ar.	is.	1
2172	Makine	İt.	is.	4
2173	Maksat	Ar.	is.	1
2174	Mal	Ar.	is.	24
2175	Malum ol-	Ar. – T.	dey.	1
2176	Malzeme	Ar.	is.	1
2177	Manzara	Ar.	is.	1
2178	Marş	Fr.	is.	1
2179	Maşallah	Ar.	k.s.	1
2180	Maya	Far.	is.	1
2181	Me	Onom.	is.	1
2182	Meclis	Ar.	is.	1
2183	Meçhul	Ar.	is.	1
2184	Meğer	Far.	e.	20
2185	Mekân	Ar.	is.	2

2186	Melahat	Ar.	öz.is.	2
2187	Melek	Ar.	is.	5
2188	Melo	?	öz.is.	1
2189	Melo Dağı	? T.	öz.is.	1
2190	Meme	Çoc.	is.	11
2191	Memleket	Ar.	is.	6
2192	Memur	Ar.	is.	1
2193	Memurluk yap-	Ar. – T.	f.	1
2194	Mendil	Ar.	is.	2
2195	Menfaat	Ar.	is.	1
2196	Merak	Ar.	is.	5
2197	Merak et-	Ar. – T.	f.	2
2198	Merdiven	Far.	is.	4
2199	Merhametli	Ar.	sf.	1
2200	Merkez	Ar.	is.	6
2201	Mesafe	Ar.	is.	3
2202	Mesela	Ar.	e.	7
2203	Meşhur	Ar.	sf.	2
2204	Metre	Fr.	is.	9
2205	Mevcut	Ar.	is.	1
2206	Mevki	Ar.	is.	5
2207	Mevla	Ar.	öz.is.	1
2208	Mevta	Ar.	is.	4
2209	Mevzi	Ar.	is.	1
2210	Meydan	Ar.	is.	5
2211	Meyve	Far.	is.	3
2212	Mezar	Ar.	is.	49
2213	Mezarlık	Ar. – T.	is.	21
2214	Mezra	Ar.	is.	1
2215	Mı	T.	e.	23

2216	Mı...mı	T.	e.	2
2217	Mısır	Ar.	is.	11
2218	Mi	T.	e.	18
2219	Miğfer	Ar.	is.	1
2220	Miktar	Ar.	is.	3
2221	Millet	Ar.	is.	5
2222	Mimik	Fr.	is.	1
2223	Misafir et-	Ar. – T.	f.	2
2224	Misafir ol-	Ar. – T.	f.	5
2225	Miskin	Ar.	sf.	1
2226	Miskinlik et-	Ar. – T.	f.	1
2227	Mizaç	Ar.	is.	1
2228	Mola ver-	İt. – T.	dey.	1
2229	Molla Rıza	Ar.	öz.is.	1
2230	Mont	İng.	is.	1
2231	Morar-	Ar.	f.	1
2232	Mosmor	Ar.	is.	1
2233	Mosmor ol-	Ar. – T.	dey.	2
2234	Motive	Fr.	is.	1
2235	Mu	T.	e.	13
2236	Muavin	Ar.	is.	1
2237	Muazzam	Ar.	sf.	1
2238	Mucize	Ar.	is.	1
2239	Muhacirlik	Ar.	sf.	1
2240	Muharebe	Ar.	is.	1
2241	Muharebe et-	Ar. – T.	f.	1
2242	Muhbir ol-	Ar. - T.	f.	1
2243	Mum	Far.	is.	3
2244	Musa	Ar.	öz.is.	1
2245	Musallat ol-	Ar. – T.	dey.	11

2246	Muska	Ar.	is.	6
2247	Muska yap-	Ar. – T.	f.	4
2248	Muska yaz-	Ar. – T.	f.	2
2249	Musluk	Ar.	is.	1
2250	Mustafa	Ar.	öz.is.	22
2251	Mustafa Pehlivan	Ar. – Far.	öz.is.	1
2252	Muşamba	Ar.	is.	2
2253	Mutfak	Ar.	is.	3
2254	Mutlaka	Ar.	zf.	4
2255	Mutlu	T.	sf.	2
2256	Muvaffak ol-	Ar. – T.	f.	1
2257	Muzaffer	Ar.	sf.	4
2258	Muzaffer ol-	Ar. - T.	f.	1
2259	Mü	T.	e.	4
2260	Mübarek	Ar.	is.	1
2261	Mücadele	Ar.	is.	2
2262	Mücadele et-	Ar. – T.	f.	6
2263	Mücadele ver-	Ar. – T.	dey.	1
2264	Müddet	Ar.	is.	5
2265	Müezzinlik et-	Ar. – T.	f.	1
2266	Müftü	Ar.	is.	1
2267	Mükâfat	Ar.	is.	1
2268	Mülayim	Ar.	sf.	1
2269	Mülk	Ar.	is.	6
2270	Mümkün	Ar.	sf.	1
2271	Müsaade	Ar.	is.	1
2272	Müsaade et-	Ar. – T.	f.	2
2273	Müslüman	Far.	öz.is.	2
2274	Müstakil	Ar.	sf.	1
2275	Müthiş	Ar.	sf.	1

2276	Müzik	Fr.	is.	2
2277	Nadir	Ar.	is.	1
2278	Nagdıbov	?	öz.is.	1
2279	Naguhar	Gür.	öz.is.	1
2280	Namaz	Far.	is.	5
2281	Namaz kıl-	Far. – T.	f.	2
2282	Nasıl	T. – Ar.	zf.	17
2283	Nasıl	T. – Ar.	sf.	3
2284	Nasip	Ar.	is.	1
2285	Naaş	Ar.	is.	1
2286	Naylon	İng.	is.	1
2287	Nazar	Ar.	is.	28
2288	Nazar boncuğu	Ar. – T.	is.	1
2289	Nazarcı	Ar. – T.	öz.is.	1
2290	Nazarı değ-	Ar. – T.	dey.	1
2291	Ne	T.	sf.	24
2292	Ne	T.	z.	57
2293	Ne	T.	zf.	15
2294	Ne...ne	Far.	e.	6
2295	Ne...ne de	Far.	e.	13
2296	Ne bilen var ne de gören	T.	s.ö.	1
2297	Nebi	Ar.	is.	1
2298	Neci	T.	hlk.	1
2299	Neden	T.	zf.	8
2300	Nefer	Ar.	öz.is.	3
2301	Nefes al-	Ar. –T.	dey.	5
2302	Nefesi kesil-	Ar. – T.	dey.	1
2303	Ne gören olmuş ne de duyan	T.	k.s.	1
2304	Nene	T.	is.	42
2305	Nerat	?	öz.is.	1

2306	Nere	T.	zf.	3
2307	Nerede	T.	zf.	7
2308	Nereden	T.	zf.	5
2309	Neredeyse	T.	zf.	10
2310	Nereli	T.	sf.	2
2311	Nereye	T.	zf.	9
2312	Nermin	Far.	öz.is.	1
2313	Neyse	T.	zf.	4
2314	Neyse	T.	e.	2
2315	Nice	T.	sf.	1
2316	Nikola	Rus.	öz.is.	1
2317	Nişanla-	Far.	f.	1
2318	Nitelik	T.	is.	1
2319	Niyaz	Far.	is.	1
2320	Niye	T.	zf.	1
2321	Niyet	Ar.	is.	2
2322	Normal	İng.	sf.	5
2323	Normal	İng.	is.	2
2324	Nöbet	Ar.	is.	4
2325	Nöbet tut-	Ar. – T.	dey.	3
2326	Nutku tutul-	Ar. – T.	dey.	1
2327	Nüzul in-	Ar. – T.	f.	1
2328	O	T.	sf	139
2329	O	T.	z.	137
2330	Ocak	T.	is.	3
2331	Oda	T.	is.	13
2332	Odun	T.	is.	4
2333	Oğlak	T.	is.	5
2334	Oğlan	T.	is.	39
2335	Oğul	T.	is.	47

2336	Oku-	T.	f.	6
2337	Okul	T.	is.	1
2338	Okuma	T.	i.f.	6
2339	Okunduğu	T.	s.f.	1
2340	Okut-	T.	f.	1
2341	Okutulup	T.	z.f.	1
2342	Okuyarak	T.	z.f.	4
2343	Okuyup	T.	z.f.	3
2344	Ol-	T.	f.	132
2345	Olabileceğini	T.	s.f.	4
2346	Olacağı	T.	s.f.	2
2347	Olacak	T.	s.f.	4
2348	Olan	T.	s.f.	80
2349	Olan biten	T.	ik.	1
2350	Olarak	T.	z.f.	27
2351	Olay	T.	is.	41
2352	Olduğu	T.	s.f.	150
2353	Oldukça	T.	z.f.	11
2354	Oldukları	T.	s.f.	5
2355	Olduktan	T.	z.f.	1
2356	Olmadan	T.	z.f.	3
2357	Olmadığı	T.	s.f.	14
2358	Olmadık	T.	s.f.	5
2359	Olmak	T.	i.f.	4
2360	Olma	T.	i.f.	14
2361	Olmayacağı	T.	s.f.	1
2362	Olmayan	T.	s.f.	4
2363	Olmayınca	T.	z.f.	1
2364	Olmaz	T.	s.f.	1
2365	Olmuş	T.	s.f.	1

2366	Olmuşluğu	T.	s.f.	1
2367	Olunacak	T.	s.f.	1
2368	Olunca	T.	z.f.	9
2369	Olup	T.	z.f.	5
2370	Oluş	T.	f.	1
2371	Oluşan	T.	s.f.	1
2372	Oluştur	T.	f.	1
2373	Omuz	T.	is.	3
2374	Omuzlayarak	T.	z.f.	1
2375	On	T.	sf.	8
2376	Ona	T.	z.	32
2377	Onbaşı	T.	öz.is.	2
2378	On beş	T.	sf.	3
2379	On dokuz	T.	sf.	1
2380	On iki	T.	sf.	1
2381	Onlar	T.	z.	68
2382	On sekiz	T.	sf.	1
2383	Onsuz	T.	zf.	1
2384	On üç	T.	sf.	2
2385	On yedi	T.	sf.	1
2386	Operatör	Fr.	is	2
2387	Ora	T.	is.	113
2388	Oradaki	T.	sf.	6
2389	Ordu	T.	is.	1
2390	Orman	T.	is.	8
2391	Ormancı	T.	is.	1
2392	Ormanlık	T.	is.	3
2393	Orta	T.	is.	28
2394	Ortadan kaybol-	T.	dey.	1
2395	Ortalık	T.	is.	5

2396	Ortalığın kırıl-	T.	dey.	1
2397	Osman	Ar.	öz.is.	5
2398	Osmanlı	Ar.	öz.is.	1
2399	Ot	T.	is.	3
2400	Otlama	T.	i.f.	1
2401	Otlatırken	T.	z.f.	1
2402	Otobüs	Fr.	is.	2
2403	Otur-	T.	f.	24
2404	Oturan	T.	s.f.	5
2405	Oturduğu	T.	s.f.	11
2406	Oturt-	T.	f.	1
2407	Oturup	T.	z.f.	4
2408	Otururken	T.	z.f.	2
2409	Otuz beş	T.	sf.	1
2410	Ovacık	Far. – T.	öz.is.	1
2411	Oyna-	T.	f.	5
2412	Oynadıkları	T.	s.f.	3
2413	Oynadıktan	T.	z.f.	1
2414	Oynama	T.	i.f.	5
2415	Oynat-	T.	f.	3
2416	Oynatma	T.	i.f.	4
2417	Oynayan	T.	s.f.	1
2418	Oynayıp zıplamak	T.	s.ö.	1
2419	Oyun et-	T.	dey.	1
2420	Oyun oyna-	T.	dey.	5
2421	Öbür	T.	sf.	4
2422	Öğlen	T.	is.	1
2423	Öğren-	T.	f.	8
2424	Öğrenci	T.	is.	2
2425	Öğrenci yurdu	T.	is.	1

2426	Öğrendiğime	T.	s.f.	1
2427	Öğrendikten	T.	z.f.	1
2428	Öğrenince	T.	z.f.	2
2429	Öğrenmek	T.	i.f.	2
2430	Öğrenme	T.	i.f.	1
2431	Öğret-	T.	f.	2
2432	Öğretmen	T.	is.	1
2433	Öğretmenlik	T.	is.	2
2434	Öğrettiği	T.	s.f.	1
2435	Öğüt-	T.	f.	3
2436	Öğütülen	T.	s.f.	2
2437	Öküz	T.	is.	13
2438	Öl-	T.	f.	22
2439	Öldüğünü	T.	s.f.	1
2440	Öldür-	T.	f.	9
2441	Öldürdüğünü	T.	s.f.	3
2442	Öldürdükten	T.	z.f.	1
2443	Öldürecek	T.	s.f.	1
2444	Öldürme	T.	i.f.	1
2445	Öldürt-	T.	f.	1
2446	Öldürül-	T.	f.	1
2447	Ölebil-	T.	f.	1
2448	Öleceği	T.	s.f.	1
2449	Ölecek	T.	s.f.	1
2450	Ölen	T.	sf.	4
2451	Ölme	T.	i.f.	2
2452	Ölmeden	T.	z.f.	1
2453	Ölü	T.	is.	3
2454	Ölüm döşeği	T.	mec.	1
2455	Ömer	Ar.	öz.is.	1

2456	Ömür	Ar.	is.	2
2457	Ön	T.	sf.	23
2458	Ön	T.	is.	35
2459	Önce	T.	zf.	24
2460	Önceden	T.	zf.	6
2461	Önceki	T.	z.	2
2462	Öndeki	T.	sf.	1
2463	Önemli	T.	sf.	5
2464	Önemse-	T.	f.	1
2465	Önlerindeki	T.	sf.	1
2466	Önündeki	T.	sf.	1
2467	Önüne çık	T.	dey.	1
2468	Önüne gel-	T.	f.	1
2469	Önünü al-	T.	dey.	1
2470	Öp-	T.	f.	1
2471	Öperek	T.	z.f.	1
2472	Öpme	T.	i.f.	1
2473	Ördek	T.	is.	1
2474	Ördüğünü	T.	s.f.	1
2475	Örtü	T.	is.	1
2476	Ör-	T.	f.	1
2477	Örül-	T.	f.	2
2478	Örülmüş	T.	s.f.	1
2479	Örülü	T.	sf.	1
2480	Öteberi	T.	h.k.	1
2481	Öteki	T.	sf.	2
2482	Öteki	T.	z.	1
2483	Ötme	T.	i.f.	1
2484	Öyle	T.	sf.	24
2485	Öylece	T.	zf.	4

2486	Öylesi	T.	zf.	2
2487	Özel	T.	is.	1
2488	Özellik	T.	is.	21
2489	Özet	T.	is.	1
2490	Özle-	T.	f.	1
2491	Padişah	Far.	is.	6
2492	Paket	Fr.	is.	2
2493	Pakla-	Far. - T.	f.	1
2494	Palto	Fr.	is.	2
2495	Pamuk	Far.	is.	2
2496	Papak	Azer.	is.	3
2497	Para	Far.	is.	23
2498	Para al-	Far. – T.	f.	1
2499	Paramparça	Far.	is.	1
2500	Parça	Far.	is.	10
2501	Parçala-	Far. –T.	f.	1
2502	Parçalan-	Far. - T.	f.	1
2503	Park	Fr.	is.	1
2504	Parla-	Onom.	f.	1
2505	Parlayıp	Onom.	z.f.	1
2506	Parmak	T.	is.	7
2507	Patika	Yun.	is.	2
2508	Patika	Yun.	sf.	3
2509	Patron	Fr.	is.	1
2510	Pay al-	T.	dey.	1
2511	Paylaşmak	T.	i.f.	1
2512	Pazarlık yap-	Far. – T.	f.	1
2513	Pehlivan	Far.	is.	8
2514	Pehlivan	Far.	öz.is.	3
2515	Pek	T.	sf.	7

2516	Peki	T.	e.	1
2517	Pencere	Far.	is.	8
2518	Peri Kızı	Far. – T.	öz.is.	2
2519	Peri	Far.	is.	10
2520	Perişan	Far.	sf.	5
2521	Personel	Fr.	is.	1
2522	Peş	Far.	is.	3
2523	Peşinde dolaş-	Far. – T.	dey.	1
2524	Peşinde ol-	Far. – T.	f.	1
2525	Peşi sıra	Far. – Yun.	zf.	1
2526	Petek	Sans.	is.	5
2527	Peterek Köyü	Erm. - Far.	öz.is.	1
2528	Peyda ol-	Far. – T.	dey.	5
2529	Peygamber	Far.	is.	2
2530	Piç	Far.	argo.	1
2531	Piknik	Fr.	öz.is.	1
2532	Pirincin	?	is.	1
2533	Pirincin ağacı	? – T.	is.	1
2534	Pirinçlik	Far.	is.	1
2535	Pişir-	T.	f.	1
2536	Pişirdiği	T.	s.f.	1
2537	Pişirip	T.	z.f.	1
2538	Pişman ol-	Far. – T.	f.	2
2539	Plan	Fr.	is.	1
2540	Plastik	Fr.	sf.	1
2541	Post	Far.	is.	3
2542	Poşet	Fr.	is.	1
2543	Program	Fr.	is.	2
2544	Pusu kur-	T.	dey.	1
2545	Pusuya düşür-	T.	dey.	1

2546	Rab	Ar.	öz.is.	3
2547	Radyo	Fr.	is.	3
2548	Rahat	Ar.	is.	1
2549	Rahat	Ar.	sf.	1
2550	Rahatsız	Ar. – T.	sf.	2
2551	Rahatsız et-	Ar. – T.	f.	8
2552	Rahatsızlık	Ar. – T.	is.	2
2553	Rahatsızlık duy-	Ar. – T.	dey.	1
2554	Rahman	Ar.	sf.	1
2555	Rahmet	Ar.	is.	1
2556	Rahmetli	Ar. – T.	sf.	10
2557	Rahmetli ol-	Ar. – T.	dey.	6
2558	Rakı	Ar.	is.	2
2559	Ramazan	Ar.	öz.is.	1
2560	Rasım Taşı	Ar. – T.	öz.is.	4
2561	Rast gel-	Far. – T.	dey.	1
2562	Rastla-	Far.	f.	12
2563	Rastladığı	Far.	s.f.	3
2564	Rastladıkları	Far.	s.f.	1
2565	Rastlamış	Far.	s.f.	3
2566	Renk	Far.	is.	6
2567	Renkli	Far. – T.	sf.	1
2568	Renk renk	Far.	ik.	1
2569	Rıza	Ar.	is.	2
2570	Rıza Hoca	Ar. – Far.	öz.is.	3
2571	Rızık	Ar.	is.	2
2572	Riayet	Ar.	is.	1
2573	Rica	Ar.	is.	1
2574	Rica et-	Ar. – T.	f.	2
2575	Rizeli	Yun.- Rum.	sf.	1

2576	Ruh	Ar.	is.	3
2577	Ruhan	Far.	öz.is.	1
2578	Ruhunu teslim et-	Ar. – T.	dey.	1
2579	Rus	Rus.	öz.is.	13
2580	Rusça	Rus. – T.	is.	2
2581	Rusya	Rus.	öz.is.	1
2582	Rutin	Fr.	sf.	1
2583	Rütbe	Ar.	is.	1
2584	Rüya	Ar.	is.	30
2585	Rüzgâr	Far.	is.	3
2586	Rüzgâr ol-	Far.	f.	1
2587	Saat	Ar.	is.	35
2588	Saatlerce	Ar.	zf.	2
2589	Sabah	Ar.	is.	42
2590	Sabah ezanı	Ar.	is.	1
2591	Sabahı sabah et-	Ar. – T.	dey.	1
2592	Sabahla-	Ar. – T.	f.	1
2593	Sabah namazı	Ar.	is.	1
2594	Sabah ol-	Ar. – T.	f.	3
2595	Saban	T.	is.	2
2596	Saç	T.	is.	15
2597	Sadece	Far. – T.	zf.	2
2598	Saf	Ar.	T.	1
2599	Sağ	T.	is.	10
2600	Sağ	T.	sf.	3
2601	Sağ-	T.	f.	5
2602	Sağa sola	T.	ik.	4
2603	Sağ çık-	T.	f.	1
2604	Sağıl-	T.	f.	1
2605	Sağdığim	T.	s.f.	1

2606	Sağdıktan	T.	z.f.	1
2607	Sağılma	T.	i.f.	1
2608	Sağ kal-	T.	dey.	1
2609	Sağla-	T.	f.	4
2610	Sağladıktan	T.	z.f.	1
2611	Sağlamlaştırıp	T.	z.f.	1
2612	Sağlayan	T.	s.f.	1
2613	Sağlık	T.	is.	2
2614	Sağmak	T.	i.f.	3
2615	Sağma	T.	i.f.	1
2616	Saha	Ar.	is.	1
2617	Sahiden	Ar.	zf.	7
2618	Sahip	Ar.	is.	9
2619	Sahiplen-	Ar. – T.	f.	2
2620	Sahipli	Ar.	mec.	2
2621	Sahipli	Ar.	sf.	3
2622	Sahtekâr	Far.	sf.	1
2623	Saimenin Sırtı	Ar. – T.	öz.is.	1
2624	Sakal	T.	is.	3
2625	Sakallı	T.	sf.	2
2626	Sakat	Ar.	is.	1
2627	Sakatla	Ar.	f.	1
2628	Sakın-	T.	f.	2
2629	Sakın	T.	ünl.	3
2630	Sakinleştirme	Ar.	i.f.	1
2631	Sakla-	T.	f.	7
2632	Sakladığı	T.	s.f.	1
2633	Saklanacak	T.	s.f.	1
2634	Saklanarak	T.	z.f.	1
2635	Saklana saklana	T.	ik.	1

2636	Saklandığı	T.	s.f.	1
2637	Saklanıp	T.	z.f.	2
2638	Saklanma	T.	i.f.	1
2639	Sal-	T.	f.	7
2640	Sal	T.	is.	1
2641	Salâvat	Ar.	is.	3
2642	Salâvat çevir-	Ar. -T.	f.	1
2643	Salâvat getir-	Ar. -T.	dey.	4
2644	Saldıracağı	T.	s.f.	1
2645	Saldırıldığını	T.	s.f.	1
2646	Saldırma	T.	i.f.	1
2647	Salıncak	T.	is.	1
2648	Salındığını	T.	s.f.	1
2649	Salkımlı Köyü	T. - Far.	öz.is.	4
2650	Salla-	T.	f.	5
2651	Sallan-	T.	f.	1
2652	Sallanma	T.	i.f.	1
2653	Sallayınca	T.	z.f.	1
2654	Samanlık	T.	is.	2
2655	Samimi	Ar.	sf.	1
2656	San-	T.	f.	2
2657	Sana	T.	z.	15
2658	Sancı	T.	is.	1
2659	Sandığım	T.	s.f.	1
2660	Sanıl-	T.	f.	2
2661	Sanki	Far.	zf.	13
2662	Sapan	T.	is.	4
2663	Sapasağlam	T.	sf.	3
2664	Sapıt-	T.	f.	1
2665	Saplanan	T.	s.f.	1

2666	Saplandığı	T.	s.f.	1
2667	Saptır-	T.	f.	1
2668	Sar-	T.	f.	11
2669	Sardıktan	T.	z.f.	1
2670	Sarhoşluk	Far.	is.	1
2671	Sarı	T.	is.	1
2672	Sarı Çam	T. – Ar.	is.	1
2673	Sarı Kız	T.	öz.is.	3
2674	Sarıl-	T.	f.	1
2675	Sarılı	T.	sf.	2
2676	Sarılp	T.	z.f.	1
2677	Sarımsak	T.	is.	2
2678	Sarıp	T.	z.f.	1
2679	Sarmak	T.	i.f.	1
2680	Sat-	T.	f.	1
2681	Satın al-	T.	f.	1
2682	Satmak	T.	i.f.	1
2683	Savaş	T.	is.	19
2684	Savaş-	T.	f.	2
2685	Savaşırken	T.	z.f.	1
2686	Savaşığımız	T.	s.f.	1
2687	Savaşıkları	T.	s.f.	1
2688	Savaş yap-	T.	f.	1
2689	Savun-	T.	f.	1
2690	Savunacağım	T.	s.f.	1
2691	Savur-	T.	f.	1
2692	Sayesinde	Far.	zf.	4
2693	Saygı göster-	T.	dey.	1
2694	Saygıyla	T.	zf.	2
2695	Sayı	T.	is.	2

2696	Sebep	Ar.	is.	2
2697	Sebep ol-	Ar.	f.	1
2698	Seç-	T.	f.	3
2699	Seçemediğim	T.	s.f.	1
2700	Seçemediğini	T.	s.f.	1
2701	Seda	Ar.	is.	1
2702	Sefer	Ar.	is.	14
2703	Sek	Fr.	zf.	1
2704	Sekiz	T.	sf.	4
2705	Sekreter	Fr.	is.	3
2706	Seksen sekiz	T.	sf.	1
2707	Selam	Ar.	is.	4
2708	Selam ver-	Ar. -T.	dey.	1
2709	Selim	Ar.	öz.is.	1
2710	Semiz	T.	sf.	1
2711	Sen	T.	z.	54
2712	Sene	Ar.	is.	11
2713	Sepet	Far.	is.	6
2714	Ser-	T.	f.	1
2715	Serdiği	T.	s.f.	1
2716	Serecek	T.	s.f.	1
2717	Serinlemek	T.	i.f.	1
2718	Servet	Ar.	is.	3
2719	Ses	T.	is.	76
2720	Ses çık-	T.	f.	4
2721	Sesi çık-	T.	dey.	3
2722	Sesi çıkmaz ol-	T.	dey.	1
2723	Ses kesil-	T.	dey.	1
2724	Seslendiğini	T.	s.f.	3
2725	Seslen-	T.	f.	5

2726	Seslenen	T.	s.f.	1
2727	Seslenerek	T.	z.f.	2
2728	Seslenme	T.	i.f.	1
2729	Sesli	T.	sf.	1
2730	Ses seda çık-	T.	dey.	1
2731	Sessiz	T.	sf.	1
2732	Sessizce	T.	zf.	1
2733	Sessiz sessiz	T.	ik.	3
2734	Ses yap-	T.	f.	1
2735	Sevdalan-	Ar.	f.	1
2736	Sev-	T.	f.	6
2737	Sevdiğim	T.	s.f.	1
2738	Sevdiğini	T.	s.f.	2
2739	Seveni sevdiğine ver-	T.	k.s.	1
2740	Sevimli ol-	T.	f.	1
2741	Sevinç	T.	is.	1
2742	Sevin-	T.	f.	4
2743	Sevk et-	Ar. – T.	dey.	1
2744	Sevmeyen	T.	s.f.	1
2745	Seyir	Ar.	is.	1
2746	Seyitler Köyü	Ar. – Far.	öz.is.	1
2747	Seyrederken	Ar.	z.f.	1
2748	Seyretme	Ar.	i.f.	1
2749	Sıcak	T.	sf.	3
2750	Sıcak bas-	T.	f.	1
2751	Sıcak ol-	T.	f.	1
2752	Sıddık	Ar.	is.	1
2753	Sığınarak	T.	z.f.	1
2754	Sık	T.	zf.	2
2755	Sık sık	T.	ik.	1

2756	Sıkıntı	T.	is.	3
2757	Sıkıntı çek-	T.	f.	1
2758	Sıkı sıkı	T.	ik.	2
2759	Sıkıştırdığını	T.	s.f.	1
2760	Sına-	T.	f.	2
2761	Sınıf	Ar.	is.	1
2762	Sınıkçı	T.	is.	2
2763	Sınıkçılık yap-	T.	f.	1
2764	Sıra	Yun.	is.	14
2765	Sıra gel-	Yun. – T.	f.	2
2766	Sıralama	Yun.	i.f.	1
2767	Sırılıklam	Onom.- T.	sf.	1
2768	Sır ol-	Ar. – T.	dey.	1
2769	Sır	Ar.	is.	3
2770	Sırt	T.	is.	10
2771	Sırtladığı	T.	s.f.	1
2772	Sırtlayarak	T.	z.f.	1
2773	Sıvazla-	T.	f.	1
2774	Sıyır-	T.	f.	1
2775	Sıyrık	T.	sf.	1
2776	Sızı	T.	is.	1
2777	Sızıp kal-	T.	dey.	1
2778	Sızma	T.	i.f.	1
2779	Sigara iç-	İsp.	f.	1
2780	Sil-	T.	f.	1
2781	Silah	Ar.	is.	6
2782	Sildikten	T.	z.f.	1
2783	Simsiyah	Far.	sf.	1
2784	Sine	Far.	is.	2
2785	Sinek	T.	is.	2

2786	Sine sine	T.	ik.	1
2787	Sinip	T.	z.f.	2
2788	Sinir	T.	is.	2
2789	Sinirlen-	T.	f.	1
2790	Sinirlenerek	T.	z.f.	1
2791	Sinirlenince	T.	z.f.	2
2792	Sinop	Hit - Yun.	öz.is.	1
2793	Siper al-	Far. – T.	dey.	1
2794	Sisirna ağacı	? T.	is.	1
2795	Siyah	Far.	is.	5
2796	Siz	T.	z.	13
2797	Soba	Mac.	is.	5
2798	Sofra	Ar.	is.	1
2799	Soğan	T.	is.	7
2800	Soğuk	T.	sf.	3
2801	Sohbet et-	Ar. – T.	f.	3
2802	Sok-	T.	f.	5
2803	Sokak	Ar.	is.	2
2804	Sol	T.	is.	9
2805	Sol	T.	sf.	4
2806	Soluklan-	T.	f.	1
2807	Soluklanmak	T.	i.f.	2
2808	Soluklanmaya	T.	i.f.	1
2809	Somun	Fr.	is.	1
2810	Somut	T.	sf.	1
2811	Son	T.	is.	42
2812	Sonra	T.	zf.	180
2813	Sonradan	T.	zf.	6
2814	Sonra sonra	T.	ik.	1
2815	Sonuç	T.	is.	1

2816	Sopa	Far.	is.	9
2817	Sor-	T.	f.	27
2818	Soracak	T.	s.f.	1
2819	Sorarak	T.	z.f.	2
2820	Sorduğu	T.	s.f.	5
2821	Sordukça	T.	z.f.	1
2822	Sorgu	T.	is.	2
2823	Sorguya al-	T.	f.	1
2824	Sormadan	T.	z.f.	1
2825	Sorma	T.	i.f.	3
2826	Soru	T.	is.	18
2827	Sorunca	T.	z.f.	1
2828	Soruş	T.	i.f.	1
2829	Sosyal tesis	Fr. – Ar.	is.	1
2830	Sovar	?	öz.is.	1
2831	Soy	T.	is.	2
2832	Soyun-	T.	f.	1
2833	Soyunma	T.	i.f.	1
2834	Sök-	T.	f.	1
2835	Söktüğü	T.	s.f.	1
2836	Söndür-	T.	f.	1
2837	Sönen	T.	s.f.	1
2838	Sönme	T.	i.f.	1
2839	Söyle-	T.	f.	91
2840	Söylediği	T.	s.f.	19
2841	Söyledikleri	T.	s.f.	3
2842	Söyleme	T.	i.f.	7
2843	Söylemeden	T.	z.f.	1
2844	Söylenen	T.	s.f.	1
2845	Söylenip	T.	z.f.	1

2846	Söylen-	T.	f.	3
2847	Söylenti	T.	is.	1
2848	Söylerken	T.	z.f.	1
2849	Söylet-	T.	f.	1
2850	Söyleyebil-	T.	f.	1
2851	Söyleyemeyeceğini	T.	s.f.	1
2852	Söyleyerek	T.	z.f.	5
2853	Söyleyince	T.	z.f.	4
2854	Söyleyip	T.	z.f.	1
2855	Söz	T.	is.	1
2856	Sözü aç-	T.	dey.	1
2857	Su	T.	is.	35
2858	Sual	Ar.	is.	3
2859	Suç	T.	is.	1
2860	Suçlayacak	T.	s.f.	1
2861	Suçlu	T.	sf.	1
2862	Su dök-	T.	dey.	1
2863	Sultan	Ar.	is.	2
2864	Suret	Ar.	hfk.	5
2865	Suya götürüp susuz götür-	T.	dey.	2
2866	Sülale	Ar.	is.	2
2867	Sür-	T.	f.	11
2868	Sürdükten	T.	z.f.	3
2869	Sürdürürken	T.	z.f.	1
2870	Süre	T.	is.	32
2871	Sürekli	T.	sf.	3
2872	Süren	T.	s.f.	2
2873	Sürme	T.	i.f.	1
2874	Sürt-	T.	f.	2
2875	Sürtünce	T.	z.f.	1

2876	Sürü	T.	is.	5
2877	Sürükle-	T.	f.	2
2878	Sürül-	T.	f.	3
2879	Sürülerek	T.	z.f.	1
2880	Sürünce	T.	z.f.	2
2881	Sürüp git-	T.	dey.	1
2882	Süt	T.	is.	9
2883	Şahit	Ar.	is.	7
2884	Şahitlik yap-	Ar. – T.	f.	1
2885	Şahit ol-	Ar. – T.	f.	4
2886	Şahsen	Ar.	zf.	1
2887	Şaka	Ar.	is.	1
2888	Şaka yap-	Ar. – T.	dey.	1
2889	Şaklata şaklata	Onom.	ik.	1
2890	Şapampol	Mac.	is.	1
2891	Şaş-	T.	f.	16
2892	Şaşan	T.	s.f.	1
2893	Şaşıp	T.	z.f.	1
2894	Şaşır-	T.	f.	2
2895	Şaşkınlıkla	T.	zf.	1
2896	Şaşkın şaşkın	T.	ik.	1
2897	Şaşma	T.	i.f.	1
2898	Şaziye	Far.	öz.is.	1
2899	Şehit	Ar.	is.	22
2900	Şehit düşmek	Ar. –T.	dey.	2
2901	Şehit ol-	Ar. –T.	dey.	2
2902	Şehir	Far.	is.	6
2903	Şekil	Ar.	is.	32
2904	Şerbet yap-	Ar. – T.	f.	1
2905	Şeref	Ar.	is.	1

2906	Şer	Ar.	is.	4
2907	Şerrinden kurtul-	Ar. – T.	f.	1
2908	Şey	Ar.	is.	148
2909	Şeytan	Ar.	is.	12
2910	Şiddetli	Ar.	sf.	4
2911	Şifa	Ar.	is.	1
2912	Şikâyet	Ar.	is.	1
2913	Şimdi	T.	zf.	31
2914	Şimdiki	T.	sf.	8
2915	Şiş-	T.	f.	2
2916	Şişip	T.	z.f.	1
2917	Şogara Mahallesi	? Ar.	öz.is.	1
2918	Şöyle	T.	zf.	5
2919	Şu	T.	sf.	9
2920	Şu	T.	z.	4
2921	Şura	T.	is.	1
2922	Şuradaki	T.	sf.	1
2923	Şüpheye düş-	Ar. – T.	dey.	1
2924	Ta	Far.	ünl.	2
2925	Tabak	Ar.	is.	2
2926	Tabi	Ar.	sf.	31
2927	Tabut	Ar.	is.	4
2928	Tahmin et-	Ar. –T.	f.	1
2929	Tahsin	Ar.	öz.is.	1
2930	Tahta	Far.	is.	4
2931	Tak-	T.	f.	1
2932	Takıl-	T.	f.	4
2933	Takılarak	T.	z.f.	1
2934	Takılı	T.	sf.	1
2935	Takılıp	T.	z.f.	1

2936	Takılmadan	T.	z.f.	1
2937	Takip	Ar.	is.	6
2938	Takip et-	Ar. –T.	f.	1
2939	Takip ederek	Ar. – T.	z.f.	1
2940	Talebe	Ar.	is.	8
2941	Tam	Ar.	sf.	39
2942	Tamam	Ar.	sf.	5
2943	Tamamla-	Ar. – T.	f.	1
2944	Tane	Ar.	is.	82
2945	Tane	Ar.	sf.	2
2946	Tanı-	T.	f.	4
2947	Tanıdık	T.	is.	1
2948	Tanıdıkları	T.	s.f.	1
2949	Tanık ol-	T.	f.	1
2950	Tanımadığı	T.	s.f.	1
2951	Tanınan	T.	s.f.	1
2952	Tanışıklık	T.	is.	1
2953	Tapınak	T.	is.	1
2954	Taptığını	T.	s.f.	1
2955	Tara-	T.	f.	1
2956	Taraf	Ar.	is.	72
2957	Tarif et-	Ar. – T.	f.	f.
2958	Tarih	Ar.	is.	4
2959	Tarla	T.	is.	20
2960	Tarladaki	T.	sf.	1
2961	Tartış-	T.	f.	1
2962	Tas	Ar.	is.	4
2963	Tas	Ar.	sf.	1
2964	Taş	T.	is.	27
2965	Taş-	T.	f.	2

2966	Taşı-	T.	f.	4
2967	Taşıdığı	T.	s.f.	2
2968	Taşınan	T.	s.f.	1
2969	Taşımayacağından	T.	s.f.	1
2970	Taşıyan	T.	s.f.	1
2971	Taşıyarak	T.	z.f.	1
2972	Taş Köprü	T.	öz.is.	1
2973	Taşla-	T.	f.	2
2974	Taşlama	T.	i.f.	1
2975	Taş ol	T.	ünl.	1
2976	Tavsiye	Ar.	is.	1
2977	Tavşan	T.	is.	2
2978	Tayin	Ar.	is.	3
2979	Tebdili kıyafet yap-	Ar. – T.	f.	2
2980	Tecrübe	Ar.	is.	1
2981	Tedavi	Ar.	is.	3
2982	Tedavi et-	Ar. – T.	f.	1
2983	Tedbir	Ar.	is.	1
2984	Tehdit et-	Ar. –T.	f.	1
2985	Tehlike	Ar.	is.	1
2986	Tehlikeli	Ar.	sf.	1
2987	Tek	T.	sf.	3
2988	Tekabül et-	Ar. – T.	f.	2
2989	Tek başına	T.	zf.	8
2990	Tek başına kal-	T.	f.	2
2991	Teker teker	T.	ik.	4
2992	Teklif	Ar.	is.	2
2993	Teklif et-	Ar. – T.	f.	1
2994	Tekne	T.	is.	3
2995	Teknoloji	Fr.	is.	1

2996	Tekrar	Ar.	is.	25
2997	Tekrar	Ar.	zf.	6
2998	Tekrar et-	Ar. – T.	f.	1
2999	Tekrarla-	Ar. –T.	f.	1
3000	Tek	T.	sf.	3
3001	Tek tek	T.	ik.	1
3002	Tel	Erm.	is.	4
3003	Telef ol-	Ar. – T.	f.	2
3004	Telefon	Fr.	is.	3
3005	Televizyon	Fr.	is.	8
3006	Tel Örgü	Erm. – T.	is.	1
3007	Tembihle-	Ar.	f.	2
3008	Temel	Rum.	is.	3
3009	Temel	Rum.	sf.	1
3010	Temiz	Ar.	sf.	1
3011	Temizle-	Ar. –T.	f.	3
3012	Temizlemek	Ar.	i.f.	2
3013	Ten	Far.	is.	1
3014	Teneke	Far.	is.	1
3015	Tepe	T.	is.	18
3016	Tepeden tırnağa	T.	dey.	1
3017	Tepki	T.	is.	1
3018	Tepkime	İng.	is.	1
3019	Ter	T.	is.	1
3020	Terhis	Ar.	is.	1
3021	Terhis ol-	Ar. – T.	f.	2
3022	Terk et-	Ar. –T.	f.	1
3023	Terle-	T.	f.	3
3024	Terli	T.	sf.	1
3025	Terli ol-	T.	f.	1

3026	Terörist	Fr.	is.	3
3027	Ters	T.	sf.	3
3028	Ters	T.	is.	2
3029	Ters ol-	T.	f.	1
3030	Tertemiz	Ar.	sf.	1
3031	Teselli	Ar.	is.	1
3032	Teslim ol-	Ar. – T.	f.	1
3033	Teşvik et-	Ar.	dey.	1
3034	Teyze	T.	is.	2
3035	Tıpkı	Ar.	is.	3
3036	Tırmanıp	T.	z.f.	1
3037	Tırnak	T.	is.	5
3038	Tik	Fr.	is.	2
3039	Titre-	T.	f.	1
3040	Titreme	T.	i.f.	4
3041	Titreyen	T.	s.f.	2
3042	Tokat	T.	is.	1
3043	Topla-	T.	f.	9
3044	Topladıkları	T.	s.f.	1
3045	Toplamak	T.	i.f.	1
3046	Toplama	T.	i.f.	2
3047	Toplanan	T.	s.f.	1
3048	Toplanarak	T.	z.f.	3
3049	Toplandıkları	T.	s.f.	1
3050	Toplanıp	T.	z.f.	1
3051	Toplanmış	T.	s.f.	2
3052	Toplantı yap-	T.	f.	1
3053	Toplarken	T.	z.f.	2
3054	Toplayarak	T.	z.f.	3
3055	Toplayıcı	T.	is.	2

3056	Toplayıcılık yap-	T.	f.	2
3057	Toplayıp	T.	z.f.	1
3058	Topluluk	T.	is.	1
3059	Toprak	T.	is.	9
3060	Toprağa ver-	T.	dey.	2
3061	Torba	Far.	is.	1
3062	Torba	Far.	mec.	1
3063	Torun	T.	is.	4
3064	Tökezleyip	T.	z.f.	1
3065	Tövbe	Ar.	is.	2
3066	Tren yolu	Fr. – T.	is.	1
3067	Tulum	T.	is.	5
3068	Tut	T.	f.	12
3069	Tutani	T.	s.f.	1
3070	Tutarak	T.	z.f.	3
3071	Tutarsızlık	T.	is.	1
3072	Tutmadığını	T.	s.f.	1
3073	Tutmaz	T.	s.f.	2
3074	Tuttuğu	T.	s.f.	1
3075	Tuttur-	T.	f.	1
3076	Tutturunca	T.	z.f.	1
3077	Tutunarak	T.	z.f.	1
3078	Tutup	T.	z.f.	4
3079	Tutuver-	T.	f.	1
3080	Tuzak	T.	is.	1
3081	Tüfek	Far.	is.	5
3082	Tümsek	T.	is.	2
3083	Tünel	Fr.	is.	1
3084	Türbe yap-	Ar.	f.	1
3085	Tür	T.	is.	1

3086	Tür	T.	sf.	2
3087	Türk	T.	öz.is.	1
3088	Türlü	T.	sf.	3
3089	Türlü türlü	T.	ik.	2
3090	Türap	Ar.	is.	1
3091	Tüy	T.	is.	1
3092	Tüyleri diken diken ol-	T.	dey.	1
3093	Uç	T.	is.	3
3094	Uç-	T.	f.	2
3095	Uçmuş	T.	mec.	1
3096	Uçak	T.	is.	1
3097	Uçarak	T.	z.f.	2
3098	Uçtuğunu	T.	s.f.	1
3099	Uçurum	T.	is.	2
3100	Ufak	T.	sf.	1
3101	Ufakken	T.	z.f.	1
3102	Ufaklı	T.	sf.	1
3103	Ufak ufak	T.	ik.	2
3104	Uğra-	T.	f.	4
3105	Uğradığını	T.	s.f.	2
3106	Uğramamak	T.	i.f.	1
3107	Uğraşacakken	T.	i.f.	1
3108	Uğraşıp	T.	z.f.	1
3109	Uğraşırken	T.	z.f.	1
3110	Uğraşmadığını	T.	s.f.	1
3111	Uğraşma	T.	i.f.	1
3112	Uğraştığımız	T.	s.f.	1
3113	Uğraştıktan	T.	z.f.	2
3114	Uğrat-	T.	f.	1
3115	Uğurlamak	T.	i.f.	1

3116	Ulaşarak	T.	z.f.	1
3117	Ulaşınca	T.	z.f.	1
3118	Umursa-	T.	f.	1
3119	Un	T.	is.	7
3120	Un ufak et-	T.	dey.	1
3121	Unut-	T.	f.	3
3122	Upuzun	T.	sf.	1
3123	Ur	T.	is.	2
3124	Usulca	Ar.	zf.	1
3125	Uy-	T.	f.	1
3126	Uyan-	T.	f.	12
3127	Uyandığım	T.	s.f.	1
3128	Uyandıktan	T.	z.f.	1
3129	Uyandır-	T.	f.	3
3130	Uyandırmak	T.	i.f.	2
3131	Uyanık	T.	sf.	2
3132	Uyanınca	T.	z.f.	1
3133	Uyanıp	T.	z.f.	2
3134	Uyanma	T.	i.f.	1
3135	Uyanmadıkları	T.	s.f.	1
3136	Uyanmak	T.	i.f.	1
3137	Uyanma	T.	i.f.	1
3138	Uyanmayınca	T.	z.f.	1
3139	Uyar-	T.	f.	1
3140	Uygulama	T.	i.f.	1
3141	Uygun	T.	is.	1
3142	Uyku	T.	is.	8
3143	Uyku bastır-	T.	dey.	1
3144	Uykuda ol-	T.	f.	1
3145	Uykulu	T.	sf.	1

3146	Uykulu Uykulu	T.	ik.	1
3147	Uykusu gel-	T.	dey.	1
3148	Uykuya dal-	T.	dey.	2
3149	Uyma	T.	i.f.	1
3150	Uysal	T.	sf.	1
3151	Uyu-	T.	f.	8
3152	Uyuduğumu	T.	s.f.	1
3153	Uyuklama	T.	i.f.	5
3154	Uyurken	T.	z.f.	2
3155	Uyuş	T.	f.	1
3156	Uyuya kal-	T.	dey.	2
3157	Uyuyakaldığı	T.	s.f.	1
3158	Uyuyan	T.	s.f.	4
3159	Uzak	T.	sf.	9
3160	Uzaklaş-	T.	f.	2
3161	Uzaklaştığını	T.	s.f.	1
3162	Uzaklık	T.	is.	1
3163	Uzan-	T.	f.	2
3164	Uzat-	T.	f.	4
3165	Uzatarak	T.	z.f.	3
3166	Uzun	T.	sf.	9
3167	Uzunca	T.	zf.	2
3168	Uzunca	T.	sf.	1
3169	Uzun ol-	T.	f.	1
3170	Üç	T.	sf.	21
3171	Üç beş	T.	sf.	1
3172	Üçkâğıtçı	T.	mec.	1
3173	Üçkâğıtçı	T.	sf.	1
3174	Üçüncü	T.	sf.	1
3175	Üfle-	Onom.	f.	2

3176	Ümmi Sübyan	Ar.	öz.is.	1
3177	Ün	T.	is.	1
3178	Ünite	Fr.	is.	1
3179	Ürkerek	T.	z.f.	2
3180	Ürkme	T.	i.f.	1
3181	Ürperti	T.	is.	1
3182	Üst	T.	sf.	9
3183	Üst	T.	is.	82
3184	Üst baş	T.	ik.	1
3185	Üstelik	T.	zf.	1
3186	Üstümdeki	T.	sf.	2
3187	Üstündeki	T.	sf.	8
3188	Üstünde ol-	T.	f.	1
3189	Üstüne çık-	T.	dey.	2
3190	Üstüne çök-	T.	dey.	1
3191	Üstüne gel-	T.	dey.	2
3192	Üstüne koy-	T.	dey.	1
3193	Üst üste	T.	zf.	3
3194	Üşü-	T.	f.	1
3195	Üzere	T.	e.	6
3196	Üzere	T.	zf.	29
3197	Üzereyken	T.	z.f.	2
3198	Üzerimdeki	T.	sf.	1
3199	Üzerindeki	T.	sf.	1
3200	Üzül-	T.	f.	2
3201	Üzülerek	T.	z.f.	1
3202	Vaat et-	Ar. – T.	f.	1
3203	Vadi	Ar.	is.	5
3204	Vakıf	Ar.	is.	1
3205	Vakit	Ar.	is.	50

3206	Vali	Ar.	is.	4
3207	Vallahi	Ar.	k.s.	2
3208	Van	Erm.	öz.is.	3
3209	Var	T.	sf.	342
3210	Var-	T.	f.	26
3211	Vararak	T.	z.f.	1
3212	Vardığı	T.	s.f.	5
3213	Varınca	T.	z.f.	12
3214	Varıp	T.	z.f.	5
3215	Varken	T.	z.f.	3
3216	Varlık	T.	is.	5
3217	Varmadan	T.	z.f.	2
3218	Varziya	T.	öz.is.	1
3219	Vatandaş	Ar.	is.	2
3220	Vay	Far.	ünl.	1
3221	Vazgeç-	T.	f.	1
3222	Vazgeçerek	T.	z.f.	1
3223	Vaziyet	Ar.	is.	11
3224	Ve	Ar.	e.	46
3225	Vefat et-	Ar. -T.	f.	21
3226	Ver-	T.	f.	63
3227	Verdiği	T.	s.f.	8
3228	Verdiğini	T.	s.f.	3
3229	Verdiğiniz	T.	s.f.	1
3230	Verdikleri	T.	s.f.	2
3231	Verdikten	T.	z.f.	1
3232	Vereceğimi	T.	s.f.	3
3233	Veremediği	T.	s.f.	1
3234	Veremeyeceğini	T.	s.f.	1
3235	Veremeyeceklerini	T.	s.f.	1

3236	Veremeyerek	T.	z.f.	1
3237	Vererek	T.	z.f.	4
3238	Verildiğini	T.	s.f.	1
3239	Verilen	T.	s.f.	1
3240	Verince	T.	z.f.	3
3241	Verip	T.	z.f.	2
3242	Vermeden	T.	z.f.	1
3243	Vermek	T.	i.f.	3
3244	Vermemek	T.	i.f.	1
3245	Vermeye	T.	i.f.	3
3246	Vermeyince	T.	z.f.	1
3247	Vesile ol-	Ar – T.	f.	2
3248	Veya	Far.	e.	3
3249	Veyahut	Ar. – Far.	e.	3
3250	Vezir	Ar.	is.	1
3251	Vur-	T.	f.	18
3252	Vuracak	T.	s.f.	1
3253	Vuracaklarken	T.	z.f.	1
3254	Vurarak	T.	z.f.	1
3255	Vurduğu	T.	s.f.	2
3256	Vurduklarımı	T.	s.f.	1
3257	Vurduktan	T.	z.f.	2
3258	Vurmak	T.	i.f.	3
3259	Vurmaya	T.	i.f.	5
3260	Vurulduğumu	T.	s.f.	1
3261	Vurulma	T.	i.f.	1
3262	Vurup	T.	z.f.	1
3263	Vücut	Ar.	is.	1
3264	Ya	Ar.	e.	4
3265	Ya da	Ar.	e.	2

3266	Yabancı	Far.	is.	3
3267	Yabani	Far.	sf.	6
3268	Yadigar kal-	Far.	dey.	1
3269	Yağ-	T.	f.	5
3270	Yağ	T.	is.	1
3271	Yağan	T.	s.f.	1
3272	Yağıp	T.	z.f.	1
3273	Yağmaya	T.	i.f.	2
3274	Yağmayacağını	T.	s.f.	1
3275	Yağmur	T.	is.	9
3276	Yağmur duası	T. – Ar.	is.	2
3277	Yahut	Far.	e.	4
3278	Yak-	T.	f.	9
3279	Yakacak	T.	s.f.	1
3280	Yakala-	T.	f.	5
3281	Yakalayıp	T.	z.f.	2
3282	Yakın	T.	sf	32
3283	Yakınlaşmaya	T.	i.f.	1
3284	Yakıp-	T.	z.f.	1
3285	Yakıp yık-	T.	dey.	1
3286	Yaklaş-	T.	f.	6
3287	Yaklaşarak	T.	z.f.	1
3288	Yaklaşık	T.	sf.	17
3289	Yaklaşınca	T.	z.f.	7
3290	Yaklaşıp	T.	z.f.	3
3291	Yaklaşması	T.	i.f.	1
3292	Yaklaştığım	T.	s.f.	1
3293	Yaklaştığımız	T.	s.f.	1
3294	Yaklaştığında	T.	s.f.	2
3295	Yaklaştığını	T.	s.f.	2

3296	Yaklařtıķça	T.	z.f.	1
3297	Yaklařtıķlarında	T.	s.f.	1
3298	Yaklařtıķtan	T.	z.f.	1
3299	Yakmaya	T.	i.f.	1
3300	Yalan	T.	is.	1
3301	Yalan attıķını	T.	s.f.	1
3302	Yalancı	T.	is.	3
3303	Yalnız	T.	sf.	3
3304	Yalnız	T.	zf.	2
3305	Yalnız	T.	is.	3
3306	Yalnızca	T.	zf.	3
3307	Yalvar-	T.	f.	2
3308	Yalvararak	T.	z.f.	1
3309	Yalvarma	T.	i.f.	1
3310	Yamaç	T.	is.	2
3311	Yamulma	T.	i.f.	1
3312	Yan	T.	is.	96
3313	Yan-	T.	f.	9
3314	Yanacak	T.	s.f.	1
3315	Yanan	T.	s.f.	1
3316	Yanar	T.	s.f.	1
3317	Yanarak	T.	z.f.	1
3318	Yanaş-	T.	f.	1
3319	Yandaki	T.	sf.	1
3320	Yandıķı	T.	s.f.	2
3321	Yangın	T.	is.	4
3322	Yangın var	T.	ünl.	1
3323	Yanı başı	T.	is.	1
3324	Yanıł-	T.	f.	1
3325	Yanıłma	T.	i.f.	1

3326	Yanımdaki	T.	sf.	5
3327	Yanına al-	T.	f.	3
3328	Yanına gel-	T.	f.	2
3329	Yanına git-	T.	f.	2
3330	Yanına takıl-	T.	f.	1
3331	Yanına koy-	T.	f.	1
3332	Yanına var-	T.	dey.	4
3333	Yanımdaki	T.	sf.	10
3334	Yanı sıra	T.	zf.	1
3335	Yani	Ar.	e.	12
3336	Yanlış	T.	zf.	1
3337	Yanlışlıkla	T.	zf.	1
3338	Yanlış yap-	T.	f.	2
3339	Yanmış	T.	s.f.	1
3340	Yap-	T.	f.	39
3341	Yapabil-	T.	f.	2
3342	Yapabildiğini	T.	s.f.	1
3343	Yapacağımı	T.	s.f.	3
3344	Yapacağını	T.	s.f.	2
3345	Yapacak	T.	s.f.	2
3346	Yapan	T.	s.f.	4
3347	Yaparak	T.	z.f.	1
3348	Yaparken	T.	z.f.	2
3349	Yapı	T.	is.	1
3350	Yapılacağı	T.	s.f.	1
3351	Yapılan	T.	s.f.	4
3352	Yapıldığı	T.	s.f.	2
3353	Yapılmış	T.	s.f.	2
3354	Yapım	T.	is.	2
3355	Yapınca	T.	z.f.	1

3356	Yapıp	T.	z.f.	1
3357	Yapışarak	T.	z.f.	1
3358	Yapıyormuş	T.	s.f.	1
3359	Yapma	T.	i.f.	3
3360	Yapmak	T.	i.f.	2
3361	Yapmaya başla-	T.	f.	1
3362	Yaprak	T.	is.	2
3363	Yaptığı	T.	s.f.	18
3364	Yaptıktan	T.	z.f.	1
3365	Yaptır-	T.	f.	1
3366	Yaptırarak	T.	z.f.	1
3367	Yaptırdığı	T.	s.f.	1
3368	Yaptırma	T.	i.f.	1
3369	Yara	T.	is.	3
3370	Yaralanan	T.	s.f.	1
3371	Yaralı	T.	sf.	1
3372	Yaralı ol-	T.	f.	1
3373	Yararak	T.	z.f.	1
3374	Yararlan-	T.	f.	1
3375	Yaratık	T.	is.	1
3376	Yaratıl-	T.	f.	2
3377	Yardım	Far.	is.	5
3378	Yardıma koş-	Far. – T.	f.	1
3379	Yardımcı ol-	Far. – T.	f.	1
3380	Yardım çağır-	Far. – T.	f.	1
3381	Yardım et-	Far. – T.	f.	7
3382	Yardım iste-	Far. – T.	f.	6
3383	Yardımsever	Far./T.	sf.	2
3384	Yarı	T.	sf.	11
3385	Yarılamadan	T.	z.f.	1

3386	Yarım	T.	sf.	4
3387	Yarın	T.	is.	2
3388	Yaslan-	T.	f.	2
3389	Yastık	T.	is.	5
3390	Yaş	T.	is.	38
3391	Yaşa-	T.	f.	23
3392	Yaşadığı	T.	s.f.	24
3393	Yaşamayıp	T.	z.f.	1
3394	Yaşan-	T.	f.	4
3395	Yaşanan	T.	s.f.	2
3396	Yaşandığı	T.	s.f.	1
3397	Yaşanmadığı	T.	s.f.	1
3398	Yaşanmaması	T.	i.f.	1
3399	Yaşanmış	T.	s.f.	1
3400	Yaşarken	T.	z.f.	1
3401	Yaşayan	T.	s.f.	9
3402	Yaşayıp	T.	z.f.	1
3403	Yaşındayken	T.	z.f.	1
3404	Yaşlı	T.	sf.	14
3405	Yat-	T.	f.	42
3406	Yatak	T.	is.	21
3407	Yatacak	T.	s.f.	1
3408	Yatalak	T.	sf.	1
3409	Yatamaz	T.	s.f.	1
3410	Yatan	T.	s.f.	6
3411	Yatarken	T.	z.f.	3
3412	Yatınca	T.	z.f.	1
3413	Yatır-	T.	f.	2
3414	Yatırdıktan	T.	z.f.	1
3415	Yatmadan	T.	z.f.	1

3416	Yatma	T.	i.f.	2
3417	Yatsı	T.	is.	1
3418	Yattığı	T.	s.f.	27
3419	Yattıkları	T.	s.f.	3
3420	Yattıktan	T.	z.f.	1
3421	Yavaş	T.	sf.	3
3422	Yavaş yavaş	T.	ik.	2
3423	Yavru	T.	is.	1
3424	Yavuz	T.	öz.is.	4
3425	Yavuz Sultan Selim	T. – Ar.	öz.is.	1
3426	Yaya	T.	is.	1
3427	Ya...ya	Far.	e.	3
3428	Ya...ya da	Far.	e.	11
3429	Yayılma	T.	i.f.	1
3430	Yayla	T.	is.	12
3431	Yaz	T.	is.	3
3432	Yaz-	T.	f.	6
3433	Yazarak	T.	z.f.	1
3434	Yazdığı	T.	s.f.	2
3435	Yazdıkları	T.	s.f.	1
3436	Yazdıktan	T.	z.f.	1
3437	Yazı	T.	is.	2
3438	Yazılı	T.	sf.	2
3439	Yazıp	T.	z.f.	1
3440	Yazmak	T.	i.f.	1
3441	Ye-	T.	f.	17
3442	Yediği	T.	s.f.	4
3443	Yedikten	T.	z.f.	2
3444	Yedinci	T.	sf.	2
3445	Yedir-	T.	f.	3

3446	Yedirip	T.	z.f.	2
3447	Yedirip içirmek	T.	dey.	2
3448	Yedirmek	T.	i.f.	1
3449	Yedirme	T.	i.f.	1
3450	Yedi	T.	sf.	10
3451	Yelci	T.	öz.is.	1
3452	Yele	T.	is.	2
3453	Ye-	T.	f.	6
3454	Yem	T.	is.	2
3455	Yeme	T.	i.f.	2
3456	Yeme içme	T.	ik.	1
3457	Yemek	T.	is.	13
3458	Yen-	T.	f.	1
3459	Yenge	T.	is.	2
3460	Yeni	T.	sf.	7
3461	Yeniden	T.	zf.	5
3462	Yer	T.	is.	204
3463	Yerdeki	T.	sf.	2
3464	Yerden kesilmek	T.	dey.	1
3465	Yer yurt	T.	ik.	1
3466	Yerleş-	T.	f.	1
3467	Yerleştir-	T.	f.	1
3468	Yerleştirdikten	T.	z.f.	1
3469	Yer tut-	T.	dey.	1
3470	Yer yerinden oyna-	T.	dey.	1
3471	Yeşil	T.	sf.	3
3472	Yet-	T.	f.	1
3473	Yeter	T.	ünl.	1
3474	Yetim	Ar.	sf.	2
3475	Yetiş-	T.	f.	6

3476	Yetişip	T.	z.f.	2
3477	Yetişkin	T.	sf.	1
3478	Yetiştiğim	T.	sf.	1
3479	Yetiştikleri	T.	sf.	1
3480	Yetiştiril-	T.	f.	1
3481	Yetkili	T.	sf.	1
3482	Yetmiş yedi	T.	sf.	1
3483	Yiğılı	T.	sf.	1
3484	Yiğılıp	T.	z.f.	1
3485	Yiğılıp kal-	T.	dey.	1
3486	Yık-	T.	f.	1
3487	Yıkka-	T.	f.	2
3488	Yıkamak	T.	i.f.	1
3489	Yıkanacağı	T.	s.f.	1
3490	Yıkayıp	T.	z.f.	2
3491	Yıkıl-	T.	f.	1
3492	Yıkılarak	T.	z.f.	1
3493	Yıl	T.	is.	21
3494	Yılan	T.	is.	5
3495	Yılbaşı	T.	is.	1
3496	Yıldız	T.	is.	2
3497	Yıldız kitabı	T.	is.	1
3498	Yıllarca	T.	zf.	2
3499	Yıllar yıllar	T.	ik.	2
3500	Yine	T.	zf.	35
3501	Yirmi	T.	sf.	6
3502	Yirmi dörd	T.	sf.	1
3503	Yitir-	T.	f.	1
3504	Yitir-	T.	mec.	1
3505	Yiyeceği	T.	s.f.	2

3506	Yiyecek	T.	is.	5
3507	Yiyecek	T.	s.f.	2
3508	Yiyecekken	T.	z.f.	1
3509	Yiyerek	T.	z.f.	1
3510	Yiyip	T.	z.f.	3
3511	Yoğrul-	T.	f.	1
3512	Yoğrulduğu	T.	s.f.	1
3513	Yoğun	T.	sf.	2
3514	Yok	T.	sf.	36
3515	Yok	T.	e.	6
3516	Yok	T.	is.	22
3517	Yokla-	T.	f.	1
3518	Yokluk	T.	is.	3
3519	Yok ol-	T.	dey.	4
3520	Yokuş	T.	is.	3
3521	Yol	T.	is.	108
3522	Yola çık-	T.	dey.	13
3523	Yola çıkan	T.	s.f.	1
3524	Yola düş-	T.	dey.	2
3525	Yola git-	T.	dey.	1
3526	Yola koyul-	T.	dey.	6
3527	Yol al-	T.	dey.	3
3528	Yolcu	T.	is.	6
3529	Yoldaş et-	T.	f.	1
3530	Yoldayken	T.	z.f.	1
3531	Yolla-	T.	f.	7
3532	Yollan-	T.	f.	1
3533	Yollayıp	T.	z.f.	1
3534	Yol yap-	T.	f.	1
3535	Yorgan	T.	is.	7

3536	Yorgun düş-	T.	dey.	1
3537	Yorgunluk	T.	is.	1
3538	Yorul-	T.	f.	3
3539	Yön	T.	is	1
3540	Yukarı	T.	zf.	16
3541	Yukarı	T.	sf.	4
3542	Yumuşak	T.	sf.	1
3543	Yunanlı	Far. – Yun.	hfk.	1
3544	Yurt	T.	is.	4
3545	Yurt yap-	T.	f.	1
3546	Yusufeli	İbr. – T.	öz.is.	5
3547	Yuva	T.	is.	2
3548	Yuva kur-	T.	dey.	1
3549	Yuvarla-	T.	f.	1
3550	Yuvarlan-	T.	f.	1
3551	Yuvarlanıp	T.	z.f.	2
3552	Yuvarlanma	T.	i.f.	1
3553	Yuva yık-	T.	dey.	2
3554	Yük	T.	is.	21
3555	Yükle-	T.	f.	1
3556	Yükleyip	T.	z.f.	1
3557	Yüklü	T.	sf.	1
3558	Yüksekçe	T.	sf.	1
3559	Yüksek	T.	sf.	2
3560	Yükseklik	T.	is.	1
3561	Yüksel-	T.	f.	2
3562	Yün	T.	is.	8
3563	Yürü-	T.	f.	9
3564	Yürüme	T.	i.f.	9
3565	Yürümez ol-	T.	f.	1

3566	Yürüyemez	T.	s.f.	1
3567	Yürüyen	T.	s.f.	2
3568	Yürüyerek	T.	z.f.	1
3569	Yürüyünce	T.	z.f.	1
3570	Yürüyüp	T.	z.f.	2
3571	Yüz	T.	sf.	4
3572	Yüz	T.	is.	32
3573	Yüz-	T.	f.	1
3574	Yüzbaşı	T.	is.	1
3575	Yüzdüğü	T.	s.f.	1
3576	Yüzdükten	T.	z.f.	1
3577	Yüzerken	T.	z.f.	1
3578	Yüzme	T.	i.f.	4
3579	Yüzüne bak-	T.	f.	1
3580	Yüzüne bakmamak	T.	dey.	1
3581	Yüzünü gör-	T.	f.	2
3582	Yüz yirmi	T.	sf.	1
3583	Zahmet çek-	T.	dey.	1
3584	Zalim	Ar.	sf.	2
3585	Zaman	İbr.	is.	148
3586	Zaman geçir-	İbr. – T.	dey.	1
3587	Zaman zaman	İbr.	ik.	2
3588	Zanaat	Ar.	is.	1
3589	Zannet-	Ar. – T.	f.	3
3590	Zannedip	Ar. – T.	z.f.	1
3591	Zapt et-	Ar. – T.	dey.	1
3592	Zapt ettikleri	Ar. – T.	s.f.	1
3593	Zarar	Ar.	is.	4
3594	Zarf	Ar.	is.	1
3595	Zat	Ar.	is.	3

3596	Zaten	Ar.	zf.	17
3597	Zayıf	Ar.	sf.	1
3598	Zayıat ver-	Ar. – T.	dey.	1
3599	Zehirli	Far.	sf.	1
3600	Zelzele	Onom.	is.	1
3601	Zemheri	Ar.	is.	1
3602	Zengin	Far.	is.	2
3603	Zengin	Far.	sf.	3
3604	Zeytin	Ar.	is.	1
3605	Zikir	Ar.	is.	1
3606	Zikir et-	Ar. – T.	f.	2
3607	Zincire vur-	Far. – T.	dey.	1
3608	Zindan	Far.	is.	1
3609	Ziyade	Ar.	sf.	2
3610	Ziyaret	Ar.	is.	4
3611	Zor	Far.	sf.	1
3612	Zor	Far.	zf.	2
3613	Zorla	Far.	zf.	1
3614	Zorlan-	Far.	f.	1
3615	Zurna	Far.	is.	5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

3.1. Doğaüstü Varlıklarla İlgili Memoratlar

3.1.1. Cin

C1. Salkımlı köyünün mezrasında iki üç arkadaş değirmene gitmek için yola çıkıyorlar. Ya daha önceden verdikleri buğdayın ununu almaya gidiyorlar ya da buğday bırakmak için gidiyorlar. Yolda giderlerken arkadaşlarından birisi ceviz ağacının dibine küçük abdestini yapıyor. Birkaç metre sonra bu adamın ağzı burnu yamulmaya başlıyor. Diyorlar ki seni cin çarptı. Şimdi düşünüyorum da bugünkü aklımla, o tepelerde çok şiddetli rüzgârlar olurdu. Belki de yolda hızlı gittiklerinden terledi, rüzgârın etkisiyle inme indi yüzüne. Tabi o arkadaşını tedavi etmek için o küçük abdestini yaptığı cevizin dibine getiriyorlar. Dualar okuyup cevizin dibinden dolaştırıyorlar.

İlkay Türün, 1946, Evli, Üniversite Mezunu, Gazeteci, Salkımlı Köyü.

C2. Benim doğan çocuklarım hep ölüyorlardı, yaşamıyorlardı. Hocaya baktırdık. Hoca da dedi ki senin doğan çocuklarını ümmi sübyan boğuyor dedi. Hamile kaldığın zaman tekrar gel beline bir bağ yapayım o zaman çocukların yaşar dedi. Tamam dedim, işte bir süre sonra da hamile kaldım. Gittim hocaya, hoca pamuk ipliğine yedi tane düğüm attı, okudu belime bağladı. Ben doğum yapana kadar o iplik belimde kaldı. İplik belimde kaldı ondan sonra doğum yapınca hocanın da söylediği gibi hemen çocuğa bağladık bu ipliği. Doğum yaptığım günün gecesi yatıyoruz. Odada bana doğum yaptıran ebe, eşim ben bir de çocuğum yatıyoruz. Gece geç saatte baktım ki yattığımız odanın kapısı gıcırdayarak açıldı. İçeriye bir kadın girdi ama yüzünü göremiyorum. Ama fark ettiğim kadarıyla elleri çok güzel. Bana iyice yaklaştıktan sonra üstüme ağırlık verip çocuğa doğru döndü. Kadına arkasından beri bakıyorum ama bir şey yapamıyorum. Sonra kendi kendime salâvat getirdim, kadın üstümden kalktı kapıdan çıkıp kaybolup gitti. Hocanın yaptığı o iplik çocuğumu da beni de o cinden korudu. Ondan sonra da doğan bütün çocuklarımın hepsi yaşadı. Çok çocuğum öldü. Dört tane çocuğumu toprağa verdim. Çocuklar bir haftalık ya oluyor ya olmuyor, ağlaya ağlaya ağızlarından kan geliyor çocuklarım ölüyor.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

C3. Annemin annesi köyde ebeymiş. Bir gece evin kapısı çalınmış. Adamın bir tanesi anneanneme sen ebeymişsin benim eşim hastalandı da gelip bir bakar mısın demiş. Anneannem de üstünü giyip gitmiş. Gittiği yerde büyük bir kalabalık var. Ama kalabalıktaki insanların ayağı tersmiş. Adam anneanneme demiş ki bak benim beş tane kızım var. Hanım tekrar doğuracak eğer erkek doğurtursan sana etek dolusu altın vereceğim demiş. Anneannem de tamam demiş. Doğum yaptırmış tabi ama o da kız. Anneannem çocuğu kundaklamış. Adamdan çok korktuğu için oğlan oldu demiş adama. Adam da çok sevinmiş tabi. O keyifle anneannemin eteğine soğan yaprağı doldurmuş hep. Onlar da o altınmış. Anneannem gelmiş eve yatmış tabi. Aradan beş dakika sonra adam geri gelmiş kapıyı vurmuş. Sen beni neden kandırdın, çocuk oğlan doğdu dedin ama kız çıktı demiş. Çabuk aldığı altınları geri ver demiş. Anneannem de onları eve sokmadım kapıda duruyorlar al altınlarını git demiş. Adam da alıp gitmiş. Sabah anneannem kalkıyor bir de bakıyor ki adam soğan kabuklarını aldığı yerde bir tanesini düşürmüştü. Gerçek altın çil çil. Meğerse bunlar cinmiş.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

C4. Babam anlatıyor bize. Her sabah kalkıyorum ahıra iniyorum bakıyorum ki at kan ter içinde kalmış. Bir gün iki gün derken bu böyle devam edince babam ne oluyor acaba buna bakmak lazım diyerek ahırda bir yerde saklanarak beklemeye başlamış. Epeyce vakit geçince tabi komşusundan bir kadın ahıra gelip atı alıp gidiyor. Babam saklandığı yerden çıkmamış. Aradan epeyce vakit geçince kadın atın üzerinde geri gelmiş. Attan inip tam ahırdan çıkacakken babam kadının saçlarından yakalamış. Kadın babamı tehdit etmiş. Eğer beni kimseye dersen bütün aileni öldürürüm size zarar veririm demiş. Aradan epeyce zaman geçiyor. Babamın komşularından bir kadının çocukları sürekli ölüyor. Meğerse bu cin gelir bebeğin ciğerini çıkartır yermiş. Babam da filan zaman benim başıma böyle bir şey gelmişti. Saklanıp bekleyin bakalım kimdir nedir öğrenelim demiş. Saklanıp bebeği beklemeye başlamışlar. Aynı kadın gelip tam bebeğin ciğerini ağzından çıkaracak bunu tutuyorlar. Kadın orada kendiliğinden ölüyor.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

C5. Çok eski zamanların birinde dedemlerin bahçesi varmış. Ablamlar oraya giderken Saime'nin Sırtı denilen bir yerde bir sürü ceviz ağaçları varmış. Orada bir de su kanalı varmış. İnce küçük bir yer. Orada cinler saklanır gelip geçenlere taş atarlarmış.

Kimine taş değerse o felç olur ya da çarpılmış. Ya bizleri korkutmak için anlatırlardı ya da gerçekten orada cinler vardı.

Ayten Akınlı, 1969, Evli, İlkokul Mezunu, Hasta Bakıcı, Zorlu Köyü.

C6. Bizim köyün üst taraflarında herkesin anlattığı bir nene var. Ama bu nene cin midir cinli midir belli değil. Bizim o taraflarda sağdan soldan getirip çok köpek bırakanlar olur. Onları toplamak için nerden geldiklerini bilmediğim avcılar mı toplayıcılar mı ne gelir. Bir gün onlar yine gelmiş köpekleri arıyorlar. Ama bir türlü denk gelememişler köpeklere. Bu bizim neneyle karşılaşmışlar. Ona köpekleri görüp görmediğini sormuşlar. Nene de oradan epeyce uzakta kalan bir yeri tarif ederek gidin hepsi orada demiş. Tabi gelen avcılar nenenin tarif ettiği yerin epeyce uzakta olduğunu bildikleri için gülp geçmişler. Sonra aradan saatler geçince arabalarıyla gitmeye başlamışlar. Nenenin bahsettiği yere yaklaşınca aralarından biri inip bakalım şu nenenin dediği yere demiş. İndiklerinde sahiden bütün köpeklerin orada bir arada olduğunu görmüşler. Aradan yine epeyce bir zaman geçtikten sonra bu nenenin cin olduğunu bilen iki arkadaş onu büyük bir kayalıktan aşağıya atmaya kalkmışlar. En sonunda neneyi aldatıp kayalıklardan aşağıya yuvarlamışlar. Normal bir insan düşse paramparça olur ama neneye hiçbir şey olmamış. Ayağa kalkıp az evvel düştüğü kayalıkların başındaki iki adama seslenerek ‘‘sizi ne öldüreceğim ne de güldüreceğim’’ demiş. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum ama bu iki kişi arabalarıyla beraber bir yere gitmek için yola çıkmışlar. Bu iki aile bindikleri araç seyir halindeyken hiç anlamadıkları bir şekilde şarampole yuvarlanmışlar. Arabaları öyle kötü hale gelmiş ki içinden bırak insanın sağ çıkmasını arabaya dair bile çok az şey kalmış geride. Bu iki adam gidip tekrar neneyi bulmuşlar ve kendisini rahatsız etmeyeceklerini söylemişler.

Murat Turan, 1997, Bekar, Üniversite Mezunu, İşçi, Ortaköy / Berta.

C7. Eskiden oturduğumuz evin 150-200 metre aşağısında dere akardı. Hemen hemen karşımda da arkadaşımın evi vardı. Akşam namazından sonra yatsıya doğru ben arkadaşıma gitmek için dışarı çıktım. Tek başıyım. Yaklaşık on dakikalık bir yolum var gidilecek. Bahsettiğim dereye doğru indikten sonra derenin üstündeki köprüden geçerek arkadaşımın evine varacağım. Kendi evimizin aşağısına indim, dereye doğru yürüyorum. Önüme beyaz elbiseli biri çıktı. Kafasını görüyorum ama yüzünü seçemiyorum. Ama ayaklarının ön tarafta değil de arka tarafta tarafta olduğunu fark ediyorum. Bu gördüğüm

kişi bana hiç ses etmeden önüme düşerek bana yol boyunca arkadaşlık etmeye başladı. Ben hem korkumdan titremeye başladım. Kendi kendimi bir şey olmaz diyerek motive etmeye çalışarak arkasından yürümeye devam ettim. Bir taraftan da aklıma gelen duaları okuyarak peşi sıra arkadaşımın evine doğru yürüyorum. Kendi kendime bağırp yardım isteyeyim sağdan soldan dedim ama arkadaşımın evinden başka kimsenin evi yok civarda. Arkadaşımın evinin önüne gelene kadar bana hiç ses etmeden yol arkadaşlığı etti. Tam evin önüne yaklaştığım anda önümden kayboldu gitti. Ben de çabuk çabuk eve girdim ve olanları anlattım. O gece korkudan geri eve dönemedim.

İlknur Karadeniz, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Aşçı, Borçka / Camili Köyü.

C8. Biz çocukken değirmene giderdik. Eskiler anlatırlardı burası sahiplidir, burada şu var burada bu var diye. Değirmenin dönmesini sağlayan bölümlerden birisi de sapandır. Derenin suyunun sapana aktığı yere doğru inerek orayı temizlemek istedik. Yukardan aşağıya doğru arkadaşım beni bir şey taşlamaya başladı bizi. Saklanacak bir yer olmadığı için değirmenin içine girdik. Bir süre sonra sesler kendiliğinden kesildi. Meğer suyun yatağına inelim derken cinleri rahatsız etmişiz.

Selahattin Altuntaş, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Elektrikçi, Ormanlı Köyü.

C9. Sabahtan kalkıp suya gittim. Su almak için bekleyen bir sürü insan vardı. Sıra bana geldiğinde kimsecikler kalmamıştı. Kendimi birden yolun aşağısında çamurlu bir yerde buldum. Tam kalkıyorum çıkacağım oradan bir türlü çıkamıyorum. Hemen yanı başımdan davul ve zurna sesleri geliyordu. Bir tarafımdan tutup beni oynatmaya başladılar. Neredeyse imsak vaktine kadar beni bırakmadı cinler. Salavat çeke çeke oradan yola doğru çıkmayı başardım.

Nihat Genç, 1947, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Yanıklı Köyü.

C10. Bizim köyün yaylasında değirmen vardı. Arkadaş da değirmende çalışıyor insanların buğdaylarını mısırlarını öğütüyor kendine pay alıyor. Bir gece değirmenin içinde cinler kolundan tutarak bunu oynatmaya başlamışlar. O gece sabaha kadar ne elinde hal kalmış ne ayağında. Sabah olup cinlerden kutulunca her şeyi bırakıp kasabaya inmiş. Bir daha da değirmene çalışmaya asla gitmem diye bize bu hikâyeyi anlatmıştı.

Nedim Yağcı, 1937, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Meydancık / Taşköprü.

C11. Bir gün babam kahveden eve dönüyormuş. Gece saat on ikiyi geçmiş. Kahveyle evin arasında baya bir mesafe var. O arada çeşitli ağaçların olduğu karanlık bir yer var. Geceleri hemen herkes oradan geçerken korkardı. Tam bu araya geldiğinde cinlerin davulla zurnayla çalıp oynadıklarını görmüş. Eve geldiğinde korkusu yüzünden belli oluyordu.

Gülhan Şahin, 1971, Evli, İlkokul, Pastaneci, Yusufeli / Alanbaşı.

C12. Bizim karşı komşumuz olan Nermin adında bir arkadaşım vardı. Arkadaşımın da aşağı yukarı beş yaşlarında bir kız çocuğu vardı. Her zaman kapının önünde, yani dışarılarda oyun oynamayı severdi. Bir akşamüstü yine arkadaşlarıyla epeyce oynadıktan sonra eve geri dönerken ayağı takılıp düşmüş. Sonra etrafta kimse olmadığı için yine yavaş yavaş eve geliyor. Eve geliyor ama durmadan ağlamaya başlıyor. “ Anne üstümde böcekler var” diyerek durmadan ağlıyor. Beni öldürmeye çalışıyorlar diyerek gece bir dakika bile gözünü kırpmıyor bu kızcağız. Sonra o kızı birilerinin tavsiyesiyle hocaya götürdüler. Hoca büyükçe bir kâğıda bir şeyler yazdıktan sonra bunu yattığı odaya asın demiş. Verdiği şeyi çocuğun odasına astıktan sonra kızın bütün şikâyetleri geçti gitti.

Naimgül Şahin, 1964, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Avcılar Köyü.

C13. Rahmetli babam bundan yirmi yıl önce Yusufeli yolundan gelirken cehennem deresinin önünden geçiyor. Yolun kenarından beri büyük bir ayının üstünde cinler oturmuş yolun karşısına geçiyorlar. Ellerindeki ip ayının boğazına bağlı olduğu için istedikleri tarafa çeviriyorlar ayıyı. Babam korkudan tepeden tırnağa titremeye başlamış. Aradan biraz zaman geçince ilerleyip yok olmuşlar. Babam da yoluna devam etmiş.

Gökhan Çelik, 1981, Bekar, Lise Mezunu, Sağlıkçı, Artvin / Korzul.

C14. Babam Korzul’un oradaki büyük köprüden geçerken yolun hemen kenarındaki bahçeye gözü takılıyor. Cinlerin ağaçlara çıkarak meyve topladıklarını gördüğünü söyledi. Bunu anlattığı yerin hemen bitişiğinde de bir tane mezarlık var. Yaklaşık beş altı tane gördüm dedi. Yüzlerini tam seçemediğini, ama üstünde uzun elbiseler olduğunu, gözlerinin kafalarının ön kısmında olmadığını, ayak parmaklarının ön tarafa bakmadığını, kimilerinde sakal olduğunu ama bizdeki gibi değil de garip bir şekilde olduklarını gördüğünü söylemişti babam.

Gökhan Çelik, 1981, Bekar, Lise Mezunu, Sağlıkçı, Artvin / Korzul.

C15. Eskilerden beri süre gelen adetlerimizden birisi de özellikle bayram günlerinde vefat etmiş olan büyüklerimizi ziyaret etmektir. Annem neredeyse her bayram bizi mezarlıklara götürürdü. Yine bir bayram günü annemle birlikte vefat etmiş olan büyüklerimizi ziyarete gitmiştik. Babamın defnedildiği mezarlık köyümüzün epeyce üstünde olduğu için gördüğümüz hısım akrabayla da bir taraftan bayramlaşarak ilerledik. Saat haliyle epeyce geç olmuştu. Babamın mezarlığına yaklaştığımızda annem durarak bakın çocuklar dedi. Mezarlığın üst kısmında bazı karartıların dolaştıklarını gördük. Anne onlar nedir diye sorduğumda bana ‘’ özellikle arefe günlerinden başlayarak bayramın birinci gününün sabahına kadar cinlerin ruhlarının salındığını insanlara bu vakitte görülebileceklerini söylemişlerdi. Korkudan mezara çıkamadan geri dönüp gitmiştik.

Gökhan Çelik, 1981, Bekar, Lise Mezunu, Sağlıkçı, Artvin / Korzul

C16. Eskiden bizim varlık köyünde, şimdi rahmetli oldu, İsmail Şentürk adında bir amcamız vardı. Bize cinlerini anlatırdı. Aslında herkesin yakınında olduklarını ama insanların onları göremediğini söylerdi. Hatta onlar bize bu kadar yakinken bakıp onları göremiyoruz diye bizimle kör diyerek dalga geçerlermiş. Onların da bizim gibi aileleri olduğunu, çocukları olduğunu anlatırdı. İsmail amca onlarla nerede olsa konuşur istediği zaman istedikleri yere giderdi.

Sinan Savaş, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Şoför, Varlık Köyü.

C17. Babaannem anlatırdı bize. Eskiden köyde yaşayan genç bir adam varmış. Bu adam kendisinin bir ayısı olduğunu, üstüne binerek her yeri dolaştığını anlatıp durmuş. Komşularından olan bir kadın merakından beni de ayıyla birlikte gezmeye giderken yanında götür demiş. Adam da tamam demiş. Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum, bir süre sonra bu adam gecenin bir vakti bu kadının evinin kapısını çalmış. Hazır mısın hadi gidelim demiş. Kadında o gecelik haliyle adamla birlikte gitmiş. Adam kadına demiş ki bak ayının üstüne bineceğiz ama sakın ola bismelenin adını bile aklından geçirme seni uyarıyorum demiş. Kadın da tamam demiş. Birlikte sahiden bir ayının üstüne binerek gezmeye başlamışlar. Kadın namazında niyazında olduğu için birden aklına besmele gelmiş. Daha o anda dolaştıkları yerin kenarında olan büyük çalılıkların içine düşmüş. Sabahın erken saatlerinde üstü başı perişan halde evinin kapısını çalmış. Evdekiler de bu ne hal deyince bütün bu yaşadıklarını anlatmış. Meğer o adam ayı suretinde bir cini sahiplenmiş.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

C18. Köyümüzde bu mahalleye doğru gelirken caminin hemen solunda kalan “Rasım Taşı” denilen bir mevki vardır. Bu bölgeye isim veren taşın tam anlamıyla somut bir yapısı yoktur. Bahsedilen bölgede irili ufaklı kaya parçalarından ziyade, özellikle “Rasım Taşı” diyebileceğimiz bilinen bir taşın varlığı mevcut değildir. Bu Rasım Taşı denilen bölgenin cinli olduğu anlatılırdı eskiden bu yana. Özellikle gece saatlerinde oradan geçmekte olan insanların üzerine taş atılırdı cinler tarafından. Özellikle gün batımı vaktinde oradan geçmek çok ama çok tehlikeli olduğunu bütün köylüler bilir.

Cemil Öngüner, 1959, Evli, Emekli, Seyitler / Sot Köyü.

C19. Bizim burada anlatılan “Rasım Taşı” hikâyesinin gerçeği şöyledir. Çoğu kimse bunu bilmez. Bir gün köyün gençleri bir araya toplanarak oturup sohbet ediyorlarmış. Vakit epeyce ilerleyince köyün aşağısında oturan gençlerden biri ben gideyim demiş. Diğer arkadaşları gitme gecenin bu vaktinde başına bir iş gelir korkarsın demişler. Bu delikanlı arkadaşları ne dediyse onları dinlemeyerek, ben gördüğüm hiçbir şeyden korkmam demiş. Kendisini dinlemeyen bu arkadaşlarına köyün gençleri bir oyun ediyor. O evine gitmek için yola çıkan gencin geçeceği istikamete kısa bir yoldan ulaşarak pusu kuruyorlar. Adam tam onların altından geçeceği sırada buna taş atmaya ses çıkarmaya başlıyorlar garip garip. Bu delikanlı da korkup arkadaşlarının olduğu yere geri dönüyor. Arkadaşları da ona hani korkmazdın sen ne oldu da geri döndün diyorlar. O da zaten arkadaşlarının bildiği bu hikâyeyi onlara anlatıyor. O vakitten sonra bahsedilen bu mevkiinin adı cinli olarak kalıyor.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.

C20. Ben seksen sekiz yaşındayım. Sana gördüğüm şeyi anlatıyorum. Ali ağa vardı. Bunun lise son sınıfa giden talebe bir oğlu vardı. Ben de ormancı olduğum için onlara sık sık gider gelirdim. O zamanlar devlet, memurlarına lojman yaptırıyor. Onun yakınında akan bir dere vardı. Oradan aşağıya doğru öylece bakıyordum. Bir de baktım ki bu bahsettiğim oğlanın arkasında üç beş kişi koşarak gidiyorlar. Bunlar nereye gidiyorlar diye merak ederek dışarıya çıktım. Arkasından gelenler beni görünce oğlanı tut diye bağırdılar. Arkasından gelen adamlardan biriyle beraber oğlanı yakaladık. Çocuğun yüzüne bakınca gözlerinin yuvalarından çıkacak kadar şişmiş olduğunu gördüm. Çocuk delirmiş gibi

kendini bir sağı bir sola vuruyordu. Bunu tuttuk eve götürdük. Aydın köyünden bir Rıza hoca vardı. Bu hoca yüz yirmi yaşındaydı. Çocuğı kolları bağı vaziyette karşısına getirdiler. Kolları bağı çünkü bıraksalar yerinde durmuyor, kaçıyordu. Çocuğı “oğlum sen nereye girdin ki bu cinler seni çarptı” dedi. Hoca bu soruyu sordukça delikanlı hepten bağırmaya başladı. Hocanın elinde fındık çubuğı vardı. Çocuğı bu çubukla vurmaya başladı. Bir taraftan da çocuğı doğıru seslenerek “Adını söyle!” diyerek bağıırıyordu. Bu delikanlı bir isim söylemeye başladı. Ama bu ismin daha önce ne bir insana verildiğini duymuşum ne de hayvana. Garip garip isimler söylemeye başladı çocuk. Çocuğın her defasında söylediğı isimleri bu hoca bir kâğıda yazıyordu. En sonunda hoca delikanlı çocuğın söylediğı bu isimlerle bir şey yaptı. Sonra çocuk iyileşti ve okuluna devam etti.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot.

C21. Bir gece vaktiydi. Evime gidiyordum. Yolun bir bölümü de mezarlığın kenarından geçiyordu. Korku içinde sine sine yürümeye devam ediyordum. Hiç mezarlara taraf bakmamaya gayret ederek yürüyordum ki mezarların birinin üstünde bir şey gözüme takıldı. Sanki biri mezarın üstüne çıkmış, kabrin içine girip çıkıyordu. Bu halle karşılaşınca hocamız bize cinlerden kurtulabilmek için dua öğretmişti. Besmeleyi çekerek hocanın öğrettiğı duayı okumaya başladım. Bir vakit geçince mezarın üstündeki o cinin kendiliğinden kaybolduğunu fark ettim.

Rüstem Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.

C22. İnsan ruhunun iki tarafı vardır. Birisi cini zikreder birisi Rahman’ı zikreder. Cin insanı kötü şeylere sevk etmeye gayret gösterirdi. Öyle ki kimin içine girebilirse onu gittiğı yoldan sapıttırılmış. Kendi istediğı şeyleri yaptırarak insanoğlunu kendi yolundan sapıttırılmış. Cinler de insanlar gibi evlenip çoğalırlarmış. Tıpkı bizim gibi imanlı olanları olduğu gibi iman etmeyenleri de varmış. Onlar özellikle imanı zayıf olan insanları yoldan çıkarabilirlermiş. Bizim çok eskiden büyük bir hocamız vardı. Özellikle cinin musallat olduğu insanı onların şerrinden kurtarır sonra da bir daha rahatsız olmamaları için onları namaza, zikre teşvik ederdi.

Osman Uzun, 1932, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

C23. Köylerde yaşadığımız için orman ve hayvancılığın dışında başka işlerde çalışamazdık. Bir gün ben başı olduğum ekiple birlikte ormanda çalışıyoruz. Akşamüzerine

doğru bir adamın sesi duyuldu ama çığlık çığlığa bağıyor. Yanına vardık ki böyle çukur gibi bir yere düşmüş ellerini hareket ettiremiyor. Hep birlikte onu düştüğü yerden çıkardık. Dua bilenler adama okuyup üfledi. Bir süre sonra adam kendine geldi. Bize anlattı ki odun kestiği yerde bir ses duymuş arkasını döndüğünde ayakları yerden kesilmiş. Meğer adamın kesim yaptığı o yerde cinler varmış. Cinler bazı yerleri sahiplenirler. İnsanın oraya yaklaşmasına izin vermezlermiş.

Osman Uzun, 1932, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

C24. Annem anlatmıştı bana. Babam ormanda çalıştıktan sonra akşamüzerine doğru eve dönüyormuş. Tam köy yoluna girmeye yakın eli ayağı birbirine dolanıp olduğu yere yığılıp kalmış. Sesi çıktığı kadar bağııp etraftan yardım istemiş. Yakın bir evi olan köylümüz sese çıkıp gitmiş. Bakmış ki babam yerde yatıyor. Etrafını da yanındaki çantasında olan bir ipi dolandırmış onun içinde yatıyor. Tek başına babamı kaldırıp köye götürmemiş adam. Babamın etrafına doladığı ipi iyice sağlamlaştırıp eve yardım istemeye gitmiş. Köyden birilerini daha alıp babamı olduğu yerden kurtarmışlar. Bir tane hoca vardı. Babamı ona götürmüşler. Bu hoca babamı okumuş iyileştirmiş. Babama meğer cinler musallat olmuş. Hoca eğer ipi etrafına sarmasaydın seni alıp götüreceklerdi demiş.

Osman Uzun, 1932, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

C25. Rahmetli ağabeyim köyde dolaşırken cinlerden perilerden söz açılmış. Bilen bildiğinden anlatmış biraz. Hava kararınca abim eve doğru gitmeye başlamış. Yolun üzerinde kendisine doğru gelmekte olan birilerini görür gibi olmuş ama bunların kafasında kazan varmış. Ayaklarının da geriye doğru olduklarını görmüş. Acaba birileri bana şaka mı yapıyor diyerek iyice dikkatli bakmaya başlamış. Fakat yine başında kazan olan ayaklarının ters olduğunu anladığı kimseler görmüş. Korkuyla geriye dönüp kaçmış. Eve varınca bizimkiler ne oldu sana yüzünde renk kalmamış deyince abim başından geçenleri anlatmış.

Şemsettin Yıldırım, 1958, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Ardanuç / Gümüşhane Köyü.

C26. Ardanuç Gümüşhane Köyünün Şogara Mahallesiinde eskiden kalma bir mezarlık var. Bütün köy ahalisi buradan geçerken çok korkarmış. Muzaffer abi dediğimiz biri yaşar köyümüzde. Muzaffer abi bu anlattığım yerden geçerken bir ses duyuyor. O

sesten dolayı çok korktuğu için bayılıp düşüyor. Abim de bir yerden geliyormuş. Hava karanlık ama yerdeki karartıyı gözüyle seçiyor. Eğilip bakınca yerde yatanın insan olduğunu anlıyor. Kendi kendine diyor ki benim bunu buradan götürmem lazım. Gece vakti yabani hayvan denk gelirse bunu burada parçalar diyor. Omzuna alıp eve götürüyor. Yolu üzerinde çeşmenin başında soluklanmak için duruyor. Hem de Muzaffer abinin yüzüne su vuruyor. Muzaffer abi yavaş yavaş kendine geliyor. Abim sana ne oldu diyerek sorunca o da mezarlığın üzerinde cinleri gördüğünü anlatıyor.

Şemsettin Yıldırım, 1958, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Ardanuç / Gümüşhane Köyü.

C27.Şimdi rahmetli oldu. Bizim köyde yaşayan Hediye ablamız vardı. Cinlerin perilerin oynadıklarını buna küçükken anlatmışlar. Bu ablamız bir akşamüstü evinin yukarısında otururken, gözü ilerideki bir kalabalığa takılmış. Birinin elinde def bir diğerinin başka bir müzik aleti olduğunu, bir taraftan çalarken bir taraftan da oynadıklarını görmüş. Acaba bu gördüklerim hayal mi yoksa gerçek mi diyerek kendi kendini şüpheye düşürmüştü. İyice dikkatli bakmaya başlayınca gördüğünün sahiden oynayan cinler olduğunu anlıyor. Hemen oradan kalkıp koşarak eve gitmiş.

Şemsettin Yıldırım, 1958, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Ardanuç / Gümüşhane Köyü.

C28. Eski zamanlarda yaşayan bir adam varmış. Bu adamın bir tane de kızı varmış. Kızını köyden birine nişanlamışlar. Anlattığım bu vakit çok eski zamanlar. Köylüler kendi köylerinde hasat yaptıktan sonra, civar köylere giderek oralarda toplayıcılık yaparlarmış. Adam kızını alarak çevre köylerden birine çalışmak için gitmiş. Gittiği köyde bir zaman çalıştıktan sonra kendi köyüne dönmek için kızıyla birlikte yola koyulmuşlar. Bir hayli yol gittikten sonra dinlemek için bir mezarlığın yakınlarında bu kızıyla birlikte oturmuşlar. Adam orada uyuya kalmış. Kendine geldiğinde kızının bir koluyla bacağının tutmadığını fark etmiş. Ne yaptıysa kız ayağa kaldıramamış. Sonra kızını sırtına alarak kendi köyüne varmış. Bu kız hocalara götürmüştü. Kız bir zaman sonra iyileşmiş. Fakat kolu bir daha hiç tutmamış. Kıza o dinlendikleri yerde cinler musallat olmuş meğer.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

C29. Cinler ben küçükken beni alıp kaçırmışlar. Büyüklerim ne yaptılarsa beni bir türlü bulamamışlar. En son çare olarak annem hocaya gitmiş. Hemşin’li Hoca derler kendisine. Zamanın büyük âlimlerinden biriymiş. Anneme filan yerde ağaç köklerinin olduğu yerde oğlun, git oradan al demiş. Beni cinlerin kaçırdığını söyleyince herkes korkmuş tabi. Hatırladığım kadarıyla beni gece oynatıyorlardı. Gündüz de uyuyordum. Acıktığım zaman da karnımı doyuruyorlar. Beni biriyle evlendirdiklerini, oynayıp zıpladığımızı hatırlıyorum. Beni bu olduğum yerden gelip kurtardılar. Ama bir zaman sonra yine kaçırdı beni cinler. Büyüklerim beni alıp hocaya götürdüler. Hoca da boynuma bir tane hamail astı. Hocanın o astığı hamaili hala daha saklarım.

Mehmet Güzel, 1929, Dul, Emekli, Okur Yazar Değil, Pehlivan Köyü.

C30. Bir tane adamla oğlu çalışmaya gidiyorlar. Akşam saatlerinde köylerine geri dönerken bir kuzunun bağırışını işitiyorlar. Hopa’da Kemalpaşa yakınlarında oluyor bu olay. Adam oğluna Hasan gel bu kuzuyu tutalım diyor. Baba oğul bu kuzuyu yakalıyorlar. Kuzuyla birlikte eve geliyorlar. Kuzu dile gelerek beni bırakın diye bağıyor. Kuzuyu ellerinden bıraktıkları gibi evin bahçesinde büyük bir tabut peyda oluyor. Hasan korkudan bırakıp kaçıyor. Babası biz durumun içinden çıkamayız ilk başta kuzuydu şimdi tabut oldu diyerek hocanın yanına gidiyorlar. Hoca bunu nereden aldıysanız aldığınız saatte aldığınız yere bırakın diyor. Bu cinler hayvan suretine girebilirler diyor. O mevtayı aldıkları yere omuzlayarak geri götürüyorlar. Bir daha da böyle bir şeye denk gelmiyorlar.

Mehmet Güzel, 1929, Dul, Emekli, Okur Yazar Değil, Pehlivan Köyü.

C31. Çarşıdan gelmiştim. Hava kararmak üzereydi. Çarşıdan ekmek almayı unutmuşum. Şimdi eskisi gibi ekmek yapamıyorum. Bir kişi yalnız başına ne edebilir. Köydeki fırından ekmeği alıp yukarıya doğru gelmeye başladım. Bu kestirmeden gelmek için merdivenler var. Oradan dinlene dinlene çıkarım dedim. Merdivenlerin ortasına geldiğimde beni birinin takip ettiğini gördüm. Ama arkamdan gelenin yüzünü seçemiyorum. Yarı yürür yarı uçar vaziyette insan suretinde cinler ardım sıra geliyor. Bu yurdun olduğu yere kadar çıktım ki arkamdan gelen o şeylerin hepsi kayboldu.

Mehmet Güzel, 1929, Dul, Emekli, Okur Yazar Değil, Pehlivan Köyü.

C32. Adamın bir tanesi yayladan topladığı meyveleri şehre getirip satarmış. Bir gün şehirden dönerken yaylasına, bir mezarlığın yanından geçiyormuş. Mezarlıktan geçerken

bir oğlağın bağırdığını duyuyor. Oğlağı yakalayıp atına bağı olan boş sepetlerden birine atıyor. Adam evine varıyor. Atını ahıra bağıladıktan sonra oğlağı da diğey hayvanlarının içerisine bırakıyor. Eve girince çocuklarına diyor ki ahırda bir kuzu var, gidin de önüne yem atın diyor. Çocuklar ahırın içine girince hayvanların yem yemesi için yapılan bagalar vardır. O bagaların içinde kefenlenmiş bir şey yatıyor. Korkudan çığlık çığlığa eve kaçıyorlar. Adam ahıra girip çocukların anlattığı manzarayı görünce hemen hocanın yanına gidiyor. Hoca da bu adama cinlere uğradığını, o kefenli yatan şeyi aldığı yere bırakmasını söylüyor. Adam kuzuyu ilk aldığı yere o kefenlenmiş ölüyü bırakıp kaçıyor.

Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

C33. Çok ufaktım. Zannedersen yedi sekiz yaş aralarındayım. Bir ormanın içerisinde çadırımızı kurmuş oturuyoruz. Gecenin bir vaktinde odanın içerisine atların geldiğini gördüm. Atlarında üstünde bir tane kadın diğeyinde de adam var. Atlar o kadar güzel ki üstüne süt döksen durmaz. Adam sağ elini atın yelelerinden beri tutmuş, diğey elindeki kırbaçla atın karnının altından beri arka kısmına şaklata şaklata kırbaç vuruyordu. Kardeşimle ben onların ortasında kalmıştım. O halde yataktan fırlayıp kalktım. Ormanın derinliklerine doğru gittim. Adamın biri ateş yakmış orada yatıyor. Ben gidince ateşin olduğu yere düşmüşüm. Adam da annemlere haber vermiş. Annem beni kucağına alarak eve götürdü. Beni yatağı yatırdı. Tam gözlerim almak üzereyken yatağı altından beri bir el bana doğru uzandı. Tekrar kendimi dışarı atarak ormanın içinde dolaşmaya başladım. Evden tekrar gelip beni aldılar. Sonra hocalara götürdüler beni, muska yaptılar. Hala daha geceleri ürkerek uyanırım. Özellikle Zemheri aylarında çok olur.

Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

C34. Amcam anlatmıştı bize. Yanındaki atlarla bir yere yük getiriyor. Bir yere gelince yanındaki hayvanlardan biri gitmemeye başlıyor. Diğey hayvanlar ilerlerken bu bir adım dahi atmıyor. Geçmekte olduğu o mevkiyle ilgili olarak oralarının cinli olduğu anlatılmış. Bizde cinlerin olduğu yerlerle ilgili olarak sahipli yerler derler. Yanındaki arkadaşıyla birlikte amcam düşünmeye başlıyor. En son atın üzerine bir cinin binmiş olabileceğini anlıyorlar. Arkadaşıyla birlikte amcam oradan iki tane ağaç kesip odunlarla atı itekleyerek o mevkiinin dışına çıkana kadar itekliyorlar. O sahipli yeri geçince at yeniden yürümeye başlıyor.

Nihat Kuru, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Kızılıcak Köyü.

C35. Kardeşimle beraber gece geç saatte balkonda oturuyorduk. İleriden oturduğumuz balkona doğru üzerinde yalnızca çizmelerini görebildiğim birinin yaklaştığını fark ettim. Gecenin karanlığında bu saatte burada kim olur diyerek korkmaya başladım. Kardeşime bizim tarafımıza doğru gelen o çizmeli adamı gösterdim. O da bana hiçbir şeyi göremediğini söyledi. Adamın oturduğumuz balkona iyice yaklaştığını görünce bağırarak içeri kaçtım. Gördüklerimi evdekilere de anlattım. Babaannem gördüğüm şeyin cin olduğunu, bana göründüklerini söyledi.

Nihat Kuru, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.

C36. O zamanlar daha çok küçüktüm. Akşamüzeri kardeşimle beraber amcamlara gidiyorduk. Amcamların evi de bizim evin altındaki derenin öbür tarafındadır. Kardeşim benden epeyce küçüktü. Zaten evden çıkarken uykulu olduğu için kardeşimi kucağıma aldım. Hava epeyce karanlık olmuştu. Derenin yanında kesme bir kaya vardı. İnsan o kayayı karanlıkta gördüğü vakit, onu yabani bir hayvan yahut başka bir şey zannedip korkabilirdi. Tam bu anlattığım yere varınca birisinin bana doğru seslenmeye başladığını duydum. Sesi kılçık kılçık geliyordu bana. Korkudan titremeye başladım. Sonra önümde bir takım karartıların gidip geldiğini görünce gözlerimi yumarak adım adım gitmeye devam ettim. Eve vardığımda yüzümde renk kalmamıştı. Olanları anlattım büyüklerime. Beni bir hocanın yanına götürdüler. Hoca bana çeşitli dualar okuyarak üfledi. Sonra da cinlerin kervanına denk geldiğimi söyledi. Meğer korkup kucağımdaki kardeşimi bırakmamı istemişler. Ben korkmadan yürümeye devam edince bırakmışlar beni.

Salim Erol, 1964, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tepedüzü Köyü.

C37. Arkadaşlarla yüzmeye gitmiştik ufakken. Onlar epeyce yüzmeyi biliyorlardı. Ben pek beceremiyordum. O yüzden benimle dalga geçiyorlardı. Onlar epeyce yüzdükten sonra gittiler. Ben orada kaldım. Biraz daha kendi kendime yüzeyim dedim. Aradan biraz vakit geçince sıcak bastırdı. Kayanın dibine geçip uzandım. İçim geçmiş. Kendime geldiğimde böyle yüzünü seçemediğim biri kafamın üstünde bana bakıyordu. Yerimden kımıldayamıyordum. Sesim de çıkmıyordu boğazımdan. Bana başımın üstünde epeyce baktıktan sonra gitmeye başladı. Gözümle giden şeyi takip ediyordum. Ayak parmaklarının ön tarafta olmadığını gördüm. Sırtı dönük gidiyordu ama ayak parmakları ben taraftaydı. Yattığım yerden kalkınca eve gidip gördüklerimi anlattım. Bana cine rastladığımı söylediler.

Öner Genç, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Harmanlı Köyü.

C38. Anlattığım olay bundan kırk beş elli sene öncesine dayanıyor. Anneannem anlatmıştı bizlere. Annemle teyzem yaklaşık altı yaşındalar. Oyun oynamak için dışarı çıkıyorlar. Biraz evden uzaklaşıyorlar. Anneannem akşam saat sekize yaklaşınca çocukları aramak için dışarı çıkıyor. Komşumuz oturdukları çok uzak bir yeri işaret ederek çocukları oralarda gördüğünü söylüyor. Anneannem de komşusunun tarif ettiği o yere tek başına gitmeye başlıyor. Yolda giderken tabi hava kararıyor. Vardığı bir yerde uçurumun kenarında patika bir yol varmış. Çocuklar buradan geçer mi geçmez mi diye düşünürken kızların bağırdığını duyuyor anneannem. Onlara doğru gitmeye başlıyor. Tam uçurumu geçtikten sonra birini görüyor. Bu gördüğü şey uzun boyluymuş. Ayakları da geriye dönmüş. Boy olarak normal bir erkeğin neredeyse iki katı kadarmış. Yüzü bembeyazmış. Üzerindeki kıyafetlerin de hepsi beyazmış. Babaanneme dönerek nereye gittiğini sormuş. Babaannem de korkudan cevap verememiş. O an içinden besmele çekmiş. Korka korka ilerleyerek çocukların yanına varmış. Çocuklar da arkamdan gelen o şeyi gördüler diyor. Sonra bir anda ortadan kaybolmuşlar. Korkup sarılmışlar çocuklar babaanneme. Oradan döndükten sonra babaannem hocaya gitmiş. Zaten o gecedan sonra babaannem akşamları yatamaz olmuş. Yaşadıklarını hocaya anlatmış. Yanında birileri varken gözüküyorlarmış babaanneme. Hoca on üç tane cininin olduğunu, birisinin çok asabi olduğunu söylemiş. On iki tanesinden kurtulabileceğini ama o asabi olan cinden kurtulamayacağını söylemiş. Babaannem aradan uzun bir süre geçtikten sonra bunları görmez olmuş.

Tümay Alkan, 1982, Bekâr, Üniversite Mezunu, Esnaf, Ardanuç / Hamurlu Köyü.

C39. Dedem anlatmıştı bana. Buğdayları değirmene götürmek için ata yükleyip yola çıkmış. Vakit tam karanlık olmak üzereyken düze varmış. Yük atın sırtında olduğu için ata binemiyor. Bütün o yükü dağ yollarından yokuştan çıkan at düzün ortasında adım atmıyor. Ne yaptıysa atı hareket ettiremiyor dedem. At kulaklarını dikip önündeki karanlığa taraf bakıyormuş. Dedem epeyce sinirlenince ata vurmak için tam sopasını kaldırıyor ama arkasından beri bir şey dedeme yapıyor. Hareket edememiş dedem. Bir şey de görememiş ama yere düştüğü vakit kendisini kapalı şeyin ayaklarını görüyor. Bir de bakıyor ki ayakları ters. O zaman anlıyor ki bu cindir. Salâvat getirmeye başlıyor yerde yattığı yerde. Sonra sonra açılıp kendine geliyor. Sonra köye dönünce yaşadıklarını köyün

hocasına anlatıyor. O da kendisine bir tane hamail yazıp veriyor. Dedem geceleri yatarken epeyce zaman ürkerek uyanmaya devam ediyor. Aradan bir vakit geçince bu haller dedemin üstünden kalkıp gitmiş.

Mustafa Demirtaş, 1958, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Ballı Köyü.

C40. Mustafa Pehlivan denilen biri varmış eskiden. Bu cinlerle alakalı ne zaman birileri bir şey anlatsa, onlarla dalga geçer ah benim bir elime geçseler dermiş. Köyden bir yere gidiyormuş bu adam. Bir derenin kenarına geldiği vakit hem su içmek hem de serinlemek için duruyor. Oturduğu yerde buna bir ses geliyor. Ses kendisine: “ Demek bizi arıyorsun ha!” diyormuş. Bir iki bu sesi duyunca kendisine şaka yaptıklarını zannediyor ama sürekli bu ses gelmeye devam edince cinlerin şerrine uğradığını anlıyor. Tövbeler tövbesi diye diye köyün meydanına zor atıyor kendini. Aklını da biraz bu olaydan mıdır bilmem yitiriyor.

İsmet Öztürk, 1941, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

C41. Yanımda oturan bu adamın ablası bundan seneler önce bizim köye çapa yapmaya gelmişti. Adı da Melahat'tır. Bu yanımda ki de Hasan teyzemin oğlu olur kendisi. Tarladaki çapa işini akşamın geç saatlerinde bitirmişler. Saat epeyce geç olduğu için onları köyelerine ben götürdüm. Dönüşte hava epeyce kararmıştı. Küçük bir su kanalının yanındaki patika yoldan köye doğru gidiyorum. Önüme nereden çıktığını anlamadığım bir kedi peyda oldu. Kedi biraz ilerimde yürüyor ama kedinin boyu bir uzuyor bir kısalıyor. Korkmaya başladım. Kendimi korumak için taş atmak istiyorum ama elime bir şey de gelmiyor. Önümden atlayarak bir ağaca çıktı. Ben de hızlı adımlarla eve vardım. Babaannem o zamanlar sağdı. Benim o halimi görünce bana bir şey olduğunu anladı. Bana su içirdikten sonra çeşitli dualar okudu. Kedi Suretinde cine denk gelmişim yolda.

İsmet Öztürk, 1941, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

C42. Birisi anlatmıştı. Mezarlığın yakınlarından geçerken su dökmüş. Anlattığı o zamanlar çok küçükmiş adam. O günden sonra geceleri rahatsızlık duymaya başlamış. Geceleri uykusunda bağırmaya, evin içinde bilinçsizce dolaşmaya başlamış. Hocaya götürmüş ailesi bu anlattığım adamı. Hoca okuyarak adamın cin şerrine uğramış olabileceğini söylemiş.

Mürsel Çelik, 1966, Evli, Lise Mezunu, İmam, Vazriya Köyü.

C43. Büyüklerimiz anlatırlardı bizlere. Özellikle cin şerrine uğramamak için bazı şeylere dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlardan birisi soğanıdır. Evin yakınlarına soğan ve soğan kabuklarının atılmaması gerekir. Bir diğer şey de kemiktir. Cinlerin hayvan kemikleriyle beslendiği de anlatılır. O yüzden insanların evlerinin olduğu bölgelere bu şeyler atılmaz.

Mürsel Çelik, 1966, Evli, Lise Mezunu, İmam, Vazriya Köyü.

C44. Özellikle cinlerin musallat olduğu insanlardan gözlemlediğim bir takım şeyler vardır. Bunların bazılarını sizinle paylaşmak isterim. Cinle alakalı rahatsızlık yaşadığı anlatılan insanların yüz ifadelerinde ciddi bir tutarsızlık vardır. Bu durumu şu şekilde anlatabilirim. Bebekler çok küçükken bizim anlayamadığımız şeylere gülümseyerek tepkiler verirler. Bu tepkimenin kaynağı olarak da melekler anlatılır. Meleklerin, bebekleri güldürdüğü yönünde çeşitli inançlar vardır. Bebeklerin o andaki gülümsemesi bilinçli bir şey değildir. Bazı insanların da, özellikle cinin musallat oldukları, yüzlerinde anlamsız ifadeler hasıl olur. Sanki yüz mimikleri birinin kontrolüne geçmiştir. Konuşurken seni dinliyormuş gibi dursa da akılları başka yerde olur. Bu durumlarda olan insanlarla çokça karşılaşmışlığım vardır.

Mürsel Çelik, 1966, Evli, Lise Mezunu, İmam, Vazriya Köyü.

C45. Benim çocukluk ve gençlik zamanlarımda cinler insana çok musallat olurdu. Cin tarafından insan çarpıldığı zaman kurtulup kurtulmaması cinin Müslüman olup olmamasına bağlıydı. Çünkü cinler de insanlar gibi farklı farklı dinlere inanabiliyorlar. Bizim mahallemizde bir çocuğa musallat olmuşlardı. Çocuk gece yatağından kalkarak evin içinde sabaha kadar dolaşıyordu. En son hocaya götürdüler. Hoca çocuğa musallat olan cinin iyi huylu olduğunu söylemiş. Yani bu cinin Müslüman olduğunu gösterir. Hoca çocuğa hamail yazmıştı. Bir süre çocuk bu cinlerin şerrinden kurtulmuştu.

Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.

C46. Büyüklerimiz anlatırlardı bize. İşte falan yere gitmeyin orası sahiplidir diye. Biz de küçük olduğumuzdan çok korkardık. Sonradan büyüdüğümde anlatılan bazı şeylerin doğru olduğuna bizzat şahit olduk. Bir gün köyde akşamüzerine doğru eve gidiyordum. Yaşım epeyce var. Gittiğim yerde bu anlattıkları cinli dere diye bir yer vardı. Oranın tam içinden değil de üstünden beri dolaşıyorum. Gittiğim yerde ayakta kilitlenip kaldım. Ayaklarım yürümez oldu. Kollarımı kaldırmak istiyorum kaldıramıyorum. İçimden

bildiğim duaları okumaya başladım ama korkumdan gözümde yaş gelmeye başladı. Bir süre sonra ellerim ayaklarım çözülmeye başladı. Koşa koşa eve vardım. Babaannem o zaman sağdı. Şimdi rahmetlik oldu. Babaannemi yatağından kaldırıp başımdan geçenleri anlattım. Yolda meğer yanlışlıkla onların arasına karışmışım. Yerde yatanlar varmış. Ben onların üzerine basınca rahatsız olup beni olduğum yerde tutuvermişler. Eğer dua okumasaydım beni alıp götürebileceklerini anlatmıştı babaannem.

Habip Bayraktar, 1959, Evli, İlkokul Mezunu, İşsiz, Cevizlik Köyü.

C47. Bizim köylülerden bir tanesi şehre iniyormuş. Bu bizim köyün kadınlarından birisi için, ayının üstüne binerek istediği her yere gidebiliyor diye anlatırlardı. Kimisi inanır kimisi inanmazmış. Bu benim köylüm şehre giderken yolda bu kadını görüyor. Kadın, büyük bir ayının sırtına binmiş oradan oraya atlıyor. Kadını bu ahval üzere görünce olduğu yere sinip kadını izlemeye başlıyor. Bir süre sonra kadın bunu fark ediyor. Yanına gelip: “Eğer beni gördüğünü birisine anlattıysan seni cinime öldürtürüm!” diyor. Adam da: “Kimseye anlatmam yeter ki beni bırak da gideyim.” diyor. Kadın adamı bırakıyor. Bir zaman sonra bu kadın ortalık kaybolup gitti. Akıbetini ne bilen var ne de gören.

Kibar Bozar, 1946, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizlik Köyü.

C48. Annem anlatmıştı. Eskiden şimdiki gibi her evde elektrik yokmuş. Annem bir gün arkadaşlarıyla oyun oynuyormuş. Samanlığa saklanıyor annem. Eskiden beri Sarıkız diyerek anlatılan bir hikaye varmış. Bu Sarıkız sanmalıkta bulunmuş genelde. Annem saklandığı yerden samanlığın bir köşesinde garip bir yaratık görmüş. Sarı ve uzun tırnakları olan uzun boylu bir yaratık görmüş. Eve kaçarak annesine anlatmış gördüklerini. Bu Sarıkızın cin olduğu anlatılmış hep. Özellikle düğün olduğu zamanlar ortaya çıkarak insanlara görünürmüş. Gelin arabalarının arkasına asılarak onların gitmesine engel olurmuş. Annemin köyünde bu cinle alakalı birçok şey anlatılmış.

Efe Evren Şençoruh, 2003, Bekar, öğrenci, Artvin / Merkez.

C49. Bizim köyümüz çok dağlık bir yerdedir. Bir yerden bir yere gidilirken patika yollardan gidilirdi. Gece geç saatlerde bir yerden bir yere giderken cinler beni taşa tuttu. Cinler taş atmaya başlıyor ama attıkları taşların hiçbiri bana gelmiyor. Zaten ekseriyetle o bölgeden gece geç saatlerde geçenleri taşlarlarmış. Fakat attıkları taşlar kimseye değmezdi. Rahatsız edilmek istemezlerdi.

Necmettin Şentürk, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Taşlıca Köyü.

C50. Benim büyüklerim cinlerle alakalı çok şeyler yaşamışlar. Hiç olmasa ayda bir kere ya kendi köylerinde ya da civar köylerden birinde insanlar cinlere çarpılırlarmış. Rahmetli dedem bu hikâyelerden çok anlatırdı bize. Bir gün dedemin kardeşi harman zamanı hasadı beklediği yerde çarpılıp kalmış. Kolları tutmaz konuşamaz olmuş. Getirmedikleri hoca kalmamış. En son güçlü hocanın biri dedemin kardeşinin üstündeki cin bağına çözmüş. Benim dikkatimi çok çekmişti bu işler. Yaşım ilerledikçe hem kendi köyümüzde hem de civardan hiç kimselerin cinlerin gazabına uğramadığını duyuyorum. Bir gün köyümüzde yaşayan yaşlı bir dedemiz vardı. Bu dede aynı zamanda da hocaydı. Eskiden olan bu cinli olayların neden günümüzde yaşanmadığını sordum. Hoca ilk başta bu soruma epeyce kızdı. Benim cinlerin varlığına inanmadığımı zannetti. Sonradan amacımın o olmadığını anlayınca anlatmaya başladı. Şimdi anlatmaya kalksak bir saat sürer. Ama özetle hocanın dediği kadar şimdiki zamanlarda cin olaylarının yaşanmamasının en önemli sebebi ışıkların bütün cadde ve sokakları aydınlatmasıymış. Cinler yaratılış mizaçlarıyla karanlıklarda yaşarlarmış. Elektriğin hayatın her alanına yayılmasıyla bu tür olaylar azalmış. Buna ek olarak da etrafın daha temiz ve düzenli olduğunu, mezarlıkların çöp kovalarının belli yerlerde olduğunu söyledi. Sonra cinlerin insanı etkisi altına alabilmesi için kişinin onlardan çok korkması gerektiğini söyledi. Şimdi anlattıklarını düşünüyorum da hoca gerçekten haklı. Bütün caddeler sokaklar ışıklar içinde. Sonra evvelden her yere yapılan o mezarlar artık yok. Önceden mesela köy yerlerinde bilhassa birinin yakını vefat edince oturduğu yerin uzağında defin edilmezdi. Bunun sebebi özellikle çetin kış aylarında yabani hayvanların köye inerek vefat etmiş insanları yemesi korkusuydu. Bu anlattığım olay evvelden yaşanmış. Büyüklerimiz anlatırlardı.

Yavuz Usta, 1960, Üniversite Mezunu, Emekli, Seyitler Köyü.

C51. Bu anlatacağım şeyi ben kulaktan kulağa dinledim. Kendim yaşamadım. Doğru mudur değil midir onu da bilmem. Çok eski zamanların birinde bir köy ağası varmış. Bu ağa çok zalim bir adammış. İnsanlara türlü türlü kötülükler edermiş. Şimdiki gibi böyle şehirlerde iş yok ki insanlar bırakıp gitsinler. O civarda bütün topraklar bununmış. Bir sürü eşi ve çocukları varmış. Çok evliymiş yani. Bu ağanın da bir tane kardeşi varmış. Bu kardeşi ağanın aksine insanlara iyi davranan merhametli bir adammış. Zamanında ailesiyle bu topraklara ilk geldiği zamanlar ellerinde yiyecekleri ekmekleri

yokmuş. Ama bu adamın rahmetli babası da ekmeği bol biriymiş. Babası vefat edince olmaz işlere başvurup hile ve hurdayla nice insanın elinden bütün mallarını almış. Gel zaman git zaman köylerinden bir genç komşusu olan kıza sevdalanmış. Kız da bunu çok seviyormuş. Eski zamanlarda ağa destur vermeden bırak düğünü ev bile kurulamazdı. Köyde herkes fakir olduğu için ağanın izin verdiği kadarıyla seveni sevdiğine verirlermiş. Bu oğlanın sevdiği kız çok güzel mülayim biriymiş. Oğlanı da köyde herkes severmiş. Aileler evlenmeleri için rıza göstermişler. Rıza göstermişler ama ağadan izin almadan evlenmeleri mümkün değil. Zaten öyle evlenenler için büyük dernekler düğünler kurulmuyor. Evlenen kişi ağanın eşrafından olursa iş başka oluyor o zaman. Aileler izin verince oğlanla kıızı birbirine katarak ağanın yanına yollamışlar. Evlenmelerine müsaade etsin diye. Ağanın huzuruna varınca bunlar, tabi oğlan da kız da en güzel elbiselerini giyinip kuşanmışlar, evlenmek için müsaade istemişler. Bu zalim adam daha önce bu kıızı fark etmemiş meğerse. Kıızı karşısında öyle görünce güzelliğinden çok etkileniyor. Oğlanı evine yolluyor. Kızın babasına da haber salıp yanına gelmesini söyletiyor. Tabi ağanın yaşı da epeyce var. Neredeyse babası yaşındaymış kızın. Adam ağanın yanına varınca kızını kendine aldığını söylüyor adama. Adam gücü yettiğince karşı çıkmaya çalışıyor ama kapı dışarı ediliyor hemen. Düğün dernek kuruyorlar. Bu oğlan elinden gelse ağayı öldürecek ama fırsat vermiyorlar. En son çare ağanın kardeşine giderek ondan yardım istiyor. Ağanın kardeşi, bundan önce de benzer şeylerin olduğunu, ama ağanın istediğini mutlaka aldığını, kendisini düşünmezse anasını babasını düşünmesini söyleyerek geri yollamış oğlanı. Bu anlattığım oğlanı değirmene giderken görmüşler en son. Bir daha da ne gören olmuş ne de duyan. Ağa halvet gecesi bu kıza dokunamamış. Elleri ayakları tutmaz olmuş. Yemekten içmekten kesilmiş. En son sağa sola saldırmaya vurmaya zarar vermeye başlayınca bunu zincire vurmuşlar. Ağanın ağzından bir tek bu anlattığım oğlanın adı çıkar olmuş. Ahırında yangınlar çıkmaya. Malları telef olmaya, çocukları birer birer ölmeye başlamış. Ne hekimler gelmiş ağaya ama çare bulamamışlar. En son bir hoca getirmişler ağaya bakması için. Hoca kitap açmış. Ağanın sevdiği kıızı elinden aldığı çocuğun, cinlere karışarak ona musallat olduğunu söylemiş. Hoca filan yerde değirmen var. Orayı yakıp yıkın demiş. Oğlanın karıştığı cinler orada yaşıyorlarmış. Ağanın adamları hocanın tarif ettiği değirmeni yakmaya gitmişler. Lakin daha yolu yarılamaadan bu anlattığım ağa kan kusarak ölmüş. Köylüler bir daha da o değirmene gitmemişler.

Samiye İrmiş, 1964, Evli, Okur Yazar, Ev Hanımı, Hatila / Tevnart Köyü.

C52. Dedem anlatmıştı bana. Bir gün yayladan dönüyorlar. Yolda gece olduğu zaman kuytu bir yerde ateş yakıp sabahlamak için konaklıyorlar. Dedemin yanında da iki tane arkadaşı varmış. Biri kardeşi bir diğeri de köyden komşusu. Ateş sönmeye başlayınca herkes yattıkları yerde uyumaya başlamışlar. Dedemin gözleri az bir şey dalmış. Bir çıtırtı duyunca kendine gelmiş. Bir de bakmış ki başında gözleri yüzünde olmayan, ayakları önde olmayan bir mahlûk kendisine bakıyor. Salâvat çevirmeye başlıyor ama sesi çıkmıyor. Yattığı yerden az doğrulup kardeşine bağıyor ama duymuyorlar dedemi. Gelen cin dedemin başından tutup atlarından birini alacağını söylüyor. Dedem konuşmaya çalışıyor ama sesi çıkmıyor. Sonra dedemi olduğu yere bırakıp atlardan birini alıp biniyor. Dedem bu fırsattan istifade kardeşini uyandırmak için sopanın ucuyla dürtüyor. Ama kardeşi uyanmıyor. Bu sefer o uyanmayınca sopayla koluna hızlıca vuruyor. Bakıyor ki yine ses yok. Bunları kesin boğdu diyor bu cin. Cin atın üzerine binip gidiyor. Dedem o zaman feryat figan bağırmağa başlayınca kardeşiyle komşusu uyanıyor. Ne oldu filan derken dedem başına gelenleri anlatıyor. Dedemin kardeşi kolunun acıdığını söyleyince kolunu sıyrıyorlar. Bakıyorlar ki kolu şişmiş. Dedem kardeşine kendisinin vurduğunu, uyandırmak istediğini fakat bir türlü uyanmadıklarını anlatıyor. Sabaha kadar uyumuyorlar. Sabah olunca varıp gidiyorlar. Cinin aldığı o atı da bir daha bulamıyorlar.

Ertuğrul Karataş, 1964, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Vezirköy.

3.1.2. Alkarası Alkızı

AK1. Bizim köyden bir adamın çocuğu doğunca kırkı çıkmadan ölüyormuş. Gel zaman git zaman doğan çocuğun başını beklemeye başlamışlar. Bir gece herkes uyurken kapı açılıyor içeri bu al kızı giriyor. Sessiz sessiz çocuğun başına gidiyor. Elini atıp tam çocukla uğraşacakken adam arkasından saçlarından yapışarak al kızını tutuyor. Adama sal beni ne olur diye yalvarmaya başlıyor. Adam seni herkese göstereceğim. Öldüreceğim seni diyor. Al kızı da beni bırak senin yedi sülalene artık dokunmayacağım demiş. Adam da salmış. O günden sonra adamın bütün çocukları yaşamış. Bu adamın soyundan gelen herkes al kızının hışmına uğramamak için adamın elbisesinden bir parça taşıyarak hayatlarına devam edermiş. Al kızı bu adamın kendi elbisesinden taşıyan hiç kimseye elini sürmezmiş.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot.

AK2. Eskiden doğum yaptığımız zaman, uzunca bir vakit bizi yalnız bırakmazdılar. Gelen ebe her kimse başımıza bir şey gelmesin diyerek çeşitli dualar okurlardı. Özellikle yeni doğum yapanlara ali basması gelirmiş. Ebe bir taraftan dua okurken diğer taraftan da bizim yattığımız yerin etrafına ip dolardı. Eğer bu ip dolanmamış olursa kadını veya çocuğunu boğarmış. İnsanın her tarafına baskı yapar ağzını burnunu kapatmış ama burun deliklerini kapatamazmış. Eğer burnunun deliklerini de kapatabilirse insan o zaman boğularak ölmüş. Bu yeni doğum yapanların etrafında anlattığım bu ipi en az üç gün çıkarmazdılar. Bu ipin sayesinde kötü ruh yeni doğum yapan kadınların yanına yaklaşmazdı.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

AK3. Gençlik zamanlarımda ebelere yardım etmeye giderdim. Bir kadın köyün birinde doğum yapmış. Fakat doğum yaparken yanında ne ebe ne de bir başkası varmış. Bize haber gelince, kadının doğum yaptığı köye gittik. Kadının sağlığı yerindeydi. Fakat kundaktaki ağlamaktan neredeyse ölecek. Ne yaptıysak çocuk yerinde durmuyor. Oralarda bir hoca vardı. Beni yolladılar ona. Daha yanına varır varmaz bana: “Bebeği herhangi bir askerin kucağına verin. Kollarında bir müddet tutup sallasın.” dedi. Biz de hocanın dediği gibi bir asker bularak bebeği kucağına verdik. Ondan sonra bebek kendiliğinden iyileşti. Meğer bebeğe al karası musallat olmuş.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

3.1.3. Diğer Ruhlar ve Başka Biçimlere Girmiş Varlıklar

DR1. Ben iki bin beş yılında evlendim. Bizim burularda şey vardır. Karabasan basması, ya loğusa kadınlara ya da yeni evlilere olur genelde. Öyle diyor eskiler yani ben çok bilmiyorum. Ben de ilk evliydim eşim sabah kalktı işe gitti, ondan sonra sanki böyle yatak odamın kapısının içinden bir şey geldi benim göğsüme oturdu. Boğazımdan sesim çıkmıyor, nefes alamıyorum. Ama benim dedemlerin anneannelerinin dediklerine göre onlara da olduğu için oradan biliyorum, salavat çevirmek gerekiyormuş. La İlahe İllallah Muhammeden Resulullah demek gerekiyormuş. Ama diyemiyorsun dilin bağlanıyor, nutkun tutuluyor. Ben de tabi ki korktum. Bir şekilde defol git başımdan, La İlahe İllallah dedim kayboldu gitti. Sonra kayınvalideme anlattım bu durumu, hocaya gittik okuttuk suyunu içtim geçti.

Ruhan Keskin, 1979, Evli, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Hatıla Köyü.

DR2. Annem bir gece uyanıyor ki kara kura basmış. Bir türlü kendine gelip kalkamıyor. Neyse bir çocuk ağlama sesi duyuyor ama kendine gelemiyor. Kendine gelir gibi oluyor biraz uyanıyor kırk günlük bebeği var, bebek durmadan ağlıyor. Yanında yatıyormuş bebeği de. Uyanıyor kendine geliyor bakıyor ki bebek yanında değil, ayaklarının olduğu kısımda yatıyor. Bebek kundaktan açılmış morarmış mosmor olmuş, hiç durmadan ağlıyor. Annemin bebeği o gecen sonra iki gün yaşıyor iki günden sonra ölüyor.

Sema Yaşariye Öztürk, 1977, Bekar, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

DR3. Bir sınıkçı vardı eskiden. Adam sınıkçılık yapardı ama çocuğu olmazdı. Doğan çocukları kırk günlük olmadan, ya yeni doğduğunda ya da bir aylıkken hep ölürlendi. Bunlar karısıyla bakıcıya gidiyorlar baktırıyorlar. Bakıcı diyor ki, sizin çocuğunuz doğduğu zaman kırk gün çocuğun başını ne gece ne gündüz hiç yalnız bırakmayacaksınız. Ocakta ateşiniz yanacak ve çocuğun başını yalnız bırakmayacaksınız diyor. Çocuğun üstünde ne bulursanız ateşe atacaksınız, yakacaksınız diyor. Bunlar karı koca çocukları doğunca beklemeye başlıyorlar. Gece gündüz hiç başından ayrılmıyorlar. Çocuk 15-20 günlük olunca kadının bir gece uykusu gelmiş, adam çocuklarını beklemeye başlamış. Sonra adamı da hafiften uyku bastırmaya başlamış. Bir ara gözleri kapanmaya başladığında irkilerek kendine bir geliyor ki çocuğun üstünde bir kurbağa var. Kurbağa gelip çocuğun göğsünün üstüne konmuş. Çocuğun göğsünden adam kurbağayı kaptığı gibi ateşe atıyor. Kurbağa bir anda kaybolup gidiyor. O gece sabah olunca gündüz öğlene doğru kapısına bir çocuk geliyor diyor ki, filan nene dedi ki merdivenden düştüm de sınıkçıyı gidip çağır da gelip baksın ayaklarıma. Adam gidip neneyi görünce bir de bakıyor ki ne merdivenden düşmesi de neyin birşey. Meğer bu nenenin bildiğin ayakları yanmış. Anlıyor ki benim çocuğumu boğmaya gelen cazı buymuş diyor.

Sema Yaşariye Öztürk, 1977, Bekar, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

DR4. Bir yılbaşı akşamı eğlenmek için bizim köyden yaklaşık yirmi tane genç toplanmışlar bir araya. Böyle yüksekçe bir tepenin üstünde eğlendikten sonra köye doğru inmeye başlamışlar. Dereye doğru indiklerinde alttan beri beyazlar içinde cadı görmüşler iki tane. Düşe kalka epeyce ilerlemişler. Bir tanesinin heybesinde erzaklar varmış. Yükü olduğundan o diğerlerinden epeyce geride kalmış.

Dural Keskin, 1946, Evli, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Seyitler Köyü.

DR5. Bizim köyde daha doğrusu eskiden anneleri çocuklarıyla birlikte yatarlardı. Şimdiki gibi öyle ayrı odalar sonra bebek yatakları yok tabi. Anne çocuğuyla yattıktan sonra sabah kalkıp bir bakıyor ki çocuk mosmor olmuş. Çocuğu da çok güzelmiş. Hocaya gidiyorlar, hoca da diyor ki çocuğunu cadı boğmaya kalkmış.

İlkay Türün, 1946, Evli, Üniversite Mezunu, Gazeteci, Salkımlı Köyü.

DR6. Askere gitmeden önceki vakitlerde olmuştu. O zamanlar renkli televizyonlar yok. Siyah beyaz o da herkesin evinde yok. Üç arkadaş birleşip komşunun evine televizyon seyretmeye gitmiştik. Akşam iyice karanlık çökünce yola çıkıp eve gitmeye başladık. En önde ben gidiyorum. Böyle patika bir yol ama her iki tarafında da büyük çalılıklar var yolun. İlk önce önümden bir tavşan fırlayıp kaçtı. Ben hiç önemsemedim. İkinci sefer ördek gibi bir şey geçti. Onu da pek umursamadım. O da yolun karşısına geçip kayboldu gitti. Biraz daha aşağı doğru ilerleyince üstünde siyah bir paltosu olan adam önümden geçmeye başladı. Bu sefer ben iyice korkup duraklamaya başladım. Ben duraklamaya başlayınca arkamdaki arkadaş ne oluyor korkuyor musun diyince ona yol verdim o da önüme geçti. Biraz daha ilerleyince dönüp arkama baktım ki arkamda beyaz bir at geliyor. Atın ağzında çakmak ateşi gibi bir parlayıp bir sönen ışıklar vardı. Benim arkamdan gelen arkadaşta arkana bak demeye çalışıyorum ama sesim çıkmıyor. Bie süre uğraştıktan sonra sesimi arkadaşşıma duyurdum. O arkasını döner dönmez anam diyerek feryat edince yol aşağı koşmaya başladı. Ben önde o arkada düşe kalka kaçmaya başladık. Öbür arkadaş hiç korkmadı ama, zaten elinde de sopa vardı. Gece indik bizim eve aceleyle girdik bu geride kalan arkadaşta beklemeye başladık. Ama ikimizin de bacakları hep ardıç dikenini olmuştu kaçarken. Yaklaşık yirmi dakika sonra da öbür arkadaş geldi. Hatta bize kızdı ki adam bırakılıp hiç gelinir mi diye.

Yılmaz Güzel, 1965, Evli, Kaloriferci, Seyitler Köyü / Çarbiyet

DR7. Uykumda gördüğüm şeyin etkisinden midir bilmiyorum, aşırı şekilde yoruluyorum. Kendime gelir gibi oluyorum, bir şey yapmak istiyorum yapamıyorum, kalkmak istiyorum kalkamıyorum, uyanmak istiyorum uyanamıyorum. O arada ya çarşafli kadınları görüyorum ya da üstüme gelen bir şeyleri görüyorum. O arada inliyorum tabi. Bunu bana yanında uyuduğum kişi anlatıyor bana. Bağırarak istiyorum bağırarak. Aslında bağırıyorum ama sesim çıkmıyor. Yani acı çekiyorum bütün bu anları yaşarken. Bir vakit sonra da kendiliğimden uyanıyorum.

Muhammet Keskin, 1973, Evli, Lastikçi, Lise Mezunu, Seyitler Köyü.

DR8. Adamın biri bahçelerde gezerken gece saatlerinde önünde bir kedi görüyor. Kediye iyice yakından bakınca çok sevimli olduğunu fark ediyor. Adam atından inip kediyi alarak heybesine yerleştiriyor. Biraz ilerledikten sonra kedi kendiliğinden gülmeye başlıyor. Epeyce ilerleyince yoldan biri rastlıyor adama. Soruyor adama heybende ne var diye. Adam da kedi var diyor. Heybesinden kedi kafasını uzatarak adama kedi böyle mi olur hiç deyince adamların ikisi de kaçıyor. Meğer kedi cazıymış.

Yücel Altıntaş, 1994, Bekar, Öğrenci, Sotibar Köyü.

DR9. Benim bir kızım vardı rahmetli oldu. O rahmetli olmadan önce 13 yaşındaydı. Genel yoğun bakımda yattı uzun yıllar. Ben de onunla beraberdim. Genel yoğun bakım ünitesinde ben de kızımın yanındaki yatakta yatıyordum. Bir gece uyurken hastanenin koridorundan bir yarım adam çıplak vaziyette gelip soyunma dolabına giriyordu. Oradan dilini uzatarak senin kızını öldüreceğim diyordu. Bunu söylerken elinde büyük de bir kılıç vardı. Ben bunu birkaç kez görünce çok etkilendim bu durumdan. Doktora gidip destek aldım. Çeşitli ilaçlar kullanmaya başladım. Başka bir gün aynı şeyi tekrar gördüm. Ama bu sefer diğerlerinden farklı olarak, yatığımdan kızımı almış götürüyor şeklinde gördüm. Elindeki kılıçla kızımı kesmeye götürüyor. Bir tane Hülya adında çok sevdiğim bir doktor vardı. Ondan yardım istiyordum. Bunların uykuda olduğunu söyleyemem. Anlattıklarımı gerçekten yaşadığım hissi bana oldukça baskın geliyor. Bu olayı yaşadığım günün ertesinde kızımı kaybettim.

Ayten Akınlı, 1969, Evli, İlkokul Mezunu, Hasta Bakıcı, Zorlu Köyü.

DR10. Eskilerin anlattığına göre epeyce zaman önce bir adam varmış. Tulum çalma konusundaki mahareti bütün memleketi sarmış. Tulumu öyle güzel çalarmış ki, maharetinden şeytanları, cazıları bile oynatmış. Hatta öyle ki şeytanların düğünü olduğu zaman onu gelip alır düğünlerinde tulum çaldırırılmış. Hatta bir keresinde kendisini tulum çalması için götürdükleri yerde mükâfat olarak soğan kabuklarıyla sarımsak kabukları vermişler. O da geri eve dönüyorken onları atıp savurmuş. Ertesi gün cebinde kalan birkaç soğan yaprağı altına dönünce eyvah eyvah çekip yıllarca kendi kendine ah etmiş. Aradan yıllar geçince adam ölmüş tabi. Hoca yıkayıp kefenleyip mezarının başına naşını getirince

duasını yapmaya başlamış. Bir zelzele gibi bir şey olmuş. Hoca kaçın kendinizi kurtarın demiş.

Yener Akduman, 1966, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Yusufeli / Bostancılar Köyü.

DR11. Bundan yaklaşık 20 yıl kadar önce Artvin merkezde oturuyorum ben. Bahçeli müstakil bir evde oturuyorum ailemle birlikte. Evimizin hemen yakınında da büyük bir havuz var. Bir akşamüstü yolun kestirme olması için havuzun olduğu yerden beri eve doğru geçiyorum. Yolda bir baktım eniştem rastladı bana. Mustafa ağabey bu saatte burada ne arıyorsun burada dedim. O da ban hiçbir şey söylemeden bakıyor. İyice yaklaşınca baktım ki belden aşağısı yok. O korkuyla Mustafa ağabey sana ne oldu dedim. O da bana cevap vermek yerine “adaş adaş adaş” diye bağırarak kollarını her iki yana bir kuş gibi çırparak hareket etmeye başladı. Ben de o korkuyla kendimi eve zor attım. Yaklaşık 20 gün boyunca bu anlattığım olayın etkisinden kurtulamadım.

Atasoy Oral, 1974, Evli, Üniversite Mezunu, Operatör, Şavşat / Çavdarlı Köyü.

DR12. Eskiden mısır ile buğdayın hasat zamanı yaklaştığında tarlanın içinde yahut yakınında bir kulübenin içinde beklermişler. Gece olduğu zaman çeşitli yabani hayvan, ayı veya domuz gelmesin diyerek beklerlermiş. Dedem bir gün tek başına gelmiş tarlayı beklemek için. Vakit gece yarısı olduğu zaman tulum sesi duymaya başlamış dedem. Dedem sesleri duyunca dışarı çıkmış. Nasıl olduysa cazılar dedemi horon oynatmaya başlamışlar. Bir sefer iki sefer değil ama sabaha kadar bırakmamışlar dedemi oyundan. Dedem hal böyle olunca tek başına gitmeye korkmuş. Bu sefer üç kişi gitmişler gece tarlayı beklemek için. Saat yine gece yarısına yakınken bu sefer üçünü birden alarak sabaha kadar hepsine horon oynatmışlar.

Yaşar Kılınç, 1977, Evli, Lise Mezunu, Şoför, Tütüncüler Köyü.

DR13. Bursa’da komşumun evinde yatıyorum. Yüz üstü yatıyorum. Yanımdaki birkaç tane arkadaş uyanıklar yanımda sohbet ediyorlar. Kendi kendime ağzımı bir o tarafa bir bu tarafa oynatmaya başlamışım. Onlar anlatıyor bana bunu sonradan. Ben de ayağa kalmak istiyorum ama kalkamıyorum. Yanımdaki arkadaşlar bu böyle bir şey yapmazdı diyerek kaldıralım bunu demişler. Baya zaman sonra üstümden gitti. Yelcidir o, biz karakura deriz ona. Karakuranın parmaklarından biri delikmiş. Böyle eliyle insanın ağzına bastırıldığı zaman boğulan kişi oradan hava almış zor da olsa. Bu iş başıma gelmeden önce

dua okumadan yatardım. Sonra yatmadan evvel hep dua okuyarak uyumaya başladım. Bu iş kimin başına da geldiyse ona dua okuyarak uyumasını söyledim.

Zeki Kartal, 1957, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Artvin Merkez.

DR14. Bir gece rüyamda mıyım yoksa uyanık mıyım tam bilemiyorum. Üstüme büyük bir ağırlığın çöktüğünü beni sıkıştırdığını hissediyorum. Ben aslında eskiden beri güçlü kuvvetli biriyim ama üstümdeki yükü bir türlü kaldırıp atamıyorum. Bir zaman sonra üzerimdeki baskı kendiliğinden kalktı. Eskiler buna karabasan yahut karakura derlerdi.

Cemal Çelik, 1944, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şavşat / Tepeköy.

DR15. Gecenin ilerleyen saatlerinde yattığım yerde uyuya kalmışım. Kendime bir geldim ki bir şey beni boğuyor. Böyle elleriyle bastırılmış boğazıma ağzıma, nefes alamıyorum. Bir türlü ayaklanamıyorum. Epeyce mücadele ettikten sonra kendime geldim. Bu durum uzun süre başıma gelmeye devam etti. Büyüklerime bu yaşadığım olayı anlattım. Meğer beni böyle boğan şey karakuraymış. Bana yatmadan evvel ceketimin iç kısmını dışarı çıkararak yastığa sarıp yatmamı söylediler. Ben de söyledikleri şekilde evdeki ceketimin birisini ters çevirerek yattığım yastığa sardım. Ondan sonra bana hiç uğramadılar.

Süleyman Haser, 1972, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Seyitler Köyü.

DR16. Bizde cazı olarak bilinen varlığın cinsiyeti kadındır. Büyüklerimiz anlatırlardı. Ben şahsen şahit olmadım. Sabah ahıra gittiklerinde hayvanlardan birinin çok terlemiş olduğunu görürlermiş. Veyahut hayvanların boyun bağlarının, biz onlara kirhal deriz, çözülmüş olduklarını görürlermiş. Bahsettiğim şekilde terli olarak görülen bu hayvanların cazı tarafından kaçırılarak gezdirildiğini anlatırlardı. Anlattıklarım yalnızca benim büyüklerimin şahit olduğu olaylar değildir. Birçok hane bu duruma benzer olaylarla karşılaşmış eskiden. Bahsettiğim bu olayın kanıtını şu şekilde anlatırlardı. Köylünün ahırında birden fazla hayvan var. Fakat onlardan bir tanesi terli oluyordu ve üstelik çözülmüş halde olarak bulunuyordu ahırın içinde.

Cemil Öngüner, 1959, Evli, Emekli, Seyitler / Sot Köyü.

DR17. Annemin annesi anlatmış bu hikayeyi. Bir gün değirmene gitmişler öğütülen buğdaylarını almak için. Üstünde beyazlar olan bir adam, onun için ermiş diye anlatırlar, değirmen taşının hemen üstünde kimseye ses etmeden oturuyormuş. Epeyce insan

değirmenin etrafında toplanmış, değirmende öğütülen mallarını almayı bekliyormuş. Bu evliya taşın üstünde ayağa kalkarak: “Bismillah demeyenin malları gelsin de gitsin.” demiş. Sonra bir de bakmışlar ki Musa amcanın bir tane koçu bu evliyanın ayaklarının dibine gelmiş. Vardır bu işte bir keramet var diyerek gelen koçu kurban etmişler. Evliya demiş ki: “Herkes etinden yesin ama kemikleriyle postunu atmayın.” demiş. Herkes koçun etinden yemiş. Kemiklerini de postunun içine koymuşlar. Sonra postun içine atılan kemikler canlanıp tekrar koç olmuş.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

DR18. Babaannem epeyce uzak bir yola gitmiş. Nereye gitmek için yola koyulduğunu şu anda hatırlayamıyorum. Yolu epeyce uzun olduğu için bir hayli acıkmış ve yorgun düşmüş. Biraz soluklanmak için bir ağacın gölgesine sığınarak dinlenmeye başlamış. Birden kendisine seslenen birinin olduğunu duymuş. O gelen kişi böyle aksakallı biriymiş. Babaanneme: “Aç mısın?” demiş. Babaannem de aç olduğunu söyleyince bu evliya: “Bismillah demeyenin unu eleği gelsin!” demiş. Bir de bakmış ki babaannem bir torba unla elek peyda olmuş. Unu eledikten sonra ekmek yapıp yemişler. Evliya ortadan kaybolmuş. Ama o gelen elek ortada kala kalmış. Babaannem de bu olayı anlattıkları kişiler kendisine inanmaz diyerek eleği de yanına alarak yoluna devam etmiş.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

DR19. Babaannem anlatırdı. Bir gün vefat eden büyükleri ziyaret etmek için köydeki mezarlığa gitmişler. Orada bekleyen beyaz sakallı bir dede bir varmış. Adama doğru yaklaştıklarında dede ayağa kalkıp: “Yanınızda yiyecek bir şey var mı?” demiş. Bizimkiler de heybelerinde bir parça ekmek olduğunu söyleyip ona vermişler. Mezarlıkta bir şeylerle uğraşırken aksakallı dedenin birden ortadan kaybolup gittiğini fark etmişler.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

DR20. Rüya gördüğümü anımsıyorum. Bağırıyorum ama sesim çıkmıyor. Yanımda oğlum vardı. Erkut’a seslendim. Bana yardım et beni boğuyorlar dedim. Büyüklerden böyle şeylerin olduğunu öğrenmiştim. Oğlum da bana yardım edince kendime geldim. Besmelesiz yattığımız zaman bu Karabasan gelir insanın üzerine çökermiş.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

DR21. Köyün birisinde ölenlerin hepsi hortluyormuş. O gün de köye lakapları Korkak ile Pehlivan olan iki adam gitmiş. Bu iki adam köylere toplayıcılık yapmaya giderlermiş. O gün de köyde ağanın oğlu ölmüş. Ağanın oğlunun cenazesini kimse beklemeye yanaşmamış. Cenazeyi camiye götürmüşler. Toplayıcılar da oraya gitmiş. Ağa bu iki adama oğlumun cenazesini bekleyin size istediğinizi vereceğim demiş. Bunlar da gece cenazeyi beklemeye başlamışlar. Saat epeyce ilerleyince Pehlivan Korkak'a sırayla uyuyalım demiş. İlk bekleme sırası Pehlivan'ınmış. Birkaç saat bekledikten sonra Korkak'ı uyandırmış. Pehlivan yatmış uykuya bu sefer. Korkak beklemeye başlayınca bir ses duymaya başlıyor. Kendisine gelen ses kalkayım mı şeklinde soru soruyormuş. Korkak uyuyan Pehlivan'ı kaldırıp mevtanın kendisine kalkayım mı diyerek soru sorduğunu anlatıyor. Pehlivan uyandıktan sonra cenazeden kalkayım mı diyerek yeniden ses yükseliyor. Pehlivan da kalkacaksan göreceğin de var diyerek karşı çıkıyor gelen sese. Yerde yatan mevta kalkıp ayaklanınca birbirine girerek dövüş etmeye başlıyorlar. Sabahın ilk ışıklarına kadar bu kavga sürüyor. Horozlar ötmeye başlayınca bu hortlak artık beni bırak diyor. Fakat Pehlivan bırakmıyor. Hoca sabah ezanını okumaya başladığında hortlağın canı tekrar çıkıyor. Mevtayı mezarına yatırdıktan sonra Pehlivan, kendisine bir hurma kazığı getirmelerini istiyor. Pehlivan getirdikleri kazığı mezarın ortasına çakıyor. Bu olaydan sonra o köyde artık kimse hortlamıyor.

Erkut Kılıç, 1990, Bekar, İlkokul Mezunu, İşçi, Varlık Köyü.

DR22. Ağır basan dediğimiz şey insana derin uyku bastığı zaman gelirmiş. Ayağının ucundan başlayarak göğsünün üstüne kadar çıkar. Şekli tavşan gibidir. Göğsünün üstüne geldiği zaman eliyle ağzını burnunu kapatır insanın. Elinin ortasında büyük bir delik varmış. Bu delik sayesinde insan boğulmaktan kurtulmuş. İnsanı yattığı yatağında o kadar daraltır ki her yerinden ter boşalmış uyuyanın. Kafasında takılı bir tane papağı vardır ağır basanın. Üstüne çıktığı vakit eğer anlarda elinle papağını kaparsan başından, senden papağı almak için istediğin her şeyi yaparmış.

Ahmet Özseker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

DR23. Eski zamanlarda cazılar vardı. Sabah ahıra indiğimizde bazen atın boynundaki yelelerini örülü bulurduk. Kimi zaman atların terlemiş olduğunu görürdük. Bu cazılar evvelden çok vardı. İnsanlar bunlarla başa çıkamayınca, bütün hocalar bu cazıları toplayarak bir gözeye kapattılar. Sonra da hepsini yaktılar.

Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

DR24. Bir tane arkadaşım vardı. Onun bana anlattıklarını söylüyorum. Kendisi geceleri yan yattığı zaman, yüz üstü yattığı zaman bir şey olmuyormuş. Fakat sırt üstü yattığı zaman al basıyormuş. Bizim buralarda al basması derler. Ne kolunu ne bacağına hiçbir yerini hareket ettiremiyormuş.

Mirza Karaçam, 1945, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tosunlu Köyü.

DR25. Babam ahırını temizle demişti. Biz altı kardeşiz. Ahıra indim bir de baktım ki atın saçları kadın saçı gibi üç dala ayrılarak örülmüş. Babama derdim ki baba kim örüyor bu atın saçlarını, babam da bana cinlerin perilerin ördüğünü söylerdi. Bir akşam bekleyeyim göreyim onları dedim ama o akşam ne gelen oldu ne giden.

Mirza Karaçam, 1945, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tosunlu Köyü.

DR26. Bir gece yattığım yerde gözlerimi açtım. Kalkmak istiyorum kalkamıyorum. Küçüğüm daha o zamanlar. Anne diyerek bağıriyorum ama ses boğazımdan çıkmıyor. Kapının açılarak odaya birinin girdiğini görüyorum ama hareket edemiyorum. Aradan bir zaman geçiyor yine uykuya dalıyorum. Yine kendime gelir gibi olunca nefes alamadığımı bir şeyin beni boğmaya çalıştığını görüyorum. Ekseri besmelesiz yattığımız zaman gelirmiş bu ağırbasan. Bu anlattığım şeyler ben on iki yaşına gelinceye kadar devam etti. Beni hocaya götürdüler. Hocaya bana ağırbasanın geldiğini anlattım. Hoca da bana muska yazdı. Muskayı yazdıktan sonra bu anlattığım şeyleri bir daha yaşamadım.

Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.

DR27. Beni bu karabasan çok rahatsız eder. Bunun sıkıntısını halen daha çekmekteyim. Gece yattığım yerde bunun yatağa çıkmasını duyarım. Yatağa çıkıp üstüme basmaya başlar. Ben daralmaya başlıyorum ama yattığım yerden kıpırdayabilmenin imkânı yok. Onunla çok mücadele ediyorum. En son kendime gelerek ayağa kalkıyorum. Aradan birkaç gün geçiyor aynı şeyi bir daha yaşıyorum. Bu musallat olduğu zaman dua okuyun geçer derdi büyüklerimiz. Beni ne zaman sıkıştırırsa dua okuyorum ama bir türlü geçmiyor bu illet. Bir gece yine ayakucumdan üstüme doğru çıkıyordu. Nasıl ettiysem elimle kuyruğundan yakaladım. Mücadele etmeye başladım onunla. Bir zaman sonra pencerenin içinden geçerek kaybolup gittiğini gördüm.

Hamdi Yılmaz, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizlik Köyü.

DR28. Benim bir arkadaşıım vardı. Onu da bu karabasan çok rahatsız edermiş. Ne yaptıysa bir gece bile rahat uyku uyuyamazmış. Bir gece buna yine karabasan geliyor. Kış ayında olduğu için gece yatarken soğuk olmasın diyerek sobayı odun dolduruyor. Karabasan gelip bunun nefesini kesiyor ama can havliyle yataktan atlıyor. O geceye kadar karabasan gelip rahatsız edermiş ama çok da bunalmazmış. O gece üst üste yataktan birçok atlayarak kalkıyor. Bu gece artık uyumayayım diyor kendi kendine. Eğer uyursam bunlar beni bu gece boğar diyor. Neyse yataktan kalkıyor. Oturduğu yerde bir süre sonra yeniden uyuklamaya başlıyor. Uykudan bir uyanıyor ki bunlar yine kendisini boğmaya çalışıyorlar. Can havliyle atlacağı gibi yanan sobayı bunların üstüne fırlatıyor. Evin içi hep köz parçaları sonra da duman oluyor. Pencereyi açıyor yerleri ıslatıyor sonra da uyumuyor sabaha kadar. Sabah olunca uykuya dalıyor. Bu olaydan sonra anlattığım arkadaşımı daha da rahatsız etmemişler. Elleri yanmıştır. Hale daha anlatır o geceyi.

Hamdi Yılmaz, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizlik Köyü.

DR29. Özellikle evimizin oturma odasında yattığımız zaman, bu karabasan dedikleri şeyin, beni boğmaya çalışarak özellikle iç bunalıma girmeme sebep olmuşluğu vardır. Evin içerisinde olmadık hallerde sıkıntı çekmeye başlıyorum. Çok paramız olduğunu görüyorum, neredeyse bir oda dolusu kadar. Sonra bu paradan borçlarımızı veremiyorum. Yine evin mutfağına geçiyorum. Mutfakta odanın çekirdekle dolmuş olduğunu görüyorum. Çekirdekler kabuklarından çıkmış vaziyette her tarafa yığılı olarak duruyorlar. Onları teker teker tutarak pencereden atmaya çalışıyorum. Bu bahsettiğim durum o yaşadığımız evden taşınana kadar sürdü. Sonra kendiliğinden kaybolup gitti.

Uğur Navdar, 1993, Bekâr, Üniversite Mezunu, İmam, Borçka / Gündoğdu Köyü.

DR30. Başıma gelmeyeli yıllar oldu. Şimdi anlatıyorum diye tekrar gelmezler inşallah. Gece yattığım yerde üstümde ağırlık olurdu. Yataktan kalkmaya çalışırdım ama üstümdeki karabasan buna izin vermezdi. Bağırılmaya gayret ederdim sesim çıkmazdı. Aslında annem birkaç sesime gelip beni uyandırdı ama, bana sanki sesim hiç çıkmıyormuş gibi geliyordu.

Necmettin Şentürk, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Taşlıca Köyü.

DR31. Oturma odasında uyuya kalmışım. Gece saat iki buçuğa geliyordu. Yattığım yerde üstüme bir şeyin bastırıldığını hissettim. Gözlerimi açıyorum ama kıpırdayamıyorum.

Kanepenin içine gömülüydüm sanki. Nefes alıyorum ama çok güç nefes alıyorum. Bağırma çalışıyorum fakat sesim çıkmıyor. Birkaç gün böyle devam edince hocaya gidelim diye tutturdu evdekiler. Karabasan geliyormuş bana. Babam ben küçükken böyle bir şey olunca yastığın altına bıçak koyardı. Üst üste iki gece yatarken yastığın altına bıçak koydum. Bir daha da olmadı.

Ertuğrul Karataş, 1964, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Vezirköy.

DR32. Adamın biri yolda gidiyormuş. Şeytan önüne çıkararak nereye gittiğini sormuş. Adam da insanların bir ağaca taptığını, onu kesmek için filan yere gittiğini söylemiş. Şeytan adama: “ Sana her gün bir altın versem, sen de karşılığında ağacı kesmesen olur mu?” demiş. Adam kendisine yapılan bu teklif karşısında şeytanın isteğini kabul etmiş. Evine geri dönmüş. Sabah kalktığında yastığının altında şeytanın vaat ettiği altınları bulmuş. Bu durum üst üste üç gün boyunca sürmüş. Dördüncü gün bakmış ki altın filan yok. Artık şeytan altın getirmeyi bırakmış. Adam şeytanın yaptıkları anlamaya uymamasına kızarak, baltasını yanına alarak ağacı kesmeye gitmiş. Yolda kendisini yine şeytan karşılamış. Adama : “Nereye gidiyorsun?” demiş. Adam da: “ Ağacı kesmeye gidiyorum. Sen yaptığımız anlamaya uymadın.” demiş. Şeytan bu sefer adamın karşısında hiddetle durarak: “ Eğer şimdi o ağacı kesmeye gidersen seni burada öldürürüm. İlk kez gelişindeki niyetin tertemizdi. Sana dokunamazdım. Şimdi ise menfaatin için karşımda durmaktasın.” demiş. Adam da şeytanın söyledikleri karşısında cevap veremeyerek evine dönmüş.

Mürsel Çelik, 1966, Evli, Lise Mezunu, İmam, Vazriya Köyü.

3.1.4. Peri

P1. Bir amcamız vardı o dedesinden çok korkardı. Dedesi rica ettiği için değirmeni beklemeye gitmiş. İçerde beklerken ses, müzik sesi çalgı sesi gelmiş. Herhalde köyde eğlence vardır diyerek bu dışarı çıkıyor ki köye gitsin. Bir bakıyor ki ses kesiliyor dışarı çıkınca. Bu sefer tekrar içeri giriyor, bakıyor ki yine dışarıda ses gelmeye devam ediyor. Üç kere böyle tekrarlıyor, içeri girince ses var dışarı çıkınca ses yok. Bu o korkuyla dedesinin korkusunu bile unutuyor bir baş eve gidiyor. Eve gidince anlatıyor meğer periler düğün yapmış. Eskiden orada dedesi de rastlamış aynı şeye.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatıla Köyü.

P2. Bir gece geç saate kadar oturmıştım. Televizyonda bir program açmış izliyordum. Programda gariban olan bir ailenin durumu anlatarak yardımseverlere yardım çağrısında bulunuyorlardı. Öyle üzüldüm ki ailenin durumuna oturdum saatlerce ağladım. Sabah uyandığımda baktım ki elimin içine kına yakılmış. Eskiler anlatırlar hala iyilik yapana kimi zaman periler gelir ya eline ya ayağına kına yakarlarmış.

Damla Karataş, 1993, Üniversite Mezunu, Bekar, Öğrenci, Vazriya Köyü.

P3. Rahmetli babam anlatırdı. Askerlik çağındaymış işte. Köyde bir yerden bir yere giderken baya da düzlükmüş oraları hava kararmaya başlamış. Kalbine yavaştan bir ürperti bir korku girmeye başlamış babamın. Biraz daha ilerleyince zaten oralarda perilerin olduğu söylenirmiş bir kalabalık böyle topluluktan çıkan sesler duymaya başlamış. Kendi kendine demiş ki biraz daha hızlanayım da kalabalığa yetişip bu ıssız yerlerden gelip geçerim. Neyse ha şuradan yetişirim ha buradan yetişirim derken yarı koşturmayla yarı yürüyerek o kocaman düzü öyle geçip gitmiş ki hiçbir yerde ne kimseye rastlamış ne bir şey. Sadece o düzlük bitene kadar o ses babamı bırakmamış hiç.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Bekar, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

P4. Salkımlı köyünün Nagdıbov denilen bir vadisi var. Vadinin içinden su akıyor. Oranın içinde değirmen var. Ama ıssız bir yerde burası. Babam oraya gece gidiyor. Değirmenden ekin inecek ki ötekini dökecek. Zaten değirmen sayesinde geçiniyoruz. Eskiden un almak filan yok. Köylüler kendi buğdayını mısırını öğütüyor ihtiyacını karşılıyor. Herkes bahçesinde tarlasında ne varsa onu getirir öğütürdüler. Ve onu verdi millet. Şimdi millet un alıp geliyor. Değirmen filan artık ortadan kalktı yani. Şimdi yine de hamdolsun diyoruz günümüze. Şimdi babam değirmene gidiyor. Değirmene doğru bakan vadinin bir ucundan beri yürüyor. Karşıya doğru bir bakıyor, değirmende vatandaşın biri atıyla gelmiş. Epeyce yükünü yere indirmiş. Sonra değirmenin önünde de büyükçe bir ateş yakmış, alevleri değirmene doğru vuruyor. Kendi kendine diyor ki adam değirmeni yakacak şimdi. Bir taraftan hızlı hızlı yürümeye başlıyor, bir taraftan da adama bağıyor değirmeni yakacaksın diyerek. Adam babamın sesini az da olsa duyuyor. Orada hızlıca akan su var ama kendisini duyduğunu adamın el hareketinden anlıyor. Adam git işine dercesine kolunu sallıyor babama. Babam bağırmaya devam ediyor yine değirmeni yakacaksın diye. Derenin iyice altına varınca değirmen görüş açısından kayboluyor. Son tepeyi aşınca değirmenin düzlüğüne çıkıyor bir de bakıyor ki ortada ne adam var ne

boşalttığı yükü var ne de ateş var. Babam tabii bu manzarayı görünce salâvat getiriyor. Diyor ki babam tüylerim diken diken oldu. Kendi kendine diyor ki bu neydi, sonra fark ediyor ki bunlar periydi. İniyor değirmenin kapısını açıyor. Değirmende bir kantar ağacı var büyük. Onu alıyor değirmenin balkonuna vurmaya başlıyor. Az önce buradaydınız nere gittiniz diyerek bağırmaya başlıyor.

Fuat Yılmaz, 1939, Evli, İlkokul, Telekom (Emekli), Salkımlı Köyü.

P5. Annem bir gün kalkmış dayımlara geçecek. Yolun üstünde ıssız bir kayalık var. Ama yaklaştıkça oraya bir de bakıyor ses gürültü yer yerinden oynuyor. Çalgı sesleri oynama sesleri geliyormuş. Davul seslerinden zurna seslerinden ortalık kırılıyormuş. Salâvat çeviriyor annem. Meğerse perilerin düğünümüştü. Biraz seyrediyor onları bakıyor ki ayak parmakları kendilerinden epeyce ilerde duruyor. Altın kaşıkla yemek yiyorlar. Davul sesleri zurna sesleriyle beraber oynuyorlar. Yarım saate yakın onları salâvat çevire çevire izledim dedi annem. Sonra yürümüş gitmiş annem oradan.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

P6. Köyümüzün yukarı tarafında kendiliğinden oluşmuş havuz gibi bir su birikintisi vardı. Orada peri kızı olduğunu söylerlerdi. Gece geç saatlerde o havuza girip çıkarmış. Biz de gecenin geç saatlerine kadar peri kızı gelip suya girecek diye gizliden o havuza bakardık.

Ayten Akınlı, 1969, Evli, İlkokul Mezunu, Hasta Bakıcı, Zorlu Köyü.

P7. Büyüklerimiz anlatırdı. Ahırda her bir hayvan ayrı ayrı bağlanılırdı. Sabahları kalktıklarında iki hayvanın tek bir ipe bağlandığını gördüklerini söylerlerdi. Yine aynı ahırda atlardan bir tanesi terden sıırıslıklam olmuş halde bulunurmuş sabahları. Gece periler atı ahırdan çıkararak koşturup duruyorlarmış.

Yaşar Kılınç, 1977, Evli, Lise Mezunu, Şoför, Tütüncüler Köyü.

P8. Babamdan duyduğumu anlatıyorum. Babam bir gün değirmenden dönerken, çocukların yüzmesi için çevrilen derenin kenarında biraz soluklanırım hem de elimi yüzümü yıkarım demiş. Suyun başına varmadan önce bir yerden su hışırtısı geldiğini duymuş. Suyu doğru sessizce yaklaştığında bir peri kızının suda yüzdüğünü görmüş. Saçları upuzunmuş bu peri kızının.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot

3.2. Dini Şahsiyetlerle İlgili Memoratlar

3.2.1. Peygamberler Veliler Ziyaret Yerleri

PVZ1. Bizim köyde yaşlı bir amcanın gece yarısı kapısı çalıyor. Kapıda aksakallı yaşlı bir dede duruyor. Kapıyı açınca kendisine benim yatacak yerim yiyecek ekmeğim yok beni bu gece misafir eder misin diyor. Misafir ediyorlar, yediriyorlar içiriyorlar. Ertesi sabah kalkıyorlar bakıyorlar ki adam yok. Dış kapıyı açıyorlar bakıyorlar ki bir de ne görsünler kapı ağzına kadar erzak dolu. Gelen evliyaymış diye anlatırlardı büyüklerimiz.

Kubilay Gençay, 1956, Evli, Emekli, Üniversite Mezunu, Artvin Merkez.

PVZ2. Büyük bir değeri Yavuz Sultan Selim'i anlatıyorum. Tarihin birinde demiş ki " Bütün dünya benim olsa gamım gitmiyor nedendir bu" Yavuz bu söylediğinin cevabını arar durmuş. Nasıl ki İstiklal Harbi'nden sonra insanlar güzel bir marş yazmak için bir araya toplanmış, meclisler kurulmuş, Yavuz'un da bu sorusunun cevabını bulmak için insanlar bir araya gelerek bu sorunun cevabını aramaya başlamışlar. Bütün büyük âlimler kendince bu sorunun cevabını bulmaya çalışmışlar fakat muvaffak olamamışlar. Herkesin bu cevabı bulmaya çalıştığı o vakitlerde Van valisi de kâğıt ve kalemi eline alıyor. Yanı başında duran sekreteri de bu vali beyin ne yaptığını izleyerek yazdıklarına göz atıyor. O da elinden geldiğince vali beyin yazdıklarına yardımcı olmak maksadıyla işin içine giriyor. İnsanların verdiği cevaplar bir araya toplanarak Yavuz Sultan Selim'e yollanıyor. Bizim bu Van müftüsü ve sekreterinin verdiği cevap Sultan'ın dikkatini çekiyor. Verilen bütün cevapların dışında sorduğu sorunun cevabının bu olduğunu anlıyor. Van valisi ve sekreterinin gönderdiği cevap şu şekildedir. Yavuz'un " Bütün dünya benim olsa gamım gitmiyor nedendir bu" sorusuna " Ezelden gam türabıyla yoğrulmuş bir bedendir bu" cevabını veriyorlar. Âdem peygamberimizin bedeni bu gam toprağıyla ezelden beri yoğrulduğu için insan neye sahip olursa olsun bedeninden gam gitmez anlamında cevap verirler.

Cemal Çelik, 1944, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şavşat / Tepeköy.

PVZ3. Burada Hod'lu bir dedemiz vardı. Adı da hatırladığım kadarıyla Mustafa'ydı. Bir dakikalık yolu on dakikaya giden bir dedeydi. Bir adım atar birkaç dakika bekledi. Hep yavaş hareket ederdi. Bu kişinin kimi kimsesi yoktu. Birilerinin yanında kalırdı. Onun için iyilerden derlerdiler. Bir akşam bu dedeyi benim eve götürdüm. Yemek yedik. Elinde

şimdi ki parayla bir Türk Lirası var. O zamanlar da ben kantin işletmeciliği yapıyorum. Bu parayı bana uzatarak: ‘‘Kızım sabah iş yerini açtığın zaman bu parayı kasaya koy. Ama sakın diğer paralarla karıştırma!’’ dedi. Ben de o bozuk parayı ondan alarak ertesi sabah işe gittim. Söylediği gibi parayı kasaya koydum. Normal günlerde yaptığım cironun o gün beş altı katını elde ettim. Fakat akşamüstüne doğru kasayı toplarken bu bahsettiğim parayı diğerleriyle karıştırdım. Bir daha da öyle bereketli bir günüm olmadı hiç. Sonra bu olayı anneme anlattım. O da bana parayı hem diğerlerine karıştırmaman hem de kimseye anlatmaman gerekirdi diyerek cevap verdi.

Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.

PVZ4. İyilerden olduğu anlatılan Mustafa dedenin böyle birisi olmadığına inanan kaynım bir gün onu takip etmeye başlamış. Kafkasör’e giderken Ktrağan adı verilen bir mevki vardı. Kaynım bu dedeyi oraya kadar ardı sıra sessiz sessiz izlemiş. Bahsettiğim bu dört yolun birleştiği yere varınca Mustafa dedenin bir anda ortadan kaybolduğunu görmüş. Çok yavaş yürüyen birisinin ortadan yok olmasının imkânı yok diyerek yaptığı şeyden pişman olduğunu anlatmıştı.

Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.

PVZ5. Bundan yıllar yıllar öncesiymiş. Şehrin ileri gelenlerinden birisi cadde üstünde Mustafa dedeye rastlamış. Çarşıdan almış olduğu öte beriyi eline tutuşturarak: ‘‘ Bunları eve götür Mustafa. Sonra da yengen bir güzel karnını doyursun.’’ demiş. Mustafa dede söylediği gibi verdiği erzak poşetlerini eve götürmüştü. Adamın evdeki hanımı yemek hazırlayıp dedeyi sofraya oturtmuş. Fakat dedenin yediği kaptan iğreneceği için ona yemeğini plastik bir tabak ve tahta kaşığa vermiş. Mustafa dede yemeğini yiyip çıkmış. Kadın da arkasından, yemek yediği bu tabak ve kaşığı sobaya atmış. Ertesi gün kadın sobanın külünü boşaltmış. Gördüğü şey karşısında kadın donup kalmış. Mustafa dedenin yemek yediği o kaplar harlı ateşin yandığı sobanın içinde sapasağlam duruyor.

Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.

PVZ6. Birileri hem yedirip içirmek hem de üstünü başını temizlemek için Mustafa dedeyi alıp köyüne götürmüştü. Bu adamın köyü de merkeze oldukça fazla uzaktaymış. Adam Mustafa dedenin hem karnını doyurmuş hem de üstünü başını temizlemiş. Bir süre sonra da Mustafa dede Artvin il merkezine gelmek için yola koyulmuş. Köy ıssız bir yerde

olduğu için pek nadir araba geçermiş. Adamın bir tanesi şehre gelmek için yola çıkıyor bu anlattığım köyden. Mustafa dedeyi yolun kenarında görüyor ama, üstü başı perişan olduğundan Mustafa dedeyi arabasına almıyor. Adam oradan çıkıp geliyor Artvin'e. Tam aracı bir yere park edip inerken önünde yavaş adımlarla yürüyen Mustafa dedeyi görüyor. Kendi kendisine: ‘’ Ne önümde araba vardı ne de arkamdan gelen. Zaten başka bir araba yola çıkmış olsaydı mutlaka görürdüm. Eyvahlar olsun ki bu evliyanın kalbini kırdım.’’ demiş.

Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.

PVZ7. Eskiden babaannem bizi hikâyeler anlatırdı hep. Şimdiki gibi televizyon ve telefonlar çıkmamıştı o vakitler. Hep büyüklerin etrafında dolanırdık ki bir şey anlatsa da bizler de dinlesek. Çok hikâye anlatırdı rahmetli babaannem. Muhacirlik zamanlarında yaşadıkları bir sürü şeyler vardı. Bir keresinde babaannem annesiyle birlikte suyun başını çevirmek için köyün başına çıkmışlar. Babaannemin köyü de oldukça ıssız bir yerdeydi. Kuş konmaz kervan geçmez bir yer. İkisi de suyun başını çevirmek için kaynağa vardıklarında kendilerine doğru gelmekte olan bir adam görmüşler. Selam vermiş. Adam aksakallı bir dedeymiş. Babaannemle annesi öylece kala kalmışlar. Adam suyun başında abdest aldıktan sonra önlerindeki tepeye doğru yürümeye başlamış. Babaannem de adam acaba nereye gidiyor diyerek arkasından usulca takip etmiş. Tepenin oraya varmış ki adamdan ne eser kalmış ne de iz. Babaannem gördüklerini anlatınca annesi de ona: ‘’Bu gelen evliyaydı.’’ demiş.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

PVZ8. Ruslarla bizimle harp ettiği zamanda oluyor bu anlatacağım olay. Bizim Hatila tarafında küçük bir askeri birliğimiz var. Savaş zamanında olduğumuz için nöbet tutma işi çok önemli. Birliğin başındaki kumandan sık sık tembihliyor askerlerinin. Gece nöbet sırası bir tane askere geliyor. Bu asker de biraz hastaymış. Uykulu uykulu nöbet yerine gidiyor. Aradan biraz vakit geçince bu asker uyuklamaya başlıyor. O sırada birden irkilerek kendine geliyor ki evliyalardan biri karşısına dikilmiş kendisine bakıyor. Askere buldukları tepenin epeyce altından bu tarafa doğru Rus askerlerinin gelmekte olduğunu söylüyor. Askerin nöbet tuttuğu bu yerden Evliyanın bahsettiği askeri birliklerin görülmesinin ihtimali yok. Asker giderek komutanına Rusların askeri birliklerinin tepenin altından beri sızmaya çalıştıklarını anlatıyor. Anlatıyor anlatmasına ama komutan bunu

nasıl gördün deyince bu Evliyayı anlatmıyor. Kendisine inanmasa da gerekli tedbirleri alan komutan ertesi sabah askerin anlattığı yerden Rus askerlerinin sahiden geçmeye çalıştıklarını köylülerden öğreniyor. Bu askeri çağırıp nereden anladın oğlum bu işi deyince de başına gelen bu olayı anlatıyor. Asker ilk başta nöbette uyuya kaldığı için yaşadığı bu şeyi anlatmaya çekiniyor. Fakat komutanı askerin anlatmış olduğu bu şeyin imkânsız olduğunu bildiğinden askere anlatması için epeyce baskı ediyor. Anlatmasa komutanı onu neredeyse muhbir olmakla suçlayacak çünkü. Asker de olan bitenin hepsini komutanına anlatıyor. Komutanı da askerin bu söylediğine inanıyor.

Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.

PVZ9. Bir adamın üç tane çocuğu varmış. Ahırında da hayvanları varmış. Ahırdaki hayvanlarını her akşam bir oğlu beklermiş. Bir sabah kalkıyorlar ki hayvanlarından bir tanesi yok. Sırayla geceleri bekledikleri bu ahırdan ertesi sabah malların teker teker ortadan kaybolduklarını fark ediyorlar. Bir gece en küçük oğlu hayvanları beklemeye başlamış. Bir ara uyuya kalmış. Uyanınca hemen kalkıp bakıyor ki ahırda oğlağın biri boğulmuş vaziyette yatıyor. Yerdeki izleri takip ediyor ki bu izler kendi evinin eşliğine kadar gidiyor. Babasına ertesi sabah mallarını boğan kişinin kendi kız kardeşi olduğunu söylüyor. Evdeki kimse bu olayın böyle olabileceğine inanmıyor. Kız kardeşine iftira attığına inanıyorlar. Evdekilerle kavga ettiği için bu küçük oğlanı evden kovuyorlar. Bu çocuk da başını alıp gidiyor. Epeyce yol gittikten sonra bir neneye misafir oluyor. Başından geçenlerin hepsini ona teker teker anlatıyor. Meğerse bu nene iyilerdenmiş. Nene bu çocuğu büyütüp koca adam ediyor. Yıllar sonra bu çocuk: “Nene bana müsaade etsen de eve varıp ailemi bir görsem. Onları çok özledim.” diyor. Nene de ona: “ sana izin veriyorum, git ailene bak. Lakin giderken yanında şu iki tel saç da götür. Nerede başın sıkışırsa bu saç tellerini birbirine sürt.” diyor. Oğlan nenesinin verdiği emanetleri alarak yola çıkıyor. Memleketine vardığında bir de bakıyor ki ortada ne ocak var ne de ev. Ailesinden de kimsecikler kalmamış ortada. Tam tekrar atına binip geri dönecekken kız kardeşini görüyor. O da kendisi gibi büyümüş koca insan olmuş. Bana bir şey yapabilir düşüncesiyle atına binerek kaçmak istiyor ama kız kardeşi kendisini görüyor. Kız kardeşi abisine buralara kadar gelmişken bir gece misafirim ol diyor. Ne yaptıysa bu kız kardeşinden kurtulamayarak bir gece misafir olmayı kabul ediyor. Varıp kız kardeşinin kaldığı eve giriyorlar. Atını kapıya bağlayıp içeri giriyor. Gece saat iyice geç olunca kız

kardeşi dışarıda bağlı olan atın yanına giderek, atın bir bacağını yiyor. Geriye eve dönüp kardeşine: ‘‘Abi senin atının kaç ayağı vardı?’’ diyor. Abisi de kardeşinin bu sorusunda bir şey olabileceğini anladığından: ‘‘Atımın üç ayağı vardı.’’ diyor. Kız kardeşi gidip bu sefer de atın diğer ayağını yiyor. Kız aynı şekilde gelip kardeşine atının kaç ayağı vardı diye tekrar soruyor. Adam her defasında kız kardeşinin bu tuzağına düşmeyerek atın ayaklarını hep bir eksik olarak söylüyor. Son keresinde atın tamamını yedikten sonra yine kardeşinin yanına gelerek: ‘‘Abi senin atın var mıydı?’’ diyerek soruyor. Abisi de: ‘‘Benim atım yoktu.’’ Diyerek başından savmaya çalışıyor. En sonunda adam kız kardeşinin kendisini de yiyeceğini anlıyor. Adam kardeşine fark ettirmeden evden çıkarak kaçmaya başlıyor. Epeyce kaçıyor kız kardeşinden. Bir yerde durup bakıyor ki yanında iki tane çam ağacı var. Adam tırmanıp ağacın tepesine çıkıyor. Kız kardeşi de meğer ağaçlara çıkamıyormuş. Bu sefer o da ağacı ağzıyla kemirmeye başlıyor. Ağaç devrilince kardeşini de yemek için. Ağacı iyice kemirip kökünden ayırıyor ki ağaç devrilmeden önce yanındaki bir diğer çam ağacına yaslanıyor. Tam o sırada adamın hatrına nenesinin kendisine verdiği o iki tane saç teli geliyor. Nenesinin kendisine nerde darda kalırsan bu iki saçı birbirine sürt demesi geliyor aklına. İki saçı birbirine sürtünce ileri taraftan iki tane aslan ile kaplanın gelmeye başladığını görüyor. Gelen bu yabani hayvanlar kızı boğarak öldürüyor. Ondan sonra ağaçtan inerek nenesinin yanına dönüyor. Nenesi çocuk eve gelince: ‘‘Başından geçenleri anlat bana.’’ diyor. Bu oğlan da başından geçenleri nenesine bir bir anlatıyor. En son nenesine başına gelecekleri nereden anlayıp da bu saçları kendisine verdiğini soruyor. Nenesi de kendisinin bir sırrı olduğunu onu söyleyemeyeceğini anlatıyor. Delikanlı çok ısrar edince sağ kolunu havaya kaldırıp koltuğunun altına bakmasını söylüyor. Adam orada cenneti görüyor. Sol kolunu kaldırınca da cehennemi görüyor. Tam o sırada nene sırrını söylediği için düşüp ölüyor.

Ali Rıza Karataş, 1949, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Hızarlı Köyü.

PVZ10. Zamanın birinde yaşanmış bir hikâyedir bu. Keçinin kılı sarıçam denir ondandır. Köknar da koyunun yünüdür. Adamın birinin bin baş koyunu varmış. Koyunların tüyleri büyüdüğü zaman kırparlar. Malların hepsini bir araya toplamış yünlerini üstlerinden kırıyorlarmış. Evliyalardan bir adam bunların yanına doğru geliyor. Malların sahibi ileriden birisinin geldiğini görünce kırılmış yünlerin altına girerek saklanıyor. Gelen adama da sakın bir şey vermeyin diyor saklandığı yerden. Bu evliya adam gelip selam

veriyor. Maşallah diyor, bereketli olsun diyor. Adam biraz yüne ihtiyacı olduğunu söyleyerek yün istiyor malın başındaki çobanlardan. Çobanlar da patronlarının burada olmadığını ona sormadan kendisine yün veremeyeceklerini söylüyorlar. Bu gelen evliya adam aynı şeyi üç kere tekrarlıyor. En sonunda elindeki değneği malların sahibi olan adamın saklandığı yünlere doğru vurarak: “Ey Müslüman! Kalk bakalım. Neden gizlendin? Mademki böyle yaptın, senin köpeklerin dağa taş düşsün kurt olsun, sen de ayı olup dağı taşı dolanasın!” diyor. Adam bu kişiye cevap veremiyor. Evliya da dönüp arkasını gidiyor. Kapıya her kim gelirse gelsin evliya bileceksin. Kim gelirse gelsin yemek yedirip ağırlayacaksın.

Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

PVZ11. Kadının biri çeşmenin başında su dolduruyormuş kabına. Uzaklardan beri bir evliya geliyor çeşmenin başına. Kadının kalbini yoklamak için. Kızım bir su ver de içeyim diyor. Kadın o tarafa dönüp bakmıyor bile. Üç kere kızım su ver içeyim diye tekrar ediyor bu evliya. Kadın da suyu vermiyor. Evliya da kadına dönerek: “Kızım Allah sana çocuk yüzü göstermesin” diyor. Adam birkaç metre ilerleyince kadın arkasına dönüp bakıyor ki ortalıkta kimseler yok. Bu olaydan sonra kadın evlenip yuva kuruyor. Fakat bu kadının hiç çocuğu olmuyor. Her kapıya geleni Hızır Aleyhisselam bileceksin.

Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.

PVZ12. Bir gün efendimiz savaşa gidiyor. O vakitlerde yaşanıyor bu anlattığım olay. Büyüklerimizden duymuştuk. Tam savaşa gideceklerken Nefer isiminde bir zat efendimizin yanına gelir. Peygamber efendimize bu savaşa kendisinin de katılmak istediğini söyler. Efendimiz Nefer isimindeki bu adamın söylediğine karşılık olarak, geride ailesine bakacak birilerinin olması halinde gelebileceğini söyler. Savaş içi gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra yola koyulurlar. Savaş meydanına vardıklarında düşman birlikleriyle muharebe ederler. Savaştan geri dönenleri yakın akraba eş ve dostları yolda karşılarırmış. Gelenlerin en önünde efendimiz geliyor. Peşinden Hazret-i Ali, sonra da Hazret-i Ebubekir geliyor bu sıralamada. Savaşta Nefer isimindeki bu zat Şehit düşüyor. Bu şehidin karısı en öndeki efendimize eşini soruyor. Efendimiz de sağ olarak savaştan dönenleri söylüyor fakat Şehit olanlar için cevap vermiyor. Bu kadına Hazret-i Ali’ye sormasını söylüyor. Kadın ondan da cevap alamıyor. Eşin şehit düştü diyerek cevap veremiyorlar. Bu kadın eşini bu sefer Hazret-i Ebubekir’e soruyor. Hazret-i Ebubekir de içinden: “Ey alemlerin

Rabb'i olan Allah'ım efendimizin cevap veremediği soruya ben nasıl cevap vereyim?" diyor. Sonra da Hazret-i Ebubekir bir köşeye geçip Allah diye bağıyor. Savaşıkları meydana şehit olan bu adam kılıcıyla birlikte Hazret-i Ebubekir'in yanına geliyor. Ve ona: "Beni mi çağırdın Ey Sıddık?" diyor. O da kendisine: "Evet seni çağırdım." şeklinde cevap veriyor. Savaş dönüşü olduğu için Efendimiz toplantı yapmaktadır. Efendimizin yanına gelerek yaşananları anlatmışlar. Efendimiz de onlara karşılık olarak: "Ebubekir eğer bir kere daha Allah diyerek bağırıyorsa, yattıkları yerden bütün şehitlerimiz kalkıp gelecekti." demiş.

Saffet Mercan, 1948, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Kızılcık Köyü.

PVZ13. Eski savaş zamanlarından anlatırdı büyüklerimiz. Bir gün düşmanla cepheye göğüs göğse savaş yapılıyor. Bizim askeri birliklerimizin bulunduğu tarafta bir tane asker en öne doğru koşarak gidiyor. Sonra göz gözü görmüyor. Savaşta olanlardan biri yanındaki Evliya olan zata: "Ne mutlu ona ki savaşta en önde koşuyor." demiş. Yanındaki bu evliya da ona : " Önde gitmenin de arkada gitmenin de bir niyeti vardır. Eğer gösteriş için en ön safa gittiye, şehit olsa bile vay onun haline. O vakit cehennemliklerden olur" şeklinde cevap veriyor.

Saffet Mercan, 1948, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Kızılcık Köyü.

PVZ14. Bu olay benim başıma geldiği zaman askerdim ben. Çorum'da yaptım askerlik görevimi. Bir arkadaşlar birlikte arazide dolaşıyorduk. Jandarmaydım ben. İleride bir çeşme vardı. Çeşmenin başına giderek bir su içeyim dedim. Elime musluğa atmadan baktım ki çeşmenin başında yaşlı bir adam oturuyor. Suyu içtim ama gözüm hala daha adamda. Üstü başı perişan bir kimse. Bu yaşlı kimse bana yaklaşarak: " Evladım ben çok acıktım. Bana verecek bir şeyin var mı?" dedi. Elimle ceplerimi yokladım. Baktım ki bir paket kraker var yanımda. Amcaya kraker paketini verdim. Onu benden aldıktan sonra elli metre kadar gittim ki adam kayboldu. Sır oldu gitti. Dönüp adama bir bakayım nereye kayboldu acaba dedim kendime. Geriye dönüp iyice baktım ama kimseyi göremedim. Neyse arkadaşla dönerek karakola gittik. Karakola varınca yanımdaki arkadaşla adam nasıl da kaybolup gitti dedim. O da bana kimseyi görmediğini, benim hayal gördüğümü söyledi. Hiç olur mu dedim, yanında adama kraker verdim. Yok dedi bana kimseyi görmedim ben. Aradan ne kadar zaman geçmişti hatırlamıyorum ama köy arabasına bindik Çorum merkeze gidiyoruz. Kafamdan miğferi çözdüm oturuyorum. Bir de baktım ki bu arazide

gördüğüm adam önümde oturuyor. Üstü başı da daha önce gördüğüm gibi perişan halde. Askerin cebindeki para ne kadar olur? Çıkardım cebimden bir miktar para uzattım. Parayı benden almadı. Bana: “ Asker yakında terhise erken gideceksin. Dört ay askerlik düşecek.” dedi. Arkamda oturan arkadaşa, bak o filan yerde görmediğini söylediğin adam önümüzde oturuyor dedim. Kalkıp baktı ama kimseyi göremediğini, benim kafayı yediğimi söyledi. Bu adam evliyaydı. Arkadaşıma gözükmedi dedim kendi kendime. Aradan bir zaman geçince evliyanın da dediği gibi askerlik süresi kısaltıldı. Erken terhis olarak köyüme döndüm.

Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.

3.2.2. Deliler

D1. Bizim buralarda anlatılan Deli Ömer adında biri vardı. Çoğu kişi onun olmadık yerlere çıkabildiğini söylüyordu. Bu söylentilerin hiç birine kulak asmamıştım. Telefon direklerinin tepesine çıkar oralarda dolaşmış. Erzurum’a arabayla gitmişim bir keresinde. Sabahın erken saatleriydi. Yiyecek bir şeyler almak için açık dükkân arıyordum. Kafamın üstünden bir ses duydum. Başımı kaldırıncaya bu anlatılan Deli Ömer’i gördüm. Kuş gibi direğin tepesinde duruyordu. İnsanın oraya çeşitli araç ve gereçleri olmadan durması imkânsızdı. İşin bir diğer garip tarafı da orada öylece düşmeden durabiliyor olmasıydı.

Şükrü Alkan, 1947, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Sakarya Köyü.

D2. Dedemin vakti zamanında bir sevdiği varmış. Ne yaptılarsa bir türlü kavuşamamışlar. Hem kızın ailesinden hem de dedemin kendi ailesinden karşı çıkanlar olmuş. Aradan bir vakit geçince bu dedemin sevdiği kız başkasıyla evlendiriyorlar. Dedem de ne yapsın, o da bir başkasıyla evlenip yuvasını kuruyor. Eski savaş zamanları tabii. Ortalığın çok karışık olduğu vakitler. Bir gün dedem mısır tarlasına gidiyor. Oradaki kulübenin içinde beklemeye başlıyor. Yaklaşık on tane adam bunun etrafını sarıyor. Dedem de bir hayli güçlü kuvvetli adamdı. Gelen düşman askerleriyle epeyce mücadele ediyor ama dedemi en sonunda düşürüyorlar. En son dedemi öldü diyerek sürükleye sürükleye dereye atmak için götürüyorlar. Çevredeki diğer insanlar çıkan bu sesleri duyunca bağırılmaya başlıyorlar. Anlattığım askerler de korkup kaçıyor. Dedem derenin kenarında epeyce kan kaybediyor ama ölmüyor. Fakat dedem aklını yitiriyor. O günden sonra dedemin adı Deli Ziver olarak kalıyor.

Sinan Özçevik, 1988, Evli, Lise Mezunu, Operatör, Tütüncüler köyü.

D3. Burada Madenler dediğimiz yerden Mustafa adında birisi vardı. Biz ona deli derdik ama kendisi sürekli camide yatar, her fırsat bulduğunda Kuran okurdu. Bu anlattığım kişi buralarda birkaç sene kadar kaldı. Buradan köye gitmekte kendisini arabacı almasa köye giden arabadan evvel köye varırdı. Madenler dediğimiz yerde kadının biri ekmek pişiriyormuş. Bu anlattığım Deli de oralardan bir yerlerden geçiyormuş. Kadın Mustafa'yı görünce yanına çağırıp, askerde olan oğlunun bu sıcak ekmeği çok sevdiğini, onsuz boğazından geçmeyeceğini anlatıyor. Kadın oğlu için, keşke burada olsaydı da birlikte yeseydik diyor. Bu Mustafa askerde oğlu olan kadından yeni pişirdiği o sıcak ekmeklerden alıp, bir sahanın içine koyarak mendiliyle bağlıyor. Ben bu ekmeği oğluna götürürüm diyor. Mustafa köyden kalkarak bu kadının başka bir şehirde askerlik yapan oğlunun yanına varıyor. Mustafa bu anlattığım askerdeki oğlanın yanına varınca: ‘‘ Annen benimle sana ekmek yolladı.’’ diyor. Oğlan ekmeğin sarılı olduğu mendili açtığında ekmeğin hala sıcak olduğunu görüyor. Mustafa ekmeği verdikten sonra geri dönerek oğlanın annesine, ekmeği oğluna verdiğini söylüyor.

Halis Demirci, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Bereket Köyü.

D4. Çok eski zamanlarda bizim köyde kimseye zararı dokunmayan bir deli varmış. Bu deli çok az konuşmuş insanlarla. Köyde de kimi kimsesi yokmuş. Bir köylülerden birinin oğlunu askere çağırmışlar. Adam oğluyla bir müddet önce kavga etmiş. Oğluyla babası konuşmuyorlarmış. Adamın oğluna kına yakılmış. Mevritler okutulup yemekler dağıtılmış. Gel zaman git zaman bu oğlanın askere gitme vakti gelmiş. Köyde kim araya girdiyse adam oğluyla bir türlü barışmamış. Yola çıkacağı gün kendisiyle birlikte askere giden arkadaşlarını köylüler uğurlamak için toplanmışlar. Çocuk babasıyla konuşmak elini öpüp helalleşmek istiyormuş ama babası bir türlü oğlunu affetmeye yanaşmıyormuş. Bu anlattığım deli toplanan kalabalığın arkasında elinde değneğiyle oturuyormuş. Çocuğun babası da saklandığı bir yerden gizli gizli oğluna bakıyormuş. Deli oturduğu yerden kalkarak adamın ismini bağırmaya başlamış. Deli normalde çok az konuştuğu için köylüler bu duruma çok şaşmış. Delinin feryadına adam dayanamayarak köylülerin toplandıkları meydana gelmiş. Deli oğlanın babasına: ‘‘Oğluna hakkını helal et. Bırak elini öpsün. Onun dönüşünde çok ağlayıp pişman olacaksın yoksa!’’ demiş. Adam bu sefer dayanamayarak oğluna sarılıp elini öpmesine, helallik istemesine izin vermiş. Aradan gel zaman git zaman

bu adamın oğlunun şehit haberi gelmiş. Cenazesini köye getirmişler. O günden sonra deliyi köyde ne gören olmuş ne de duyan. Deliye adamın oğlunun askerde öleceği malum olmuş.

Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.

3.2.3. Şehitler

Ş1. Babaannem anlatırdı burada inşaat ev filan yaparken, temelinin yapılacağı bazı yerlerde şehitler oluyormuş. Kazıdıkları yerlerde oluyormuş mezarı yani. Kepçeler filan var ya onlar kırılıyormuş, oraya ev filan yapamıyorlarmış. Bazen öyle oluyormuş ki oraya ev yaptırmak isteyen rüyasına girerek ona beni yerimden rahatsız etme diyorlarmış.

Reyhan Karataş, 1972, İlkokul Mezunu, Evli, Aşçı, Vazriya Köyü.

Ş2. Benim çocukluk zamanımda, ne zamana tekamül eder 1940-1950 senelerine. Memleketimizde aynı bu zamanlar olduğu gibi hava yağmazdı. Yani kurak olurdu biliyor musun. Mesela Salkımlı köyü, Ahlat köyü, Seyitler köyü hep bir araya gelerek Şehit'e gidilirdi. Salkımlı köyüyle Ahlat köyü arasında bir şehit var. Şehit nasıl şehit, yani istiklal savaşından evvel olmuş. Orada şehit olunca orada defin etmişler. Biz de bütün köylüler toplanıyoruz gidiyoruz oraya kurban kesiyoruz. Ondan sonra başımızda gelen hoca başlıyor yağmur duası yapmaya. İnanır mısın daha köye dönüş yolunda yağmur yağmaya başladılar. Ama şimdi öyle bir şey yok. Şimdi ne yağmur duasına giden var ne bir şey. Şimdi öyle bekliyoruz sadece. İnternette bakıyor çocuklar Artvin'e yağmur var, ama bakıyoruz ki Artvin'in çevresine yağmur yok. Her yer kurak. Allah'tan kışın yağmur iyi yağıyor da derelerde su var. O da olmazsa halimiz iyice perişan. İklimler mi değişti, yoksa biz mi çok zengin olduk sanıyoruz ya da Allah rızığımızı mı kesti bilmiyorum. Daha Allah'a rahmet için yalvarmıyoruz.

Fuat Yılmaz, 1939, Evli, Telekom (Emekli), Salkımlı Köyü.

Ş3. Bizim komşumuzun evinin olduğu yerde, gece olduğu zaman sesli bir şekilde Kuran okunduğu duyulmuş. Buna şahit olan kişi sayısı da öyle bir iki filan değilmiş. Evde yaşayan herkes gece kalktığı zaman bu Kuran sesini mutlaka duyuyorlarmış. Aradan epeyce zaman geçtikten sonra öğreniyorlar ki evin temelini yapıldığı yerde Şehit mezarı varmış. Bu durumu hane halkı öğrendikten sonra evi yıkmışlar. Sonra da oraya yakın hiç kimse ev yapmamış.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

Ş4. Benim birinci çocuğum vefat ettikten sonra epeyce bir süre çocuğum olmadı. Hamile kalamadım bir türlü. Rahmetli eşim beni yaylada bir şehidin mezarına götürdü. Orada dua edip kurban kestik. Hava oldukça güneşli bir gündü. El kadar yapılmış beşikler olurdu küçük kız çocuklarının oynaması için. Onu mezarın yanına koydum. İçine de bezden bir bebek bıraktım. Havada hiç rüzgâr olmamasına karşın beşik ileri geri oynamaya hareket etmeye başladı. Hareket eden beşiği durdurduk, beşik tekrar sallandı. Mübarek sallıyordu beşiği çocuğunuz olacak diyerek. Kestiğimiz kurbanın etlerini insanlara dağıttık. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra da ben çocuğuma hamile kaldım.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

Ş5. Bizim yaşadığımız köylerde evvelden çok muharebe edilmiş. Köyün bazı yerlerinde tek tek mezarlar bulunur. Benim de şahit olmuşluğum vardır. Bu şehit olanların mezarlarının üzerinde gece ışık yanar. Bazılarının aydınlığı epeyce büyüktür. Kimilerinin mezarlarının üzerinde de mum gibi inceden inceden bir ışık görülür. Işığın rengi ekseriye yeşil renktedir. Benim de şahit olduğum o şehit mezarının üzerinde yeşil ışık yanmıştı.

Osman Uzun, 1932, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

Ş6. Tarihin birinde gerçek yaşanmış bir olaydır bu. Bir yere yol yapılıyor. Aşağı yukarı da on kilometre kadar ilerliyor bu yol. Bir yere geliyorlar ki kepçe artık ilerlemiyor. Kepçeyi operatör hareket ettiriyor fakat toprağa gram dokunamıyor. Operatör kepçenin kolunu yukarı kaldırıyor bir de bakıyorlar ki kabir açılıyor yolun üstünde. Kabrin içine bakıyorlar ki bir tane asker tüfeğiyle yatıyor içinde. İçinde yatan asker sıkı sıkıya tüfeğine sarılmış halde sapaşağlam vaziyette yatıyor. Yanına kimse yanaşamıyor. Diyorlar ki bu yolu yapmamız lazım. Hoca çağırıyorlar ediyorlar fakat ne yapsalar bu kabre yaklaşamıyorlar. Alim adamın bir tanesi geliyor buraya. Bu durumu görünce oradaki yetkililere söylüyor ki: ‘‘Bu adam asker. Asker ancak komutanından emir alır. Gidip bir tane komutan getirin!’’ diyor. Onlarda kışladan bir tane komutanı bu kabre getiriyorlar. Komutan kabirde yatan askere dönüp: ‘‘Asker nöbetin bitti silahını bırak.’’ diyor. O anda askerin elleri çözülerek tüfeği elinden bırakıyor. Sonra tüfeği kabirden alıyorlar. Yolu Şehidin olduğu yerden geçirmiyorlar. Başka taraftan yol çalışmalarına devam ediyorlar. Bu anlattığım Şehidin kabrinin açıldığı yere de büyük bir türbe yaptırıyorlar. Asker görevi başında Şehit olduğu zaman silahını elinden bırakmazmış. Eskiler buna benzer hikâyeleri bize çok anlatırdılar.

Necmi Gümüşgöz, 1963, Evli, İlkokul Mezunu, Boyacı, Ardanuç / Aydın Köyü.

Ş7. Benim bu anlatacaklarımın hepsi doğrudur. Artvin'e bağlı olan Dikmenli denilen bir yer var. Arkadaşım orada yol yapım işlerinde çalışıyordu. Etüdü yapılan yere bütün iş makineleri getiriliyor. Yol yapımına başlıyorlar. Çalıştıkları yer üzerinde bir yere gelince dozer hiç hareket etmemeye başlıyor. Kendi kendisine dumanlar çıkarıp duruyor. Dozeri geri çıkartınca bu iş makinesi çalışmaya devam ediyor. Defalarca farklı makinelerle o yolu açmaya çalışıyorlar ama ne yapıyorlarsa bir türlü makineler çalışmıyor. Sonra işin içine devlet büyüklerinden birileri giriyor. Çok tanına bir hoca getiriyorlar. Yolun geçeceği bu kısımda bir şehit mezarının olduğunu söylüyor. Yolun o kısmını başka taraftan geçirerek çalışmalarına devam ediyorlar.

Abdullah Arslan, 1951, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.

3.3. Olağanüstü Olaylarla İlgili Memoratlar

3.3.1. Anlam Verilemeyen Durumlar

AD1. Bizim bu aşağıda annemin dayıları var. Onların atlarına eşeklerine değirmenden çıkan unları yükler eve doğru giderdik. Gidilen yol epeyce yokuş olduğu için hem yük hayvanları hem de biz onların arkası sıra çok yorulurduk. Yine bir gün yükleri hayvanlara yerleştirdikten sonra yola çıktık. Hayvanlardan bir tanesi yolun iyice yokuş kısmına gelince gitmemeye başladı. Tabi biraz hayvana vurmak gerekiyor. Ne yaptım sa ileri bir türlü hareket ettiremedim. Epeyce uğraştıktan sonra biraz yol aldık. Sonra bu at alıp başını başka tarafa doğru gitmeye başladı. Ne yaptıysam önünü alamadım. Ben tabi diğer hayvanlarla yola devam ettim ama bir taraftan eyvah diyorum kendi kendime. Öyle üzülerek vardım evin önüne. Bir de baktım ki o kaçan hayvan evin önüne benden önce gelmiş yükleri boşalmış bekliyor. Orada da kimse yok. Çok şaşırılmışım.

Tahsin Öz, 1939, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Artvin-Merkez.

AD2. Ben daha bebekken yaşanan bir olayı anlatacağım. Bizim köy taraflarında para nerde, belki birkaç kişinin elinde ya var ya yok. Yokluk tepeden tırnağa bütün köy hanesini sarmış. O yüzden hemen hemen her haneden birileri gurbete çalışmaya gidiyor. Biri babam olmak üzere bizim köyden beş arkadaş ile birlikte, gurbete çalışmaya gidiyorlar. Çalıştıkları yerlerde tren yolları olsun çeşitli tüneller olsun o tür yerler. Babam annemle daha on yedisinde evlenip on dokuz yaşında gurbete çıkıyor bu bahsettiğim

arkadaşlarıyla. Ne keramettir bilinmez kimisi orada hastalanarak, kimisi yolda kaza geçirerek vefat etmeye başlıyorlar. Ben çok büyüdükten sonra arayıp sorarak babamın mezarını bulmuştum. O da çalışmak için gittiği o yerde hastalanarak vefat etmiş. Anlattığım bu beş arkadaştan geriye bir kişi sağ kalarak memleketine dönmüş. Fakat o da aradan kısa bir zaman sonra bindiği attan düşerek vefat etmişti.

Rıza Polat, 1934, Okur-Yazar, Emekli, Yusufeli / Yağcılar Köyü.

AD3. Ben daha küçükken annem ve kardeşimle beraber bir komşunun evine gittik. Ben ve diğer çocuklar bahçede oynuyorduk. Güneşli bir hava olmasından ziyade müthiş de bir sıcak var. Şaziye nene vardı, şimdi rahmetlik oldu. O birden durarak kendi kendine hava yağacak dedi. Ben de çocuk aklımla bu hava varken hiç yağmur yağar mı Allah aşkına dedim kendi kendime. Orada biraz daha kaldıktan sonra eve geldik. Akşam olduktan sonra gökyüzünden bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Bu olay benim kafama çok takıldı. Anneme dedim ki beni Şaziye nenenin yanına bir daha götür. Aldı beni yanına götürdü. Ben de Şaziye neneye ‘’ nene güneşli hava varken kendi kendine ki söyledin yağmur yağacak diyerek bunu nerden anladın evliya mısın yoksa sen dedim. Yok oğlum dedi, karşıdaki vadiyi görüyor musun, oradaki rüzgarın sesinden anlıyorum yağmurun yağıp yağmayacağını dedi bana. Ben de elinden öperek ayrıldım oradan.

Salih Ejderoğlu, 1948, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Borçka / Güreşen Köyü.

AD4. Gençlik zamanlarımdı. Arkadaşlarımla bir araya toplanıp köprü taraflarında Piknik adında bir mekân vardı. Orada hep birlikte hem içtik hem de eğlendik. Eve gelmek için yola koyulmadan önce, evde dayımla da içmek için küçük bir cep rakısı aldım. Yukarı tarafa doğru çıktıkça bir mekan daha var. İçeri girip yine oturup içmek istedim. Orasının sahibi beni tanıyor ama. İyice kafamın alkollü olduğunu anlayınca ‘’ Ahmet sen tamamlamışsın, evine git de yat’’ dedi. Ben de dışarı çıktım ama onu dinlemedim. Cebimdeki dayımla birlikte içmek için aldığım rakıyı içerek yürüdüm. Özel idare binasının yanına geldiğimde kendimi kaybetmişim. Yaklaşık iki metre yüksekliğinde duvarın üstünden düşmüşüm. Uyandığımdaya hastanedeydim.

Erdem Akyüz, 1940, Evli, Ortaokul Mezunu, Emekli, Binat Köyü.

AD5. Çok eski zamanları anlatıyorum. O zaman otobüsün birine muavin olarak çalışmaya girmiştım. Bir gün Erzurum’dan Artvin’e dönerken araç arızalandı. Oldukça

ıssız bir yerde araç kalınca beni başına bırakarak herkesi alıp gittiler. Yaşım oldukça küçük. Bu ıssız yerde tek başıma kalınca korkmaya başladım. Arabadaki yolcuların yükleri olmasa beni de alıp gidecekler ama mecbur bir kişinin kalması lazım otobüsün başında. Saat epeyce ilerleyince gece oldu. Bir taraftan kurtlar bağırmaya başladı bir taraftan çakallar. Ne yapacağımı bilmez halde arabanın arka kısmında saklanmaya başladım. Korkudan titrer haldeyim. Oradan gaitten bir ses bana ‘’ korkma arabanın direksiyonuna geç, kornaya bas ‘’ dedi. Ben de sabahın ilk ışıklarına kadar aralıklarla kornaya basarak hem korkumu yendim hem de sabahı sabah ettim.

Kazım Coşkun, 1946, Evli, Okur-Yazar, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD6. Annemin köyden çok yakın bir arkadaşının kızı henüz on üç yaşındayken vefat ediyor. Kızın annesi o kadar çok üzülüyor dövünüyor ki sesi gökyüzünü alıyor. Kadını ne yapsalar teselli edemiyorlar bir türlü. Gidip mezarı açıp kızımı alacağım demeye başlıyor. Dediğini yapmasın diyerek kadını yalnız bırakmamaya başlıyorlar. Aradan bir süre geçiyor. Kadın bir fırsatını bulunca kızının mezarını açıyor. Tabi arkasından insanlar yetişiyor bakıyorlar ki kızı sanki hiç ölmemiş gibi mezarda yatıyor. Kadın kızıyla biraz hasret giderdikten sonra tekrar mezarı kapatıyorlar. Annem de mezarın başına varmış. Kız sanki bir iki aylık ölü değil de yatağında uyuyan bir genç kız gibi yatıyordu diyerek bize anlatırdı.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

AD7. Oldukça inatçı olan iki arkadaş birlikte oturuyorlarmış. Birisi birisine diyor ki ‘’ben seni dereye su içmeye götürür, susuz getiririm’’. Yaparsın yapamazsın diyerek aralarında bir süre tartışıyorlar. Diğer arkadaşı hadi gidelim de beni dereden susuz getir de görelim demiş. Kalkıp düşmüşler yola. Derenin dibine varmışlar. Tam diğer arkadaşı suya hamle yapacak ki dur demiş biz bir şeyi yanlış yaptık. O da neyi yanlış yaptık bakayım diyince diğer genç de yanımızda kimin kazandığına şahitlik yapacak birini getirmedi demiş. Söylediğinde haklı olduğunu düşünen arkadaşı geri dönelim de birini alalım o zaman demiş. Dereden geri köy yoluna girdiklerinde bu kurnaz olan arkadaşına gördün mü bak demiş. O da neyi gördüm mü demiş. Seni dereye su içmeye götürdüm susuz getirdim demiş.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.

AD8. İki tane çok yakın arkadaş varmış. Bunların ikisinin de işi gücü birilerinin malını çalarak satmaktı. Geçimlerini bu şekilde sağlıyorlarmış. Bir gün yine hırsızlık yapmak için dolaştıklarında, tarlada öküz süren bir adama rastlıyorlar. Bu iki arkadaş adamın öküzlerinden birini çalmayı kafalarına koyuyorlar ama adam tarlasını sürmeyi bir türlü bırakmıyor. Epeyce vakit bekledikten sonra bu arkadaşlardan birisi ‘‘ şimdi beni iyi dinle. Ben hemen tarlanın karşısındaki tepeye çıkacağım. Adamı yanıma bir şekilde çağıracağım. Adam öküzlerini bırakıp benim yanıma gelmeye doğru başladığında sapan sürülmüş olan öküzlerden birini alıp kaçacaksın demiş. Arkadaşı da ona bu işi nasıl yapacaksın ki demiş. Diğeri de cevap olarak sen işin o kısmına karışma demiş. Adamlardan biri karşı tepeye çıkarak yüksek sesle bağırmağa başlamış. Ben bu işe şaşım şaşım diyerek. Adamın böyle şaşım şaşım diyerek bağırmasını duyan çiftçi: ‘‘ Neye şaşın hemşerim?’’ demiş. Ama bizim akıllı adam hiç cevap vermeden: ‘‘ şaşım, şaşım!’’ diyerek bağırmağa devam etmiş. Bu durum epeyce sürünce tarlasını süren çiftçi merakını gidermek için şu adamın yanına gideyim de bir sorayım neye şaşmış. Çiftçi tarlasında öküzlerini bırakarak yukarı tepeye doğru çıkmaya başlayınca diğeri hırsız sabana sürülmüş olan iki öküzden bir tanesini almış. Çiftçi adam yukarıda ısrarla şaşım şaşım diyerek bağırın hırsızın yanına varınca: ‘‘ Hemşerim anlat Allah aşkına neye şaşın?’’ demiş. Adam cevap olarak yarım saattir seni izliyorum. İki tane sapan var ama tek öküzle tarla sürüyorsun demiş. Adam da şaşkınlıkla tepenin altında kalan tarlasına bakınca sahiden sabana bir tane öküzün sürülmüş olduğunu görmüş. Adama dönerek şöyle demiş: ‘‘ Vallahi hemşerim inan ben de şaşım.’’

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.

AD9. Bundan yaklaşık olarak yirmi dört sene öncesini anlatıyorum. Artvin merkezin üst kısmında kalan Kafkasör Yaylası dediğimiz bir yer vardır. Bütün aile oraya eğlenmeye gitmiştik. Benim şiddetli bir şekilde başım ağrımağa başladı. Boğa güreşleri vardı o gün. Benim şiddetli bir biçimde başım ağarmaya başladığı zaman, geri dönen başka akrabalarımla annem beni geri eve yolladı. Ahırda bir tane ineğimiz vardı. Bana: ‘‘ Sen eve git hem ineği sağarsın hem de başının ağrısını geçince gelirsin.’’ dedi. Ben de annemin sözünü dinleyerek geri eve döndüm. Sütü sağmak için kovayı hazırlayıp ahıra indim. Ahır temizledim. Sonra başımın ağrısı o kadar şiddetli ağarmaya başladı ki yüksek sesle hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladım. İneğin memelerini yıkayıp sildikten sonra sağmayı denedim

ama yapamadım. Süt sağmak için getirdiğim kova ineğin altında öylece kala kaldı. Aradan kısa bir süre geçince ineğin kendi kendine sağılmaya başladığını gördüm. Hayretler içinde kalarak süt dolu kovayı ineğin altından aldım. Bu yaşadığım olayı daha sonra eve gelen aileme anlattım. Bu olayı kendim yaşamayıp da birileri anlatmış olsaydı belki inanmazdım, ama bizzat kendi başıma geldi bu olay.

Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.

AD10. Eskiler anlatırlardı bize. Köyün birisinde iki kadın odun toplamaya gitmiş. Çalıştıkları yerin hemen bitişiğindeki çalılıkların arasında kadınların biri ses duymuş. Diğer kadın da sesi işitince korkusundan sinip kalmış. Diğer de sesin geldiği yere doğru yürüyüp gitmiş. Diğer arkadaşı o kaybolan kadını beklemiş ama bir türlü geri dönmemiş. Bu kadın köye varınca yükünü boşalttıktan sonra evin avlusunda soluklanmaya başlamış. Bahçenin içindeki bir ağaçta ayı görmüş. Basmış bağırılmış. Evdeki adamlardan biri sesi duyunca tüfeğiyle dışarı fırlamış. Tam ağaçtaki ayıya ateş edecek o daha önce ormanda kaybolan kadın ortaya çıkıp: ‘Sakin ateş etme. Biz onunla evlendik!’ demiş. Bütün hane halkı kadının söylediği bu şeye şaşmış. Şaşmış şaşmasına ama adamın ayıya doğru her hamle yapmasında kadın kendini öne atarak: ‘Onu vurma beni vur!’ diyerek bağırılmış. En sonunda ayıyı vurmaktan vazgeçmişler.

Rüstem Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.

AD11. Çok eski zamanlarda padişah tebdili kıyafet yapıp halkın arasına karışmış. Yine bir gün vezirleriyle birlikte anlattığım şekilde halkın arasında dolaşmaya başlamış. Yolda rastladığı insanlara, özellikle dini sorular sorarak onların bilgi ve hayatla alakalı olan tecrübelerini sınırmış. Oldukça genç bir çocukla karşılaşan padişah ona dinle alakalı ardı arkası kesilmeyen sorular sormuş. Çocuk her soruya hiç takılmadan cevap verince padişah ona bir kese altın vererek oradan uzaklaşmış. Biraz daha yol gittikten sonra epeyce yaşlı adamla karşılaşmış. Ona da çeşitli sorular sormaya başlamış ama adam hiçbirini bilemiyormuş. Padişah git gide sinirlenerek adamın kellesinin vurulmasını istemiş. Tam adamın kellesini vuracaklarken az evvel yolda rastladıkları o genç çocuk çıka gelmiş. Onlara bu adamın babası olduğunu, onu öldürmemelerini yalvararak söylemiş. Padişah da bu işe şaşırıp, muazzam yetiştirilmiş bir çocuğun nasıl olur da babasının bu denli cahil olabileceğini düşünüyormuş. O sırada çocuk: ‘Babamın babası ona öğretmemiş, ama benim babam bana kitaplar alarak al oku da her şeyi eksiksiz bir güzel öğren bakalım

dedi.” Demiş. Padişahta ocuğun bu söylediğine karşılık: “ Salın adamı!” Diyerek emretmiş.

Rüstem Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.

AD12. Eskiler anlatırlardı bize. Eski zamanların birinde çok kıymetli bir hoca varmış. Talebelerinin hepsini çok severmiş. Ama içlerinden bir tanesine bu hoca hayran kalırmış. Diğer talebeler de hocalarının bu çocuğu çok sevdiğini bildiklerinden onu kıskanırlarmış. Hoca bir gün bütün öğrencilerini bir araya toplayarak hepsine birer kuş vermiş. Gidin sizi kimsenin görmeyeceği, şahit olmayacağı bir yerde bu kuşları boğazlayıp getirin demiş. Öğrencilerin hepsi çıkıp gitmiş. Hepsi kendisinin bir başkası tarafından grlmeyeceğine emin olduğu bir yerde, hocalarının kendilerine verdiği kuşu boğazlayıp teker teker geri dönmeye başlamışlar. Aradan bir vakit geçince bütün talebeler gelmiş. Fakat hocanın o çok sevdiği talebesi gelmemiş. Biraz daha bekleyince hocanın o çok sevdiği talebe elinde kuşuyla geri dönmüş boynu bükük halde. Diğer ocuklar onunla dalga geçerek verdiğiniz bir işi de yapamadı diyerek alay etmeye başlamışlar. Hoca o çok sevdiği talebesine dönerek: “ Evladım ne oldu?” Demiş. ocuk da anlatmaya başlamış: “ Hocam beni kimsenin göremeyeceği hiçbir yer bulamadım. Beni yaratılmış olanlardan birisi görmese de Allah görüyor.” Demiş. Bu durum karşısında hocanın diğer talebeleri gerekli dersi almış.

Rüstem Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.

AD13. Harp zamanlarında yaşanmış olan bir hikâyedir bu. Savaşın en etin günlerinde bizim tarafımızda epeyce Şehit ve yaralı oluyor. Yaralı olan askerleri bu bölgede oluşturmuş oldukları bir çeşit hastane gibi bir yerde tedavi altına alıyorlar. Oraya yaralı şekilde gönderilen hastaların birçoğu da şehit olarak geri dönüyorlar. Bu durum bir hayli dikkat çekici bir boyuta ulaşınca bölgede görevli olan komutan işin içerisinde başka bir şey olduğunu düşünüyor. Cephede çok kk bir sıyrıkla yaralanan askerini yakın takibe alarak askeri tedavinin yapıldığı yere gönderiyor. Her nasıl oluyorsa bu asker de Şehit oluyor. Bu durumu gören komutan hastanenin başında olan doktorun derhal yanına getirilmesi için emir veriyor. Bu doktor yanına getirilince kendisi bizzat onu sorguya çekiyor. En sonunda bu doktor yaralı askerleri öldürdüğünü itiraf ediyor. Komutan böyle bir şeyi nasıl yapabildiğini soruyor doktora. Doktor da bu komutana kendisine söylenen şeyleri yaptığını, cezası neyse çekmek istediğini söylemiş. Bu işlerin kendisine gaipten

birilerinin yaptırdığını anlatmış. Gerçekten de bu doktor ne Rus ne de başka bir milletten olmadığı için onun bu işi kimin için ve nasıl yaptığını bir türlü öğrenememişler.

Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.

AD14. Rus askeri birlikleri Melo Dağının üstünden beri memleketimize giriyor. Hal böyle olunca bu topraklarda yaşayan insanlar neyi var neyi yoksa bırakarak göç ediyorlar. Dedenin bir tanesi köyünden yanına küçük torunlarını da alarak o da göç için yola çıkıyor. Göç sırasında yollarda büyük sıkıntı yaşıyorlar. Dedenin bu küçük çocukları yorgunluktan yürüyemez hale geliyorlar. Az bir şey dinlenmek için durduklarında üstünde kara elbiseler olan garip bir adam geliyor. Dedeye eğer çocuklar yürümeye zorlanıyorsa onları bana ver şeklinde teklifte bulunuyor. Dede torunlarının hiç birini veremeyeceğini onların oğlundan yadigar kaldığını söylüyor. Adam bir türlü gitmek bilmiyor. Çocukların birini ver bari diyerek yaşlı adama saatlerce yalvarıyor. En sonunda istediğini alamayacağını anlayan adam ortadan kaybolup gidiyor.

Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.

AD15. Ruslar memleketimizi zapt ettikleri vakit herkes yerini yurdunu bırakıp göç ediyor. Bu göç edenlerden biri de yaşlı bir neneymiş. Yanında da iki tane küçük torunu var. Yollarda tek başına kalınca saklana saklana elinden geldiği kadar yol alıp ilerliyor. Düşman askerlerinin olduğu bir yere gelince iyice tehlike altında olduğunu anlayarak kuyu gibi bir yere giriyor. Tabi o zamanlar mevsim kış ve çok kar yağmış. Yanında yiyecek bir şeyi kalmayan nene çocukları sarmak için yanında taşıdığı koyun postunu yiyerek bir süre hayatta kalıyor. Yakınlarda olan askeri birlikler nenenin karda bıraktığı izleri takip ederek onu buluyorlar. İki torununu da yaşlı neneyi de orada öldürüyorlar.

Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.

AD16. O vakitler askerim. Birlikleri Erzincan'da toplayarak kıtalarına yollayacaklar. Bir tane amca denk geldi çarşıda. Bana nereli olduğumu sordu. Artvin'li olduğumu öğrenince sevincinden havalara uçtu. Hikâye anlatmaya bayılırdı. Ben de her fırsatta yanına gider anlattığı hikâyeleri dinlerdim. Rusya'da Nikola devrim yapınca harp bitti. Atatürk bizi harp oralarda bitti buraya gelin diyerek Ankara'ya çağırdı. Esas gerçek tarih benim anlattıklarımıdır. Yola düştük gidiyoruz. Kızılırmak'ın rengi insan kanından neredeyse kızıla dönmüştü. Kazım Karabekir Paşa düşman birliklerini bozguna uğrattı.

Bize sabah namazı kıldırttı. Halit Paşa'da müezzinlik etti. El açıp dua ettik Allah'a ki bu düşmana fırsat verme diyerek. Bizi çeşitli cephelere dağıttılar. Beni Halit Paşa'yla birlikte Afyonkarahisar cephesine vermiştiler. Halit Paşa bizim birliğe emir verdi. Davul zurna çalarak oyun oynayıp düşman askerinin bizleri bu şekilde görmesini istedi. Düşman birlikleri zapt ettikleri yerin etraflarına tam yedi kat tel örgüsü çekmişler. İngilizler, Yunanlılar, Fransızlar hep birlik olmuşlar. İçerideki birlikleri o kadar kuvvetli hale gelmiş ki kendi kendilerine Osmanlı bizi yedi seneden önce buradan atamazlar diyorlarmış kendi kendilerine. Düşman askerleri niye eğlendiğimizi sorarlarsa savaşın bittiğini her yeri boşalttığımızı ayın başına kalmadan da terhis olacağımızı söylememizi tembihlemiştiler. Bizi bu şekilde gören askerlerin kimisi kaçmaya başladı. O sırada biz de onların birliklerini yararak içeri girmiş, düşman askerini bozguna uğratmıştık.

Nureddin Kocaman, 1937, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

AD17. Sinop'ta öğrenenlik yaparken tayin istemiştim. Tayinimi buraya verdiler. Buradan da Yusufeli'ne gönderdiler beni. O zamanlar Yusufeli'ne ne yol var ne iz var. Yusufeli'ne kadar araba yolu var. Yusufeli'nden Peterek köyüne gitmem gerekiyor. Yolda çok büyük zahmet çektim. Etraf piriçlik olduğu için her yer sinek dolu. Bana dediler ki değirmen var burada. Oraya git. Vardım gittim. Değirmen döndüğü için oluşan hava yüzünden oraya sinekler yaklaşmıyor. Dediklere yere vardığımda orada bekleyen epeyce kalabalık vardı. Küçük bir kovuğun altına girmiş orada bekliyorlar. Ben burada mı kalacağım deyince bana gitmek istediğim yerin beş saat uzaklıkta olduğunu söylediler. Yanımda epeyce yüküm var. Onlarla bu kadar uzak yola nasıl gidilir. Bana yüklerini burada bırak, köye varınca hayvanı olan birisini yollayıp aldırırın dediler. Ben de tarif ettikleri yoldan gitmeye başladım. Tayininin çıktığı köye vardım. Orada öğretmenlik yapan birinin yanına misafir oldum. Yanımda getiremediğim yüklerimi anlattım. Köyden gidip o yüklerimi alabilecek birini bulmaya çalıştık. Yükleri alabilmek için hayvan bulduk ama gidip götürecek kimse bulamadık. Herkesin başka başka işleri var tabi. Bana verdikleri katıra binerek yarı yolda bıraktığım eşyalarımı almaya gittim. Orada bulunan kimseler beni karşılayıp yedirip içirdiler. Yola çıkma zamanı gelince Onbaşı'ya yüklerin katırın üstünden yolda çözülmesi halinde tekrar bağlayamayacağımı, eşyaları sıkı sıkıya bağlamasını rica ettim. Sonra kalacağım köye doğru yola çıktım. Epeyce yol almıştım. Ersisin Bağlığı denilen yere kadar vardım. Katır küçük bir su birikintisinin üstünden bir

türlü geçmiyor. Ne yaptıysam hareket ettiremedim. En son sinirlenince hayvana vurdum. O da can havliyle kaçtı. Kaçarken üstündeki sandığım yanından geçtiği ceviz ağacına takılarak düştü. Bütün ipler parçalandı. Katırı yakalayıp ağaca bağladım. Gece karanlık çöktü. Ağacın dibine dinlemek için yattım. Yattığım yerde bir ses duyuyorum ama ortalarda kimseler yok. Eskiler anlatırlardı cinler bir araya toplanıp oynarlar diyerek. Ortalık zindan gibi karanlık olduğundan hiçbir şey göremiyorum. Ayağa kalkıp onları görmek için sese doğru yürümeye başladım. Epeyce gidince küçük bir ışık gördüm. İşte dedim bu ışığın aydınlığında oynuyorlar. Korkuyorum bir taraftan ama gidip bakacağım. Bir taraftan da bildiğim duaları okumaya başladım. Işığın olduğu tarafa yaklaşıncı evin yanında bağlanmış iki tane at gördüm. Eve yaklaşıp pencereden baktım ki iki tane adam oturuyor. Adamları görünce korkum hafifledi. Kapıya doğru giderek içeri seslendim. Onlara öğretmen olduğumu ve başımdan geçenleri anlattım. Bana yardım ettiler. Ertesi gün tarif ettikleri yoldan görev yapacağım köye vardım.

Osman Akyüz, 1932, Evli, Ortaokul Mezunu, Emekli, Dokuzoğul Köyü.

AD18. Büyüklerimiz cinlerle alakalı olmadık hikâyeler anlatırlardı. Fakat benim başıma hiç gelmedi. Gençlik zamanlarımda başıma gelen uzunca yıllar da tekrar eden şöyle bir olay yaşadım. Nerede olursam olayım babamın bana seslendiğini duyuyordum. Babam köyde ben de başka bir şehre gitmiş çalışıyorum, babam sanki yanımdaymış gibi bana: “ Kaya, Kaya!” diyerek sesleniyor. Bu yaşadığım şeyi büyüklerime anlattım. Beni bir hocanın yanına yolladılar. Nerede olursam olayım babamın bana seslendiğini duyduğumu söyledim. Hoca da bana: “ Babanla birbirinizi çok seviyorsunuz o yüzden oluyor.” demişti. Sahiden de babamla çok samimiydik. Çok iyi anlaşırđık rahmetliyle. Bir süre sonra bu duyduğum sesler kendiliğinden kayboldu.

Kaya Çelik, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Yusufeli / Günyayla Köyü.

AD19. Büyüklerim anlatırlardı. Bizim köylü Hafız Dede adında biri varmış. Özellikle Ruslarla savaştığımız o yıllarda orduya çok yardımcı olmuş. Rusçayı çok iyi biliyormuş bu dede. O yüzden tebdili kıyafet yaparak Rus donanmasının arasına karışır bizim devletimiz için casusluk yaparmış. Yalnızca Rusça değil, birçok dilde konuşur ve yazarmış bu Hafız Dede.

Şükrü Alkan, 1947, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Sakarya Köyü.

AD20. Dilden dile anlatılan bir olay vardır bizim oralarda. Durumu pek de iyi olmayan bir adam varmış. İki tane çocuğu bir de eşiyle karın tokluğuna yaşayıp giderlermiş. Harp zamanı olunca adamı askere almışlar. Evde çocuklarıyla yalnız başına kalan kadın yokluktan mıdır kederden midir bilinmez bir süre sonra vefat etmiş. Asker de olan bu adam cephede düşman birlikleriyle savaşırken Şehit oluyor. Bu iki çocuk kala kala yaşlı babaannelerinin eline kalıyor. Amcaları da var. Ama herkes kendi hayat mücadelesinin peşinde olduğu için pek ilgilenemiyorlar. Savaş iyice kızışıp da Rus birlikleri bu bölgeye doğru akın edince bizim babaanne ne yapacağını şaşırıyor. Aradan epeyce zaman geçtikten sonra Allah'ın da izniyle bizim askerlerimiz muzaffer oluyor. Bu anlattığım babaanne o kadar büyük bir yokluğun içindeki çocukların üstüne serecek yorganları dahi yok. Bir gün köyün yamaçlarında dolaşırken bu Rusların Ermenilerin giderken arkalarında bıraktıkları eşyalara rastlıyor. Onların arasından kendine lazım olanları topluyor. Bu aldığı eşyaların arasında da bir tane yorgan varmış. Epeyce zaman bu yorganı çocukların üstüne seriyor. Gel zaman git zaman çocukların üstüne serdiği bu yorgan kirleniyor. Yaşlı nene yorganın içindeki yünlerini havalandırıp yıkamak için yorganı söküyor. Bu yaşlı nene söktüğü bu yorganın içerisinde gizlenmiş halde duran irili ufaklı birkaç kese altını buluyor. Ortaya çıkarıp bu yetim kalan çocuklar için kullanmaya başlasa amcaları elinden alır diyerek bu bulduğu altınları saklıyor. Çeşitli sıkıntılar içinde Allah'ın kendisine verdiği ömrü kadar yetimleri hiç başıboş bırakmıyor. Ta ki aradan yıllar geçip de hasta yatağına düşene kadar. Bu sırrı kime diyeyim diyerek düşünürken aklına orada hocalık yapan kalender bir adam geliyor. Bir şekilde o hocaya haber salıp yanına gelmesi için ricada bulunuyor. Hoca yanına gelince bütün olanı biteni anlatıyor bu nene. Neneden emanetleri alan hoca ortadan kaybolup gidiyor. Bir süre sonra nene vefat ediyor. Tabi bu süre zarfında aradan yıllar yıllar geçiyor. Fakat söylemeyi unuttum nenenin bu altınlarını hocaya verdiğini kimse bilmiyor. Çocuklar büyüyüp de on sekiz yaşlarına gelince bu hoca çıkıp geliyor. Çocuklara babaannelerinin yıllar önce kendisine ölüm döşeğindeyken emanet ettiği altınları anlatıyor. Çocuklar bu altınları hocadan alıyorlar. Miskinlik etmeden çalışarak servetlerine servet katarak yaşıyorlar. Bu anlattığım çocuklar da bildiğim kadarıyla şimdi Bursa'da mı İstanbul'da mı ne yaşıyorlarmış.

Necmi Gümüşgöz, 1963, Evli, İlkokul Mezunu, Boyacı, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD21. Televizyonun icat edilmediği zamanları anlatıyorum. Bin dokuz yüz yetmiş yıllarına tekabül eder. Evde bir radyosu olan bayağı zengin bir aile olarak kabul ediliyor o zamanlar. Çünkü yapılmış olan son teknolojiden yararlanmış oluyorsun. Hemen hemen herkes evine radyo almaya başladı. Buralarda dolaşan yaşlı dede vardır. Yaşı epeyce var. Beş altı tane kızı vardır evinde. Durumları da oldukça iyidir. Kızları buna neden radyo almadıklarını sormuşlar evlerine. Tabi o zamanlar televizyonun adı bile edilmemiş henüz. Dede de kızlarına cevap olarak şöyle demiş: “Ben öylesini alacağım ki evime o konuşanı göreceğim.” Aradan yedi sekiz sene geçmeden televizyonlar çıktı. Buralarda evine ilk televizyon alan kişi de odur.

Necmi Gümüşgöz, 1963, Evli, İlkokul Mezunu, Boyacı, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD22. Ben askere gitmeden önceki yıllarda yaşadığım bir olayı anlatacağım. Arkadaşlarla vakit buldukça ava giderdik. Yine bir gün avlanmak için yaylanın düzüne çıktık. Epeyce zaman av peşinde dolaştıktan sonra yorulduk. Önümüzde küçük bir ev vardı. Yaklaşıp selam verdik. Yaşlı bir amca bizi karşıladı. Yiyip içtikten sonra kalkıp helallik isterken bize insanı türlü belalardan kazalardan koruyan bir duasının olduğunu, onu bize vermek istediğini söyledi. Biz de aslından fotokopi alarak duanın yazılı olduğu kâğıdı ona geri götürdük. Zaman ilerledi, benim askere gitme vaktim geldi. Erzincan’a gittim birliğime teslim oldum. Askerde bir bölgeyle alakalı istihbarat alınca adı verilen köye gittik. Çevre güvenliğini sağladıktan sonra orada bir süre kaldık. Köy içinde rutin arama faaliyetlerini sürdürürken bir tane teröriste rastladık. Başımızdaki komutan onu hemen sorguya aldı. Teröristi yanımıza alarak birliğe doğru harekete geçtik. Bu terörist sorgusunda bizi aslında daha köyün girişinde pusuya düşürdüklerini, fakat bir türlü silahların ateş almadığını söylemiş. Ak Sakallı Dedeler etrafımızı sardı demiş. Birliğe doğru hareket halindeyken çatışma çıktı. Hemen mevzi alarak karşılık vermeye başladık düşmana. Ben sol göğsümden bir sızı hissettim ama tam olarak vurulduğu anlamadım. Kendime geldim bir de baktım ki sol göğsümden kan var. Zaten yığılıp kalmışım. Hastanede kendime geldim. Kurşun tam kalbimin üstüne gelmiş. Ben o anlattığım dedenin bana vermiş olduğu kâğıdı bir muşambanın içine sarmış onu da bir bez parçasına dikerek sol cebimin üstünde taşıyordum. Kurşun bezi parçalamış fakat muşambanın içine girmemişti. Doktor eğer birazcık olsun kurşun aşağıya gelmiş olsaydı seni kurtaramazdık demişti. Ben o boynumdaki hamayil sayesinde kurtuldum.

Turgut Gümüşgöz, 1974, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD23. Eskiden bir çoban varmış. Bizim büyüklerimiz, bilhassa dini konulardan insanlara sorular sorar onları sınırlarmış. Bu çoban vefat etmiş. Melekler buna: ‘‘Rabb’in kimdir?’’ diyerek sormuşlar. O da: ‘‘ Rabb’imi bilmem ama Nebi Davara gitti.’’ demiş. Çoban bu şekilde cevap verince melekler basmışlar buna sopayı. Her soruşlarında çoban aynı cevabı verince her seferinde de dayak yemiş. Çoban en sonunda dayanamayıp meleklerle: ‘‘Artık vurmayın bana. Hem bana öyle iyi davranın ki bizim sülaleden yine gelen olsun buraya’’ demiş.

Şemsettin Yıldırım, 1958, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Ardanuç / Gümüşhane Köyü.

AD24. Dedemin adı Hüseyin’dir. Dedem bir gün hayvanlarını yaylada otlatırken ineklerinden biri komadan altına düşüyor. Hayvanın ayaklarından birisi kırılıyor. Bıçağı çıkarıp ineği kesse etlerini tek başına nasıl taşıyacak? Oturup düşünüyor ben ne yapacağım diyerek. Sonra koca hayvanı sırtına alarak dinlene dinlene eve kadar götürüyor. Bu işte garip olan koca hayvanı sırtlayarak eve kadar nasıl götürmüş olduğu. Taşdığını anlattıkları bu inek, yetişkin bir hayvan sonuçta. Kilosunu boyunu hatırlamıyorum ama inek epeyce büyükmüş. Eve bu halde varınca hane halkı bunu karşılıyor. Bir de bakıyorlar ki sırtladığı inek ayağının üstüne hiç basamıyor. Nasıl ettin de bunca yolu hayvanı sırtına alarak aşır geldin diyorlar ama dedem hiçbir şey demiyor.

Sinan Özçevik, 1988, Evli, Lise Mezunu, Operatör, Tütüncüler köyü.

AD25. Bir gece vakti evde çocuklarımla oturuyordum. Çocuklarımdan biri pencerenin kenarında oturuyordu. Birden irkilerek üzerinde büyük bir paltosu olan adamın evin önünden geçtiğini söyledi. Ben de ona gecenin bu vaktinde penceremizin önünde adamın ne işi olacağını söyleyerek kızıp bağırdım. Ama bir taraftan da söylediği şeyden çok korkmuştum. Gözlerimi pencereye dikerek dışarıya doğru bakmaya başladım. Aradan biraz zaman geçince çocuğumun söylediği adamı ben de gördüm. Avluda bir sağa sola dönüp duruyordu. Ayağa kalkıp dışarı çıktım. Sonra adamın yok olarak uzaklaştığını gördüm.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

AD26. Oğlum, eniştem, bir de kaynımın oğlu köyün üstlerine doğru çıkıyorlar. Ne için oralara gittiklerini hatırlamıyorum. Geriye döndüklerinde başlarına bir iş gelmiş. Kaynımın oğlu gittikleri yerde arkamıza bakın demiş. Arkalarında eskiden tanıdıkları bir adam peyda olmuş. Fakat bu anlattıkları adam çok evvelden vefat etmişti. Oğlumla eniştem kaçıp gitmişler oradan. Kaynımın oğlu geride kalmış. Adam bunu yakalamış. Anlattığına göre adam sağ değilmiş zaten. Kendisini tuttuğu zaman bu o adama vurmaya başlamış. Adam da kaynımın oğluna vuruyor diğer taraftan. Kaynım diyordu ki, benim vurduklarım adama işlemiyor, ellerim vücudunun içinden geçiyordu diye söylemişti. Epey bir vakit bu adam kaynımın oğluna vurduktan sonra seni bırakacağım ama beni sakın kimseye söyleme demiş. Ondan sonra eve gelince, eniştemle oğluma kızmıştı ki, beni neden adamın karşısında tek bıraktınız diye.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

AD27. Çocuğun bir tanesi babası çarşıya giderken ondan ayağına giymek için lastik istemiş. Babası da çarşıdan bir çift lastik alıp çocuğa getirmiş. Ertesi gece lastik ortadan kaybolmuş. Lastiği ne yaptılarsa bulamamışlar. Aradan ne kadar zaman geçmiş bilmiyorum ama bu adamın çocuğu kısa bir süre sonra vefat etmiş. İnsanların mezarlarını önceden uzaklara yapmazlardı. Yabani hayvan gelir mezardan çıkarıp yemesin diye. Çocuğu kefenleyip mezarına koymuşlar. Ertesi akşam çocuğun babası bir ses duyuyor. Çocuk mezarından beri babasına bağıriyormuş. Lastiklerimi getir baba ayaklarım üşüdü diyerek her gece babasına sesleniyormuş bu çocuk. Adam ölene kadar da bu olay sürüp gitmiş.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

AD28. Bursa'dan kızım gelmişti. Birlikte epeyce zaman oturup sohbet ederek hasret giderdik. Saat gece yarısına yaklaşınca mutfağa geçerek bir şeyler hazırlamaya başladım. Yemek yedikten sonra yatacaktık. Kızım içerden anne gel sana bir şey göstereceğim dedi. Ben de yemeği hazırlayıp öyle geleyim kızım dedim. Anne acele gel deyince koşarak oturduğumuz odaya gittim. Kızım pencereden dışarı bakarken üstünde beyaz bir örtü olan birisini görmüş. Gördüğü şeyin yüzü de kapalıymış. Sanki bir adam üstüne kefen almış dolaşiyor gibi anlattı bana. Ben epeyce korktuğunu anlayınca, karanlıkta gözün yanılmıştır kızım dedim. O da bana yok anne göz yanılması olamaz, aşağıdan yukarıya doğru beyazlar

içinde bir adam gitti dedi. Söylediği yere epeyce zaman kızıyla birlikte baktık. Ama hiçbir şey göremedik.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

AD29. Anlatacağım olay benim amcamın başından geçmiş. Amcamın sürüsü vardı. Sürü dediğim de ince maldır. Bir gün ahıra gittiğinde keçilerin birisinin ya dilinin ya da kulağının olmadığını görüyor. Tabi bunu fark edince çok korkuyor. Bu olay neredeyse her gün tekrar etmeye başlıyor. İşin içinden çıkamayınca amcam gece ahırda yatmaya başlıyor. Gece olunca ahırın içine bir tane kadın giriyor. Keçilerden birini tutup dilini dışarıya çekiyor. Tam o sırada amcam saklandığı yerden fırlayıp bu kadını tutuyor. Kadına epeyce vurduktan sonra salıyor. O kadın da bir daha amcamın ahırının yakınlarından bile geçmiyor. Bu işi yapan kadın hala daha hayattadır. Hatta bizim de komşumuzdur. Ama ismini demeyeyim. Ahırlara girip, hayvanların ya dilini ya da kulaklarını kesmeyi huy edinmiş bu kadın.

Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

AD30. Çok eski zamanlardı bu anlattığım olay. Köye birisi gelip bizi kabak toplamaya götürmüştü kendi köyüne. Adamın tarlası boylu boyunca kabak ekili vaziyetteydi. Adamın köyüne varıp biraz dinlendikten sonra çalışmaya başladık. Aradan biraz zaman geçince tarlaya irili ufaklı taşlar düşmeye başladı. İlk başta umursamamıştık bu durumu. Sonra git gide taşların boyutuyla beraber atılma hızları da değişti. Hepimiz ne yapacağımızı bilmez vaziyette tarlayı bırakarak kaçmıştık.

Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

AD31. Köyden arkadaşlarla birlikte dağın başında dolanıyorduk. Ormanlık bir alana girdik. Bir ağacın altında elleri arkadan bağlı vaziyette oturan bir adam gördük. İssiz yerler olduğu için ilk başta yakınlaşmaya korktuk. Selam vererek adama doğru yürümeye başladık. Adam bize hiç cevap vermiyor. Yanına varınca amca ne yapıyorsun burada diyerek sorduk. Bize hiç cevap vermedi. Amca kalksana dedik. Yine cevap yok. En sonunda adam beni arkamdan beri tutanı görmüyor musunuz deyince ağacın etrafında bir tur attık. Adama arkasında kimsenin olmadığını söyledik. Ellerinden tutarak ayağa kaldırdık adamı. Sonra bize bir şey demeden yürüyüp gitti. Bir süre sonra da gözden kayboldu.

Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

AD32. Ben eskiden içki içerdim. Yine bir gün aşağıda eski köprü vardı, orada içtim. İçki içtiğim yerin kapanma saati gelince çıkıp yola koyuldum. Epeyce köy yolundan gitmişim. Fakat biraz vakit geçince ben sızıp kalmışım. Yerlerde bir metreya yakın kar var. Üzerimde de naylondan bir mont var. Biraz kendime gelir gibi oluyorum ama sarhoşluğun etkisinden midir bilinmez kalkamıyorum. Yattığım yerde kulağıma ayak sesleri geldi. İhtiyarın biri yanıma yaklaşip yattığım yerde bana bir tokat vurdu. Öyle vurdu ki ayılıp kendime geldim. Sonra kalkıp yoluma devam ettim. Eğer o adam bana vurmasaydı orada soğuktan donarak ölebilirdim.

Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

AD33. Gelinimle damadım Varziya'nın yaylasından dönüyorlarmış. Gelinim oğlumun biraz arkasında kalmış. Kafasını yukarılara doğru çevirince birbirine bağlı bir çift ayakkabı görmüş. Belki yanlış gördüm diyerek hiç ses etmiyor. Biraz daha yürüyünce ayakkabının birbirine bağlı şekilde önlerinden beri gittiğini yine görüyor. Korkudan hiç sesini çıkaramıyor. Yolları bitip kendi köyümüze varıyorlar. Evin önüne vardıklarında gelinim bütün gördüklerini oğluma anlatıyor. Sen korkma diye yoldayken anlatmadım gördüklerimi diyor. Oğlum gelinime sana bir şey söyleyeyim mi diyerek aynı şeyleri kendisinin de gördüğünü fakat korkmaması için kendisine anlatmadığını söylemiş.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

AD34. Yalancının biriyle inandırıcı arkadaş oluyor. Birlikte gurbete gidiyor bu iki arkadaş. Bir yere geliyorlar ki ayrılalım da sen böyle git ben de şöyle gideyim. Yalancı girdiği bir köyde misafir oluyor. Yolda gelirken şahit olduğu bir şeyi anlatmaya başlıyor köy halkına. Yolda gelirken gökyüzünde bir tane keçinin bağırarak uçtuğunu söylüyor. Gökyüzünde hiç keçi bağırır mı diyerek bunu ellerine alıyorlar. Yediği dayaktan bitkin düşen yalancı bir kenarda sessiz sessiz oturuyormuş. İnandırıcı olan diğer arkadaşı gerilerden gelerek yetişiyor köye. Arkadaşını yerde dayak yemiş vaziyette yattığını görünce olan biteni soruyor. Köylüler de arkadaşının yalan attığını o yüzden dövdüklerini söylüyorlar. Bu inandırıcı olan adam da arkadaşının anlattıklarının doğru olduğunu, henüz doğum yapmış olan bir keçinin yavrusunu kartalın kaparak havalandığını anlatıyor.

Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

AD35. Atatürk'ün zamanında olmuş bu olay. Atatürk askeri birliklerin başında Erzurum'a gelmiş. Bir yerde dinlenmek için mola vermişler. Yakınlarda bir köyden otuz beş yaşında daha önce evlenmemiş bir kadın gelmiş. Komutan eğer izin verirse askerlere ayran vermek istediklerini söylemiş. Komutan da izin vermiş. Birkaç asker gidip bu kadına yardım etmiş. Ayranlar geldiğinde başlarındaki komutan ilk bu kıza içirmiş. Sonra da yanlarında gezen doktora ayranları kontrol ettirmiş. Başlarındaki komutan ayranların zehirli olmadığına kanaat getirdikten sonra askerlere dağıtmışlar. Atatürk askerine çok düşkün bir kumandanmış.

Mehmet Güzel, 1929, Dul, Emekli, Okur Yazar Değil, Pehlivan Köyü.

AD36. Amcam hayvanlarıyla birlikte bir yerden bir yere gidiyormuş. Bir sırtın üzerine vardığı zaman aksakallı bir dede görüyor. Amcam konuşmak için bu dedeye sesleniyor. Fakat dede amcama cevap vermiyor. Amcam kimdir nedir diyerek yanına doğru gidiyor bu dedenin. Yaşadıkları o yerin civarında olan bir kimse değilmiş bu aksakallı dede. Amcam yanına varınca bu dede yine onunla konuşmuyor. Dedenin aksakalları amcamın çok dikkatini çekiyor. Elini uzatıp dedenin sakallarını sıvazlıyor. Anlattığına göre pamuk gibiymiş sakalları bu yaşlı dedenin. Dede kendisine cevap vermeyince dağılmaya başlayan yük hayvanlarının yanına gidiyor. Arkasını dönüp tekrar baktığında bu aksakallı dedeyi göremiyor.

Fehmi Kuru, 1966, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD37. Erzurum'da uzun yıllar vakıflarda çalıştım. Yaklaşık dört yüz kişilik öğrenci yurdu yapılmıştı. Bir tarafı yurt, bir tarafı sosyal tesisler bir diğer tarafı da iş hanları olmak üzere üç bölüme ayrılıyordu. Yaz aylarıydı. Çeşitli inşaat işleri halen devam ediyordu. Bu inşaat da çalışan personelin tamamı yaz ayında olduğumuz için yurdun uygun yerlerinde kalıyorlardı. Bir gece yattıkları yerde sesler duymaya başlıyorlar. Çıkan seste yangın var şeklinde bağıyor. Bu durum iki üç gece sürünce bana haber verdiler. Ben de olur mu öyle şey diyerek onları sakinleştirmeye çalıştım ama bir gece evvel hepsi birden o kadar korkuyor ki kaçıp bahçeye iniyorlar. Ben de geldikten sonra birkaç gece orada kaldım. Fakat hiçbir şey bana rastlamadı. Fakat çok sonradan öğrendiğime göre yurt yaptığımız arazinin olduğu yerde eski bir mezarlık varmış.

İsmet Öztürk, 1941, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

AD38. Eskiden köyde iki gün düğün olurdu. Bir gün erkeklerin düğünü, bir gün de kadınların düğünü. Bir gün köyde düğün oluyor. Çalgı çalan adamlar geliyor. İki gün boyunca eğlence sürdükten sonra paralarını alıyorlar. Köyden çıktıktan sonra bir müddet yollarına devam ediyorlar. Bir mezarlığın yanından geçerken bir ses duyuyorlar. Ses onlara: “ Yediniz içtiniz, sonra da bir çuval dolusu para aldınız. Siz hiç bizi düşünmüyor musunuz? Şimdi kazandığınız paraları şuradaki taşın üstüne bırakarak ortadan kaybolun. Yoksa sizi kalkar çarparım diyor. Korkudan titreyen çalgıcılar aldıkları bütün parayı bir mezar taşının üstüne koyarak arklarına bile bakmadan kaçıyorlar. Meğer düğünün başından sonuna kadar köyden bir tane adam bunları takip ediyor. Mezarlığın oraya geldiklerinde bunları burada korkuturum diyerek planını uygulamaya başlıyor. Çalgıcıların elinden kavgasız gürültüsüz bütün paralarını alıyor. Adamlar anlamıyorlar aldatıldıklarını. Anlamıyorlar çünkü bu üçkâğıtçı adam düğün sahibinden aldıkları paranın miktarını bile biliyor. Mezarlıkta saklandığı yerden ne kadar para aldıklarını bildiğini söylüyor. Zaten paranın miktarını da tutturunca bunlar korkudan bütün parayı bırakarak kaçıyorlar.

Ümit Kalaycı, 1962, Evli, İlkokul Mezunu, Çağlayan Köyü.

AD39. Bin dokuz yüz seksenden evvel buradaki karakola yüz başı bakıyordu. Benim babam evliya gibi bir adamdı. Yanımda olan bu arkadaşlarım da bilir bunu. Babam bir gün anlattığım bu karakolun önünden geçiyormuş. Karakolun önünde de karakol komutanı, kaymakam ve ileri gelen daire amirleri oturuyorlarmış. Karakol komutanı babamı görünce oturduğu yerden ayağa kalkıyor. Daha önceden babamla bu adamın ne tanışıklığı var ne de rast gelmişlikleri. Karakol komutanı ayağa kalkıp sanki bir üst rütbelisi gelmiş gibi ayağa kalkarak önünün bağlıyor. Karakol komutanının bu haline şaşan devlet büyükleri: “Efendim önünde saygıyla durup önünüzü iliklediğiniz bu adam eşraftan biridir. Üstündeki elbiselere bakın. Nedir bu hürmet ve saygı göstermenizin nedeni?” demiş. Karakol komutanı da: “Bunlar üç kişidir. Biri bu amca, birisi Ovacık’ta bir diğeri de Hod’ludur. Bunların hepsi Kore Savaşında üstlerinde yeşil elbiselerle askerin en önlerinde giderlerdi.” diyor. Bu adamı görünce sanki kendisine bir şey olduğunu anlatarak ayakta saygıyla durmaya devam ediyor. Komutanın anlattıkları karşısında etkilenen devlet adamları babama çeşitli yardımlarda bulunulmasına vesile oluyor.

Reşit Özkan, 1962, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.

AD40. Bizim köyde yaşayan birisi vardı. Babasından çok korkardı. Bir akşamüstü babası oğluna güğümle suya gitmesini söylüyor. Hava kararmış olmasına karşın korka korka çeşmenin başına varıyor. Çeşmeyi de böyle bir tümseğin dibine yapmışlar. Güğümü doldurduğu yerde çeşmenin başından beri ayak sesleri gelmeye başlamış kendisine. İyice ürkmeye başlamış ama güğüm daha dolmamış. Babasının korkusundan da bırakıp gidemiyor güğümü. Ses iyice yaklaşınca yanında getirdiği sopayla çeşmenin önünde siper alıyor. Kendi kendisine cin beni çarpmadan ben onu çarpayım diyor. Gelen adam iyice yaklaşınca, karanlıktan istifade ederek elindeki sopayla başına kuvvetlice vuruyor. Adam yere düşüyor. O da güğümü alıp korkuyla eve varıyor. Başına gelenleri anlatsa bir dert anlatmasa bir dert olacak. Gelenin cinler âleminden değil de kanlı canlı bir adamın olduğunu anlayınca birini öldürdüm düşüncesiyle iyice korkmaya başlıyor. Babasına yaşadıklarını anlatıyor. Babası korkma bir şey olmaz dese de içi içini yiyor. Tabi sonradan karanlıkta olsa adamın yüzünü hatırlayınca yukarı köylerden filan kişi olduğunu anlıyor. Ortalıkta ses seda olmayınca adam galiba ölmedi ya da bunu düştüğü yerde bulamadılar diyor. Eğer bulmuş olsalardı yukarı köyün kopup geleceğini biliyor. Bu merak ve korku içindeyken babası oğlunu o yukarı köye bir adamın yanına yolluyor. Adam köye vardığında tahmin ettiği kişinin yatakta yatıyor olduğunu görüyor. Geçmiş olsun diyerek başına neler geldiğini soruyor. Adam da: ‘‘Sorma kardeşim. Geçen gece ormandan dönüyordum, sizin köyün oradaki çeşmenin başında bir su içeyim dedim. Tam çeşmenin başına vardım ki cinler beni çarptı.’’ diyor. Başına gelen bu olayı anlatınca bizim adam da dayanamayarak: ‘‘ Seni çarpan cin bendim. Güğüme çeşmenin başında su dolduruyordum. Sesleri duyunca cinler beni çarpacak sandım. O korkuyla sopayı sallayınca vurup seni düşürmüşüm meğer.’’ demiş.

Mirza Karaçam, 1945, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tosunlu Köyü.

AD41. Yıllar önce annem anlatmıştı bana. Annemin köyü kıraç bir bölge olduğu için orada ejderha yaşarmış. Bu ejderha da bütün insanları yermiş. Büyük bir dağ kadar varmış bu ejderha. Ejderha bir gün hamile bir kadına denk gelmiş. Kadını tam yiyecekken kadın ejderhaya dönerek: ‘‘Beni yiyeceğine taş ol!’’ demiş. o anda kadının duası kabul olmuş. Ejderha dağa dönüşmüş. Şimdi bu olayın anlatıldığı bölgede, burnu uzun gerçekten de devasal bir büyüklükte kayalık var. Bakıldığı zaman hikâyede anlatıldığı gibi orada taş

kesilmiş bir ejderhanın olduğu insanın dikkatini çekiyor. Bu anlattığım kayanın dibindeki toprağın rengi de kıızıdır. Bu kıızıl toprak için de ejderhanın akan kanı olduğu söylenir.

Şerif Ağlar, 1979, Evli, Lise Mezunu, Fırıncı, Yusufeli / Dokumacılar Köyü.

AD42. Bizim köyün bir hocası varmış. Benim yaşıım o yıllara yetişmiyor. Büyükler anlatmıştı. Nenemin dedesi olurmuş bu hoca. Ölmeden bir hafta önce hem Melo'da hem de buradaki merkez camisinde cuma namazı kıldırarak hocalık etmiş. Bu anlattığım olayın bir hayli şahidi var. Aradan bir hafta geçmeden bu hoca vefat etmiş. Ben bu anlattığım şeyi hem bizim köyden hem de buradaki eşraftan çokça dinlemişliğim vardır. Aynı anda iki yerde cemaatin başına geçerek imamlık yapıyor.

Ömer Tansi, 1949, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Sarıbudak Köyü.

AD43. Babam önceden geçimimizin büyük bölümünü balcılıkla sağlardı. Şimdi az da olsa yapmaya devam ediyoruz. Bir keresinde petekleri sağdım etrafı toplayıp eve geçmeye hazırlanıyordum. Sağdığım kovanların ballarını tekneye almıştım. İlaçlık deriz biz. Yani hayvanların ballarını sağdıktan sonra peteklerinde az da olsa bal bırakırız. Bıraktığımız bal arılara yetmezse lokum derler ondan veririz. Önceden şerbet yapar veririz kışları. Şimdi lokumlar var, onları veriyoruz. Peteklerden birini ilaçlık saklarız. Onu diğerleriyle sağmayız yani. Acil birine lazım olur, o zaman ilaçlık çıkarır veririz. Bu sağdığım peteklerin balını tekneye aldım da arabadan bir şey alayım dedim. Bu petekleri çiçeklerin durumuna göre, bulunduğumuz aya göre zaman zaman farklı yerlere götürürdük. Bizim bu vadinin üstündeyim. Kimseler olmaz orda. Arabadan döndüm ki bir tane adam tümseğın altından beri çıkıyor ben tarafa. Adamı tanımıyorum etmiyorum. Pek kimseler de olmaz zaten oralarda. Neyse adam selam verdi. Necisin kimsin derken bana: ‘‘ Bırak bu soruları da gönlünden ne kadar koparsa bana bal ver dedi. Versen bir dert vermesem bir dert olacak. Biz arıcılıkla uğraştığımız için silahımız olur yanımızda. Olmadık yerde yabancı çatarsa korunmak için. O gün de aksi gibi yanımda silah yok. Hoş olsa da adamı vuracak değilim ama korkuyorum işte. Neyse adama tekmeden biraz bal vereyim dedim ama, koyacak ne kap var ne bir şey. Adam durumu anlayınca: ‘‘Avuçlarıma koy. Zaten ben burada yiyip gideceğim. Bir yere taşıyacak halim yok. Rızık insanın peşi sıra gelir. ‘‘ dedi. Bende avucuna bir parça balı koydum. Diğer malzemeleri çabuk çabuk arabaya koyayım derken en son da bir eyvallah diyeyim dedim adama. Arkamı döndüm ki ne adam var ne de

bir şey. Sağa sola iyice bakındım ama kimseyi göremedim. Geldim anlattım bizimkilere başımdan geçenleri.

Murat Öztürk, 1980, Evli, Lise Mezunu, Operatör, Hatila Köyü.

3.3.2. Ölüm ve Mezarlık

ÖM.1. Annem anlatmıştı. Bizim köyde mezarlık varmış. Ama tek mezarlıkmış. Bir tane mezar varmış ama mezar olduğu sanılıyor. Bildiğin mezar değil, mezar olduğu sanılıyor. Onun üstünde gece annem gezermiş. O da korkmuş bir aralar. Gece gezermiş. Mezar da annemlerin evinin yakınındaymış. Mumlar yandığını görmüş mezarın üstünde. Gitmiş evdekilere anlatmış, onlarla birlikte oraya geri döndüklerinde mumlar kaybolmuş.

Ruhan Keskin, 1979, Evli, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Hatila Köyü.

ÖM2. Eski zamanlarda köyün birisinde kadının biri ölüyor. Gömüyorlar tabi. Aradan epeyce bir zaman sonra köyün yakınlarından atlı bir adam geçiyormuş. Atıyla giderken at birden duruyor. Adam atından inerek sağa sola bakmaya başlıyor. Bir ses duyuyor. Yardım isteyen bir kadının sesi. Bakıyor ki ses mezardan geliyor. Sese iyice kulak verince kendisinden yardım isteyen kadının canlı olduğunu düşünüyor. Aceleyle mezarı açmaya başlıyor. Bir de bakıyor ki kadın mezarda iki büklüm halde saçları ayaklarına dolanmış vziyette yatıyor. Köyden yardım çağırıyor. Kadının saçlarını ayaklarından çözmek için hamle ediyorlar ama kim elini uzatsa eli uyuşuyor geri çekiliyor. En son hoca diyor ki bu kadın hayattayken saçları açık gezdiği için azap çekiyor. Sonra bu kadının mezarını tekrar kapamışlar.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

3.3.3. Nazar

N1. Şimdiki zaman insanları nazara çok inanmıyorlar ama biz eski zamanda bu nazardan çok çektik. Ben iki tane evladımı nazardan kaybettim. Mesela ne yapardık biliyor musun, bu kuşburnu ağacı vardır. O kuşburnu ağacının dikenli dallarından keserek evin başına asacaksın. Malın varsa ahırının kapısına asacaksın. Mesela çocuğunun nazar olmasını istemiyorsan ellerini kendi koltuğunun altına sürdükten sonra çocuğun yüzüne süreceksin. Doğustan ağacı denilen bir ağaç vardır. Şimdi buralarda o ağaçtan kalmadı. O ağacın dallarından keseceksin küçük küçük evin başına asacaksın. Yine küçük çocukların omuzlarına ufak ufak keserek asacaksın. Pic kiraz ağaçları olur. O da nazara çok iyi gelir.

Evin girişine asacaksın. Sonra bildiğimiz köpek bokunu bir şeyin içine yedi kat sardıktan sonra kapının eşiğine asmak da nazara iyi gelir. Mısırın kolunu kapının girişine asacaksın. Yanına da üç tane acı biber asacaksın mısır koçanlarının arasına. Bu anlattığım dikenler nazarı değenin gözüne batsın, acı biber gözü olanın gözünü yaksın diye asılır.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

N2. Benim büyüklerim anlatırdı bu olayı. Köylerinde bir iş yapmaktan aciz miskin bir adam yaşarmış. İşi gücü milletin malını mülkünü kıskanmaktan başka bir şey değilmiş. Bir arabanın üstüne kesilmiş ot konulduğunu görsün, bu otlar da ne kadar güzel der, daha o anda ya araba devrilir ya da ot yüklü öküz arabasına ateş alırmış. Birinin semiz bir hayvanını görmeye dursun hemen ne kadar da güzel hayvan der, ertesi sabaha öküz sağ çıkmazmış. Bu durum bu şekilde devam ederken köylülerden biri bunun nazarını engellemek için bir şey yapmak lazım demiş. Birilerine sora danışa bu işin içinden, tıpkı bu adam gibi nazarı kuvvetli bir adamı bunun yanına getirmek olduğunu öğrenmişler. Getirdikleri bu diğer adamı bunun yanına yoldaş etmişler. Yol meydanında bu iki adam otururken karşı taraftan beri bir tane besili bir at geçiyormuş. Bu köylü olan adam ne güzel at be, hey Allah'ım hey demiş. Atın ayağı birden tökezleyip yuvarlanmaya başlamış. Diğer adam da bu adamın gözlerine bakarak: “ Sende de ne göz varmış.” deyince bu adamın iki gözü de eriyip akmış. Sonra diğer adamı getirdikleri yere bırakmışlar. Bütün köy ahalisi bu adamın nazarından kurtulmuş.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.

N3. Bir yakınımızın ineğine biz bakıyorduk. Bu ineğin cinsi itibariyle memeleri oldukça büyüktü. Memesi büyük olan bu ineklere biz hıyar memeli derdik. Bu inek doğum yaptı. Hayvanın memelerinin birinden süt gelmiyor. Bu işten ne kadar iyi anlayan adam getirip baktırdıysak da, bir türlü ineğin memesinden süt gelmiyor. İneğin memesi zaten kendi cinsinden dolayı büyüktü. Bu süt gelmeyen memesi de bu sefer iyice şişip yere degecek kadar oldu. Ramazan ayıydı. Bu anlattığıma kendi gözlerimle şahit oldum. Şeref vardı bizim karşı köylü, onun annesi Emine ablaya nazar için dua ettirdim. Emine abla duayı ekmeğin üstüne okuyup bana bu ekmeği ineğe yedirmemi söyledi. Gidip ahırda ekmeği hayvana yediriyorum. Benim hanım Melahat da peşimden ahıra ineği sağlamak için inmişti. Ben elimdeki ekmeği ineğe tam yedirdim ki hanım bana memesinden süt geldi dedi. Bizim bu ineğin memeleri büyük olduğundan kolu komşu ineği nazar etmişti.

Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.

N4. Nazarın şerrinden biz eskiden beri çok korkarız. Nazardan korunmak için okunması gereken çeşitli dualar vardı. Bunların yanı sıra, kişi elini üç kez kendi koltuk altına sürdükten sonra yüzüne sürerdi. Bir de "sisirna" denilen ağacın yaprağı ve kabukları nazara iyi gelirdi. Onu bir şeye bağlayarak nazar değen kişinin üstüne, sonra evin girişlerine asarlardı. Bir de ahırında hayvan varsa özellikle öküzlerin boynuzlarına takılırdı. Bir de "pirincin" ağacı derdiler o ağaç da nazara iyi gelirdi. Özellikle zeytin ağaçlarının yetiştikleri bölgelerde olur. Bu Pirincin ağaçlarından koparılan dallardan ufak ufak kesilerek nazar için kullanılırdı.

Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.

N5. Biz nazardan korunmak için muska yapardık. Nazar boncuğu takardık. Büyüklerden öğrenmiştik muska yapmayı. İçine çeşitli şeyler koyarak üstümüzde taşırdık. Sarımsak, acı biber, sonra bir de ateşte tam erimemiş köz parçasını alır onu korduk muskanın içine. Eğer nazarı olan kişinin şerrinden kurtulamazsak gidip daha büyük hocalara yaptırırdık muskayı.

Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.

N6. Bin dokuz yüz yetmiş altı, yetmiş yedi tarihlerini anlatıyorum. On iki on üç yaşlarında bir oğlum vardı. Bütün mallarımı bahar gelince geniş bir çayıra çıkardım. Kuzuların mayalarını beslemişim. Mısır unuyla besledim. Hem anne sütü emen hem de mısır unu yerlerdi. Buğdayı pişirip yedirirdim. Kuzuların o zaman kuyrukları genişler. Belleri de taş gibi olur. Çayırdan dönüşte ev sahibini denk geldim yolda. Ben gurbette memurluk yapardım ama ailem köyde yaşardı. O yüzden onlara koyun baktırırdım köyde. Bizim köyden birisi geliyor benim mallarımın içinden geçip gidiyor. Bu adam için nazarcı derler. Neye baksa nazarı değer. Ev sahibi filan adam mallarının içinden geçti, yetiş hayvanlarını kurtar deyince, acele vardım ki mallardan üç tanesi kafalarını aşağıya asmış. Oldukları yerden hiç kıpırdamıyorlar. Ben çobanlık yaparak yetiştiğim için hayvanlardan iyi anlarım. Hayvanların burunlarının orada bir damar vardır. O damarı kesip kanını akıtmak gerek. Çobanlardan ehli olanlar bunu bilir. Burunlarındaki o damarı zayıf vermeden kesip kanlarını akıttım. Kurtuldular ama sütlerini çektiler kurudular. Oğlaklarını ben ellerimle besledim. Nazarı değen kimseler insanın başına evini de yıkar ocağını da.

Mirza Karaçam, 1945, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tosunlu Köyü.

N7. Büyüklerimin, köyde nazarının çok değdiğine inandıkları bir adam varmış. Bu adam kimin ahırında bir hayvan görse hayvan ya hastalanır ya da süttten kesilirmiş. Hayvanların yaylaya çıkma zamanı geldiğinde insanlar hayvanlarının hepsini alarak yola çıkar, aylar sonra soğuklar başladığı zaman geri köylerine dönerlerdi. Köylüler dönüşte iyice besi almış olan hayvanlarının nazar olmaması için gece geç saatlerde köylerine vararak hayvanlarını ahırlarına sokarlarmış. Eğer köye dönüş saati geceye rastlamamışsa, hayvanlarının bu adamın nazarından korunması için, hayvanların torbalarına, yani memelerine bez bağlanarak kapatılmış. Öküzlerin de üstlerine dışkıları sürülerek nazardan korunurlardı.

Özgen Demirci, 1965, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Yukarı Irmaklı Köyü.

N8. Nazar insanın başkasın ait olan malını mülkünü veyahut kendisine ait olmayan şeyleri kıskanmasından olur. O zamanlar kaporta işinde çalışıyordum. Üzerinde çalıştığım iş bitmek üzere dükkâna bir adam girdi. Bu adam da nazarıyla meşhurdur. Ben yaptığım işte de epeyce maharetli olduğum için insanlar işlerini ekseri bana yaptırmaya gelirlerdi. Yaptığım işe bakınca: “ Ne kadar güzel toplamışsın kaportayı. Arabayı ilk getirdiklerinde, araba için iflah olmaz demiştin. Vallahi yeniden döküme vermiş gibi çıkarmışsın kaportayı.” dedi. Ben çalışırken çok dikkat ederim. Adam böyle söyleyince çekici vurduğum yerden demir parçası koparak parmağıma girdi. Kanlar içince acı çekiyordum. O haldeyken adama: “ Sende de ne göz varmış arkadaş!” dedim. O da: “Ben bir şey yapmadım boş konuşma.” dedi. Beni hastaneye götürdüler. Doktor elime giren parçanın birini ameliyatla aldı. Diğerinin sinirlere saplandığını alması halinde elimdeki sinirlerin hasar görerek elimin tutmaz hale gelebileceğini söyledi. Aradan yıllar geçti. O parmağıma saplanan demir bak halen buradadır.

Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.

N9. Rahmetli dedem burguyla çifti delerken bir adam geliyor yanına. Bu kalın demir burgu ortadan ikiye ayrılıyor. Dedem kafasını kaldırınca karşısında tanıdık birisini görüyor. İsim vermeyelim şimdi. Gerçi isim versek de hepsi vefat etmiştir. Dedemi o hal üzere görünce sesleniyor: “Ömer çavuş küfür etme sakın! Benim yüzümden kırıldı burgu.” diyor. Bu adamın nazarı meşhurmuş. Kantarcı derdiler o adama.

Ömer Tansi, 1949, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Sarıbudak Köyü.

3.3.4. Rüya

R1. Rüyamda görüyorum ki bir tepeye doğru hızlı hızlı çıkıyorum. Tepenin doruğuna vardım dinlenmek için eğildim oturdum ki bir de ne göreyim büyük bir değirmen taşı gibi bir taş. Oradan bir şey buldum kırdım üstünü. Ortaya bir sürü keselere doldurulmuş altın çıkmasın mı. Öyle onlara şaşkın şaşkın bakarken alttan beri bir adam bağıra bağıra bana doğru koşuyor. O hışımla hemen bir iki avuç altını alıp cebime attım ama adam bana bir taraftan ateş etmeye başladı. Koşmaya başladım ama adamın ateş ettiği silahtan boş kovanların çıktığını görüyorum. Önümde alabildiğine açık bir alan var ama böyle dereye doğru iniyor. Üstünde de büyük bir asma köprü. Koşa koşa oradan ta dereye indim ben. Sonra dereden tekrar çıktım, rüyada bizim Ruhan da var. Dedim ona ki filan adam vardı bana ateş eden gitti mi diye. Vuramadı beni tabi. Sonra taştan atlaya atlaya çıktım yine soruyorum orda mı falanca kişi. Biraz ilerdim baktım bir arkadaş abrasını aldım ilerledim gittim. Öyle uyandım ki rüya. Ertesi gün sabah ahıra gittim kapıyı açtım ki yaklaşık bir buçuk metre bir yılan. Beni görünce aktı gitti yolun aşağısına. Ondan sonra yaklaşık on dakika kadar geçtikten sonra arka tarafa dolaştım baktım ki telin deliğinden kafasını içeri doğru uzatmış bana bakıyor. Sonra geri çekildi kayboldu gitti. Oraları ilaçladım pakladım. Bugüne kadar da ilk defa o gün rastladım böyle bir şeye.

Adem Keskin, 1972, Evli, Lise Mezunu, Çiftçi, Seyitler Köyü.

R2. Gece yatıyorum uykudayım. Kalkıyorum mesela İstanbul'a gidiyorum. Ama sahiden gitmiş gibi yaşıyorum o anları. Ama inan havada bir uçak yahut kuş gibi uçarak gidiyorum. İstanbul'a gidiyorum dolaşıyorum. Ama gerçekten hiç gidip görmemişim oraları. Alacağımı alıyorum vereceğimi veriyorum geliyorum. Tekrar havada uçarak geliyorum eve. Ve bu her gidiş gelişlerimde vatandaşlara anlatıyorum. Mesela anneme babama arkadaşlarıma herkese anlatıyorum. Gittiğim İstanbul ile yaşadığım yerin arası diyelim 1600 kilometre. Ben her gidişimde bu mesafe kısaltmaya başlıyorum. 1600 den 1500'e oradan 500 kilometreye, en son da 100 metreye kadar düştü bu mesafe. Ve ondan sonra da kesildi gitti görmedim artık bu türde rüyalar. Sorduğum hocalar bana keşke anlatmasaydın Tahsin dediler. Eğer anlatmasaydım Mevla kim bilir bana daha neleri bahşedecekti.

Tahsin Öz, 1939, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Artvin-Merkez.

R3. Rüyamda evin yakınında olan boş bir alandayım. Birden oradan büyük bir kurt çıkıp geliyor. Kurdun en göze çarpan özelliği ise kafasının oldukça büyük olması. Kurt bana doğru gelmeye başlıyor. Ben de ne yaparım ne ederim derken eve doğru koşmaya başlıyorum. Eve tam girip kapıyı kapatacakken kurt bana yetişip kafasını kapının arasına sokuyor. Kurt içeri girmesin diye büyük bir mücadele veriyorum. En sonunda kapıyı çekiyorum ve uyanıyorum. Ama o arada acayip bir işkence çekiyorum.

Muhammet Keskin, 1973, Evli, Lastikçi, Lise Mezunu, Seyitler Köyü.

R4. Rüyamda babamla Osman dayı dediğimiz bir kişi tarlaya giriyorlar. Ama babamın sırtında -eskiden sepetler olurdu yük sepetlerinden- sepetlerden bir tane var. Osman amca da o sepetin içine girmiş mısır tarlasından geçiyorlar. Osman amca mısır koçanlarının yanından geçerken mısırları koparıp koparıp sepete dolduruyor. Ama babam farkında değil. Bir süre sonra uyanıp kalktım. Osman amcanın bahçesi epeyce yamaç yeredir. Ağaçtan bir şeyler toplarken düşmüş kalmış. Düştüğü yerden de yuvarlanıp aşağı kayalıklara doğru düşmüş. Haber gelince köy ahalisi varıyor. Babam eline bir sepet alıp Osman amcayı düştüğü yerden çıkartıp geliyor sırtında.

Besim Özbilge, 1947, Evli, Üniversite Mezunu, Mühendis, Beşağıl Köyü.

R5. Çocukluk yıllarımdan evlenene kadar rüyalarımnda her zaman yılanları görürdüm. Bu yılanlarla uykumda gece sabahlara kadar mücadele ederdim. İlk zamanlar gördüğüm bu rüyalar yüzünden kafayı yeme durumuna kadar geldim. Sonra içinde olduğum bu duruma alışarak ben de onlarla uğraşmaya, kendileriyle mücadele etmeye başladım. Zaman zaman yılanlar bir insan suretine girerek bana zarar vermeye çalışırlardı. Rüyanın içinde her nerdeysem kendimi savunacağım bir şeyler aramaya başlar, elime geçen sopa veyahut taşla onlara vurmaya başladım. Onlar birlik olup beni ısırmağa boğmağa çalışırlardı ama ben fırsat vermezdim. Onlarla olan mücadeleme yakınlarımdan bazı insanlar, mesela annem yardım ederdi. Yılanların hepsini öldürdükten sonra kendiliğimden uyanırdım.

İlknur Karadeniz, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Aşçı, Borçka / Camili Köyü.

R6. Yaklaşık yirmi sene kadar olmuştur bu rüyayı gördüğüm. Fakat rüyanın içinde yaşadıklarım o kadar canlıydı ki etkisinden epeyce zaman çıkamadım. Rüya köydeyiz. Yengem, amcamın oğlu, oradaki birkaç ablam ve annemle bir tane arabaya bir şeyler yüklüyoruz. Ben arabanın kasasına ellerimle tutunarak yaslanmışım ki düştüm. Yer de

çamur olduğu için ellerim hep battı. Yanımdaki bu anlattığım herkes gülmeye başladı. Ama nasıl gülüyorlar bir görsen. Katıla katıla gülüyorlar. Onlar öyle gülmeye devam edince ben iyice sinirlendim. ‘‘Ben düşmüşüm sizin yaptığınıza bakın’’ dedim. Onlar da bana cevap olarak ‘‘gülünecek bir şey yaptıysan güleriz tabi, ağlayacak halimiz yok ya’’ diyerek cevap verdiler. Hepsi birden kol kola girerek oynamaya başladılar. Ben de biraz vakit geçince onların bu hallerine alışarak gülmeye ve tıpkı onlar gibi oynamaya başladım. Rüyamdan uyandığımda hala gülüyordum. Aradan üç gün ya geçmişti ya da geçmemişti rüyamda gördüğüm o amcamın oğlunun büyük bir kaza yaptığı haberi gelmişti bana.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

R7. Sene bin dokuz yüz altmış yedi. Henüz evlenmemiştim. Ailem zamanında buraya göç ederek yerleşmişler. İmkânlar doğrultusunda biraz arazi almışız. Durumumuz bir hayli yerindeydi. Gece rüyamda değirmene gittiğimi görmüştüm. Suyu değirmenin ağzına verip dönmesini bekliyorum. Suyun bendinin birden yıkılarak suyun kesildiğini gördüm. Her taraf alt üst olmuştu. Bu rüyayı gördükten sonra büyük abim bizden ayrıldı. Nenemin arazisi vardı. Abim çeşitli oyunlar yaparak o arazileri kendi üzerine almıştı.

Kaya Çelik, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Yusufeli / Günyayla Köyü.

R8. Köyde dayım vardı. Onun bibisinin kızı vardı. Bu kızı kendisine istiyor ama halası bir türlü kabul etmiyor. En son zorla da olsa kızı alıp düğünlerini yaptılar. Onlar vaktiyle Erzurum tarafından göçüp gelmişler buralara. Aradan bir müddet geçince halası vefat etti dayımın. Vefat etti ama dargın olarak ayrıldılar birbirlerinden. Hüseyin halasının cenazesine gelip namazını kıldı ama o da dargındı bibisine. İmam cenazenin başında hakkınızı helal eder misiniz diye sorduğunda o içinden helal etmemiş hakkını. İlk gece yattığı zaman bibisi rüyasına geliyor. Omzunda da heybesi varmış. Halası Hüseyin’e: ‘‘Bana hakkını helal et. Yattığım yerde huzur bulamıyorum.’’ diyor. Hüseyin de: ‘‘ Sana hakkımı helal etmem!’’ diyor. Ertesi gün oluyor. Yine akşam yatınca rüyasında aynı şeyi görüyor. Üçüncü gece kendisinden helallik isteyen halasına hakkını helal ediyor. Hüseyin o gecedен sonra artık bu rüyayı görmez olmuş.

Reşit Özkan, 1962, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.

R9. Bizim köyde Rize’li bir Rıza hoca vardı. Eskilerin de anlattığı bir şeyi babam bu hocaya soracak ama bir taraftan da çekiniyor. En son Rıza hocayı görünce: ‘‘ Hocam

ölenler gömüldükten sonra kabirde kendilerine geldiğinde kalkıp başlarını tahtaya vururlarmış. Öbür tarafa kim gidip geldi de bunları bize anlatıyorlar?” demiş. Hoca da babama: “ Servettin böyle şeyler söyleme, çarpılırsın!” demiş. Akşam olunca babam rüyasında öldüğünü görüyor. Kabrinde başını kaldırıncaya kafasını da tahtaya vuruyor. Uyanıp kendine geldiğinde başının kanadığını görüyor. Babam ertesi gün hocanın yanına varıp başına gelenleri anlatıyor.

Reyhana Bağlamaç, 1968, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Şavşat / Çağlayan Köyü.

R10. Bir gece rüyamda akrabamız olan Fehmi Durmuş amcanın öldüğünü gördüm. Rüyamda Fehmi amcanın oğluyla birlikte babasının mezarını kazdığımızı görmüştüm. Mezarını normalden çok büyük kazıyorduk. Sanki bir binanın temelini yapıyormuşçasına durmadan kazıyorduk. Fehmi amcanın tabutu yanı başımızda duruyordu. En son Fehmi amcayı tabutundan çıkararak kefenleyerek mezara koyduk. Sonra bizim kazıdığımız yerin üstüne asfalt döktüklerini gördüm.

Gökçe Mercan, 1989, Bekar, Lise Mezunu, İşsiz, Artvin / Merkez.

R11. Bu rüyayı gördüğümde çok küçüktüm. Rüyamda kardeşimle oyun oynarken onun bir eve girdiğini gördüm. Girdiği evden birden ateşler yükselmeye başladı. Bir süre sonra insanlar toplanarak yangını söndürdü. Sonra içerden kardeşimi çıkardıklarını gördüm. Yanarak ölmüştü. Bu rüyayı gördüğümde çok etkilenmiştim. Aradan iki sene sonra kardeşim arkadaşlarıyla yüzmeye gitti. Arkadaşlarıyla yüzerken boğularak vefat etti. Rüyamda yangında öldüğünü görmüştüm gerçekte de boğularak öldü. Bu gördüğüm rüya ve gerçekte yaşadıklarım beni çok etkiledi.

Uğur Navdar, 1993, Bekar, Üniversite Mezunu, İmam, Borçka / Gündoğdu Köyü.

3.3.5. Define

DF1. Bizim bu yukarılarda eskilerden kalma tapınaklar varmış, kimisi yıkılmış kimisinin bazı yerleri ayakta. Oraya yakın bir yerde yol yaparlarken bir yerden altın çıkmış. Bunlar da almaya gayret gösterirken tabi adamlardan biri çarpılmış. Normalde onun bir duası varmış. Altınları oradan alabilmek için mutlaka okunması gerekiyormuş ki alan kişi çarpılmasın.

Damla Karataş, 1993, Üniversite Mezunu, Bekar, Öğrenci, Vazriya Köyü.

DF2. Bizim Hatila vadisinde Naguhar denilen bir yer var. Orada Ermeniler Ruslar yaşarmış çok eski zamanlar. Bunlar göç etmeden önce Rusların bir gelini babaanneme ‘‘filan yerde benim demirden bir ambarım var, bütün eşyalarımızı, gümüşten yapılmış beşikten tut da kap kacağımıza kadar her şeyimiz oradadır, biz gidiyoruz ama gidin hepsini alın kullanın, annenizin ak sütü gibi helal olsun demişler. Bizimkiler de savaş zamanı olduğu için anlattığı yere gidip bakamamışlar. Aradan yıllar geçiyor tabi. Bu gelinin anlattığı yere gidip bakıyorlar ama bir türlü o demirden ambarı bulamıyorlar. Bizim yaylaya gelen Hopalı bir bakıcı varmış. Yaylaya geldiğinde ona baktırmışlar. Bu size anlatılan yer bir bulunsa Artvin’i satın alacak kadar orada mal mülk var demiş. Ama bu yer sahipliymiş. Oraya ben bile yaklaşmam o kadar etkili bir şekilde korunuyor demiş.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

DF3. Köyümüzde Yayladere denilen bir yer vardır. Burada çok eskiden kaldığı bilinen mezar şeklinde bir kayalık vardır. Başta bizim köylüler olmak üzere birçok insan orada define olduğunu düşünerek çeşitli kazılar yapmaya kalkıştılar. En son Ardanuç tarafından birileri sahip çıkmıştı buraya, burası bizim büyük dedemizin mezarıdır diyerek.

Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.

DF4. Bizim köy tarafında Davitkar adında bir yer de mezarlar var. Bu mezarların içinde altın olduğu söylenirdi hep. Bu bölgede birbirine yakın üç tane mezar var. Anlattığım bölgede köylülerin kazımadıkları yer kalmamış. Bu anlattığım üç mezarı en son altını üstüne getiriyorlar. Anlattıkları gibi kazdıkları yerde insan kemiklerine rastlıyorlar. Ama define adına hiçbir şey bulamıyorlar. Bir tek bu üç mezarın birinde ada ağzında altın bir dişi olan adam varmış. Onu alıp çıkarıyorlar.

Nureddin Kocaman, 1937, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.

3.4. Sihri ve Dini Uygulamalarla İlgili Memoratlar

3.4.1 Hocalık ve Muska Yazma

HM1. 1984-1985 yıllarında amcam İstanbul’dan Macahel’e geliyor. Hem ziyaret hem de gezme amaçlı bir hafta kadar amcam bizde kalmış. Daha sonra yaya olarak Macahel’e doğru gidiyor. Nerata yaylasının ön tarafına geldiği zaman amcam çığa kapılıyor. Aradan tabi bir ay on beş gün kadar geçiyor. O zaman telefon filan yok.

Babamlar zannediyor ki diğer amcamlarda kaldı, diğer amcamlar da biz de kaldığını zannediyorlar. Oradan geliyorlar buradan geliyorlar arıyorlar tarıyorlar adam yok. En son taş köprölü birisi rüyaya yatıyor. Diyor ki bizimkilere filan yere varmadan gürgen ağacı var, onun ön tarafını kazın diyor. Ve gidiyorlar kazıyorlar orayı. Yaklaşık iki ay sonra gidip hocanın söylediği yerden kazarak amcamı buluyorlar.

Özkan Demir, 1981, Evli, Lise mezunu, Esnaf, Meydancık / Taşköprü Köyü.

HM2. Benim çocuklarımdan bir tanesi yaklaşık 7-8 yaşlarındaydı. Bu oğlum evden her fırsat bulduğunda kendine bir ip ayarlayarak aşığı derenin kenarında kendisine salıncak kurarak sallanırdı. Bu yaptığı işin önünü bir türlü alamazdım. Yine bir gün aşığı deredeki ardıç ağacına salıncak kurarak sallanmaya başlıyorlar. İpin aşınmasından mıdır yoksa çözülmesinden midir bilinmez, derenin altına doğru yuvarlanıp bacağına kırıyor. Ayağı için gerekli tedaviyi ettirdik fakat bu sefer başka bir rahatsızlık baş gösterdi. Oğlum olmadık yerlerde kendiliğinden bayılmaya başladı. Bu durum öylesine ilerledi ki tekrar düşüp bir yerini sakatlamasın diye sabahtan akşama kadar evden bir kişi peşinde dolaşmaya başladı. Yalnız bırakamıyoruz çünkü nerde olsa birden kendinden geçerek bayılıyor. Yakın komşumuzun bir tanesinin kaynatası içinde olduğumuz bu zor durumu görünce bize Ardanuç'ta filan yerde bir hoca var dedi. Bunu söylemeden önce anlatmam gerekirdi ki bu bahsettiğim oğlanı yakınımız olan bir demircinin yanına vererek az da olsa zanaat öğrenmesini sağlamıştım. Bu komşumuzun kaynatası olan adamın sözlerine pek riayet etmemiştim. Fakat bizim oğlan bu hocanın varlığını öğrenince anlatılan kişinin yanına gitmek istiyor. Ben de yanına katılarak bu hocanın yanına gittik. Durumu anlattık anlatmasına ama adam artık bu işlerle uğraşmadığını söyleyerek bizi başından savmaya başladı. Ne ettiyse olmadı. Bu arada anlattığım bu adam da aynı zamanda demircilik işiyle uğraşıyor. Benim oğlan ona dükkânda yardım etmeye başladı. Baktı ki uysal iyi huylu ve yardımsever bir çocuktur, bu işleri bırakmıştım ama sana son kez yardım edeceğim dedi. Farklı yerlerden bir insanın yıkanacağı kadar suyu getirip çeşitli dualar okuyarak oğluma suyla banyo yapmasını söyledi. Aradan çok kısa bir zaman geçmeden benim oğlan iyileşti ve sapasağlam oldu.

Rıza Polat, 1934, Evli, Okur-Yazar, Emekli, Yusufeli / Yağcılar Köyü.

HM3. Halamın başına gelmiş. Eskiden beri buna benzer hikayeler anlatırlar. Benim bibimi sevmeyen birisi ona muska yaptırmışlar. Yaptıkları muskanın etkili olması için,

veya bulunup çözülmemesi için hocanın yazdığı bu muskayı değirmen taşında ezerek un ufak ederlermiş. Bibim bu muskadan yıllarca çok çekmiş. Tam anlamıyla akli dengesini yitirmese de ömrünün büyük bir bölümü akli başından gidip geliyordu. Ortada muska olmadığı için de hocalar bir şekilde ona yardım edemiyorlardı.

Sinan Savaş, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Şoför, Varlık Köyü.

HM4. 2011-2012 yıllarında Erzurum'da yaşayan bir bakıcıya gittik. O zamanlar eşimle aram çok bozuktu. İçeri girdik hocanın yanına. Benden gidip kendisine bir tas su getirmemi istedi. Suyu getirip önüne bıraktım. Sonra da yıldız kitabını elime vererek suyun üstüne koydurdu. Bu yıldız kitabının yanından beri elini içeri sok dedi tasın. Ben de tasın içine elimi soktum ki elime böyle yumuşak bir şeyler geldi. Tasın içinden bu şeyleri çıkarıp bana doğru uzattı. Küçük bir tahta kaşığının ağzına renk renk ipler düğüm olmuş, bir de yazılı kâğıt ile bir araya bağlanmışlar. Hoca kâğıdı açınca içinde Arapça yazılar olduğunu gördüm. Size dedi o kadar kuvvetli bir büyü yapmışlar ki eşinle şimdiye kadar bile birlikte olman bile büyük bir mucize dedi. Yaptıkları büyü eşinin iliklerine kadar işlemiş dedi.

Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatila Köyü.

HM5. Adamın bir tanesinin oğlu vardı. Ayaklarını başına geçirirdi. Molla Rıza vardı. Ona gidiyor adam. Bu hoca kitabı açarak adama: “Bir tane hamail yazacağım onu hiç çıkarmayacak. Sonra yedi tane ayrı kâğıda yedi ayrı dua yazacağım. Bu duaları suyun içine atarak her sabah o sudan içecek. Yedinci günün sonunda hayırlısıyla iyileşecek.” diyor. Çocuk yedinci günün sonunda iyileşiyor. Bu anlattığım çocuğun iyileşmesine kendim tanık oldum.

Halis Demirci, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Bereket Köyü.

HM6. On beş yaşlarındaydım. Anlatacağım şeylerin hepsine çok daha küçük yaşlarda şahit olmuşum. Fakat tam anlamıyla bilincime işleyen yaşım on beşti. Yaşadığımız köyde bir hoca vardı. Bu hocaya çok uzak yerlerden insanlar gelirdi. Çeşitli kitapları vardı. Bizim bildiklerimizden en önemlisi yıldız kitabıydı. Bu kitaba bakarak gelenlerin geçmiş hayatlarıyla alakalı çok önemli şeyleri bilirdi. Dahası gelen insanların gelecekle ilgili meraklarını giderecek bir çok şey anlatırdı. Bu hocaya ben de gitmiştim büyüklerimle beraber. Anlattıkları şeyler insanı büyüleyecek nitelikteydi. Gelecekteki

eşinin nereli olacağı, iş hayatı, sahip olunacak çocuk sayısı gibi birçok şeyi bilirdi. Anlattıkları şeylerin genelde insanların başına geldiğini söylerlerdi. Bu gün geriye dönüp baktığımda, bana iş hayatımla alakalı söylediği şeylerin neredeyse hepsinin gerçekleştiğini söyleyebilirim.

Özgen Demirci, 1965, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Yukarı Irmaklı Köyü.

HM7. Bizim yaşadığımız köyün karşısında eski ismi Sovar, yeni ismi Bademkaya olan bir yer var. Orada yaşayan Küçük Hoca denilen biri varmış. Ama bu hoca şimdiki gibi sahtekâr değil. Bu adam dağlara çıkarak çiçek toplar sonra da onlardan ilaç yaparmış. Yaptığı ilaçları da hastalara verir, kendisine gelen herkesin şifa bulmasına vesile olurmuş. Benim emicemin karnında bir sancı varmış. Emicemi bu hocaya götürmüşler. Bir tane ilacı buna içirip yandaki komşusuna geçmiş. Aradan yarım saat geçmeden emicem ayağa kalkmış. Bu hoca o kadar büyük bir hocaymış ki istediği bir kişiyi tırnağına bir şey yazarak yanına getirirmiş. Köyde oturdukları yerde aşağı çeşmenin başında bir adam görüyorlar. Hocaya: ‘’ Hadi bu adamı getir de görelim!’’ demişler. Hoca tırnağına bir şey yazıyor. Adam çeşmenin başında elindeki su kabını bırakarak bunlara taraf gelmeye başlıyor. Hoca köylülerin kendisine inandığını görünce tırnağına yazdığı yazıyı siliyor.

Kibar Bozar, 1946, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizlik Köyü.

3.4.2. Fal ve Büyü

F1. Bizim buralarda bir kadın vardı fala bakardı. İnsanların falına para karşılığında bakarak çok zengin olmuştu. Ölene kadar da bakıyordu. Söyledikleri bazı şeyler hep çıkardı. Kimi yalan derdi belki ama biz anlamazdık. Bu kadın çok milletin de yuvasını yıkmıştır. İşte derdi ki seni kocan aldatıyor, yok seni karın aldatıyor diye. Bunun yüzünden çok kişinin yuvası yıkılmıştır. Bu hastalandı çok seneler yatalak kaldı. Artık ölme vakti yaklaştı. Tam ölüyor derken tekrar cana geliyordu. Canı kolay halde çıkmadı. Köpeklerin çemkirdiği gibi çemkiriyor canı bir türlü çıkmıyordu. Bu eziyet çektiği halde bir süre daha debelenip ruhunu teslim etti.

Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.

SONUÇ

Söz varlığı kapsam olarak bir dildeki sözlerin tamamı, söz hazinesi, söz dağarcığından oluşmaktadır. Dillerin sahip oldukları söz varlıkları, içinde yaşadıkları toplumun düşünce yapısından tarihe, gelenek ve göreneklerinden inanç sistemine kadar birçok açıdan izler taşımaktadır. Dil bu sebeple içinde yaşadığı toplumun başta sosyal ilişkileri olmak üzere, oluşan kavram, inanç ya da davranışların en büyük hikâyecisidir.

Sözcüklerin zaman içerisinde kazandıkları anlam ve şekilleri yorumlamak açısından şair ve yazarların eserleri üzerinde söz varlığı çalışması yapmak oldukça önemlidir. Bu durumun karşısında konuşma dilinde var olan zenginlik en az yazılı ürünler kadar önem arz etmektedir. Söz varlığı açısından incelemek üzere derlenen memoralardaki anlatım zenginliği bu durumu kanıtlar niteliktedir. Yapılan incelemeler neticesinde sözlüklerde ulaşılamayan birçok ifade ve kavrama rastlanılmıştır.

91 kişiden yapılan derlemede anlatıcıların yaş, eğitim ve cinsiyet dağılımları ölçüt olarak şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 1. Yaş

	KADIN	ERKEK
ELLİ YAŞ ALTI	10	21
ELLİ YAŞ ÜSTÜ	4	56

Konuşma dilindeki anlatım elli yaş üstü olan grupta dikkat çekmektedir. Bu grupta yer alan anlatıcıların, anlatılarına başta inandırıcılık katmak, yaşadıkları veya kendilerine başkaları tarafından anlatılan hikâyeleri tahkiye etme konusunda çok canlı bir ifade kullandıkları gözlenmiştir. Anlatılarında sık sık başvurdukları ikileme ve deyimler, olaylar karşısında şaşkınlık, korku, sevinç gibi duyguları ifade etmek için kullandıkları benzetmeler bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Yapılan derlemenin dizin eksenli söz varlığı incelemesiyle 26623 sözcük taranarak 3615 madde başı söz varlığı tespit edilmiştir. Memorat anlatıcılarının sözcük dağarcıklarına ek olarak, tahkiye kabiliyetlerinin de neticesi olarak ortaya çıkan veriler, derleme yapılan bölge halkının günlük konuşma dilinde kullandıkları sözcüklerin tamamını

işaret etmeye yetmemektedir. Araştırma yapılan bölgenin konuşma dilindeki söz varlığının kesin olarak tespit edilebilmesi daha kapsamlı çalışmaları beraberinde getirmektedir.

Bölgede yapılan derlemeler neticesinde, kişilerin sahip oldukları söz varlıkları ortak bir havuzda toplanması durumunda mevcut verilere ulaşılmıştır. Söz varlığının oluşmasında önemli bir yeri olan eğitim, derleme yapılan kişilerde şu dağılımı göstermektedir:

Tablo 2. Eğitim

	KADIN	ERKEK
ÜNV. MEZUNU	4	12
LİSE MEZUNU	1	21
ORTAOKUL MEZUNU	-	5
İLKOKUL MEZUNU	6	34
OKUMA- YAZMA BİLİYOR	1	3
OKUMA-YAZMA YOK	2	2

Derlenen memoralardaki sözcükler, söz varlığı ve türleri itibariyle şu dağılımı göstermektedir:

Argo : 4	İsim fiil : 568	Özel İsim : 280	Zarf : 1294
Deyim : 398	İkileme : 87	Sıfat : 3584	Zarf fiil : 965
Edat (Bağlaç) : 1641	İsim : 8133	Sıfat fiil : 1237	Halk ağzı : 62
Fiil : 3219	Kalıp söz : 8	Ünlem : 34	Zamir : 1373

Artvin ilçe merkez ve köylerinde derlenen memoralardaki sözcüklerin köken itibariyle incelenmesi, yabancı dillerden alınan sözcüklerin Türkçeye uygun hale getiriliş serüvenini ortaya koymaktadır. Bölgedeki konuşma dilinde kullanılan sözcüklerin etimolojik dağılımları Türkçenin Anadolu ağızlarında kullanılan zengin yapısını gözler

önüne sermektedir. Bölgedeki konuşma dilinde kullanılan sözcüklerin etimolojik dağılımları şu şekildedir:

Tablo 3. Etimolojik Dağılım

Akadca	: 2	İskitçe	: 10
Almanca	: 2	İspanyolca	: 1
Arapça	: 2,719	İtalyanca	: 14
Arapça / Farsça	: 91	İtalyanca/Latine	: 1
Arapça / Farsça / Türkçe	: 1	İtalyanca/Türkçe	: 1
Arapça /Latince/Türkçe	: 1	İtalyanca/Yunanca	: 2
Arapça/Türkçe	: 400	Lazca	: 1
Arapça/Yunanca	: 2	Macarca	: 6
Azerice	: 3	Moğolca	: 47
Bulgarca/Sırpça	: 2	Moğolca/Türkçe	: 3
Çocuk Dili	: 18	Onomatope	: 28
Ermenice	: 9	Onomatope/Türkçe	: 1
Ermenice/Farsça	: 1	Pehleviçe/Farsça	: 1
Ermenice/Türkçe	: 2	Rumca	: 4
Farsça	: 1,162	Rusça	: 15
Farsça/Arapça	: 4	Rusça/Türkçe	: 2
Farsça/Türkçe	: 105	Sanskritçe	: 19
Farsça/Yunanca	: 2	Sanskritçe/Türkçe	: 2
Fransızca	: 102	Soğdca	: 110
Fransızca/Arapça	: 1	Soğdca/Farsça	: 8
Fransızca/İngilizce	: 3	Soğdca/Türkçe	: 9
Fransızca/Türkçe	: 4	Türkçe	: 17,331
Fransızca/Yunanca	: 1	Türkçe/Arapça	: 33
Grekçe	: 1	Türkçe/Farsça	: 8
Gürcüce	: 9	Venedikçe/İtalyanca	: 1

Hattice	: 2	Yunanca	: 71
Hititçe/Yunanca	: 1	Yunanca/Farsça	: 3
İbranice	: 476	Yunanca/Rumca	: 1
İbranice/Türkçe	: 12	Yunanca/Türkçe	:3
İngilizce	: 13		

Yapılan dilbilimsel çalışmada Türkçenin sahip olduğu söz varlığı açısından zenginliği somut delillerle ortaya koyulmuştur. Araştırmaya tabi tutulan bölgede %75 oranda öz Türkçe, kökeni itibariyle %11 Arapça, %5 Farsça ve %9'luk kısmı diğer dillerden oluşan Türkçeleşmiş bir konuşma dili hâkimdir.

Yaşanılan durumlar karşısında kullanılan deyimler, duyguları ifade etmek için ustalıklı hazırlanan benzetmeler, mevcut sözlüklerde bulunamayan kimi ifade ve kavramlar Anadolu ağızlarında keşfedilmeyi bekleyen birer hazine gibidir. Bazı dilbilimcilerin ifadesiyle Türkçedeki konuşma dilini bin kelimeyle sınırlandırmak, Türk milletini tarihin her döneminde hakkıyla temsil eden Türkçeye haksız birer saldırıdır.

Artvin ilçe merkez ve köylerinde derlenen memoraatların çeşitli kaynakları saptanmıştır. Bu kaynakların ilki İslamiyet'tir. İslamiyet'le birlikte değişip şekillenmeye başlayan Türk kültür tarihinin izleri anlatılarda göze çarpmaktadır. Evliyalar, şehit ve cinlerle kurulan irtibatlar İslam inanç mekanizmasının önemli yansımalarındandır.

Derlenen memoraatlardaki bir diğer kaynak İslamiyet öncesindeki atalar kültüründen gelmektedir. Mezarlıklara gösterilen saygı ve hürmet, ölümler için uygulanan çeşitli ritüeller bu noktayı işaret etmektedir.

Artvin ilçe merkez ve köylerinde derlenen memoraatların toplumsal açıdan yönlendirici etkisi dikkat çekmiştir. Toplumun kültür yapısında var olan çeşitli gelenek ve görenekler, memoraatların içerisinde anlatılagelen hikayelerle koruma altına alınmıştır.

Memoraatların içerisinde kimi ilginç motifler dikkati çekmiştir. Özellikle cin ve peri hikâyelerini konu alan memoraatlarda, kendilerine yardım eden kişilere "soğan" ve "sarımsak" yaprakları ödül olarak verilmektedir. Verilen ödülü alan kimseler aldıkları bu kabukları sabaha kadar muhafaza etmeleri halinde onların altına dönüştüğünü tahkiye etmektedirler.

Memoraların bir diğerk dikkat çeken tarafı anlatıların geçtiğı mekânlardır. Değirmenler özellikle tabiatüstü varlıklarla iletişime geçilen önemli yerlerdir. Bu sıralamayı nehir, mezarlık ve askeri alanlar takip etmektedir.

Nazar inancını konu alan memoralarda, kötü etkiden korunmak ve kurtulmak için uygulanan ritüellerde ortak motifler saptanmıştır. Mısır koçanı, ellerin koltuk altına sürülmesi, kırmızıbiber, doğustan ağacı, pirincin ağacı nazardan korunmak için en yoğun şekilde başvurulan yöntemlerden biridir.

Memoralarda anlatılan özellikle cin ve peri hikâyelerinde kendisine yer bulan ortak bir tip saptanmıştır. Bölgede derlenen memoralardaki cin tipi, oldukça uzun ve siyah saçlı, parmaklarındaki tırnakları bir hayli uzun, ayak parmakları ters tarafa bakan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Derlenen memoraların tasnif ve değerlendirilmesi sonraki dönemlerde yapılacak olan ‘motif-indeks’ ve ‘tip-indeks’ çalışmalarına, bölge adına kaynaklık edebileceğı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, O. (1962). “Anadolu’da Nazarla İlgili Bazı Âdet ve İnanmalar”. *A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, ss. 20(1-2), 1-40.
- Aksan, D. (1972), “Türk dili Zengin Bir Dil Midir?”, *Türk Dili*, XXVI No 248, s.119-124.
- Aksan, D. (1991). *Sözcük Bilim: Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2001). *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Anlambilim*. (4.bsk.). Ankara: Engin Yayın Evi.
- Aksan, D. (2015a). *Türkçenin Söz Varlığı* (1.bsk.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. (7.bsk.). Ankara: İnkılâp Yayınevi.
- Aktunç, H. (2015). *Büyük Argo Sözlüğü*. (7.bsk.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş* (2.bsk.). Ankara: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Arkonaç, S. (2005). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa Yay.
- Arslantürk, Z. ve Amman T. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yay.
- Artun, E. (2005). *Türk Halkbilimi*. (9. bsk.) İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Artvinli, T. (2013). *Artvin Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Atnur, G. (2002). *Başkurt ve Tatar Efsaneleri Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bahadır, S. (2016). *Aşık Gülhâni'nin Şiir Dünyası*. İstanbul: Pamiray Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri* (9. bsk.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayat, F. (2007) *Türk Mitolojik Sistemleri, Kutsal Dışı Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitoloji Kategorileri, İyeler ve Demonoloji*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayrav, S. (1998). *Yapısal Dilbilimi*. İstanbul: Matbaa 70 Yayınları.
- Bezgin, A. (2011). *Hatay'da Reenkarnasyon Memoratları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Bilgegil, M. K. (1963). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Bulut, S. (2012). “Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri”. *Turkish Studies Dergisi*, 7/4, ss. 1117-1155.
- Coşkun, V. (2010). *Türkçenin Ses Bilgisi* (2. bsk.). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çobanoğlu Ö. (2012). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. (1. bsk.). İstanbul: Cem Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (2002). *Türkçe Üzerine*. (1. bsk.). İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Delice, İ. (2003) *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Demircan, Ö. (2000). *İletişim ve Dil Devrimi*. İstanbul: Yayımlı Yayınları.
- Deny, Jean. (2000). *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları*. (Çev. O. Şahin). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Genişletilmiş 30. bsk.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilaçar, A. (1962). *Dil, Diller ve Dilcilik*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilek, İ. (2014). *Türk Mitoloji Sözlüğü*, Ankara: Grafiker-Ofset Matbaacılık.
- Doğan, A. (2015b). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim* (6. bsk.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duvarcı, A. (2005). “Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar”. *Bilig*, 32, ss. 11-18.
- Eker, S. (2002). *Çağdaş Türk Dili* (1. bsk.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eminağaoğlu, Ö. (Ed.) (2015). *Artvin'in Doğal Bitkileri*. İstanbul: Promat Yayınları.

- Ercilasun, A. B. (1993). *Dilde Birlik*. (2.bsk.). Ankara: Ecdad Yayınları.
- Eren, H. (1993). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. (2.bsk.). Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ertuğrul, E. (2008). *Fuzuli Divanı Söz Varlığı, Kelime Grupları*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. (2.bsk.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, V. D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, S. (1997). *Türk Dil Bilgisi*. (3. bsk.). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Matbaası.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkilime*. (Genişletilmiş 2.bsk.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve İncelemeler*. C.2, Ankara: TTK Yayınları.
- Kalafat, Y. (2001). *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Karababa, S. (2008). *Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kızıoğlu, M. (2013). *Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kivisto, P. (2008). *Sosyolojinin Temel Kavramları*. (İ.Çapçioğlu, Çev.) Ankara: Birleşik Yay.

Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü (1. bsk.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri (4. bsk.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nişanyan, S. (2002-2018). *Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. Erişim Tarihi: 2017-2018 <http://www.nisanyansozluk.com/?k=>

Özaydın, M. (2005). *Artvin Ansiklopedisi*. İstanbul: Arsev Yayınları.

Pehlivan, G. (2009). “Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”. *Milli Folklor*, 83, ss. 88-96.

Şenöz, A. C. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

T.C. Artvin Valiliği, (t.y), Erişim tarihi: 01.11.2017, 18:39. <http://www.artvin.gov.tr/artvin-ili-tarihcesi>.

T.C. Türk Dil Kurumu, (t.y), Erişim tarihi: 06.12.2017, 14:54. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Yazım Kılavuzu*. (24.bsk.). Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. bsk.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Vardar, B. (2001). *Dilbilim Yazıları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Vardar, B. (2001). *Dilbiliminin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Matbaa 70.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

KAYNAK KİŞİLER

1. Ruhan Keskin, 1979, Evli, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Hatıla Köyü.
2. Reyhan Karataş, 1972, İlkokul Mezunu, Evli, Aşçı, Vazriya Köyü.
3. Sema Yaşariye Öztürk, Bekar, 1977, Lise Mezunu, Aşçı, Hatıla Köyü.
4. Damla Karataş, 1993, Üniversite Mezunu, Bekar, Öğrenci, Vazriya Köyü.
5. Adem Keskin, 1972, Evli, Lise Mezunu, Çiftçi, Seyitler Köyü.
6. Dural Keskin, 1946, Evli, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Seyitler Köyü.
7. İlkay Türün, 1946, Evli, Üniversite Mezunu, Gazeteci, Salkımlı Köyü.
8. Kubilay Gençay, 1956, Evli, Emekli, Üniversite Mezunu, Artvin Merkez.
9. Fuat Yılmaz, 1939, Evli, Telekom (Emekli), Salkımlı Köyü.
10. Tahsin Öz, 1939, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Artvin-Merkez.
11. Nebahat Keskin, 1938, Dul, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı Seyitler Köyü.
12. Yılmaz Güzel, 1965, Evli, Kaloriferci, Seyitler Köyü / Çarbiyet
13. Muhammet Keskin, 1973, Evli, Lastikçi, Lise Mezunu, Seyitler Köyü.
14. Hasbi Keskin, 1997, Bekar, Öğrenci, Seyitler Köyü.
15. Yücel Altıntaş, 1994, Bekar, Öğrenci, Sotibar Köyü.
16. Özkan Demir, 1981, Evli, Lise mezunu, Esnaf, Meydancık / Taşköprü Köyü.
17. Besim Özbilge, 1947, Evli, Üniversite Mezunu, Mühendis, Beşağıl Köyü.
18. Ayten Akınlı, 1969, Evli, İlkokul Mezunu, Hasta Bakıcı, Zorlu Köyü.
19. Murat Turan, 1997, Bekar, Üniversite Mezunu, İşçi, Ortaköy / Berta.
20. İlknur Karadeniz, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Aşçı, Borçka / Camili Köyü
21. Yener Akduman, 1966, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Yusufeli / Bostancılar Köyü.
22. Atasoy Oral, 1974, Evli, Üniversite Mezunu, Operatör, Şavşat / Çavdarlı Köyü.
23. Rıza Polat, 1934, Evli, Okur-Yazar, Emekli, Yusufeli / Yağcılar Köyü.
24. Yaşar Kılınç, 1977, Evli, Lise Mezunu, Şoför, Tütüncüler Köyü.
25. Salih Ejderoğlu, 1948, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Borçka / Güreşen Köyü.
26. Selahattin Altuntaş, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Elektrikçi, Ormanlı Köyü.
27. Nihat Genç, 1947, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Yanıklı Köyü.

28. Nedim Yağcı, 1937, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Meydancık / Taşköprü.
29. Zeki Kartal, 1957, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Artvin Merkez.
30. Gülhan Şahin, 1971, Evli, İlkokul, Pastaneci, Yusufeli / Alanbaşı.
31. Naimgül Şahin, 1964, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Avcılar Köyü.
32. Erdem Akyüz, 1940, Evli, Ortaokul Mezunu, Emekli, Binat Köyü.
33. Kazım Coşkun, 1946, Evli, Okur-Yazar, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.
34. Cemal Çelik, 1944, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şavşat / Tepeköy.
35. Gökhan Çelik, 1981, Bekar, Lise Mezunu, Sağlıkçı, Artvin / Korzul
36. Cemal Çelik, 1944, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şavşat / Tepeköy.
37. Sinan Savaş, 1971, Evli, İlkokul Mezunu, Şoför, Varlık Köyü.
38. Süleyman Haser, 1972, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Seyitler Köyü.
39. Cemil Öngüner, 1959, Evli, Emekli, Seyitler / Sot Köyü.
40. Nevzat Atabey, 1930, Evli, İlkokul, Emekli, Seyitler / Sot Mahallesi.
41. Dilek Dengiz, 1975, İlkokul Mezunu, Evli, İşletmeci, Dokuzoğul Köyü.
42. Rüstem Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.
43. Huri Uzun, 1960, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Yusufeli / Cevizli Köyü.
44. Osman Uzun, 1932, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.
45. Yusuf Alkan, 1953, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizli Köyü.
46. Nureddin Kocaman, 1937, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.
47. Osman Akyüz, 1932, Evli, Ortaokul Mezunu, Emekli, Dokuzoğul Köyü.
48. Kaya Çelik, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Yusufeli / Günayla Köyü.
49. Şükrü Alkan, 1947, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Sakarya Köyü.
50. Necmi Gümüşgöz, 1963, Evli, İlkokul Mezunu, Boyacı, Ardanuç / Aydın Köyü.
51. Turgut Gümüşgöz, 1974, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Ardanuç / Aydın Köyü.
52. Necmi Gümüşgöz, 1963, Evli, İlkokul Mezunu, Boyacı, Ardanuç / Aydın Köyü.
53. Şemsettin Yıldırım, 1958, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Ardanuç / Gümüşhane Köyü.
54. Ali Rıza Karataş, 1949, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Hızarlı Köyü.
55. Sinan Özçevik, 1988, Evli, Lise Mezunu, Operatör, Tütüncüler köyü.
56. Nevriye Kılıç, 1964, Evli, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı, Varlık Köyü.
57. Fikret Kılıç, 1945, Evli, Okuma Yazar Değil, Emekli, Varlık Köyü.

58. Erkut Kılıç, 1990, Bekar, İlkokul Mezunu, İşçi, Varlık Köyü.
59. Mehmet Güzel, 1929, Dul, Emekli, Okur Yazar Değil, Pehlivan Köyü.
60. Ahmet Özşeker, 1939, Evli, Okur Yazar, Emekli, Suluklu Köyü.
61. Saffet Mercan, 1948, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Kızılıcak Köyü.
62. Nihat Kuru, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Kızılıcak Köyü.
63. Fehmi Kuru, 1966, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.
64. Salim Erol, 1964, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tepedüzü Köyü.
65. Öner Genç, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Harmanlı Köyü.
66. Tümay Alkan, 1982, Bekâr, Üniversite Mezunu, Esnaf, Ardanuç / Hamurlu Köyü.
67. Hasan Akyün, 1963, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.
68. Mustafa Demirtaş, 1958, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Ballı Köyü.
69. İsmet Öztürk, 1941, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Cevizli Köyü.
70. Mirza Karaçam, 1945, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Ardanuç / Tosunlu Köyü.
71. Halis Demirci, 1941, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Bereket Köyü.
72. Ümit Kalaycı, 1962, Evli, İlkokul Mezunu, Çağlayan Köyü.
73. Reşit Özkan, 1962, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Ardanuç / Aydın Köyü.
74. Reyhan Bağlamaç, 1968, Evli, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Şavşat / Çağlayan Köyü.
75. Şerif Ağlar, 1979, Evli, Lise Mezunu, Fırıncı, Yusufeli / Dokumacılar Köyü.
76. Mürsel Çelik, 1966, Evli, Lise Mezunu, İmam, Vazriya Köyü.
77. Özgen Demirci, 1965, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Yukarı Irmaklı Köyü.
78. Kazım Yavuzdemir, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Tütüncüler Köyü.
79. Hamdi Yılmaz, 1965, Evli, İlkokul Mezunu, İşçi, Cevizlik Köyü.
80. Habip Bayraktar, 1959, Evli, İlkokul Mezunu, İşsiz, Cevizlik Köyü.
81. Kibar Bozar, 1946, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Cevizlik Köyü.
82. Abdullah Arslan, 1951, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Şehitlik Köyü.
83. Efe Evren Şençoruh, 2003, Bekar, öğrenci, Artvin / Merkez.
84. Gökçe Mercan, 1989, Bekar, Lise Mezunu, İşsiz, Artvin / Merkez.
85. Uğur Navdar, 1993, Bekar, Üniversite Mezunu, İmam, Borçka / Gündoğdu Köyü.
86. Ömer Tansi, 1949, Evli, Üniversite Mezunu, Emekli, Sarıbudak Köyü.
87. Necmettin Şentürk, 1956, Evli, İlkokul Mezunu, Emekli, Taşlıca Köyü.

88. Yavuz Usta, 1960, Üniversite Mezunu, Emekli, Seyitler Köyü.
89. Samiye İrmış, 1950, Evli, Okur Yazar, Ev Hanımı, Hatila / Tevnart Köyü.
90. Ertuğrul Karataş, 1964, Evli, Lise Mezunu, Emekli, Vezirköy.
91. Murat Öztürk, 1980, Evli, Lise Mezunu, Operatör, Hatila Köyü.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Hamza HAVUZ			
Doğum Yeri:	Bafra			
Doğum Tarihi:	25.07.1988			
Medeni Durumu:	Bekâr			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim				
Ortaöğretim				
Lise				
Lisans	Artvin Çoruh Üniveritesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2016
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniveritesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Artvin	2018
İş Deneyimi:				
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:				
e-posta				
Yayınlarm				

Tez Şablonu	Karar Tarihi	Oturum No	Karar No
Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitü Kurulu			

